

تەنھەسەر رەوان

بۇ تەنھەسەر قورئان

بەرگى [۱۰]

نەوسىنە

مەلا مەھمۇدى گەللاھى

جزمى [۱۶]

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

تەفسىرى رەۋان

بۆ تىگەشتىنى قورئان

بەرگى دەيەم

نووسىنى

مە لا مە حموودى گە لا ئەيى

جزمى (۱۹)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

-
- تەفسیری رەوان بۆ تیگەشتنی قورئان.
- نوسینی : مەلا مەحموودی گەللائی.
- چاپی یەكەم.
- چاپخانەى ئۆفیسىتى تیشك.
- تیراژ: (۵۰۰) دانە.
- ژمارەى سپاردن: (۳۶۹) ى سالى ۲۰۰۲
- مافی چاپکردنەوہى پارىژراوہو تەنہا ھى نووسەرە.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوره تی (الفرقان)

ئەم سورەتە ناوئراوە (الفرقان) چونکە بەسوپاس و ستایشی ئەو خودایەیی فورقانی ناردۆتە خواری بۆ سەر رهوانه کراوی خۆی؛ حەزرەتی محمد ﷺ دەست پێ دەکا. قورئانی پیرۆز گەورەترین نیعمەتی خودایە بۆ ئادەمیزاد، پەرورەدگار بەو قورئانە حەق و بەتائی لێک جیاکردۆتەو، کردووەتی بە بەرنامەو پرۆگرامی بونەوەر، کەتەلۆکی جیهانەو بەرنامەیی ژیانە.

مواناسەبەو پەییوەندی ئەم سورەتە بەسورەتی (النور) هەو لەچەند

روپەکەو هەیه: هەرەگەنگەکان ئەمانەن:

۱- سورەتی (النور) بەو کۆتایی هات: کەخودا خاوەنی هەموو بۆنەوەرە، سورەتی (الفرقان) یش بەتەعظیم گرتن و تەقدیس کردنی ئەو خودایەیی خاوەنی ئاسمانەکان و زەویە، بێ هاوڵ و مندال و خێزانە دەست پێدەکا.

۲- لەکۆتایی سورەتی (النور) دا پەرورەدگار ئەوێ راگەیاندا: کە بەگوێکردنی فەرمان و جلەو گیریه کانی پیغەمبەر ﷺ شتیکی واجبەو پیویستە موسوڵمانەکان پابەندی بن و بەموو خۆی لی لاندەدن. لەسەرەتای سورەتی (الفرقان) یش دا وەصفی ئەو قورئانە دەکا: کەدەستور بەرنامەیی پەيامی پیغەمبەرە.

۳- سورەتی (النور) باسی ئیلاهیات دەکا و سێ بەلگە لەسەر تاک و تەنهایی خودا دیتیتەو، حال و وەزعی ئاسمانەکان و زەوی و دیاردە جوړاو جوړەکانی بەرزایی وەکوو باران بارین و چۆنیەتی دروست بوونی بەفرو

تەرزه، ھەروا ھال ۋەزعی گیانلەبەرەن، دەکاتە بەلگە لەسەر بەتوانایی و دانایی خودا.

لەسورەتی (الفرقان) یش دا: کۆمەڵیک مەخلوقات دەکاتە نیشانە و بەلگە تاک و تەنھایی خودا، بۆ نمونە درێژ بوونە وە ی سێبەر و گۆرانی شەو و رۆژ و چۆنیەتی ھەوا و ئاو و جۆرەکانی ئاژەل و لێکدانێ دەریاکان و دروست کردنی ئادەمیزاد و نژاد و دروستکردنی ئاسمانەکان و زەوی لەماوەی شەش رۆژدا و کۆنترۆڵکردنی ھەرش لەلایەن پەروەردگارە وە، ھەروا بورجەکانی ئاسمان، روناکی خۆرو مانگ .. ھەموو ئەمانەشی کردنە وە تەفسیرکردن و درێژە پێدانێ نایەتی ﴿الذي له ملك السموات و الأرض﴾ یە .

۴- لە ھەردوو سورەتە کەش دا وەصف و چۆنیەتی کردە وە ی کافرەکان و مونا فیکەکان دیاری دەکا. لەسورەتی (النور) دا دەفەر موی: ﴿والذين كفروا اعمالهم كسراب بقيعة﴾ . لەسورەتی (الفرقان) یش دا دەفەر موی: ﴿وقدمنا الى ما عملوا من عمل فجعلناه هباء منثورا﴾ (الفرقان/۳۳).

ئاوەرۆکی سورەتە کە بەشیۆیەکی گشتی، وە کوو باقی سورەتە مەکیەکانی تر، گرنگی دەدا بەبنە ماکانی عەقیدە و جەخت دەکاتە وە لەسەر یەکتاپەرستی و راستی پێغەمبەراییەتی و چۆنیەتی رۆژی قیامت.

سەرەتا تاک و تەنھایی خودا دەسەلمێنی و راستی قورئان و پێغەمبەراییەتی ھەزرەتی محمد ﷺ تەنکید دەکاتە وە . زیندو بونە وە و حیساب و کیتابی رۆژی قیامت شی دەکاتە وە، قەشەری بەبیر و بۆچونی موشریک و بت پەرستەکان دەکا، نەقامی ئەوانە رادەنوینی کە دەلێن: خودا مندالێ ھەیه، برۆایان بەقیامت و زیندو بونە وە نیە، ھەر شەیان لی دەکا بە وە ی توشی جۆرەھا سزای توندو تیژیان دەکا.

ئەمجار ھەندى چىرۆكى پىغەمبەرانى پىشومان بۆ دەگىرېتتەو ۋە
 ھەلۋىست و بەدرۆ خستەو ۋەى ئەو گەل و نەتەوانە بۆ پىغەمبەرە كانيان و
 سەرەنجامى پىغەمبەرە نەتەو ۋە كان رون دەكاتەو ۋە .

شىۋەى لەناوچونى نەتەو ۋە سەرپىچىكارو بەدرۆخەرەو ۋە كان و جۆرەكانى
 سزاي رىشەكىش كارىيان رادەنۋىنى ۋ دەيانكاتە پەندو عىبەرت بۆ گەل و
 نەتەو ۋە كانى دوايى، بۆ ئەو ۋەى بەخۋياندا بچنەو ۋە ئەو ھەلەو ھەلۋىستە
 ناشىرىنەى ئەوان تىي كەوتون و نواندىان ئەمان تىي نەكەون و بەمەرەدى
 ئەوان نەچن .

ھەرەو ھا چەند بەلگەى جيا جيا دىنىتتەو ۋە لەسەر بەتوانايى خودا و تاك و
 تەنھايى زاتى پاكى، بونەو ۋەرى سەيرو سەرنج راكىش دەكاتە نىشانەى
 كارسازى پەرۋەردگار، دياردەكانى بونەو ۋەرو قەبارە جۆراو جۆرەكانى ناوى ،
 بەمانگ و خۆرو زەوى ئاسمانەكان و دەرياو چۆنىەتى باران بارىن و
 ھەلكرەنى (با) پىش باران بارىن، ھەرۋە ھا بورجەكانى ئاسمان و ھاتو
 چۆى شەو روژ يەك بەدوى يەك دا ھەموو ئەمانەو شتى ترىش دەكاتە
 بەلگە لەسەر ھەبونى خوداى بالادەستى كارسازى كار دروستى بى ھاو ۋەل و
 مندال و خىزان .

كۆتايى سورەتەكەش بەرانواندى ھەندى رەوشتى پەسەندى
 بەندەراستالەكانى خودا دەھىنى ۋ ئەو رادەگەيەنى كەتەوانە شياوى
 رىزو پاداشتى پەرۋەردگارن .

نازلکردنی قورئان و تاک و ته نهایی پهروه ردگار

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا
 ﴿١﴾ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ
 يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ بَقَدِيرٍ ﴿٢﴾
 وَأَتَّخِذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ
 وَلَا يَمْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا
 وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا ﴿٣﴾

پهروه ردگار کړنده وهی نهم سوره ته به باسی سه لماندنی خودای به دیهینه
 ده ست پیکردوه، وه صفی پهروه ردگاری به صیقاتی جه لال و که مال کړدوه.
 ده ست پیکردنی سوره ته که به وشپوهیه ناماژه به بؤ باسی سهره کی و
 گرنگی سوره ته که. نه وه ده گه یه نی که نازلکردنی قورئان له لایه ن خوداوه یه و
 پیغه مبهری ئیسلام پیغه مبهری هه موو ئاده میزاده به گشتی،
 پهروه ردگاری بونه وه تاک و ته نهاو بی مندال و خیزانه، بی هاو هل و
 وه زیره .

ده فهرمووی: ﴿تبارک الذي نزل الفرقان على عبده ليكون للعالمين
 نذيرا﴾ بهرزو پیروزو خاوه ن خپرو فهره، نه و خودایه ی قورئانی نازل
 کړدوه بؤ سهر بهنده ی خوی: که ره وانه کراوه بؤ سهر هه موو ئاده میزادو
 خاته می پیغه مبه رانه. بؤ نه وه ی به و قورئانه پې فهره به ره که ته عالمی

ئادەمىزاد و عالەمى جندوگە بترسىنى، ترسىنەر و موژدە دەرىسى،
سەرىپچىكاران لەسزاي خودا بترسىنى موژدەى بەهەشت بدا بەوانەى
ياهنەندى يەيامەكەى دەبن .

مه به ست به (عبده) حه زه تهی محمد ﷺ ته مهش ریژلیئانه له پیغه مبهه،
چونکه ته وپه ری پله وپایه ی ئاده میزاد ته وهیه: عبده ی خودایی بویه
په روه ردگار له هه رشوینیك دا شوینه که شوینی ریژلیئان بئی له پیغه مبهه
به وشه ی (عبده) ئاماژه ی بو کرده.

نه وه تا له سوره تي (الكهف) يش دا: كه باسي ريزلي تانه
له پيغه مبر ﷺ به وه: كه قورثاني بو ناردوه به وشه ي (عبده) ناماژه ي بو
كردوه، ده فرموي: ﴿الحمد لله الذي انزل على عبده الكتاب ولم يجعل
له عوجا﴾ (الكهف / ١) له باسي ئيسراو شه وره ي كردن به پيغه مبر ﷺ
هر به (عبده) ناوي هيناوه. ﴿سبحان الذي اسرى عبده.....﴾ كه
له مه قامي دوعاو پارانه وهش دا ناوي پيغه مبر ﷺ ديني به (عبده) ناوي
ديني ده فرموي: ﴿وانه لما قام عبدالله يدعوه.....﴾ (الجن / ١٩).

قورئانی ناو ناوه (الفرقان) چونکه حەق و بەتال لێک جیا دەکاتەوە، هیدایەت و گومرایی دیاری دەکا، جوداوازی دەخاتە نێوان، رێبازی ژبانی بەخەتەر و ژبانی بەدەختی، سەر دەمەکان لەیە کتر جیا دەکاتەوە لەم روهوه که قورئان مەنەه جی ژبان نه خشه کیش دهکا، مەنەه جیگی لهدل و وێژداندا، گونجاو له گهڵ واقعی ئاده مێزاد دا.

مەنھەجىڭ: كەلەھىچ مەنھەجىڭكى لەۋە پىشى ئادەمىزاد ناك،
مەنھەجىڭ: كەنەشەنەي سەردەمىڭكى تازەيە بۆ ئادەمىزاد، لەۋە پىش
پىتى ئاشنا نەبوون، كەۋابو قورئان (فورقان) ە بەم مانا قول و گەۋرەيە،
كۆتايى بەسەردەمى ژيانى منالى ئادەمىزاد ھىناۋە خەستىيەتە
سەردەمى ژىرى ۋە ھۆشيارىيە، كۆتايى بەدىاردەي پىغەمبەرىيەتى كاتى

ناوچهیی و نه ته وهیی هیناوه، سه رده می پیغه مبه ریکی ره وانه کراو بو
 سه ره هه موو ئاده میزادو جندۆ که و دوا پیغه مبه رو سه روه ری دا هیناوه،
 که و ابو جی خۆیه تی به قورشان بوتری: (فورقان)، فورقانی نیوان
 سه رده مه کانی ته مه نی ئاده میزاد، جودا که ره وهی نیوان هه ق و به تال،
 هیدایهت و گو مپایی و هه لال و هه رام.

نه مجار چوار وه صفی شکۆمه ندی کیبیری او بو خودا راده نوینی و ده هه رموی:

١- ﴿الذي له ملك السموات والأرض﴾ نه و خودایه ی که له راستیدا
 مولکایه تی و خاوه نیه تی ئاسمانه کان و زهوی هه ره ی نه وه، ده سه لاتی
 به دیه یان و فه وتانن و ره دام هینان هه ره ی خۆیه تی، به ویستی خۆی
 چۆنی بوی ئاوا هه لیان ده سوپینی، ژیان به خشین و مرانن، ته حلیل و
 ته حریم... ته نه ها به ده ست خۆیه تی و به س هه موو بونه وهر ئاتاجی
 په روه ردگاره، هه موو مه خلوقات موحتاجی خودان، نه و به دی هینان
 نه وکات و شوینی په یدابوون و ته مه نی مانه وه و کات و شوینی له ناو
 چونیان دیاری ده کا.

٢- ﴿ولم يتخذ ولدا﴾ هه رگیزاو هه رگیز به هه یج شیوه یه ک مندالی بو
 خۆی بریار نه داوه، هه بوونی مندال له گه ل پله و پایه ی خودایه تی
 ناگوخی، پیویستی به مندال نه، چونکه پیویستی به مندال نیشانه ی
 که م و کوریه، خودا بو خۆی که مالی موته قی هه یه، پیویستی به هه یج
 شتی که نه و هه موو شتی که ی ئاتاجی نه وه. ته مه ره تدانه وهی جوله که و
 مه سیحی و عه ره به موشریکه کانه: که ده یانگوت: خودا مندالی هه یه.
 جوله که ده یانگوت: عوزه ی کوری خودایه، فه له ده یانگوت: عیسا کوری
 خودایه، عه ره به کان ده یانگوت: فریشته کچی خودان.

وه کوو قورئان له شوئینیکی تردا لییانه وه ده گیریتته وه ده فره موئ:
﴿وقالت اليهود: عزيز ابن الله وقالت النصارى: المسيح ابن الله﴾
(التوبة/ ۳۰) یان ده فره موئ: ﴿فاستفتهم الربك البنات ولهم البنون؛
أم خلقنا الملائكة اناثا وهم شاهدون، إلا أنهم من افكهم ليقولون
ولد الله وانهم لكانبون اصطفى البنات على البنين ؟﴾
(الصافات/ ۱۴۹-۱۵۳).

۳- ﴿ولم يكن له شريك في الملك﴾ شمریک و هاوبه شی نیه
له خاوه نیه تی و ده سه لاتداری و فره مانپه وایی دا. تاک و ته نهاپی
له خودایه تی دا، همر ئه و شیای پهرستش بۆ کردن و به ندایه تی بۆ کردنه،
هه رکاتی به نده کانی پروایان به خودا گه یشته ئه و ئاسته و له (تولوهیه ت و
ربوبیه ت) دا به بی هاوه ل و بی هاوشانیان زانی، هه موو پارانه وه و
داوایه کیان ئاراسته ی خودا ده کهن و همر له و دهرسن دلایان به یادو زیکرو
ترس له و مه شغول ده بی، چاوه پروانی په همت و به خششی خودا ده بن،
هه ر خودا به شیای لی ترسان و به ندایه تی بۆ کردن ده زانن .

بهم رسته یه ره ددی ئه وانه ده داته وه: که پروایان به هه بوونی دوو خودا
هه یه بۆ بونه وه و له عیلمی که لام دا پییان ده گوئری: (ثنویه) و خودای
روناکی و خودای تاریکی بریارده دن، هه روا په ددی ئه ستیره په رستان و
بت په رسته کان ده داته وه: که پییان وابوو: بت و سه نه م و ئه ستیره کان
شیای پهرستش بۆ کردن . ته نانه ت عمره به کان که به ده وری کابه دا
ته وافیان ده کرد ئه م شیعاره یان ده گوته وه (لبیک لاشریک لك، الا شریکا
هو لك تملکهم وماملک).

ئیت په ره و ردگار بهم دوو رسته یه ی پیشوو پاک و خاوینی خۆی و سه رزو
پیروزی خۆی له وه ی که مندالی هه بی، یان شه ریکی هه بی راگه یاند .

۴- ﴿وخلق كل شيء فقدره تقديراً﴾ ھەموو شتێك -جگە لەخۆی- ھەمووی لەنەبوونەو بەدی ھێناو، قەبارەو شیوەی مەزندانەکردون، گونجانی ھەموو شتێکی لەگەڵ شتەکانی تر بەرچاو گرتو، ھەموو مەخلوقاتى بەیەكەو گونجاندو.

بۆنۆنە ئادەمیزادى بەو شیوەو شەكل و شیوازە دروست کردو، ھەست و ھێزو توانای جیا جیای تێدا خولقاندو، ھیزی بیرو بۆچون و تیگەشتن و شت بەیەك گرتن و بەرامبەرى کردنى تێدا داناو، ھەروا گیانلەبەرى ترو قەبارە بى گیانەکان، ھەریەکیان بەشیوەیەکی مەزندانەکراو و ھیکمەت نامیژ ھینراو تە گۆرەپانى بونەوەر |

پێکھێنانى بونەوەر و پێکھاتەى ھەموو شتێکی ناو بونەوەر سەرسورھینەر و جیگای سەرنجدان و بیرۆکەى (موصادفە) رەت دەکەنەو، فیکرەى صودفە دەپوچیننەو، ھەتا زانیارى پێش بکەوێ و زانیان بتوانن بونەوەر بپشکنن، زیاتر تەناسوق و پێکەو گونجانی مەخلوقاتى ناو بونەوەر دەردەکەوێ، پتر مەزندانەو نەخشەى یەزدانى تێیان دا ھەست پێدەکری. دەردەکەوێ ئەم بونەوەرە چەندە بەدیققەت بەدی ھینراو | چەندە شتەکانى پێکەو | گونجاون .

خۆئەگەر توێکلی زەوى چەند پێیەکی تر لەم ئەندازەییە؛ کە ھەبە ئەستورتر بوايە، (ثاني أكسيد الكربون) و ئۆکسجینی ھەلدەمژی، ژيانى زیندەوەر و روھ و درەخت دەفەوتا، ژيان نەدەبوو.

ئەگەر (ھوا) تۆزێك بەرزتر بوايە لەو ئەندازەییە ئیستای ھەندى لەو تیر ئەستیرانەى: کە بەمەلسیۆنەھا لەھەوای خارجی دا دەسووتین ریی گۆی زەوى دەکەوتن و لێی دەخشان، خیرا رویشتنی ئەم تیر ئەستیرانە لەچرکەبە کدا (۴۶) ملیۆن میلە، ئیتر ئەوکاتەبەسەر ھەرشتیکدا برۆشتنایە: کە قابیلی گرگرتن بوايە گری تی بەردەبوو، خۆئەگەر

بەخىرايى گوللەى تەنەگىڭ بىرۆشتىايە ئەو لەگەل زەوى لىكىيان دەدا و سەرەنجام ترسناك دەبوو .

قەبارەى ھەوا بەدەورى زەوىيدا ئەوئەندەى پىتويست ئەستورە، واتە ئەوئەندە ئەستورە: كە تىشكە خاوەن كاريگەرە كىمىاويەكان پىتويست بۆ بەرھەمھىنەنى كشتوكال بەناوى دايتىن و بچن، ئەوتىشكانە بەكتىياكان دەكوژن و قىتامينات بەرھەم دەھىتەن بەبى ئەوئەى ئەو تىشكانە ھىچ زىيانىك بەئادەمىزاد بگەيەنن مەگەر زىاد لەپىتويست خۇيان بەربدا .

سەيرە بەدرىزايى رۆژگار ئەوھەموو جۆرە گازانە لەزەوى بەرزەبنەوھو زۆربەشيان ژەھراوين، كەچى ھەوا پىس ناكەن و گۆرانكارى لەرىژەى ئەوھەوايەدا كە پىتويستە بۆ زىيانى ئادەمىزاد پەيدانابى، ئامىرى ئەو لەنگەر راگريەى نىوان رىژەى گازەكان و پىس نەبونى ھەوا، ھەبونى ئەو مەساحە گەورەوپان و پۆرەيە كە لەھەبونى ئۆقيانوسەكان و دەرياكەكان دا خۆى دەنوئىنى، بەھۆى ئاوى ئەو ئۆقيانوس و دەريايانە ژيان و بژىوو ھەواى موعتەدىل بۆ دارو درەخت و روھ و گيانلەبەرەن دەستە بەر دەبىو دەتوانن درىژە بەژيان و گەشەكردن بەدن .

ئەگەر رىژەى ئۆكسىجىن لەجىياتى ۲۱% پەنجا لەسەد يان زىاتر بوايە ئەوكاتە ھەموو ئەو مادانەى قابىلى سوتانن، لەوانەبوو يەكسەر گرېگرن بەجۆرىك نزيك دەبوو يەكەم چەخماخەى بروسكە: كە لەدرەختىك دەدا يەكسەر بىشەلەنەكان گرېگرن، خۆئەگەر رىژەى ئۆكسىجىن لەسەدا ۱۰% بوايە، لەوانەبوو ژيان خۆى لەگەل بگونجاندایە، بەلام لەوانەبوو ئاگرو گەرما: كەھۆى شارستانى و ئاوەدانن كەم دەست بگەوتنايە !!

مامۇستا سەيىد لەم بارەوھە نمونەيەك دەگىرپىتەوھە دەفەرموى: پىش چەند سالىكى دورو درىژ لەولاتى ئوستوراليا درەختى (صبار)يان رواند بۆ پەرژىن و سىياجى ھەندى باخ و زەوى، بەلام ئەم درەختە بۆخۆى پىئوھە

ده چوو به سه رزه ميني ئوستوراليا دا بلاوده بووه و رۆژ به رۆژ په ره ي ده ساند، هينده ي پينه چوو پانتاييه كي به ئه ندازه ي پانتايي ئينگلته ره ي داپوشي و تيني بۆ كشت و كالتى دانىشتوان هينا، كشت و كالتى داپوشين و ههندي زه وي و زارى واليكرد به كه لكى كشت و كال نه ده هات.

كشتياره كان هه رچه كيان ده كرد ده ره قه تي نه ده هاتن، واي لي هات ئوستوراليان پان و پۆرو به رفران كه وته به ر خه ته ره ي هيرشى بيده نكي نه ودره خته ته شه نه كه ره، رۆژ به رۆژ به سه رزه ميني نه و لاتنه دا بلاوده بووه هه يچ شتيك نه بوو به رگري بكاو ببيته له مبه ر له به رده م بلاوبونه وه ي دا. زاناياني زانياري هه شه راتناسي كه وتنه خو به جيهاندا بلاوبونه وه تا له ئاكام دا هه شه ره يه كيان دۆزيه وه: كه ته نيا بژيوي له سه ر نه ودره خته بوو، جگه له و دره خته هه يچي تري نه ده خوارد نه و باله فروكesh به زويي گه راي ده كردو خيرا به ولات دا بلاوده بووه.

ولاتي ئوستوراليان واري كه وتبو هه شه ره يه كي تي دا نه بوو دژي نه و هه شه ره يه بي، نه و هه شه ره يان هينا به ناو ولاتي ئوستوراليان په روه رده يان كرد، زۆري پي نه چوو قه لاچۆي نه و دره خته نا هه مواره ي كردو پاشان گه رانه و بۆ زيدي خويان، نه ندازه يه كي كه م نه بي له ئوستوراليا مانه وه نه ويش بۆ پاراستني ولات له و دره خته و به ربه ست كردني بلاوبونه وه ي. (١) هه روا رۆژ له دواي رۆژ زانستي ناده ميزاد به شيك له و نه خشه و پلانده ي خودا: مه زنده ي كردوه له بونه وهر داو دايرشته وه ده رده كه وي و خه لكى كه ميك له ماناي فهرمووده ي په روه رده گار كه له فورقاني خو ي دا تو ماري كردوه ﴿وخلق كل شيء فقدره تقديراً﴾ حالتي ده بن و په ي به لايه نيكي نه و مانايه ده بن!

به لام ويرا ي نه م راستيانه نه و موشرى كانه هه يچ به خويان دا نه چونه وه و په ندو عيبره تيان وه رنه گرت. هه رچه نده په روه رده گار خاوه ني

(١) في ظلال القرآن ج ٦ / ١٤٠

صیفاتى جه لال و كه ماله، ئهوپمى شكوهمندى و بهرزى هميه، عيززهت و بالادهستى بهر فراوان و بى سنوره.

كه چى ئهونه فامانه ﴿واتخذوا من دونه آلهة﴾ چهند خودايه كيان بپيارد اوه جگه له خودا بهندايه تيان بۆ دهكهن، ههرچى نيشانهى خودايهتى همن لهوان دانیه،

واته ئهه خودا درۆزنانه شياوس خودايهتى نين چونكه له چوار لاوه كهه و كورتیان تىدايه :

۱- ﴿لا يخلقون شيئاً﴾ هيچيان پى دروست ناكړى، دهى خودای حهق و راست ده بى توانای دروستكردن و بهديهتانی هه بى .

۲- ﴿وهم يخلقون﴾ ئهوانه بۆخۆيان دروستكراون، دروستكراویش ئاتاجى دروستكهره، دهى خودای حهق و راست ده بى ئاتاجى بهكهس نه بى .

۳- ﴿ولا يملكون لأنفسهم ضراً ولا نفعاً﴾ ئهوانه بۆ خودى خۆيان دارای قازانج و زیان نین، ناتوانن زیان له خۆيان دور بخه نهوه، و قازانج بۆ خۆيان كیش بکهن، جاكه بۆ خۆيان دورخستنه وهى زیان و كیشكردنى قازانجیان بۆ دهسته بهر نه بى، دياره بۆ غهبرى خۆيان هه رنا! ههرشتىكیش بۆ خۆى و بۆ غهبرى خۆى دارای زیان و قازانج نه بى هیچ فائیدهیهك له عیبادهت كردنى دانیه .

۴- ﴿ولا يملكون موتاً ولا حياةً ولا نشوراً﴾ توانای مراندن و ژيان بهخشین و دروستكردنه وهى مردوانیان نیه، جاشتیک ئهوه سیفەت و رهوشتى بى چون دهشى پیتی بگوترى خودا؟

بهكورتى ئهه خودا درۆزنانه، ئهه به خودا زانراوانه، لههه موو سیفەتیکى خودایی روتن، هیچ رهوشتیی وایان تیدا نیه له رهوشتى

خودابچی، هیچیان بۆ دروست ناکری به لکوو بۆ خۆیان دروستکراون،
دارای زیان و قازانچیش نین نه بۆ خۆیان نه بۆ غهیری خۆیان.

به کورتی پهروهردگار خودایه کی تاك و ته نهاییه، له هه موو كهس بی
ئاتاجه، هه موو كهس ئاتاجی نه وه له كهس نه بووه و كهسی لی نه بووه،
كهس هاو کوفی نیه، هیچ خودانین جگه له نه وه، هه ر نه و شیایوی په رستش
بۆ کردنه هه ر نه وه به دیهینه ره، هه رچی نه وه بیهوی ببی ده بی، هه رچی
نه یه وی ببی نابی، خاوه نی صیفاتی جه مال و كه مال له كه سیك نه و بناسی
به ندایه تی بۆ بكا پابه ندی فەرمان و جله و گیریه كانی بی به خته وه ری
دونیا و قیامه ته !!

بتپه رشت و موشریکه کان گومر ابوون و سورن له سه ر گومرایی،
عیباده ت بۆ غهیری به دیهینه ره ده کهن، عیباده ت به شتی واده کهن دارای
زیانده و قازانچی نیه بۆ خودی خۆی ! به لکوو له عیباده ت که ره کان بی
ده سه لات ترن !!

هه لویست و ره خنه ی موشریکه کان له قورئان

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا إِفْكٌ
أَفْتَرْتَهُ وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ ۖ فَقَدْ جَاءُوا ظُلْمًا وَزُورًا
﴿٤﴾ وَقَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ۖ أَكُتِّبَتْهَا فِيهِ تُمْلَى
عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ۖ ﴿٥﴾ قُلْ أَنْزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ
فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ۖ ﴿٦﴾

ده باره ی نازل بوونی ئەم نایه ته کوله بی "مقاتیل" ده لیت: مه به ست
(النضر) ی کور ی (الحارث) ه ئه بوو؛ پرماندی: که قورئان ده ست
هه لبه سته، مه به ستیش به ﴿وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ﴾ (عه داس و
یه سارو جه بر) ه ئەم سی که سه نه هلی کیتاب بوون، ته وراتیان ده خوینده وه
هه وال و ئە حکامیان لیوه نه قل ده کرد. جا که موسولمان بوون
پیغه مبه ر ﷺ زۆر له گه لیان ئاخاوتنی ده کردو له گه لیان کۆده بوه وه. ئیتر
(النضر) نه بوختانه ی پرماند.

په یوه ندی ئەم کۆمه له نایه ته به هی پیشه وه نه وه یه: پهروه ردگار
له نایه ته کانی پیشودا باسی یه کتا په رستی کرد. بیرو بوچونی بت
په رسته کانی ره تکرده وه، ئە مجار دیته سه رباسی پیغه مبه رایه تی و
ره خسه و تانه ی موشریکه کان: که ئا راسته ی قورئان و پیغه مبه رایه تی
حه زه رته ی موحه مه دیان ده کرد، نه و واقیعه راده نوینی واته دوا ی
ده ستریزی کردیان بو سه رمه قامی خودا ده ستریزی ده که نه سه ر
مه قامی پیغه مبه ر ﷺ.

دوا یی به شیوه یه کی گاته پیکردن ره ددیان ده داته وه، نه فامی و
که وده نییان ده خاته روو: ده فره مووی: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا: إِنَّ هَذَا إِلَّا
أَفْكٌ أَفْرَاهُ، وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ﴾ نه و کافرو موشریک و نه فامانه
ده لیت: ئەم قورئانه جگه له درۆیه کی هه لبه ستره و هیچی تر نه، موحه مه د
خۆی هه لی به ستوه و کۆمه لیک ی تریش یارمه تی ده دن، نه وانه ی نه هلی
کیتاب بوون و ئیستا ئیمانیان به موحه مه د هیناوه شتی فیرده که ن و
یارمه تی ده دن بو کۆکردنه وه و هه لبه ستنی ئەم قورئانه!

نه مجار خودا بیرو بوچونه که یان ره دده کاته وه و ده فره مووی:
﴿فَقَدْ جَاوُوا ظُلْمًا وَ زُورًا﴾ به راستی قسه یه کی پوچ و بی بناغه یان
هیناوه، بو خۆیان ده زانن که درۆ ده که ن و نه وه ی ده یلین درۆو سته مه،

هيچى به سەر هيچەو نيه، بىگومان درۆ ترين شت ئەو ەيە: كافره كانى
قورەيش ئەو قسەيە بکەن، لە کاتيکدا ئەوان بۆ خۆيان لە ناخى دليانەو ە
دەزانن قسە کەيان بى بناغەيە .

ئەوان: بە تايە تي ەستيارو پياوما قول و ريشسپيە کانيان دەيانزاني
ئەم قورئانەي مو حومەد بە سەرياندا دەخوينتتەو ە کە لامىکە جودايە
لە کە لامى ئادەمیزاد، ئەوان بە ەست و چيژى خۆيان دەيانزاني ئەم
کە لامە لە ناخوتنى ئادەمیزاد ناچى. نەياندە توانى پتي مۆتەئەثر
نەبن، ئەوان شارەزاي پيغەمبەر بوون و پيش پيغەمبەر ايە تي
دەيانناسى و لييان رون بوو کە درۆ ناکاو خيانە تي لى رونا دا، ئەدى چۆن
بە دەم خودا ە درۆ ەلە دە بە ستى، چۆن لە خۆيەو ە شت پال خودا دەدا ؟؟
و ە لى ترسى لە دەستداني مەرکەزى کۆمە لايە تيبان پالى پيەو دەنان
ئەم چارپا ەو درۆ دەلە سانه لەناو جەماو ەرى ە ە بەدا بلا ە بکە نەو ە.
ەو ليان دەدا ئەم چارپا ە لەناو کە سانيى وادا بلا ە بکە نەو ە: کە جياوازي
لە نيوان ناخوتنى موعجيزو قسەي ئاسايى دا ناکەن.

بە راستى ئەم قسەيان کە دەيانگوت: قورئان درۆيە کى دەست
ەلەبە ستەو کۆمە ليکى تريش هاوکارى مو حومەد دەکەن بۆ دانانى،
قسەيە کى هيچ و پوچ و بى بناغەيە، شياوى ئەو ە نيە بخريتە بەرياس و
ليکۆلینەو ە! چونکە ئەگەر ئادەمیزاد يکى ە کەو مو حومەد ﷺ
بە هاوکارى کە سانيکى دیکە بتوانن ئەو قورئانە ەلەبە ستان ! ئەى چى
ئەوانى مەنع کردو ە: کە وينەي ئەو قورئانە بخەن ەروو. بائەوانيش
بە کۆمە کى خەلکى تر قورئانيکى ئاوا دابنيىن و بەلگەي پيغەمبەر پوچ
بکە نەو ە، ئەو ە تا پيغەمبەر ﷺ تەحە ددايان دەکا و ئەوانيش بۆريان
خواردو ەو جۆش دامارن و دەستەوسان بوون !

ھەربۆيەشە كە پەرۋەردگار لەم بارەو ھەمونا قەشەيان ناكاو قسە پوچە كەشيان بەشياوى ئەو ھە نازانى رەددى بداتەو، بەلگەو بەم رستەيە لەدەميان دەداو دەفەرمووى: ﴿فَقَدْ جَاوُوا ظُلْمًا وَ زُورًا﴾ بىگومان ستم و بوختانيان ئەنجام داو، ستمەيان لەپىغەمبەر كەردو ھەخۆيان كەردو، بوختانە كەيان ئاشكراو نايانە، پىيوستى بەرەتدانەو ھە بەلگە بۆھيتانەو نىە! بوختانە كەيان كوفرو ستمەيكي ئاشكرايەو درۆيە كى ھەلەستراو .

شوبھەو بوختانيكى تريان دەربارەى قورئان و پىغەمبەر ئەو ھەبوو: كە قورئان تۆمارى كەردو ھەفەرمووى: ﴿وَقَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَبُهَا، فَهِيَ قَمَلَى عَلَيْهِ بَكْرًا وَأَصِيلًا﴾ كافرو موشرىكەكان گوتيان: ئەم قورئانە چىرۆكە كۆنى پىشينا ھەدرۆو ھەلەسەى گەل و نەتەو پىشينا كەنە كە لەچىرۆكە خەياللاوى دەست ھەلەستەكانيان دا تۆماريان كەردو، ھەشوبھىتە چىرۆكى شانامەو ھىكايەتى ئەسفەنديار..... موخەمەد بەھۆى ئەھلى كىتابەو نوسىويەتەو ھەيانىو ئىوارە بەدزىو ھەسەریدا دەخويندريتەو بۆ ئەو ھەلەبەرى بكا، چونكە بۆ خۆى نەخويندەوارە خويندەو ھەنووسىن نازانى.

ئەوان گويان لەو چىرۆكانە دەبوو: كە قورئان بۆ پەندو عىبەرەت و پەرۋەردە كەردن و رىنومايى دەيانھىنىو ھەمويان چىرۆكى راست و واقعىن لەجياتى ئەو ھە پىيان پەند نامىزىن دەيانگوت: ئەم قورئانەى: كە ئەم چىرۆكانەى لەخۆگرتون (أساطير الأولين) ھە چىرۆكى خەياللاوى پىشينا ھە موخەمەد پال خودايان دەدا ! لەراستى دا ئەم بىروبوچونەى موشرىكەكان درۆو بوختانيكى تريانە، گومرايىو موکا بەرەو لادانە لەحق .

بىگومان ئەوان راستگووىو ئەمانەتپارىزى پىغەمبەريان لانمايان بوو، لەو پىش دەيانناسى، چل سال پىش پىغەمبەرايەتى لەناويان دا ژياو ھە

شاره‌زای ئاکارو ره‌وشتی بوون ته‌نانه‌ت له‌به‌ر راست‌گویی و راستایی نازناوی (محمد‌الأمین) یان لێ‌نا‌بوو؛ ده‌یان‌زانێ نه‌خوێنده‌واره‌و نووسین نازانێ، که‌چی که‌ په‌روه‌ر ■ گار پله‌و پایه‌ی پی‌غه‌مبه‌رایه‌تی پی‌ به‌خشی و س‌روش و نی‌گای بو‌ نارد، دژایه‌تیان کرد و تۆمه‌ت‌باریان کر ■ به‌و شتانه‌ی که‌ لێ‌یان بی‌به‌ری بوو، به‌دروژنی و بوختان که‌ر له‌قه‌له‌میان دا، سی‌ح‌رو جادو بازیان یال دا .

ئەو قورئانە كەياساى بونەوەرەو بەرنامەى ژيانە بەچىرۆكە كۆن و خەيالپلاۋيان حسيب دەكرد! كەدەيانگوت چىرۆكە كۆننەى پيشينانە، ئامازەى ئەوہيان دەكرد كە ئەو چىرۆكانە لەبەر زۆر كۆنى و تپەپرەبونى رۆزگار بەسەرياندا ، موحەمەد نايانزانى مەگەر حىكايەتخوان بۆيىخويننەوہو پىيى لەبەر بىكەن !

ته مجار پهروه دگار وه لامي دانوهو فهرمووي: ﴿قل﴾ نهی موحه ممد
پييان بلي: ﴿أنزله الذي يعلم السر في السموات و الأرض﴾ تهو
قورثانهی که هه وال ۱ سهرگزه شتهی رابوردواني تيدايه خودايهك بو مني
ناردوه، که هه موو نهيني تاسمانه كان و زهوي ده زاني، هيچ هه وال و
به سهرهاتيكي پيشينان و دوايناني لي ون نابي. هه والي نهيني و
تاشكراي له لا چون يه كن، تهو قورثانه له لايهن خوداي زاناو داناويه
له لايهن خوداي ناگادار به سهر نهيني تاسمان و زهويه وهيه.

خودا له کویږو حیکایه تخوان له کویږو؟! حیکایه تخوان له کویږو و غه ییزانی
تاسانه کان و زه وی له کویږو؟! زانیاری حیکایه تخوان له بهرامبهر زانیاری
خودا وه کوو ریږه ی دلوپه ټاویک وایه له بهرامبهر ده ریای یتکه نار.

﴿انه كان غفورا رحيم﴾ بيگومان خودا ليخوشبوو خاوهن بهزه بيه، لهروي رهجه تي بهرفراواني خو به وه قورئاني نازل كرده، قورئان ديارده ي رهجه تي خودايه، نابيته هو ي خيرا هاتني عه زاب بو سه رتان،

هه ربۆیه شه به په له عیقابتان نادا و مۆله تی داون، خودا مۆله تی داون بو
 ئه وهی تۆیه بکه ن و له تاوان و کوفر په شیمان بینه وه. چونکه وێرای ئه و
 هه موو تاوان و کوفر و سته مه ی کردوتانه ئه گهر تۆیه بکه ن و به دل
 په شیمان بینه وه بو لای خودا بگه رینه وه خودا لیخۆشبوو لیبورده وه، لیلتان
 خۆش ده بی.

وه کوو له شوینیکی تردا ده فهرمووی: ﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا: اِنَّ اللَّهَ
 ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ، وَمَا مِنْ اِلَهٍ اِلَّا اِلَهٌ وَاحِدٌ، وَاِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ
 لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابُ الْيَمِّ. اَفَلَا يَتُوبُونَ اِلَى اللَّهِ وَ
 يَسْتَغْفِرُوْنَ، وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (المائدة/ ۷۳-۷۴) یان ده فهرمووی: ﴿اِنَّ
 الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ
 عَذَابُ الْحَرِيقِ﴾ (البروج/ ۱۰).

حه سه نی به صری ده فهرمووی: سه یری لوتف و که ره م و سه خاوه تی
 خودا بکه ن. ئه وان به نده خۆشه ویسته کانی ده کوژن، که چی ئه و بانگیان
 ده کا بو تۆیه کردن بۆنه وهی ره حمیان پی بکا. ئه م نایه تانه به لگه ن له سه ر
 ئه وه: که تۆیه ی راست تاوان هه لده وه ریتنی و تاوانی له وه پیش ده شواته وه،
 ئه مه ش به شی که له که ره م و فەزل و به خششی خودا.

تانه و ته شه رو ره خنه ی موشریکه کان له ییغه مبه ر ﷺ

وَقَالُوا

مَا لِيْ هٰذَا الرَّسُوْلُ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ
 لَوْلَا أَنْزَلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُوْنُ مَعَهُ نَذِيْرًا ﴿٧﴾ أَوْ يُلْقَى
 إِلَيْهِ كَنْزٌ أَوْ تَكُوْنُ لَهُ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا وَقَالَ

خۆمان، ئەگەر دەتەوى بىيە فەرمانىرەوا، ئەو ئىمە ئامادەين پابەندى
 فەرمان و نەھىيەكانت بىين و تۆمان بەپاشاي خۆمان قبولە !
 پىغەمبەر ﷺ فەرمووى: نەخىر ئەوئى ئىوۋ دەيلىن ھىچيان لەمن
 دانىن، ئەو پەيامەى بۆم ھىتاۋن بۆيە بۆم نەھىتاۋن سامانى
 پىكۆبىكەمەو، يان بىمە پىار ماقول و رىش سىپى، يان پاشايەتى
 پىدەستەبەر بىكەم بەلكوو خودا منى ناردوۋە بۆ سەر ئىوۋ بەسيفەتى
 پىغەمبەرى، نىگاۋ سروشى بۆ ناردوم، فەرمانى پىكردوم بىمە مژدەدەرو
 ترسىنەر بۆتان، پەيامى خوداتان پى بگەيەنم ! جانەگەر ئەوئى بۆم
 ھىتاۋن پەسەندى بىكەن و لىمى ۋەرىگرن ئەو دەيىتە مايەى خوشبەختى
 دونىاو قىامەتتان، خۆ ئەگەر پەيامەكەشم رەت بىكەنەو ئەو مەن
 ئەوئەندەم لەسەر چاۋەرۋان ىم تاكو خودا نىۋانى مەن و ئىوۋ يەكالا
 دەكاتەو .

ئەجار و تىيان: ئەى موحەممەد: ئەگەر تۆ ھىچ كامى لەم پىشنىيارانەمان
 لى ۋەرنەگرى، ئەو داۋابىكە باخۋا فرىشتەيەكت لەگەل بىئىرى، راستى
 پەيامەكتە بچەسپىنى ۋ دەريارەى تۆ ئاخاۋتەنمان لەگەل بىكا، ھەروا
 داۋابىكە خودا چەند باخ و باخات و قەصرو بالەخانەى لەزىزو زىو
 دروستكراۋت بداتى، لەۋشتانەى ئىمە پىشنىيارمان بۆ كرىدى بى ئاتاج
 بى و پىۋىستت بەكاسپى كرىن و ھەۋلەدان بۆ بۆيۋى پەيدا كرىن نەمىنى،
 بۆئەوئى بزەين: كە تۆ لاي خودا رىزو فەزىلت ھەيە و خاۋەن پەلە و پايسەى.
 ئەگىنا ئەوئەتە ئىمە تۆ دەيىنەن لەبازاردا دىۋى و دەچى، ھەۋلى
 پەيدا كرىنى بۆئۆتە! ھىچ زىدە رىزو قەدرىكت لەئىمە زىاتر نىە !

پىغەمبەر ﷺ فەرمووى: نەخىر مەن شتى واناكەم، مەن ھەرگىز
 لەۋانەنەم داۋاي ئاۋا لەخودا بىكەم، ۋەمەن بۆ ئەو رەۋانە نەكراۋم داۋاي
 ئاۋا لەخودا بىكەم و ئىوۋ پەلپى لەو جۆرەم لى بگرن. بەلكوو خودا مەنى

ناردوه به موژده دهرو ترستينەر: ئەوانەى شوينم دەكهون موژدهى بههشتيان دهدهمى، ئەوانەى به درۆم دهخه نه وه له ناگرى دۆزهخ ده يانترستينم. ئيتر پهروهردگار ئەم ئايه تهى نازل كرد .

په يوه ندى ئەم ئايه تانه به هەى پيئشه وه لەم روه وه يه :

دواى ئەوهى پهروهردگار دوو شوبه وه ره خه نهى كافره كانى ده باره ي قورئان راگه ياند، ئەجا شوبه وه ره خه نهى كى تريان ده باره ي پيغه مبه رى قورئان بۆ هاتوو كه حه زره تى موحه مده باس ده كا . پاشان ئەو شوبه وه ره خه نه رەت ده كاته وه، پوچى و بى بايه خيان رون ده كاته وه، ئەو راده گه يه نى كه ئەو شتانه ي ئەوان ده يكه نه ره خه نه له پيغه مبه ر ﷺ له وه پرى سه خافەت و يتي ناغەبى دان، به كه لكى ره خه نه ناين ئەوانه بيانوى بى پيژن، نيشانه ي سه رره قى و ئينكارى كردنى ئەو كافرا نه يه . هيجيان به ده سته وه نيه ناچارن په نا بۆ شتى ئاوا به رن .

كافره كانى قوره يش پيئج ره وشتيان بۆ پيغه مبه ر باس ده كردن به خه يالى خويان ئەو ره وشتانه له گەل پيغه مبه ريتى دا ناگو نجيئن .

ئەو پيئج ره وشته ئەمانه بوون :

١- ﴿وقالوا ما هذا الرسول يأكل الطعام ويمشي في الأسواق﴾

كافره كانى قوره يش ده يانگوت: ئەم كا براه كه خوى له ئيمه كردوه به پيغه مبه ر، هيجى له ئيمه جيا نيه و چ زيده فەزل و ريزى كى به سه ر ئيمه وه نيه، وه كوو ئيمه خواردن ده خوا، وه كوو ئيمه ئاوو شله مەنى ده خواته وه، وه كوو ئيمه پيويستى به خواردن و خواره مەنى هه يه، ئەگەر ئەو راست ده كا پيغه مبه ره ده بوو پيويستى به و جوړه شتانه نه بو اياه .

ئەدى ئەوه تا هەلسوكه وتى هەلسوكه وتى ئاده ميزادانه يه و كه چى لافى پيغه مبه ريتى ليده دا ! چۆن ده بى ئەو وه كوو ئيمه ئاده ميزا بى و له خودا وه نيگاي بۆ بى ؟ چۆن ده بى هەلسوكه وتى وه كوو ئيمه وابى و

په یوه ندى به عاله میکی تره وه هه بی و نیگا و سروشی لی وه ریگری؟ نه دی
ئیمه بۆچی نیگا و سروشان بۆنایه و هیچ لهو عاله مه نازانین: که موحه ممد
په یوه ندى پیوه ههیه !

۲- ﴿ويعيشي في الأسواق﴾ به ناو بازاردا دی و ده چی، هه ولای
پهیدا کردنی بۆ پیوه تی و مامه له و بازارگانی ده کا، ئیتر چی له ئیمه زیاتره و
به چ فه زلێکه وه لافسی پیغه مبه ریتی لی ده دا ؟ بیگومان نه مه بیرو
بۆ چونیککی ماددیانه ی روته و به رامبه ری و پینکرتنیکی نه فامانه یه ..
چونکه پیغه مبه ران له ره وشته ماددییه حیسییه کانیان دا چ جودا
وازیه کیان له گه ل ئاده میزادی تر دا نیه، به لکوو جودا وازیان له قیمه ته
مه عنه ویه کان و نه خلاق و پاکی ده رون دا هه بووه، خودا ریزو نرخی لی
ناون و نیگا و سروشی بۆ کردون، وه کوو له شوینیکی تر دا ده فره موی:
﴿قل انما انا بشر مثلكم يوحى الي انما الحكم اله واحد﴾ (الكهف/ ۱۱۰)
۳- سییم ره خنه یان نه وه بوو: که ده یانگوت: ﴿لولا أنزل اليه ملك،
فيكون معه نذيرا﴾ ته ری نه وه بۆچی له خودا وه فریشته یه که نایه ت بۆ لای
موحه ممد دو شایه تی بدا له سه ر راستی داوا که یو قسه ی به ره له ستکارانی
ره ت بکاته وه، نه م ره خنه یان ده ق ده شو به یته قسه که ی فیعه ون:
که ده رباره ی حه زره تی موسا عليه السلام گوتی: ﴿فلولا القي اليه اسورة من
ذهب، او جاء معه الملائكة مقترنين﴾ (الزخرف/ ۵۳).

۴- چواره م ره خنه یان نه وه بوو: که ده یانگوت: ﴿أولقي اليه كنز﴾
نه وه بۆ له ئاسمانه وه گهنج و خه زینه یه کی بۆ ناخریته خواره وه مه سه ره فی
خاوو خیزانی لی بکا و پیویستی به کاسبی کردن و مامه له و بازارگانی
نه بی؟

۵- ﴿أو تكون له جنة يأكل منها﴾ خو نه گهر گهنج و خه زینه ی بۆ
نه خریته خوار، ده با نه گهر هیچکه نه بی وه کوو سامانداریک باباخ و

باخاتیکی هه بی له بهر و بوومی بخواو مه سره فی خاوو خیزانی لی ده سته بهر بکا.

وه کوو تیبینی ده کرا قوره یشیه کان سه ره تا ده یانگوت: ده بی پیغه مبهه فریشته بی و پیویستی به خواردن و خواردنه وه و خه وو پشودان نه بی، دواپی وتیان: قه یانکا با پیغه مبهه هر ئاده میزادی به لام با فریشته یه کی له گه ل دابی پشتگیری بکا، دواپی له وهش هاتنه خوارمی وتیان: با پشتگیری به وه بکری گهنج و خه زینه یه کی بو بخریته خوار، دواپی له وهش دابه زین وتیان: با پیاو یکی وابی خاوهن باخ و زهوی و زاربی.

ئه وان له هه موو بیرو بوچونه کانیا ندا ماددیا نه هه سوکه وتیان ده کردو هه رده مه بیانویه و هه رده مه په ئیکیان لی ده گرت و له باز نه ی بواره ماددیه کان نه ده چونه دهر، نه ده هاتن ژیرانه بیر بکه نه وه، عه قل و هوشیان بجه نه کار پیان وابوو: پیغه مبهه رایه تی له ژور هیزو توانای ئاده میزاد دایه، هه رگیز ئه وه یان بو نه ده سه لما: که پیغه مبهه ئاده میزاده و له خودا وه نیگای بو دی!

نه عجار که به خه یالی خو یان پیغه مبهه ریان له ککه دار کرد به و شتانه و چه سپاندیان که موحه مد به که لکی پیغه مبهه ریتی نایه، له عه قل و هوشیش روتیان کرده وه به پیاو یکی خه ره فاویان له قه له م دا.

بیگومان ره وانه کردنی پیغه مبهه له ئاده میزاد بو سهر ئاده میزاد حیکمه تیکی یه زدانیه هه ست و شعوری هه ست و شعوری ئه وانه ته جرو به و ئه زمونی ئه وانی هه یه، هه ست به ئیش و نازاری ئه وان ده کا، خه زو ئاره زوی ئه وانی هه یه، به زه بی به زه بونی و لاوازیاندا دیته وه، به سهر که وتن و کامه رانیان به هه ره مه ند ده بی، هه نگاو به هه نگاو له گه ئیان

دەرپراو ده زانی به چی ده ورورژین و به چی رام ده بن و به چی دینه ژیر
فهرمانی خوداوه.

له لایه کی ترهوه خه لکه که ده توانن شوینی بکهون و چاوی لی بکهن،
چونکه نه ویش ئاده میزادی که وه کوو نه وان ورده ورده به رهو به رزی ده یانبا
به نه خلاق و کرده وه به جیهینانی نهو نه رکانه ی پییان راده گیه نی: که
خودا له سه ری پتویست کردون، که وایی نهو پیغه مبه ره ئاده می سروشت و
جوان ره وشته، بۆخۆی ده بیته ته رجهمیه کی زیندوو بو نهو بیروباوه ری
بانگه وازی نه وانی بۆ لا ده کا! نه وکاته ژیان و جم و جول و گوftarو
کرداری ده بیته روپه ریکی رانواندراو بۆیان و دپه دپه لییه وه نه قل ده کهن و
ماناکانی ده چه سپینن و شوینی ده کهن، نه وان به چاوی خۆیان رابه ری
خۆیان ده بینن، چه زیان لی ده بی پهره ی بکهن، چونکه نهو رابه ره
ئاده میزادی که وه کوو خۆیان و له قه باره ی ئاده میزادی که دا ده بینن |

نه گهر پیغه مبه ر فریشته بوايه ههر گیزاو ههر گیز بیریان له کردار و
هه لویسته کانی نه ده کرده وه، هه ولی نه وه یان نه ده دا لاسایی بکه نه وه،
چونکه نه وان ههر له سه ره تاوه هه ست ده کهن که سروشتی نهو له سروشتی
نه وان جیاوازه، که وابوو هیچ دوریه هه لسوکه وتی نهو جیایی
له هه لسوکه وتی نه وان، نه وکاته چه زی نه وه یان نابی هه لسوکه وتی نهو
له خۆیاندا بهیننه دی .

که وابوو ره وانه کردنی پیغه مبه ر له ره گه زی ئاده میزاد حیکمه تی کی
یه زدانیه، حیکمه تی نهو خودایه یه که هه موو شتیکی به نه ندازه دروست
کرده وه هه موو پارچه کانی بوونه وه ری پیکه وه گونجاندوه .

حیکمه تی خودایه که پیغه مبه ری له ره گه زی ئاده میزاد ناردوه بۆ سه ر
ئاده میزاد بۆ نه وه ی رۆلی خۆی بگپیری له رابه رایه تی کردنی ئاده میزاد دا؛

که و ابو ره خنه گرتن له ئاده میزادیهتی پیغه مبه ره ههست نه کردنه به و
هیکه مه ته یه زدانیه و نیشانهی نه زانییه به ریز گرتنی خودا بۆ ئاده میزاد.

بهروه ردگار نه یویستوه پیغه مبه ره که ی گهنج و خه زینه ی هه بی، خاوه ن
باخ و قیللا بی، ساماندارو ده و له مه ندبی، چونکه خودا ویستویه تی
پیغه مبه ره که ی رابه رو پیشه وای گهل و ئومه ته که ی بی، نه رک ی
پیغه مبه رایه تی قورس و گرانی خوی نه نجام بدا، له هه مان کاتدا هه و لی
دابین کردنی بژیوی خوی و مال و منالیشی بدا وه کوو هه ر تاکیکی
کۆمه له که ی که خه ریکی دابین کردنی پیدایستی ژیا نی مال و منالیه تی .
بۆ ئه وه ی یه کیك له ئومه ته که ی که خه ریکی دهسته بهر کردنی پیدایستی
ژیانیه تی نه لی: پیغه مبه ره ژیا نی مسۆگه ره بووه، خه می دهسته بهر کردنی
پیدایستی ژیا نی نه بووه وه کوو من، بۆیه لیپراوه بۆ عه قیده وه گه یان دنی
به یام و نه رک ی سه رشانی، وه کوو من کۆسپ و ته گه ره ی ژیا نی نه ها تو وه ته
پیش! بۆیه توانی ئه و رۆله بگپیری که گپرای!

ئه وه تا پیغه مبه ره و پیرای نه نجامدانی نه رک ی پیغه مبه رایه تی خه ریکی
دابین کردنی پیدایستی ژیا نیشه!

ئه وه تا له لایه ک مامه له و بازرگانی ده کا بۆ ئه وه ی پیدایستی ژیا نی
دابین بکا، له لایه کی تره وه لیپراوه بۆ نه نجام دانی نه رک ی پیغه مبه رایه تی
ده ی با گهل و ئومه ت و په ی ره و کارانی شی چاو له و زاته رابه ره بکه ن،
بیکه نه مامۆستا و قوده وه، نه رک ی سه رشانیان له خودا په رستی دلسۆزانه
له گهل هه و لدان بۆ دهسته بهر کردنی پیدایستی ژیا ن پیکه وه جۆش به دن و
ئاو یته ی یه کیان بکه ن (لیس الرجل رجل الدنيا ولا الرجل رجل الآخرة، بل
الرجل رجلهما) پیا و ئه و پیا وه نیه پیا و ی دونه ی بی، هه روا پیا و ئه و
پیا وه نیه پیا و ی قیامه ت بی . به لکوو پیا و ئه و پیا وه نیه پیا و ی دونه ی
قیامه ت بی.

يىگومان لەدوايى دا مال و سامان بە سەر پىغەمبەردا ﷺ رڭا دەستكە وتى جەنگ و غەنيمەت زۆر بوو، لەم كاتەش دا پىغەمبەر ﷺ بوو بەقودوھى ھەسەنە و مال و سامان نەيتوانى لەخودا پەرسىتى و رابەر ايە تى غافلى بكا، يان كۆلى بكا.. بەلكوو لەم تاقىكردنەوھش دا سەر كەوتوو بوو، بەخشنەھى و سەخاوە تى نمونەيى بوو، قىمە تى مال و سامانى لە دلدا نەبوو، بەلكوو لەدەستى دا بوو، فیتنەي مال تۆز قالىك كارى تى نە كرد!

بەمەش رىگاي لەوانە برىيەو: كە بلىن: پىغەمبەر بۆيە توانى ئەر كى بانگەوازي لەئەستۆ بگرى و بەو پەرى لىھاتويىيەو ئەنجامى بدا، چونكە بەھەژارى ژياوھ مال و سامان دەستى نەگرتووە و مەشغولى نەكردو، ئەوھتا ئەو زاتە مال و دارايى دەرژى بەسەرىدا، كەچى تۆز قالىك لەبانگەوازيكردنى خۆى بى تاگانابى و ەكوو سەردەمى ھەژارى ھەلسوكەوت دەكا.

بەلام وىراي ئەم راستيانەو سەربارى ھەبوونى ئەو رەوشتانەو چەندە رەوشتى جوان و بەرزى تر لە پىغەمبەردا ﷺ كافرەكان ھەلوتىستى خۆيان نەگۆرى و بەخۆياندا نەچونەو بەلكوو..

﴿وقال الظالمون: أن تبعون الا رجلاً مسحوراً﴾ كافرەكان وتیان: ئیوھ ئەگەر شوین ئەم پیاوھ بکەون و ئیمانى پىيئەن، يىگومان شوین پیاويكى دەست لیوھشاو و سىحر لیكراو كەوتوون، شوین كە سىك كەوتوون عەقلى تىك چووھ و نازانى دەلى چى و چى دەكا! ئەدى چۆن ئیوھ پەپرەوى فەرمان و جەلەوگىریەكانى دەكەن؟!

ئەجار پەرورەدگار وەلامى ئەم شوبھەیان دەداتەوھو دەفەر مووى: ﴿انظر كيف ضربوا لك الأمثال﴾ ئەى پىغەمبەرى خۆشەويست! بە سەرسۆرمانەوھ تى بفرە، بپروانە چیت پى دەلىن؟: چۆن لەخۆيانەوھ

صيفاتى جياحيات بۆ دادەتاشن . ناو و ناتۆرى سەيروسەمەرەت لى دەئىن، بوختانت پى دەكەن و شتت بۆ ھەلدەبەستى ؟ جارئك دەئىن: ساحىرو جادوبازى، چەلئك دەئىن: بۆ خۆى سىحرى لىكراو، چاخئك دەئىن: درۆزنە، جارئكش دەئىن: شاعىر. يان دەئىن: قوتاببە لى فلان و فلان دەخوئىنى و ئەوان ئەم قورئانەى فئر دەكەن !

ھەموو ئەم قسانەيان پوچ و بى-بناغەن و بوختان و دەست ھەلبەستى، ھەركەسىك تۆزقالتىك عەقل و فامى ھەبى ئەم جۆرە قسانەى بەگوى داناجى، ﴿فصلوا فلايستطيعون سبيلاً﴾ رىگايان لى گوم بوو و سەرگەردان و گومرا بوون، رىگاي ھىدايەت و ھەق نادۆزنەو !

ئەجا كۆتايى بەجەدەلەكە دەھىنى بەبەيانكردنى ئەو: كەئەو پىشنىارو داواكارىەيان، يان ئەو بىروبۆچونەيان دەربارەى كالا و پروپىتالى دونىايى چ نرختىكان نىو ئەوئەى: كەئەوان بەلايانەو ەرنىگە پىيان وايە ئەگەر موھەممەد پىغەمبەرى، دەبى گەنج و خەزىنەى ھەبى، يان باخ و زەوى و زارى ھەبى. لەراستى دا بىروبۆچونى نەقامانەو كورت يىتن، چونكە ئەگەر خودا مەيلى ھەبوايە لەوشتانە باشتى پى دەبەخشى:

دەفەرمووى: ﴿تبارك الذي ان شاء جعل لك خيراً من ذلك جنات تجري من تحتها الأنهارو يجعل لك قصوراً﴾ پاك و مونەزەھە، بەرزوپىرۆزە ئەو خودايەى ئەوتۆ ئەگەر بىويستايە لەدونىادا زۆر باشتى لەوئەى ئەوان پىشنىارى دەكەن پى دەبەخشى، ئەونازو نىعمەتەى لەقيامەتدا وادەى پىداوى بۆى پىش دەخستى بۆ دونىاو باخ و باخاتى واى پىدەبەخشى بەئۆر درەختەكانى دا جۇگاوجۇبار بىكشانايە، قەصرو بالەخانەى ناوازەو دلىگىرى بۆ دەستەبەر بىكردىتايە! زۆر باشترو بەنرختى لەوئەى ئەوان پىشنىارى دەكەن پى بەخشىتايە.

به لام پهروه دگار ئو عه تاو به خششانه ي بۆ قيامهت بۆ پهزمه نده
 كردوي، له ژيانى نه پراوه ي قيامهت دا ئو نازو نيعمه تانهت ده داتى، نهك
 له ژيانى دونياى بى به قادا ! بۆ ئه وه ي به هۆى دونياوه له قيامهت غافل
 نه بى، به مال و سامانه وه هه له وگير نه بى، ئهركى راگه ياندن و بانگه وازيت
 له بير بچيته وه، بىگومان ئه وه ي لاي خودا بۆت پهزمه نده كراوه بۆ ژيانى
 قيامهت زۆر باشترويه نرخ ترو بهردوام تره !!

ويستى خودا وايه: كه باشت له باخ و قهصرو باله خانهت له دونيادا
 بداتى ئه ويش په يوه نديه بهو كه سه ي: كه باخ و قهصرو باله خانه
 ده به خشى، ههست كردن به وه ي كه تو له ژير چاوديرى ئه وداى به گويره ي
 ته و جيهو ته و فيقى ئه وه هه ل سو كه وت ده كه ي، له زهت و خوشى ئه وه
 په يوندييه ده چيژى: كه هيج نازو نيعمه تىكى ناگاتى.

خه يشمه ده فهرموى: به پيغه مبه ر گوترا: ئه گه ر ده ته وى هه رچى گه نج و
 خه زينه ي زه وى هه يه ده ته دينى، ئه وه ندهت مال و سامان و نازو نيعمهت
 ده ده دينى، به جوړيك كه له وه پيش و له وه دواش به كهس نه درابى و نه درى،
 به مه ر جيگيش هيج له وه كه م نه بيتته وه كه لاي خودا بۆت پهزمه نده كراوه:
 پيغه مبه ر ﷺ فهرمووى: حمز ده كه م بۆ قيامهت بۆم پهزمه نده بكه ن !

بروانه كردنى موشريكه كان به روژى قيامهت و وهز و حاليان له و
 روژه دا و به رامبه رى كردنيان به به هه شتیه كان

بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا ﴿١١﴾
 إِذَا رَأَتْهُمْ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا ﴿١٢﴾ وَإِذَا
 أُلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُقَرَّنِينَ دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًا ﴿١٣﴾

لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا ﴿١٤﴾ قُلْ
 أَذَلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ كَانَتْ
 لَهُمْ جَزَاءً وَمَصِيرًا ﴿١٥﴾ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ خَالِدِينَ
 كَانَ عَلَى رَيْبٍ وَعَدًا مَسْئُولًا ﴿١٦﴾

جا که کار گه یشته ئەو هه دده و هه ندی له شوبهه و قسه ناره واکانیانی
 ده باره ی خوداو پیغه مبهری خودا رانواند، نهجار په رده له سهه لایه نیک
 له لایه نهکانی کوفرو گومرایان هه لده داته وه: ئەویش ئەوهیه بروایان به
 قیامهت نیه بۆیه هیچ کۆ لهسته مکاری و بوختان و قسه هه لبهستن ناکهن،
 ترسی روژی قیامهت یان نیه، ترسی روژیکیان نیه که تیییدا به ره وروی خودا
 ده بنه وه و له سهه ستهم و بوختان حیساییان له گهل بکاو تۆله ی تاوانه کانیان
 لی بستینی!

ده فهرمووی: ﴿بل کذبوا بالساعة﴾ به لکوو ئەوان بروایان به هاتنی
 روژی قیامهت نیه، ئەو بی برواییه یانه بۆته هوی ئەوهی ئەو قسه
 پروپوچانه بکهن، ئەو هه موو درۆ ده له سانه هه لپژن! چونکه که سییک
 به ته مای قیامهت نه بی، به ته مای حیساب و لیکۆلینه وه نه بی، خیرا
 ده که ویتته هه لیه بوختان و تۆمه تبار کردنی کهسانی دیکه وهو بیر له ئاکام
 ناکاته وه، سود لهو به لگانه وهرناگری که سهه ده کیشن بۆ تیفکرین و بیر
 کردنه وه ..

﴿واعتدنا لمن کذب بالساعة سعيرا﴾ نیه ئاماده مان کردوه بۆ
 که سییک بروای به قیامهت نه بی، ئاگری زۆر گهرمی وا که خیرا بلنسه
 ده سیینی، سوتینه رو داپلوخینه ره.

ئەجار وینە ی دیەنیکی سامناکی قیامت دەکیشی؛ دیەنە که هیندە سامناکه دلی رەق دەکا بەئاو، هەست ■ شعوری مردوو وەلمرزه دینی . کافران ئاگادار دەکا لەو عەزابە ی که لەو رۆژەدا چاوەروانیان دەکا هەروەها موژدە بە موسولمانانیش دەدا بەنازو نەعمەتی بەهەشتی رازاو لەو رۆژەدا .

دەفەرمووی: ﴿اِذَا رَأَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغِيظًا وَ زَفِيرًا﴾ ئیستا ئیمە لەبەردەم دیەنی ئاگریکی بلیسەداری پریشک هاوێژداین ئاگرە که گیانی بە بەردا کراوە، دەروانی و دەبینی، قیامت بە درۆزانەکان دەبینی، لەدورەو دەیانبینی دەکەوێتە لرفەلف و نالەنال، دەنگی کلەو و کولانی دەبیست، نیلەنیلەو چەپۆکانیەتی، نیشانە ی رق و قینی زۆریەتی لییان، لییان بەداخەو بۆیان دەسوێ فیشکەو نرکەونالە ی دەبیست هیندە ی رق لیانە خەریکە لیک جیاییتەو، تاوانبارانیش بەرو ئەوی کیش دەکرتن !

جاتۆ وەر ■ بەوردی بیر لەو دیەنە بکەرەو و بەزیندویی بیهینە پیش چاوی خۆت ! بەراستی دیەنە که تابلیتی سامناک و دل داچلەکینەر ■ ! (عبد الرزاق) و ئیبنولونزیر و ئیبنو جەریر لەعوبەیدی کوری عومەیرەو ریوایەتیان کردو دەلی: (ان جهنم لتزفر زفرة، لا یبقی ملک مقرب ولا نبی مرسل الا خر لوجهه ترتعد فرائصه، حتی ان ابراهیم علیه السلام لیجتوا علی ركبته، ویقول رب لا اسألك اليوم الانفسی).

وەرە ژیرانە بیر بکەرەو، ئەو روو رەشانە بێنەر ■ بەر چاوی خۆت، ئەو چارە رەشانە بەزنجیر کراوی بەرو رو دەخرتنە بەرو کیش دەکرتن بەرو کوی ؟ بەرو دۆزەخ دۆزەخیش خودا وای لیککردو لەرقان خوێ دەخواتەو، هەرلەدورەو ترس و لەرز دەخاتە دل و دەرویانەو، ئیستا وا گەیشتۆنە نزیکی و شالوویان بۆ دینی، ئەمانیش بی دەسلات دەست و قاج بەستراو ! جا بەم حالە دەگەنە لای بەکووت و زنجیر کراوی بەدەست و

قاچ به سترای تورده درینه ناو دۆزه خه وه، فری ۛ درینه ناو ئه و ئاگره داخ له دله سوتینه ره سامناکه .

﴿وَإِذَا الْقَوَا مِنْهَا مَكَانًا ضِيقًا مُقْرِنِينَ﴾ جاکه تورده درینه ناو دۆزه خه وه و ناخرینه شوینیکی پان و پۆرو به رفراوان به لکوو تورده درینه ناو شوینیکی تهنگه بهر بۆ ئه وهی سزاو ئازاره که یان به ئیش ترو سهخت تر بی، دهست و قاچیان به زنجیر به ستره وهیوای رزگار بوون و قوتار بوونیان براره .

﴿دَعُوا هَٰذَا لِكِ ثَبْرًا﴾ هاواریان لی ۛ هله دهستی و ته مه نناي مردن ده که ن بۆ ئه وهی لهم سزا سهخته رزگاریان بی، مردن ده بیته هیوای سه ره کی و ئاواتی رزگار بوونیان، خوا خویانه بۆ مردن به لام سه رباری ئه وهی که ئاواته که یان جیبه جی ناکری و ویسته که یان نایه ته دی، گالتسه و لاقرتیشیان پیده کری !

ئه وان هاوار ده که ن ئه ی مردن له کوئی و ژیان کوشتینی فریامان بکه وه و رزگارمان بکه ! پێیان ده گوتری : ﴿لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثَبْرًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثَبْرًا كَثِيرًا﴾ نانا ئه مپۆ داوای مردنیک مه که ن داوای زۆر جۆر له مردن بکه ن، مردنیک به ته نیا به که لکی هیچ نایه و دادتان نادا، مه به ست گالتسه پیکردن و ناتومید کردنیانه له رزگار بوون، به لکوو سزایان نه براره وه هه تا هه تاییه !!

جا لهم کاته ناسک و ترسناکه دا پاش رانواندنی ئه م دیمه نه سامناکه، قورئانی پیروژ ههروه کوو ئوسلوبه هه مه کاتیه که ی خۆی، که باسی دۆزه خ ده کا باسی به هه شتیش راده نوینی، باسی هه رشتی بکا زۆربه ی کات دژه که شی دینیته گوژی . بۆیه لهم کاته دا به رامبه ریه ک له نیوان سزای کافسران و پاداشتی موسولماناندا ئه نجام ده داوده فه رموی:

﴿ قل ﴾ ئەي موحەممەد پەييان بلي: ﴿ اذلك خيرٌ أم جنة الخلد التي وعد المتقون ﴾ ئايا ئەوسزاو تۆلە باشە كەباسى كرا بۆتان يان بەهەشتى رازاوەى نەبراوە؟! ئايا ئەو دۆزەخە باشتەرە يان بەهەشتى ئەبەدىو شوينى ژيان بەسەربردنى هەتا هەتايى؟ ئەويەهەشتەى بەلەين دراو. بدرى بەخۆپارىزان! بە لەخودا ترسەكان؟ ئەويەهەشتەى كەدەبەخشرى بەوتەقواكارە خۆپارىزانەى لەدونىادا فەرمانبەردارى فەرمانى خودا بسوون، خودا كردويه تي بەپاداشتى چاكەكاران.

﴿ لهم فيها مايشاؤون خالدين ﴾ هەيە بۆ ئەو خوداپەرستانە لە بەهەشتدا هەرچى ئارەزو بکەن لەخواردن و خواردنەوهو پۆشاك و شوينى حەوانەوه، لەئامىرى سوارىو ديمەنى جوان و هەموو جوړە شتيكى جوانىوا كە بەچاو نەبينرابىو بەخەياليش پەى پى نەبرابى، ئەوان لەناو ئەو هەموو نازو نيعمەتەدا بۆ هەتا هەتايە دەمىننەوهو برانەوهى نيهو لىشى وەرەز نابن.

ئەمە بەلگەيە لەسەرئەو. كە بەهەشتيەكان هەموو داخوازيەكيان دابين دەبى، هەرچى بيانەوى بۆيان ديتەجىو وادەو بەلەينى خودايە پاشگەزبوونەوى تىدانىە ، بۆيە فەرمووى:

﴿ كان على ربك وعدا مسؤولا ﴾ ئەمە هەردەبى بيتەجىو شياوى ئەويە كە لەخودا داواكەرىو ئەنجام بەدرى، وەكـوو لەشوینىكى تردا لەسەر زوبانى خوداپەرستان دەفەرمووى: ﴿ ربنا آتانا ما وعدتنا على رسلك، و لا تخزنا يوم القيامة انك لا تخلف الميعاد ﴾ (آل عمران / ١٩٤).

حال و وه زعی کافره کان له روژی قیامت دا له گهل
په رستراوه کانیان دا

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا
يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَقُولُ ءَأَنْتُمْ أَضَلَلْتُمْ عِبَادِي
هَؤُلَاءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبِيلَ ﴿١٧﴾ قَالُوا سُبْحَنَكَ مَا كَانَ
يَلْبِغِي لَنَا أَنْ نَتَّخِذَ مِنْ دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنْ مَتَّعْتَهُمْ
وَأَبَاءَهُمْ حَتَّى نَسُوا الذِّكْرَ وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا ﴿١٨﴾ فَقَدْ
كَذَّبُوكُمْ بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا
نَصْرًا وَمَنْ يَظْلِمِ مِنْكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا ﴿١٩﴾

له‌وه‌پیش په‌روه‌ردگار باسی ئه‌و عه‌زابهی کرد که له‌قیامت دا: بۆ
کافره‌کانی داناوه، ئه‌هه‌مان کاتدا له‌گه‌ڵ نازو نیعمه‌تی ئاماده‌کراو بۆ
موسوڵمانان به‌رامبه‌ری کرد.

ئەجار لێزەدا دیمەنێکی تر لە دیمەنەکانی قیامت بەیان دەکا: ئەویش
 حال و وەزعی عیبادەت کەرەکانە لە گەڵ عیبادەت بۆ کراوەکان دا،
 ئەوانە ی جگە لەخودا عیبادەتییان بۆ کراوە؛ خودا گردیان دەکاتەووە
 پرسیاریان لێ دەکا ئایا ئەوان عیبادەت کەرەکانیان گومرا کردووە
 لە پێیازی حەق لایان داو؟ یان بۆ خۆیان خۆیان گومرا کردووە: دەفەرموی:

﴿وَيَوْمَ نَحْشُرْهُمْ و ما يعبدون من دون الله﴾ ئەى موحەممەد! بىرلەو
 رۆژە بکەرەو، يان ئەو رۆژە بۆ موشرىکەکان باس بکە: کە خودا، ئەوان
 لەگەل خودا درۆزنەکانياندا کۆيان دەکاتەو، خودا فریشتە پەرست و
 فریشتەکان عیسی پەرست و عیسی خۆى، عوزەير پەرست و عوزەير
 خۆى، بت و صدەنەم پەرست و بتەکان، ئەستیرە پەرست و ئەستیرەکان،
 ھەروا ھەموو پەرستراویک جگە لەخودا لەگەل پەرستکارەکان دا کۆيان
 دەکاتەو.

ئەوانەشیان کەبى گيانن خودا وەزوبانيان دىنى و پرسىاريان ئاراستە
 دەکاو دەفەرموى: ئەى پەرستراوينە! ئەى ئەوانەى بە خودا زانراون و
 عىبادەتتان بۆ کراو! ئەو ئیو بەندەکانى منتان لەریبازى حق لادان و
 گومراتان کردن؟ ئایا ئیو بانگەوازیتان کردن بۆ ئەوێ لەجياتى من
 بتانپەرستن يان بۆ خۆيان خۆيان گومراکردو يان بەبى ئەوێ بانگەوازيان
 بکەن لەخۆيانەو عىبادەتى ئیو يان کردو ؟؟

نونهى ئەم ئایەتە ئایەتیکى ترە: کە دەفەرموى: ﴿واذ قال الله
 يا عيسى ابن مريم انت قلت للناس: اتخذوني وامى الهين من دون الله
 قال: سبحانك ما يكون لي ان اقول مالىس لي بحق: ان كنت قلتة فقد
 علمته تعلم ما في نفسي و لا علم ما في نفسك انك انت علام
 الغيوب﴾ (المائدة / ۱۱۶).

ھەلبەتە پرسىارە کە بۆ ئەوێخە خودا بەو ئەمە کە شىتیکى نەزانراو
 بزانی، نەخیر پەروردگار پێش ئەو ئاگادارى ھەموو شىتیکەو واقیعە کە
 دەزانى، بەلکەو پرسىارە کە بۆ ئەوێخە وەلام بەدەنەو بەو ئەمە کە
 کەدەیدەنەو سەرزنەشتى عىبادەتکەرەکان بکاو ریسوابین، بەوێ کە
 عىبادەت بۆ کراوکان بەدرۆيان دەخەنەو.

خودا بۆ خۆى پێویستى بەو پرسىارە نیو زانیارى تەواوى ھەيە، وەلى
 پرسىارو وەلام لەدەشتیکى ئاوەھا گەرەو سامناک دا، ھەموو

ئەو ھەشامەتە كۆكر اۋەتەۋە ئەو پەرسىيارەيان ئاراستە دەكرى رىسۋا كەردن و ئەزىيەتدانى موشرىكەكانى تىدایە ھەرپەرسىيارەكە خۆى عەزاب و سزايە، عەزابىكى ترسناكىشە.

ئەجار پەرۋەردگار ۋە لامى مەعبودەكان باس دەكا كە لەۋە لامى ئەو پەرسىيارە ۋە رۆژەدا عەرزى پەرۋەردگارى دەكەن ﴿قَالُوا: سُبْحَانَكَ مَاكَانَ يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَتَّخِذَ مِنْ دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ﴾ دەلەين: پاك و مونەزەھى بۆتۆيە خودايە، شىاۋنيە بۆ ئىمە ۋە راست نيە: كە جگە لەتۆ ھىچ پەرستراۋىكى تر بە رەۋابزانين و بىريارى بدەين! كەۋابى چۆن بەندەكانى تۆ گومرا دەكەين، لەرىيازى پەرستش كەردن بۆ زاتى پاكەت لايان دەدەين! نەخىر ئىمە شتى ۋامان نە كەردە، بەلكو ئەۋان بۆ خۆيان لەرىيازى تۆ لايان داۋە بۆخۆيان خۆيان گومرا كەردە، تاۋانى خۆيان لەستۆى خۆيان!

﴿وَلَكِنْ مَتَّعْتَهُمْ وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ نَسُوا الذِّكْرَ﴾ بەلكو تۆ ئەۋانت ھەرلەباب و باپىريانەۋە لە نازۋنەمەت دا پەرۋەردە كەردو بە نازۋنەمەتەۋە تەمەنت درىژ كەردن و سەرگەرمى رابواردن و عەيش و نۆش و شۆينكەۋتنى ھەزو ئارەزۋى نەفسى خۆيان بوون، لە نازۋ نەمەتى ھەمە جۆردا نەقۇم بوون و پەيامى تۆيان لەبىرچۆۋە، ئەۋ ئەھكام و نامۆزگار يانەى لەسەر زوبانى پىغەمبەرەكانت پىيان راگەيەندرابو لەبىريان نەماۋ بىئاگابوون لەيادى تۆ پروابەتاك و تەنھايى تۆ تىفكرين لەبەلگەكانى بونەۋەركە نىشانەى خودايەتى تۆن.

﴿وَكَانُوا قَوْمًا بَوْرًا﴾ بەراستى ئەۋانە گەل و نەتەۋەيەك بوون بىخىرولەناكاما بەھىلاك چوون.

نونهي نهم ئايه ته ئايه تيكي تره: كه ده فهرموي: ﴿ويوم يحشرهم جميعاً ثم يقول للملائكة: اهؤلاء اياكم كانوا يعبدون؟ قالوا: سبحانك...﴾ (سبا/٤٠-٤١).

ئە مجار بە عیباده تکره کان ده گوتري: ﴿فقد کذبوکم بما تقولون، فماتستطيعون صرفاً و لانصرأ﴾ ئەوه ئەوشتانهي ئیوه بە خوداتان ده زانين جگه له خودا ده تانپهرستن، پیتان وابوو یارمه تیده رو شه فاعه تکار ده بن بۆتان ده تانگوت له خودا مان نزیک ده که نهوه، ئەوه تا به درۆیان خستنه وهو ئەوهی وتتان وا ده رنه چوو. ئەو خودا درۆزانه توانای یارمه تیدانی ئیوهیان نیه، ناتوانن سزاو تۆلەي خوداتان لی لادهن، هیچ بهرگریان له ئیوه بۆناکری، ته نانهت یارمه تیدانی خودی خویشان بۆ ئە نجام نادری، وه کوو له ئايه تيكي ترده ده فهرموي: ﴿ومن أضل ممن يدعو من دون الله من لا يستجيب له الى يوم القيامة وهم عن دعائهم غافلون، واذا حشر الناس كانوا لهم اعداء، وكانوا بعبادتهم كافرين﴾ (الأحقاف/٥-٦).

ئە مجار له کاتي کدا که ديمه نه که ديمه ني رۆژی قیامه تهو روداوه کسانى راده نوینی و چاوو دل و ههست و شعور بهو روداوانه وه به ستراونه ته وه، وانیشان ده دا: که ئیستا ئەو رۆژه یه قیامهت رابوو وه مه خلوقات له سارای مه حشه ردا وه ستاون و موشریکه کان خراونه ته قهفه سی تۆمه ته وه، چاوه پروانی ناکامی دادگایی کردنه که ين .

ئالهم کاته داو کتوپر سیاقه که ده گوێزێر ته وه بۆ دونه یای ئیستاو هه ره شه ی توندوتیژ ناراسته ی بی پروا کان ده کاو ده فهرموي: ﴿ومن يظلم منکم نذقه عذاباً کبیراً﴾ هه رکه س له ئیوه لهم جیهانه دا هاوه ل بۆ خودا به ره وا بزانی و کافرو فاسق بی، ئەوه رۆژی قیامهت عه زابی به ئیشی پی ده چیژین، عه زابیکی گه وه ره بی ئامانی ده ده یسن، عه زابیکی بی سه رو بن .

پیغه مبهه ران هه رده بی ئاده میزاد بن

وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ
الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ
لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ﴿٢٠﴾

ده باره ی نازل بوونی ئەم نایه ته واحیدی و ئیبنو جهریر له ئیبنو
عبه سه وه ر یوایه تیان کردوه ده فەر مووی: کاتی موشریکه کان ره خه دیان
له پیغه مبهه ﷺ گرت: وتیان: ئەوه چیه ئەم پیغه مبهه ره خواردن ده خواو
به بازار دا دی و ده چی بو و ده دهسته ئینانی بو ئیو؟ پیغه مبهه ﷺ غه مبهه ره بوو
نیتر ئەم نایه ته نازل بوو!

ئێستا که ئەوه پهری بوختان و به درۆ خسته وه و گالته پیکردن نیشان درا،
ره خه دیان له پیغه مبهه ﷺ گه یشته چله پۆیه و ئیعترازیان له ئاده میزادیه تی
پیغه مبهه گرت: سیاقه که ده گهریته وه بو دلدا نه وه ی پیغه مبهه رو
چه سپاندنی ئەو حه قیقه ته: که موحه مده ﷺ له پیغه مبهه رانی تر جو داواز
نیه و هه موو پیغه مبهه ران ئاده میزاد بوون و، دیارده سروشتیه کانی
ئاده میزادیان تیدا بووه، هه مویان خواردنیان خواردوه و شله مه نیان
خواردۆته وه، جم و جول و هاتوچۆیان کردوه نوستن و پشودانیان بووه.

به م نایه ته وه لاهی ره خه دی موشریکه کان: که وتیان: ﴿مالهَذَا الرَّسُولِ
يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ﴾ ده داته وه. ئەوه رون ده کاته وه: که
ره وانه کردنی ئاده میزاد به صیفه تی پیغه مبهه ری داب و نه ره یتیکی
یهزدانی یه و هه موو پیغه مبهه ران ئاده میزاد بوون و رخه گرتیان
له پیغه مبهه ره لهن باره یه وه جگه له نه فامی و نه زانی هیچی تر نیه.

ده فەرمووی: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ
الطَّعَامَ وَيَشْرَبُونَ فِي الْأَسْوَاقِ﴾ ئیتمه له پیش تۆدا هیچ پیغهمبه ریگمان
نه ناردوه ئیلا که ناردومانن خواردنیان خواردوه به بازاردا هاتوچۆیان
کردوه، واته: ههموو پیغهمبه رانی پیش تۆ ئاده میزادبوون خواردنیان
خواردوه، بۆ ئه وهی درژیه به ژیان بدن و به ناو بازاردا هاتوون و چوون بۆ
کاسپی کردن و مامه له بازارگانی، خواردن و خواردنه وه هه ولدان بۆ
دهسته بهرکردنی پیدایستی ژیان دژایه تی نیه له گه ل حال و وه زعی
ئه وان و له پله و پایهی ئه وان دانابه زینی.

ره سه نی و به ززی و بلندی ئه وان راستی پیغهمبه رایه تیان به ئه خلاق و
ره وشتی جوان و کردنی کاری چاک و ده رکه و تنی موعجیزه و نیشانه ی
سه رنج راکیش لییان ده رده که وی: به جۆریک ههموو خاوه ن عه قل و
هۆشیک راستی پیغهمبه رایه تی ئه وان بۆ ده رده که وی، ده زانی که
له خوداوه نیژدراون، چه زره تی موحه مه دیش وه کوو پیغهمبه ره کانی تر
وایه، که وایی پیغهمبه ره ده بی له ره گه زی پیغهمبه ره یۆسه ر نیژدراوه کان بی،
هه ژاری کارکردن و هاتوچۆی ناو بازار بۆ مامه له کردن و بازارگانی نایسته
شویی ره خنه و له پله و پایهی پیغهمبه ره دانا شکینی.

که وایی که ئه و قوره یشیانه ره خنه له پیغهمبه ره ده گرن ره خنه له خودی
پیغهمبه ره ناگرن، به لکوو له راستیدا ره خنه له داب و نه ریتی خودا ده گرن،
ره خنه له داب و نه ریتیکی مه زنده کرا و نه خشه بۆ کیشرا و ده گرن،
له داب و نه ریتیکی بیهوده نه خرا و ته گه رو بی مه به ست و بی نیاز نیه.

﴿وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً﴾ هه ندیکتان به هه ندیکتان تاقی
ده که یه وه، پیغهمبه ره ی ئاده میزاد ده نیژین بۆ ئه وهی ئه وانیهی ده رکی
حیکمه تی خودا ناکه ن بر وایان به نه خشه و مه زنده کردنی خودا نیه
نیعتیراض بگرن، ئه وانیهی متمانه یان به خودا هه یه و پروا به حیکمه ت و

دانايىيى خۇدا دەكەن، خاۋەن صەبرو ئارام بن خۇيان بەدەنە دەست خۇداو پىشتى پىيەستىن.

ھەرۋەھا بۇ ئەۋەي بانگەۋازى ئىسلامى بىكەۋىتە تىكۆشان و كىپر كىۋ
رۇژىك سەربىكەۋىۋ رۇژىك تىك بىشكى صىراغەكە بەردەۋام بى! ھۆكارە
ئادەمىزادىيەكان و توانا بەشەرىيەكان رۇلى خۇيان بگىپن، دەرېكەۋى كى
خۇراگرەۋ كى بى صەبرە، كى لەۋ تاقىكرەنەۋە دەرەچىۋ كى فاشىل
دەبى!

ئادەمىزادان چىن و تويژن لەزانىارى و نەفامىدا لە ساماندارى
ھەژارىدا لەزىرەكىۋ كەۋدەنىدا، لە لەش ساغى و نەخۇشىدا، پەرۋەردگار
دەيتوانى ھەموو گەنج و خەزىنەيى دۇنيا بختە ژىردەستىيان و ناتاجى ھىچ
نەبن، ۋەلى خۇدا وىستى وابوۋە پىغەمبەران بەكالالى دۇنياۋە ھەلەۋ
گىرنەكا، ھەموو ھىزوتواناۋ كىردەۋەيان بۇ قىيامەت بختە گەر، بۇ ئەۋەي
چاۋيان لى بىكرىۋ بىنە قودۋە بۇ گەلەكانيان.

ھەروا وىستى خۇدا وابوۋە ئەۋان بەگەلەكانيان تاقى بىكاتەۋەۋ
گەلەكانىشىيان بەۋان تاقى بىكاتەۋە، تابۇيان دەرېكەۋى فەرمانبەردار
كىيەۋياخى چەس! كى تاشتىخۋازەۋ كى زىانەخروۋىە .

﴿أَتَصْبِرُونَ﴾ ئايا خۇگرەبەن، واتە خۇگرو پىشو درىژىن لەسەر ئەۋ
رىيازەيى خۇدا بۇيى دىارى كىردون.

﴿وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا﴾ خۇداي تۆئەي مۇجەممەد! بىننايە دەزانى كى
خاۋەن صەبرەۋ كى بەھات و ھاۋارە، كى لەسەر رىيازى ھەق بەردەۋام
دەبىۋ كى لىتى لادەدا، ھەرىكەيان سزاۋ پاداشتى خۇي بەگۈيرەي
ھەلۋىست و كىردەۋەي ۋەردەگىرئەۋە .

ئەبۇ دەرداء لەپىغەمبەرۋە رىۋايەت دەكا: دەلى: پىغەمبەر ﷺ
فەرموۋىەتى: (ويل للعالم من الجاهل، و ويل للسلطان من الرعية، و ويل

للرعية من السلطان، و ويل للمالك من المملوك، و ويل للشديد من الضعيف و للضعيف من الشديد بعضهم فتنة) هاوار بۆ زانا له چنگ نه زان نه گهر ههول نه دات شاره زاي بكا، هاوار بۆ فەرمانپهروا له چنگ ره عييه ته كهى نه گهر به دلسۆزى و عه دالهت فەرمانپهرواييان نه كا، هاوار بۆ ره عيهت له چنگ فەرمانپهروا نه گهر به قسهى نه كهن، هاوار بۆ خاوهن له چنگ كۆيله كانى نه گهر سته ميان لى بكا، هاوار بۆ به هيتز له چنگ بى هيتز، هاوار بۆ بى هيتز له چنگ خاوهن هيتز، هه نديكيان بۆ هه نديكيان فيتنه و تاقى كرده و نه .. نه جار نه م ئايه تهى و وجعلنا بعضكم لبعض فتنة هي خوينده وه .

موشريكه كان بۆ چه سپاندنى راستى پيغه مبهرايه تي موحه ممه د داواى نازلبوونى فريشته ده كه ن بۆ سهريان، يان خودا ببينن

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلَكُ
أَوْ نَرَى رَبَّنَا لَقَدْ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْا عُتُوًا كَبِيرًا
﴿٢١﴾ يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَى يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ
حِجْرًا مَحْجُورًا ﴿٢٢﴾ وَقَدْ مَنَّآ إِلَى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ
هَبَاءً مَنْثُورًا ﴿٢٣﴾ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا
وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ﴿٢٤﴾

نه مهش شوبهه و گومانى موشريكه كانه ده باره ي ئينار يكرديان بۆ پيغه مبهرايه تي هه زه تهى موحه ممه د و رت كرده وهى په يامى قورئان،

پوختهی ره خنه که شيان ئه وه بوو ده يانگوت: بۆچی فريشته نايه ته خواری، شايه تي بدهن: که موحه ممد راست ده کا پيغه مبه ره، يان خودامان چاوپي بکه ويۆ دنيامان بکا: که ئه وه موحه ممد دی بۆ سهر ئيمه ره وانه کردوه !!

بيگومان موشريکه کان به ته ما زيندوبونه وه نين، چاوه پروانی ليقای خودانين، حيساب بۆ رۆژی قيامت ناکهن، هه لسوکه وتيان له سهر ئه وينه مايه بنيات نانين، بۆيه هه ست به گه و ره يی. شکۆمه نديی خودا ناکهن، بۆيه زوبانيان هه لده سورپين به وشه و رسته ی وه ها که عاده ته ن له که سيکه وه نابيسترين پروای به خودا هه بيۆ به ته ماي گه يشتن به خودا بی له قيامت دا...

به راستی ئه وه هه لويستتيکی سهر سورپه ينه ره له هه لويسته کانی سهر په قی موشريکه کان، وینه ی سهر په قی و قولبونه و يانه له کوفرو بيدينی دا قورنان وینه ی کيشاوه ده فهرمووی:

﴿وقال الذين لا يرجون لقاءنا: لو أنزل علينا الملائكة أن نرى ربنا﴾
ئه وانه ی موشريك و بي پروان ئينكاری زيندوبونه وه سزاو پاداشتی قيامت ده که ن و به ته ما ئه و نه ين به ئيمه بگهن، وتيان: ئه وه بۆ فريشته نايه ته سهرمان و به چا و بييينين، وه کوو له وه پيش نازل ده بوونه سهر پيغه مبه ران! با فريشته يين و هه والمان بده نی: که موحه ممد راست ده کا، له وه دا که ده لئ من پيغه مبه رم! يان با به رۆژی روناك به ناشکراو بی په رده خودامان چا و پي بکه ويۆ پيمان بلئ: ئه وه من ئه وه پيغه مبه رم بۆ سهر ناردون! فرمانمان پي بکا به شوين که وتنی و پروا پي هينانی.

بيگومان کافره کان به دوريان ده زانی پيغه مبه ر ئاده ميزاد بي، ده يانگوت: ناگونجی ئاده ميزاد يکی وه کوو خو مان بيته پيغه مبه ر، ته گهر راست ده کا با فريشته بيته خواری شايه تي بۆ بدا: که پيغه مبه ر يان با

خودا بۆ خۆی خۆیمان نیشان بداو پیمان بلی: ئەو پیغەمبەری منەو برۆای
پێبکەن!

بەر راستی ئەمە دەستدریژی کردنە بۆ سەر مەقامی خودا،
دەستدریژی کردنی ئادەمیزادی نەقامە بۆ سەر جەلال و شەو کەت و
شکۆمەندی پەروەردگار، دەستدریژی کردنی کەسانێکە قەدر و ریزی خودا
نازانن!! دەبی ئەوانە خۆیان پێ چی بێ: کە ئەم «دەستدریژیە دەکەنە سەر
بە دیهینەری بونەوەر؟ ئەوان چین؟ خۆ ئەوان لەمولکی خودادا وەکوو
گەردیلەیهکی سەر لی شیاو وان، ئەوانە چین پەلپی ناوہا دەگرن!

لەر راستی دا ئەوانە بەم پەلپ و بیانو گرتەیان جگە لەئینکە بەزی و
سەرکەشی و مل نەدان بۆ حەق هیچی تریان مەبەست نەبوو، بۆیە
پەروەردگار لەھەمان نایەت داو پیش ئەوێ کۆتایی بێ رەد دی دانەو و
فەرمووی: ﴿لَقَدْ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْا عُتْوًا كَبِيرًا﴾ بێگومان
ئەوان تەکەبوریان کردو لەناخی دلایان دا بریاریان داو: کە ئیمان
نەهینن، مل بۆ حەق نەدەن، خۆ بەزلزانی و مل نەدان بۆ حەق بوەتە
بیروباوەرو لەدل و دەرونیان دا جینگیر بوو، وەکوو لەنایەتێکی تردا
دەفەر مووی: ﴿إِنْ فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرَاهِمٌ بِالْغَيْهِ﴾ (غافر/ ۵۶) ئەوان
لەسەر پرەقی و یاخی بوون دا گەشتونەتە چلەپۆیە، بۆیە جەسارەت دەکەن
پەلپی ئاوا بگرن و بیانوی ئاوا بخەنە روو! ئەوان لەحەقیقەت دا ئەگەر
فریشتەش بێتە خواری شایەدی بدا لەسەر راستی پیغەمبەر، ئەوان ھەر
ئیمان ناھینن!

وەکوو لەنایەتێکی تردا دەفەر مووی: ﴿وَلَوْ أَنفَا نَزَلْنَا إِلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ وَ
كَلَّمَهُمُ الْمَوْتَىٰ وَ حَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قَبْلًا مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا إِلَّا أَنْ
يَشَاءَ اللَّهُ﴾ (الأنعام/ ۱۱۱) بێگومان ئەوان خۆیان لەخۆگۆراو، بەتەواوی
لەخۆیان بابی بوون، هیندە خۆیان لاگەرەبوو بێ تاگا بوون لەتەقدیر کردنی

قىيە مى حەقىقىي و پىئوهرە كانيان لى شىئاوون، لەبەر خۆبەزلزانی تەنيا
هەست بە خۆيان دەكەن، هێندە خۆيان لە خۆ گۆراوه وادەزانن شياوى ئەوەن
خودای گەورە و مەزن خۆيان بۆ دەرخوا تائیمان بهیئن !!

ئەجار پەرورەدگار قەشمەرییان پى دەکا: کە ئاگاداریان دەکا بەسەر
ئەوهەول و تەنگانەى کەچاوەرپوانیانە لەوورژەدا کە فریشتە دەبینن،
هەلبەتە بینینی فریشتە کەمترین داواکارییانە و بەلای خۆیانەو شتێکی
ئاساییە، بێگومان ئەوان فریشتەیان چاوپى ئاکەوى مەگەر لەروژێکی
سامناک دا کە لەو رۆژەدا سزایەك چاوەرپوانیانە خۆی بۆناگرن و قوتار
بوونیان لە دەستی نیه، ئەویش رۆژی حیساب و عیقابە.

دەفرمووی: ﴿يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ، وَ
يَقُولُونَ حَجْرًا مَّحْجُورًا﴾ واتە ئەوان لەحالی ئاسایی و خوشی دا فریشتە
نابینن، بەلکوو لەحالتی شەرپوتەنگانەدا چاویان بە فریشتە دەکەوی،
ئەوان بى شک لەکاتی مردن دا یان لەروژی قیامت دا فریشتە دەبینن،
پێیان دەلێن: مزگینى خیرتان لى ئەبى، خوشى و ئارامیتان نەیتەپرى،
فریشتەکان مزگینى دۆزەخیان دەدەنى، هەوائى قارو غەزەبى خودایان
پى پرا دەگەیهنن .

ئەوورژەى پێشنیارەکیان دیتەجى و فریشتەیان چاوپى دەکەوی، رۆژێکە
مزگینى تیدا نادری بەتاوانباران، بەلکوو سزا دەدرین، عەزابى بەئیش و
سامناکیان توش دى، فریشتە پێیان دەلێن: ﴿اُخْرِجُوا أَنْفُسَكُمْ الْيَوْمَ
تَجْزُونَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ، وَكُنْتُمْ عَنْ
آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ﴾ (الأنعام/ ۹۳) .

ئالەو رۆژەدا هەردەلێن: ﴿حَجْرًا مَّحْجُورًا﴾ پەنا دەگرین بەخوداو داواى
لى دەکەین: کە ئەم عەزاب و خەتەرەمان لى دۆوربخاتەو، واتە: داوا

دەكەن: كە غەزەب و خەتەرى فەرىشتەيان لى دۆۈر بىخىتتەۋە، ئەمە ئەگەر ئەم رەستەيە وتەي كافەرەكان بى .

ئەگەر وتەي فەرىشتەكان بى ئاراستەي تاۋانبارەكانى بىكەن . ئەۋكاتە ماناكە بەم جۆرە دەبى: ﴿حَجْرًا مَّحْجُورًا﴾ ياساغ و قەدەغەيە لەئىيۇ مەزگىنى و بەھەشت، ياساغ و قەدەغەيە رەزگاربوتتان و ھەرگىزاۋ ھەرگىز لەچىگ سزاۋ تۆلە قوتاربوتتان نى، مەزگىنىتان لى ئەبى و بەفتارە چى .

ئەمەش بەپىچەۋانەي ھال و ۋەزەئى موسولمانانە لەكاتى سەرەمەرگ دا لەۋكاتەدا ئەۋان مەزگىنى خىرو خۇشيان پى دەدرى: ﴿وَهُكَوۡا لِمَ شِئِنْتُمۡ لِيۡ تَرٰدَآ دَٰفِرِمُوۡىۡ﴾ ﴿اِنَّ الَّذِيۡنَ قَالُوۡا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوۡا تَتَنَزَّلُ عَلَيۡهِمۡ الْمَلٰٓئِكَةُ اِلَّا تَخَافُوۡا وَلَا تَحْزَنُوۡا وَاَبۡشُرُوۡا بِالۡجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُوۡنَ، نَحْنُ اَوْلِيَآؤُكُمۡ فِى الْحَيٰۡةِ الدُّنْيَا ۚ وَالْآخِرَةِ، وَاَلَكُمۡ فِيهَا مَا تَشْتَهِيۡ اَنۡفُسُكُمۡ وَاَلَكُمۡ فِيهَا مَا تَدَّعُوۡنَ، نَزَّلَا مِّنۡ غَفُوۡرٍ رَّحِيۡمٍ﴾ (فصلت / ۲۰-۲۲).

لەفەرمودەي سەھىح و راست دا ھاتوۋە (البراء) ي كۆرى غازىب رىۋايەتى كەدوۋە دەفەرموۋى: فەرىشتە بەگىيانى موسولمان دەلى: ۋەرە دەروە ئەي گىيانى پاك و خاۋىن؛ لەجەستەي خاۋىن.. ئەگەر تۆ تائىستە ئەم جەستەيەت ئاۋەدان كەردبوۋە ئىستە ۋەرەدەرۋە بچۆ ناۋ رۇح و رىخانەۋە، بچۆرە خەمەت خۇدايەكى خۇشى دەۋىي و رقى لىت نى!!

ئەجار پەرۋەردگار ھەۋال لەپوچانەۋەي كەردەۋە باشەكانى كافەرەكان دەدا، كاتىك بەخۇيان دەزانن ئەۋ كەردەۋە باشانەي لەدۇنيا خۇيان پى ھەلدەنانەۋە و بەتەمايون سوديان لى ۋەرىگرن بوۋنەتە تۆزۈ باۋ كەلكى ھىچيان نى. دەفەرموۋى:

﴿وَقَدۡمُنَا اِلٰى مَاعَمَلُوۡا مِّنۡ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ نَجۡۢا مِّنۡ شُوۡرٍ﴾ رۆژى قىامەت سەيرى كەردەۋە باشەكانى كافەرەكان دەكەين لەكاتى ھىساب و لىكۆلىنەۋەدا تەماشاي كارۋكەدەۋەي خىرو شەپيان دەكەين، : كەپىيان

وابو سوديان لى ده بينن، هه موو كرده وه كانيانمان كردونه تۆزوباو هيچ سوديان پى تاگه يهنن، چونكه مهر جى كرده وهى باش و په سه نديان كه - ئيماننه - تيدا نه هاتوته دى، له بهر خاترى ره زامه ندىي خوداو به مه به ستي په پيره و كردنى شەريعه تي خودا نه نجام نه دراون.

ههركرده وه يه كيش به دلسۆزى بۆ خودا نه نجام نه درى و به گويره ي شەريعه تي خودا جيبه جى نه كرى به تال و بى سوده . چونكه كرده وه كانيان له سه ربينه ماي ئيمان نه نجام نه داوه، ئيمانىكى واپالى پتوه نه ناون بۆ كردنى كرده وه كانيان كه دل و دهر و نه به خوداوه په يوه ست بكا، په يوه ست بونىكى واكردارى باش بكاته مه نه هج و په پيره و پرۆگرام و نه خشه بۆ كيشراو و بنه مايه كى مه به ست .

بىگومان وجودى ئاده ميزادو ژيانى كرده وه و بىرو بۆ چوني له روانگه ي ئيسلامه وه په يوه سته به بنه ماي بونه وه ره وه و به وقانون و ياسايانه ي بونه وه رى پى هه لده سورى و به خوداوه ده يل كى تى.

جاهر كاتى ئاده ميزاد ژيانى خۆى له وجهه مسهرو ميهوهره جيا كرده وه: كه په يوه ستي ده كا له گه ل بونه وهردا به خوداى بونه وه ره وه، ده بى تته شتىكى فريدارو و بى ترخ و كيش هيچ نرخىك بۆ كرده وه كانى داناندرى !! ئيمان و بىروباوهره كه ئينسان به خوداوه په يوه ست ده كا و كرده وه كانى به نرخ ده كا و وه زيان بۆ داده نى، نه بوونى ئيماننه كه كرده وهى باشى موشرىكه كان پوچ ده كاته وه و قورشان به و ديمه نه حيسسى و خه يالىه ته عبير له پوچ كردنه وه كه ده داته وه و ده فرمووى: ﴿وقدمنا الى ما عملوا من عمل فجعلناه هباءً منثورا﴾.

ئه مجار په ره رده گار هاوتەرازويه كه له نيتوان حال و وه زعى كافره كان و حالى موسولمانه كان دا نه نجام ده دا وه كو و ئوسلوب و مه نه هجى خۆى باش باسى كافره كان باسى موسولمانه كانيش ده كا و ده فرمووى:

﴿أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا﴾ بینگومان حال و وه زعی به هه شتییه کان زور لهی دۆزه خیه کان باشتره له بارهی شوین و نشینگهی تیدا حه وانوهه و ئارامی و خوشی رابواردن .

مه به ست ئه وه یه موسولمانه کان له خوشترین و باشترین کات و شوین دا ژیان به سهرده بن و هیچ کهم و کوریه کیان نیه، هه موو هوکاریکی خوش رابواردنیان بو دابین ده کری، هه لبه ته له دۆزه خ دا هیچ خوشی و خیرو بیژیک نیه .

که و ابو له رسته ی ﴿خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا﴾ مانای (اسم تفضیل) مه به ست نیه، واته مه به ست ئه وه نیه له دۆزه خ دا شوینی خوش هه یه به لام هی به ههشت خوشتره جوانتره ! ئه و مانایه مه به ست نیه به لکوو مه به ست لومه کردن و سهر کوتانه وه ته قریع کردنیانه، وه کوو ئه وه کابرایه ک مال و سامانیک بدا به ژیر دهسته که ی خوی، نه ویش له جیاتی سوپاس کردنی لئی یاخی بی و سهر پیچی بکا. نه بچار کابرا بیگری و بیداته به ردارو فه لاقه و کۆت و زنجیرو له روی سهرزه نشت کردنه وه پیپی بلی : ده بخۆ نه مهت باشتره یان ئه وه !!

ترس و خوفی روژی قیامهت تهنگ جه لمه کانی

وَيَوْمَ تَشْقَى السَّمَاءُ بِالْغَمِّ وَنَزَلَ الْمَلَائِكَةُ

تَنْزِيلًا ﴿٢٥﴾ الْمَلِكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَنِ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى

الْكَافِرِينَ عَسِيرًا ﴿٢٦﴾ وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ

يَلَيْتَنِي أَخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَيْلًا ﴿٢٧﴾ يُنَادِي لِلَّتِي لَمْ أَخِذْ

هاتنه خواره وهی فریشته یان له پیغه مبه رگرت، پهروه ردگار باسی دیمه نه سامناکه کانی رۆژی قیامت ده کاو هه والی هاتنه خواره وهی فریشته کان لهو رۆژه دا راده گه یه تی و وینه ی ده وره دانیان بۆ ئاده میزادو کۆکردنه وه یان له ساری مه حشه ردا ده کیشی.

جاله و رۆژه دا سته مکاران دهستی خۆیان ده گه زن و په شیمانی و ناره حه تی خۆیان له سه ر هه لی له ده ست چویان ئاشکرا ده کهن، ئاواته خوازی : ئه وه ده بن که به گوئی پیغه مبه ریان بکردایه و پابه ندی فه رمان و جله و گیریه کانی بوونایه و کاریان به و حاله نه گه شتایه !

به م جوړه دیمه نیکی تری رۆژی قیامت راده نوینی و وینه ی په شیمانی و په نجه گه ستنی سته مکاره گو مپراکان ده کیشی و به دورو دریشی دیمه نه که نمایش ده کا، بیسه ر واده زانی و واهه ست ده کا: که ئه و دیمه نه کۆتایی نایه و به رده وامه !

ده فه رموی: ﴿و یوم تشق السماء بالغمام﴾ ئه ی پیغه مبه ر! بیر له ورۆژه بکه ره وه: که ئاسمان شه ق ده بی و هه ورێکی سپی لی ده رده چی! ویده چی ئه و هه وره سپی یه له هه لّم و بوخاری ئه و ته قینه وه و شه ق برده نه وه په یدا بی!

له و رۆژه دا یاسای بوونه وه ر ده گۆرێ خۆرو مانگ و ئه ستیره کان ده بنه نیمچه هه ورێک به هۆی په رته وازه بوون و به ربوونه وه و گۆرانکاری له پیکهاته کانیان دا، وه کوو له شوینیکی تر دا ده فه رموی: ﴿اذا السماء انفطرت، واذا الكواكب انتثرت﴾ (الانفطار ١-٢) یان ده فه رموی: ﴿وفتحت السماء فکانت ابوابا، وسيرت الجبال فکانت سرايا﴾ (النبا ١٩-٢٠).

ئهم ئایه ته و ئایه ته کانی تریش ئه وه ده چه سپینن: که روداوی فه له کی گرنگ و ترسناک له کاتی رابوونی قیامت دا رووده دن و هه موو

ئایه ته کان ئاماژه به وه ده کهن، که سهر له بهر ئهم بوونه وهره تیک ده چی، هیج کامی له به شه کانی بوونه وهر په یوه ندیان به یه که وه نامینی ! ته ستیره و خورو مانگ و شاره ته ستیره کان و جه مسهره کانیان یاسایان تیک ده چی، ئینقیلا بیک کی گشتی یه کانگیر به سهر بوونه وهر دا دی و کۆتایی بهم جیهانه دی.

قورئانی پیرۆز له زۆر ئایهت و سوره تی دا دیمه نی ئهو و ئیرانبونه راده نوینی و ئهو ده چه سپینی که و ئیرانبونه که تاییهت نابی بهزه و یه وه، به لکوو ئاسمان و ته ستیره کانیش ده گریته وه . وه کوو ده فهر مووی:

﴿اذا الشمس كورت، و اذا النجوم انكدرت، و اذا الجبال سیرت، و اذا البحار سجرت﴾ یان ﴿واذا السما انشقت، واذنت لربها وحققت، و اذا الأرض مدت و القت مافیه و تخلت، واذنت لربها وحققت﴾ یان ﴿فاذا نفخ فی الصور نفخة واحدة، و حملت الأرض و الجبال فذکتا ذکة واحدة، یومئذ وقعت الواقعة و انشقت السما﴾ فیه یومئذ واهیه ﴿یان﴾ اذا زلزلت الأرض زلزالها و اخرجت الأرض اثقالها ﴿یان﴾ و یسألونک عن الجبال فقل ینسفها ربی نسفاً، فیزرها قاعاً صفصفاً لا ترى فیها عوجاً و لامتاً ﴿یان﴾ و ترى الجبال تحسبها جامدة و هی تمر مر السحاب ﴿﴾.

ئهم ئایه تانه و زۆری تریش لهم باره وه هه مویان ئهو ده چه سپینن که کۆتایی هاتنی ئهم جیهانه ی ئیمه کۆتایی هاتنیکی سامناک و سه رسوپهینه ر ! چه ندیک لئی وردیینه وه که مه ندکیشی خه یال نابی و زهین ناتوانی کۆتۆژی بکا.

قورئان دیمه نه کانی راده نوینی به لام رودا وه کان هینده سامناک و گه وهره خه یال دهره قه تیان نایه، زهوی راده تله قی و پیکدا دهری، کیوه کان دهره قیندرینه وه دهنه تۆزوبا یان دهنه لۆکه ی کراوه . دهریاکان دهره قنه وه دهنه بورکان و گرکان، ته ستیره مانگ و خور روناکیان

ناميڻي ۽ ليل ڏهن، ٿاسان شوق دهي ۽ قهشت قهشت دهه ڪوي، هه موو
 شاره ٿه ستيرو فلهه ۽ جهمسره ڪانيان ويران ده ڪرين ۽ هه ٿده وهرن،
 نيواني قه باره ڪان ٿاساي ناميڻي ۽ تيڪ ده چي. مانگ ۽ خور ده ڪه ونه
 نزيڪ به ڪه وه، ٿاسان چهلتيڪ وه ڪوو دوڪهل ڏي ته بهرچاو ۽ ده ميڪيش
 وه ڪوو ناگري سوري هه لگير ساو... هتد.

ئاشۇ رۆژدە كەلەيىمە نادىيار ھەم ئاتىغان بىلەن ئۆيىنى بىلەن
 رۇداۋى گۈزەل رۇدەدەن، يەكەن ھەم رۇداۋانە ھەمە: كە ﴿وَنَزَلَ الْمَلَائِكَةُ
 نَزِيلًا﴾ قىلىشە دادەبەزىن بۇ سەر ھەم خەلەكە نامە ھەمەلى بىلەن كەتتە
 بىلەن ھەمە، شەيەدى ھەم خەلەكە دەدەن بىلەن گە بۇرپان دەدەن.
 ۋەنە ھەم ئايەتە ئايەتتىكى تەر: كە دەفەر مۇۋى: ﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ
 يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ﴾ (البقرة / ۲۱۰) .

﴿وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكَافِرِينَ عَسِيرًا﴾ بیگومان رۆژی قیامت له سههه
 كافره كان رۆژیکی ناخۆش و سامناكه، رۆژیکی قورس و په تهنگانه یه .
 چونكه رۆژی عه دالهت و بهریاردانه، نهوان تاوانكارو ستهمكارن، سزای
 تاوانبارو ستهمكاران ئاگری دۆزهخه، وهكوو له شوینیکی تردا دهفه رموی:
 ﴿فَذَلِكَ يَوْمُنَا يَوْمَ عَسِيرٍ، عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ﴾ (المدر ۹/۱۰)

دهی بۆچی موشریکه کان داوای نازلبوونی فریشته ده کهن، بۆچی نازانن ؟ : که فریشته له روژی ئاوه ها تهنگانه دا نه بی دانابه زن ؟!

به لآم ئەو رۆژه سامناک و پرمهینهتیه بۆ موسولمانه کان رۆژیکێ
خۆش و بێ مه ترسییه، وه کوو له شوینیکی تر دا ده فهرمووی: ﴿لایحزنهم
الفرع الاکبر﴾ (الانبیاء/ ۱۰۳) ئیمامی ئەحمەد له ئەبوسەعیدی (الحذری)
یه وه ریاوایەت ده کا : ده لێ: عەرزی پیغه مبه ر کرا، وتیان: ئەو رۆژه ی
خودا به ﴿یوما کان مقداره خمسین ألف سنة﴾ وه صفی کردوه چه ند
دورود رێژه ؟ چۆن به سه ر ده چی! پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: (والذي نفسي

بيده، انه ليخفف على المؤمن حتى يكون أخف عليه من صلاة مكتوبة يصلها في الدنيا) .

ئەجار ديمەنئىكى ترى رۆژى قىامەت نايىش دەكاو دەفەرموى: ﴿ويوم بعض الظالم على يديه يقول: يا ليتني اتخذت مع الرسول سبيلاً﴾ ئەى موخەممەد! بىر لەرۆژى قىامەت بکەرەو، بىر لەو رۆژە بکەرەو: کە موشرىکەکان و ستەمکاران دەستى خۆيان دەگەزن؛ ئەک دەستىكى بەلگەو هەردوو دەستى خۆى دەگەزى، جا يان بەنۆرە هەر جارە قەپال بە دەستىكى دا دەکا، يان بە يەكەو گەز لە هەردو دەستى دەگرى، ئەمەش لەبەر ئەو تەنگانەو ناخۆشىيەى تىي کەوتوو. بەهۆى پەشيمانى ئەندازە بە دەرى هەلى لە دەستچووى: بەهۆى ئەوێ کە لەدنيا دا فرسەتى لە دەست داو، پشتى لە حق کردو و شوین پەيامى پيغەمبەر نەکەوتوو، پەنجەى خۆى دەگەزى: کە بۆچى لەتەک پيغەمبەر دا رىگای سەرفرازى نەگرتەبەر! هاوار دەکاودەئى:

﴿يا ويلتا ليتني لم اتخذ فلاناً خليلاً﴾ ئەى هاوار بۆخۆم! ئەى مردن لەکوئى وەرەبۆم رۆژتەو فریام بکەرەو، ئای چم بەخۆم کرد! خۆزگە فلانکەسى: کە رىگای لى گوم کردم نەمکردايە بەدۆستى گيانى بەگيانى خۆم! شوینى نەکەوتمايەو خۆم بەم مەرەدە نەبردايە و رۆژم بەم رۆژە رەشە نەگەشتايە!!

﴿لقد أضلني عن الذكر بعد اذ جاءني﴾ بێگومان ئەو هاوئە خراپەم رىگەى لى تىکدام، گومراي کردم، لەيادی خوداو قورئان لای دام، پاش ئەوێ قورئانم پىگەشت وىستم شوینى بکەوم سەرى لى تىکدام و نەيهيشت ئيمانى پىبەينم، لىم بوو بەشەيتان و لەخستەى بردم! ئەجا پەرورەدگار دەفەرموى: ﴿وكان الشيطان للإنسان خذولاً﴾ بێگومان شەيتان بۆ ئادەمیزاد ريسواکەرە، هەر دەيەوى ئادەمیزاد

له خشته بهرئو ريسواي بكا، له حق و راستي لاي بدا بيخاته زهلكاوي
گومرايي يه وه و دوايي خۆي لي بهريي يكاو له كاتي تهنگانه دا هيچ دادی
نه دا !!

ده گونجی مه بهست به (شهيتان) له نايه ته كه دا براده ري سته مكاره
دهست گه زيوه كه بئى. به شهيتان ناوي هيناوه، چونكه ئه ویش وه كوو
شهيتان ريگاي حه قى له ناده ميزاد گوم كرده، ده شگونجی مه بهست خودی
شهيتان بئى له م رووه كه هه ليناوه بۆ ئه وهی ناشنايه تي دۆسته گومراكه ی
بكا. يان مه بهستی جينسى شهيتانه، ههركه سئى گومراكه ربی
پئى ده گوترى شهيتان .

وه كوو له شوئيكي تردا ده فرموى: ﴿كَمْثَل الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ
اكَفَرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكَ، إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ
الْعَالَمِينَ﴾ (الحشر/١٦).

له صه حيحى موسليم و بوخارى دا له فرموده يه كه دا: كه ئه بوموسا
له پيغه مبه ره وه ﷺ گيپراويه تيه وه ده فرموى: (انما مثل الجليس الصالح و
الجليس السوء كحامل المسك و نافخ الكير، فحامل المسك إما أن يحذيك و إما
أن تبئاع منه و إما أن تجد ريحاً طيباً، و نافخ الكير إما أن يحرق ثيابك و
إما أن تجد ريحاً خبيثة).

نونه ي براده ري باش و براده ري خراپ وه كوو عه تر فروش و ئاسنگه ر
وه هايه، نزيكبوونه وه له عه تر فروش يان بهشت ده دا يان لي ئه كپري يان
هيچكه نه بئى بۆنيكي خوشت به لوت دا ده چئى. نزيكبوونه وه له ئاسنگه ر
يان پريشكى ئاگرى كوره كه ي پۆشاكه كه ت ده سوتيني يان هيچكه نه بئى
بۆنيكي ناخوشت به لوت دا ده چئى.

ئه بويه كرى (البرار) له ئيبنو عه عباسه وه ريوايه ت ده كا: ده ئلى به
پيغه مبه ر ﷺ گوترا: ئه ي پيغه مبه ري خودا ! چ هاوشينيك باشه
له گه ئلى دابنيشين ؟ فرموى: (كه سيك باشه براده ري له گه ئلدا بكه ن و

ئامادەى كۆرۈمە جلىسى بىن: كە بىنىنى خوداتان بىر بىخاتەو، قسەو
گفتوگۆى زانىارىتان زىاد بكا، كردهوە كانى قىامەتتان بىر بىنننننننن .
زانانىنى ئىسلام فەرموئانن: ئىنسان تابۆى بكرى رەفاقەتنى ئىنسانى
بىدەن و دوور و ترسنوك و ئەحمەق و رژد نەكا، نرىكبونننننن و دانىشتن
لەكەل ئەم جۆرە كەسانەدا پەسەندىنننننن تابىتوانى پىوئىستە خۆتى لى دوور
بىخەيەوە مەگەر دلىابى كە دەتوانى تۆ كار لەئەوان دەكەى و لەم رەوشتە
ناشېرىنانەيان ژىوان دەكەيەوە يان لىيان كەم دەكەيەوە .

کافرہ کان قورٹان پاشگوئی دہ خەن و دەلیین: بۆچی ھەمووی
بە یە کجار نازل نابێ

وَقَالَ الرَّسُولُ

يَكْرِهَ أَنْ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا ﴿٣٠﴾ وَكَذَلِكَ

جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا

وَنَصِيرًا ﴿٧٦﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً

وَجِدَّةٌ كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلاً ﴿٣٢﴾

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا

الَّذِينَ يَحْشُرُونَ عَلَى وُجُوهِهِمْ إِلَى جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ

مَكَانًا وَأَضَلُّ مَسِيلًا ﴿٣٤﴾

ئىبنوئەبى حاتمەم و حاكم و ھى تىرىش لەئىبنوعەبباسەم ■ رىوايەت دەكەن، دەفەرموى: (موشرىكەكان وتیان: ئەگەر موخەممەد وەكوو بۆ خۆى دەلى: پىغەمبەرم، راست بكا بۆچى خوداكەى دىقەدىقەى پى دەكاو ھەررۆژە ئایەتتىكى بۆ دەنیرى بەینا و بەینیش بۆى نانیرى. بۆچى ھەموو قورئانى بەجاریك بۆ نانیرى.

ئىتر پەرەردگار ئایەتى ﴿وقال الذين كفروا: لولا نزل عليه القرآن جملة واحدة﴾ ى ناردە خواری.

پەيوەندى نەم كۆمەلە ئایەتە بەھى پىشەوە لەم رەھەوہ:

لەو پىش پەرەردگار پەلپ و بیانوى موشرىكەكانى یاس کرد، قسەو بیروبۆچونى پوچیانى راناند: ئەجار لیژەدا ئەو رەون دەكاتەو کەو پىرای ئەو ھەموو بەلگەو نیشانانە کافرەكان تەمبى خواردو نەبوون، بەگوئی پىغەمبەریان نەکردو پشتیان لەقورئان ھەلکرد!

دەفەرموى: ﴿وقال الرسول﴾ پىغەمبەر ھانای بۆ خودای خۆى برد: نارهەتى خۆى لەچنگ موشرىكەكان راگەياندو وتى: ﴿يارب ان قومي اتخذوا هذا القرآن مهجورا﴾ ئەى پەرەردگارم! ئەو تا گەلەكەم بەئاشکرا پشت لەقورئان ھەلەكەن و گوئ بۆ ئایەتەكانى ناگرن، ئىمانى پى ناھيئن، تەنانت کار گەشتۆتە ئەو لەكاتىك دا من ئایەتى قورئانیان بۆ دەخوینمەو ئەوان دەیکەنە گال و بوغل و ژاوەژا و بۆ ئەو ھى گوئیان لى ئەبى.

وەكوو لەشوینیکی تردا دەفەرموى: ﴿وقال الذين كفروا: لاتسمعوا لهذا القرآن والغوا فيه، لعلكم تغلبون﴾ (فصلت ۲۶) ئەوان لەھەموو رۆیەكەو قورئانیان تەرك کردبوو، گوئیان بۆ کلۆر نەدەکرد نەیان دەویست گوئیان لى پى، دەترسان کاریان تى بكاو دواى نەتوانن دلیان لەسەرى لا بەرن، تەركیان کردبوو لى پى وردنە دەبوونەو، بۆ ئەو ھى حەقیقەتیان بۆ

دەربكەوئ . پىي ھىدايەت ئامىزىن و نوورو ھىدايەتى لى ۆدەربگرن،
تەركيان كەردبو . نەياندەكر . بەياساى ژيانيان، رازى نەبوون قورئان
دەستورو ياساى ژيانيان بى .

بىگومان پىغەمبەر دەيزانى كە پەرورە . گار ئاگاسى لىيەتى : كە
گەلەكەى قورئانيان تەرك كەردو، ۋەلى ئەو ۋە دوعاۋا پارانەۋەيە، ھانا بىردنە
بۆ خدا، خدا دەكا بەشايەد : كەھەرچى تواناۋ دەسلەتى ھەيە خەرجى
كەردو، ھەموو رىيازىكى مەعقۇول و رەۋاى گەرتۆتەبەر بۆ بلاۋكەردنەۋى
ئايىن و چەسپاندنى قورئان لەدلى قورەيشىيەكان دا ۋەلى گەلەكەى گوتيان
بۆ نەگرت و رويان لى ۋەرگىرا .

ئەجار پەرورەدگار دلنەۋايى پىغەمبەر دەكاۋ دەفەرموى : ﴿وَكَذَلِكَ
جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِنَ الْجَرْمِينِ﴾ ئەى پىغەمبەرى خۆشەويست !
بەھەلۆيىستى ئەو موشرىكانە خەفەتبار مەبە، ئەو . سوننەتى خودايە
لەبوونەۋەردا، داب و نەپىتى پەرورەدگارە لەمەخلوقاتى دا، ۋەكو چۆن ئەو
موشرىكانەمان مۆلەت داۋە، بوختان و قسەى ناشىرىنت بۆ ھەلبەستى،
ئىختىيارمان پىداۋن بەويستى خۇيان قورئان پاشگوى بىخەن، ھەر بەھوجۆرە
بۆ ھەموو پىغەمبەرىكى پىش تۆ لەپىغەمبەرى گەلە پىشەنەكان
بەرھەلستكارو دوژمن و ستەمكارمان داناون، بانگەۋازى خەلكەكەيان
كەردو بۆ گومراۋبون و ستەمكارى . ۋەكو لەشۋىنىكى تەردا دەفەرموى :
﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ﴾
(الأنعام/۱۱۲).

جا ئەو پىغەمبەرەنە سەبرىان گەرتوۋە، پشوو درىژبوون : تۆيش ئەى
موحەممەدا ۋەكو ئەو پىغەمبەرەنە سەبر بگرەو بەردەۋام بە لەسەر
گەيانندى پەيامى خۆت و ئەركى سەرشات ئەنجام بەدە . ئىبنوعەبباس
دەفەرموى : دوژمنى پىغەمبەر ئەبوجەھل بوو، دوژمنى جەزىرەتى موسا

قارونی ئامۆزای بوو. هه مو پێغه مبه رێک دوژمنی هه بوه پشتیان له په یامه که ی کردوه، خه لکیان هه لئاوه بۆ ئیمان نه هیئان و پشت هه لکردن، به لām پهروه ردگار ره هه نومایی پێغه مبه رانی خۆی کرد بۆ دۆزینه وه ی رییازی سه رکه و تن به سه ر دوژمنه کانیان دا !

بیگو مان ئه م دیارده ی هه بوونی به ره هه لستکار بۆ هه مو پێغه مبه رێک هیکمه تیکی یه زدانیه، چونکه په یدا بوونی سه ته مکارو موشریک بۆ دوژمنایه تی پێغه مبه ران بوته هۆی به هیزبوونی و ره و عه زم و جه زمی پێغه مبه ره کان، له بۆته دانیان و قالدوونیان و سو ربوونیان له سه ره به رنامه ی خۆیان، تیکۆشان و جیهاد بۆ رو به رو بوونه وه ی تاوانباران سه ته مکاران، هه رچه نده ئه رکیکی قورس و گران بووه و زۆری فیدا کاری و ماندو بوون و یستوه، به لām ئه و تیکۆشان و جیهاده بووه ته نیشانه ی بانگه وازی حه ق و راست و جودا کردنه وه ی له بانگه وازی ته زوירו پر و پوچ، هه ر ئه و تیکۆشان و فیدا کاری و له بۆته دانه بووه ته ئامیتری مشت و مال کردنی بانگه وازی که ره کان و راست و ناراستی لیک جیا کردۆته وه .

ئه گه ر بانگه وازی کردن و جیهاد و تیکۆشان کاریکی ئاسان و ساده بوایه، رینگه ته خت و پان و پۆر بوایه به گول و گولزار برا زینرایه وه، به ره هه لستکار و دوژمن له رینگادا نه بو نایه، به درۆ خه ره وه سه ته مکار نه بو نایه به کۆسپ و ته گه ره، هه مو ئاده میزادیک ده بوو به خاوه ن ده عوه هه ر که سه بۆ خۆی لافی پێغه مبه رایه تی لی ده دا، بانگه وازی حه ق و ناحه ق تیکه لا و ده بوون، ده بووه پشیوی و فیتنه و ناشوب . وه لی هه بوونی به ره هه لستکار و دوژمنی ده عوه په یامه کان ئه وانه واده کهن، تیکۆشانه که به جیدی بی و زامنی سه رکه و تنیش بی . ئیش و ئازار و قوربانی دانیش ده بنه ده سه چیله ی خه باته که .

كەوابوو تىكۆشان وقوربانى دان و نازارچەشتن كەسەك ئەنجامى دەدا :
 كەخاوەنى بانگەوازی حق بىۆ ھەلگىرى پەيامى راست و دروست بىۆ،
 ئەوانە دەتوانن پەرە بە بانگەوازیيە كەيان بەدن و سوربن لەسەرگەشتن
 بەقۇناغ، ئەوانە دەتوانن بگەن بەناكام : كەژيانى قىامت بەسەر ژيانى
 دونيادا پاساو دەدەنەو، ژيانى خۇيان لەپىناو پەيامە كەياندا بەخت
 دەكەن، كەسەك ورەبەرزو دلقايم و بەرچاوپون نەبىۆ، چاوەروانى پاداشتى
 نەبراو ھى بەھەشت نەبىۆ، ناتوانى پەرە بە بانگەوازیو تىكۆشان لەپىناو
 پەيامە كەى دا بدا، خاوەن نىمانى پتەوو دلىيا لەراستى پەيامە كەى
 دەتوانى بەرەو ناسۆى رون ھەنگاو ھەلئىنى و تەنيا رەزامەندى خوداى
 مەبەست بىۆ گوئى بەھىچى تر نەدا !

ئەو ھى كەباوەو زۆر روودەدا ئەو ھى : زۆر ھى جەماوەر لەكاتى گورىس
 كىشە كىنى نىوان حق و بەتال دا خۆبەلايەك دا ساغ ناكاتەو، بەلكوو
 ھەكوو تەماشاكەر دەروانىتە صىراعە كە، ھەتا واى لى دى خاوەنى
 بانگەوازیيە حق و راستەكە قوربانى زۆر دەدا ئىش و نازارى زۆرى پىۆ
 دەگا، كەچى ھەربەر دەوامەو كۆل ناداو سورە لەسەر گەياندىنى پەيامى
 خۆىو پابەندە بەبەرنامەى خۆى!! ئالەوكاتەدا جەماوەرى تەماشاكەر
 زياتر وردەبنەو ھە پتر بەخۆياندا دەچنەو ھە دىانەوئى بزائن: ئەم خۆراگرانە
 كىن و چى واى لى كردون سووربن لەسەر پەيامى خۇيان؛ پاش لىكۆلئىنەو ھە
 وردبونەو ھە راستيان بۆ دەردەكەوئى پۆل پۆل دەچنەو ھە كەمپى ھەلگرانى
 پەيامى حق و راستەو ھە .

بۆيە پەرەردگار بۆھەموو پىغەمبەرەك كۆمەلئىكى دوژمن
 لەستەمكاران بۆ داناو، واى داناو تەوانباران رىگا بە بانگەوازی حق
 بگرن، ھەلگرانى دەعوە سووربن لەسەر گەياندىنى بانگەوازی خۇيان و
 كۆسپ و تەگەرەكان قەلاچۆ بكەن، صىراع بەرپا دەبىۆ تىكراچوون

سهره لده دا، ئاکامیش له وه پێش دیاری کراوه، خاوهن باوه ران به مراد ده گهن و سهر که وتن به ده ست ده هیئن و حق بالاده ست ده بی، هیدایه ت بو حق و ئاکام سهر که وتنه.

﴿ و کفی ببرک هادیا ونصیرا ﴾ به سه که خودای تو هیدایه ت ده ربی و یار مه تیده ربی. هیدایه تی نه وان به دا که ئیمان ت پی ده هیئن و به رژه وهندی دونیا و قیامه ت له شوینکه وتنی تو دا ده بینن، یار مه تیت به دا بوئه وهی سهر که وتوبی به سهر دوژمنه کانت دا له دونیا و له قیامه ت دا.

په روه ردگار له نایه ته که دا هیدایه ت و سهر که وتنی خستۆته په نایه که وه، چونکه هیدایه ت رییازو هوکاری سهر که وتنی موسو لمانانه به سهر موشریکه کان دا، موشریکه کانیش بۆیه خه لکیان له شوینکه وتنی قورئان مه نع ده کرد چونکه ده یانزانی نه گهر نه و خه لکه شوین په یامی قورئان بکه ون، نه وان باریان لار ده بی و ته رازوی هیژ و به رژه وهندیان لاسه نگ ده بی!

سهره لدانى به ره له ستکار و تاوانباران له سهر رییازی پیغه مبه ران شتیکی سروشتییه، بانگه وازی حق بو چاره سه ری فه سادو نه خوشییه که، که له ناو کوومه لگادا بنجی دا کو تاوه، بو چاره سه ری فه سادی ئیداری و فه سادی کوومه لایه تی و فه سادی بیرو بو چون و بارودۆخه، تاوانباران له پشت نه م فه ساده جو را و جو رانه خو یان مه لاس داوه، هه زو ئاره زوکانیان له م جو ره که ش و هه وایانه دا گه شه ده که ن و ده سه ته به ر ده بن، کوردی و ته نی: (ماسی له ئاوی قورپادا ده گرن) وه کوو می شه په شه وان له جه وی پیس و بو گهن دا ده ژین و نه ش و نه ده که ن، به بژنی گول و گولزار گیانیان ده ر ده چی، وه کوو کر مه پیسه وان له ناو ئاوی پاک و ره وان دا ناژین هه زیان له زه لکاوو ئاوه بو گه نه یه .

ئەجار سىياقە كە شوبهەو رەخنە يەكى تىرى موشرىكە كان رادە نوپىنى و دەفەرموى: ﴿وقال الذين كفروا: لولا نزل عليه القرآن جملة واحدة﴾ كافرە كان وتيان: ئەو: بۆچى قورئان بەيە كجارو بە كۆمەل بۆ موخە مەد ئايەتە خوارى؟ ئەم چكە چكە چيە ھەر رۆژە ئايەتتىكى بۆ دىۋ ھەر رۆژە سورەتتىكى بۆ دىتە خوارى؟ بۆچى وەككو تەورات كە بەيەك چەل بۆ موسا ﷺ ھاتە خوارى، يان ئىنجىل بۆ عيساۋ زەبوور بۆ داود كە بەيە كجار نازل بوون، ئەمىش ئاۋا نازل نابى؟

بۆ وەلامى ئەو رەخنە يە دەفەرموى: ﴿كذلك لنثبت به فؤادك ورتلناه ترتيلا﴾ ئىمە بۆيە بەو جۆرە قورئان بۆ تۆ رەۋانە دەكەين، بەشەش و پارچە پارچە دەينىرىنە خوارى بۆ ئەۋەى دلت بەو قورئانە پتەو بىكەين، بتوانى لەبەرى بىكەى يو فىرىبى و تەنفيذى بىكەى، ھەريە شىتىكى بۆت دى بەتەۋاۋى لەدلت دا جىگىربى و موسولمانە كان پىۋەى رايىن و ئەحكامە كانى بەجۋانى ھەزم بىكەن!

يىگومان قورئان بەرنامەى ژيانەو كەتەلۇكى بوونەۋەرە، بۆيە نىردراۋە گەل و نەتەۋە دروست بىكا، كۆمەلگا پىكەۋە بنى، دەستور دابنى!!

پەرۋەردە كىردنى كۆمەل و رام كىردىيان لەسەر دەستورو ياسا پىۋىستى بەكات ھەيە، پىۋىستى بەۋە ھەيە زەمىنە خۆش بىكرى و شەو رستە كانى قورئان كاريگەرەين، بەگويىرى پىۋىستى ئەو كۆمەلەو بۆ وەلامى روداۋو پىرسىارە كانى، بۆ چارەسەر كىردنى دەردو نەخۆشە كانى ئايەتە كان نازل بن. دل و دەرونى ئادەمىزاد وادار پىژراۋە بەشەو رۆژىك ناتوانى سەر لەسەر گۆرانى بەسەردابى، بەماۋەيەكى كورت ناتوانى كىتابىكى وا ھەزم بىكا: كە ھەموو دەستورى ژيانى تىدا كۆكرابىتەۋە.. بەلگەو دەبى دلە كان تىنوويان بىۋ روداۋ سەر ھەلبدەن و موشكىلە بەرپا بن ئەجار رۆژ بەرۆژ بەگويىرى پىۋىستى و چارەسەر كىردنى موشكىلە كان قورئان بىتە خوارىۋ

ورده ورده ئەو كۆمەلگايە بەنورە يەزدانىيە ئاشنا بىرىۆ باربە
هەلگرتنى و كارپىكردنيەو بەگرن و لەسەرى رابىن !

قورئان غىزايەو دەبى بەگويرەى پىويست پىشكەش بىرىۆ هەر
وەجەبەى دەيدىرتى لەو جەبەى پىشوو لاي خۆشتر بى و زياتر ئامادە باشى
تىدابى بۆ وەرگرتنى . قورئان هاتوو بەئەو بەرنامەى هەموو
بوارىكى ژيان بى، بەرنامەى پەرورەدەيەك بى لەگەل سىروشتى
ئادەمىزادا گونجاو بى، بۆيە بەشەش و پارچە پارچە بەگويرەى پىويستى
كۆمەلگاي موسولمانان نازل بوو، بۆيە بەو شىو هاتوو پىت بە پىت و
رستە بەرستەى هەزم بىرىۆ تەنفيذ بىرىۆ پەيرەوى بىرى، ئەمەش
پىويستى بەكات و زەمىنە بۆ خۆشکردن هەبوو .

**زانايانى تەفسىر زۆر حىكمەت و سووديان بۆ بېرىبوونى قورئان و هاتنە
خوارەوەى بەوشىو بەشەشەى بەيانكردوو :**

هەرە گرنەگەكانى ئەمانەن :

۱- ئارامگرتنى دلى پىغەمبەر ﷺ و موسولمانان و وەگىرى بوونيان
بە شەرىعەتى خداو .

۲- زەمىنە خۆشکردن بۆ لەبەرکردنى قورئان و لى تىگەيشتنى و
پەيرەوکردنى حوكمەكانى بەشىوئەكى وردو چوپىر . چونكە پىغەمبەر ﷺ
بۆ خۆى نەخويندەواربوو، گەل و نەتەوئەكەشى لەسەرەتادا
نەخويندەواربوو . ئەگەر قورئان هەمووى بەيەكجار نازل ببوايە
نەياندەتوانى كۆنترۆلى بىكەن و يەكسەرەموويان بۆهەزم نەدەكرا .

۳- بىنىنى پىغەمبەر بۆ جویرائىل لەكات و شوپنى جياجىادا وزەو
ورەى زىدەى بە پىغەمبەر بەخشىو، بۆتە هاندەرى كەلەسەر گەياندننى
بانگەوازیيەكەى بەردەوام و پىشوو درىژى، لەبەرەمبەر سەر رەقى
موشرىكەكان دا خاوەن عەزم و حەزم بى .

٤- لابر دنى حەرەج لەسەر ئەوانەى موکولەفن: واتە نەهاتووە بەیە کجار ئە حکامى زۆرو جۆراو جۆر بخاتە سەر شانى موکە لەفە کان، ئە گەر داوا لە موسوڵمانان بکرایە کە بە یە کجار ئە حکامە کانى شەریعەت تەنفیز بکەن ديارە تووشى ئەرك وئورکى قورس دەبوون و نەیان دەتوانى بە جیيان بهێتن.

٥- رەچاوکردنى یاسای تەدەرەج و سەرکەوتنى پلە بە پلە لە یاسا دانان دا. بێگومان داب و نەریتی کۆنینه و عورف و عادەتى گشتى لەناو عەرەبە کان و غەیری عەرەبە کانیش دا کاریگەرى خۆیان هەبوو، جا ئە گەر بهاتایە و بەیە کجار داوايان لی بکرایە واز لەو داب و نەریتە میراتیە و عورف و عادەتە سەردەمە بهێتن ئەرکیکی قورس و گران دەبوو، وەکوو دەگوترى: (ترك العادة مرض) پشتیان هەڵدەکردو نەهاتنە سەر خەت و یە کسەر بانگەوازییە کە یان رەت دەکرده وە .

کە وابوو لەروى حیکمەت و دانایی یەو یەو بەرژە وەندى کۆمەڵگا داخوای ئەو یەو یەو: کە گۆرینی ئەو داب و نەریتە وردە وردە و قۆناغ بە قۆناغ بى و بە گۆیرەى پتویست بۆ ئەو گۆرانکارییە قورئانى پیرۆز نێردراو تە خوار .

٦- چارەسەرکردنى روداوە هەنوکی یەکان و وەلامدانەو ی پرسیارە جیا جیا کان بە شتو یە کى گونجاو و لەبار. ئە گەر بەیە کجار قورئان بهاتایە تە خواری پلان و نەخشە کانى شەپو ناشتى پيش وەخت بۆ دوژمنان ناشکرا دەبوون، دوژمنان دەیان توانى فرت و فیل بدۆزنەو بۆ سەرکەوتن بەسەر موسوڵمانان دا .

بێگومان قورئان بەو مەنەج و پرۆگرامە ناوازی خۆى شۆرشىکی بنەرەتى بەرپاکرد، دل و دەروونە کانى واپەرودە کردن لە واقیعی ژيان دا موعجیزە دروست بکەن، موسوڵمانان بە تەواوى ئەو مەنەجە یان لە خۆیان

دا بهرجهسته کرد ئاوینهی بالا نما بوون بۆ ئەو مەبده ئو بنه مایانهی
قورئان له خۆی گرتوون، بهلام کاتى موسولمانان لهم مەننهجه
بى ئاگابوون، قورئانیان واخسته بهرچاو که کتیبى رۆشنیرییه یان کتیبى
خویندنه وهیه به مەبهستى عیبادهتکردن وبهس ! نهك مەننهجه
پهروهرده کردن و یاسای ژیان و دهستوری کار، ئیتر موسولمانان وه کوو
پیویست سودیان له قورئان وهرنه گرت ، چونکه له تهوه ره ی ئه وه مەننهجه
چوونه ده ره وه که خودای زاناو دانا بۆی دانا بوون !

بهراستی قورئان پيش نهوهی کتیبی به لاغوه نهدهب بئ، یان نمونهی هه ره بهرزی چمکی نهدهبی دهقی به لاغوه ئامیز بئ، یان به مه بهستی عیبادت و خودا په رستی بخویندریته وه و له بهر بکری، یان کتیبی روشنبیری و چیرۆک و میژوو بئ، پيش نه مانه هه موو یاسای ژیا نه، قانونی کۆمه له، بهرنامه ی پهروه رده کردن و ریکخستنه، کتیبی نه خلاق و رهوشته، نامه ی به ندو ئاموژگاریه، که ته لۆکی بوونه وه ره..

ته بچار پٽوه ده چي ځو زياتر متمانہ ده خاتہ دل و دہروونی پٽغہ مبرہ وه ،
پتر دنيای ده کا لہسر ټوہ کہ بہ بہ لگہی بہ هيڙو دوزمن بږدہر پشتگيري
ده کا ، هہ تا موشريکہ کان زياتر کٽشو نيزاع بہرپا بکہن و پهلپ و
بيانووی جيا جياو ناقولا بگرن و ره خنہی ناشيرين و بي بنہ ما ټاراستہ
بکہن خودا زياتر پشتگيري پٽغہ مبرہ ده کا و بہ لگہو ټاياتی زياتری
فترده کا .

دەفەرموی: ﴿وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا﴾ ئەو
موشرىك و سەررەق و پەلپ و بیانووگرانە گومانىك ناخەنەو بەلگەيەك
ناھيئەنەو و قسەيەك ئاراستە ناكەن بەمەبەستى دژايەتى كردنى حەق و
گومان خستەنە سەر پيغەمبەريتي تۆئەى موحەمەد! ئىللا ئيمە
وەلاميان دەدەينەو. بەبەلگەى بەھيئە چەسپا و بەجۆريك: كە ھەموو

بەلگەكانى ئەوان دەپوچىننەو و رەخنەكانىان ھەل دەو شىننەو و
گومانەكانىان دەپوچىننەو: بەجۆرىك كە بەلگەو دەلىلەكانى ئىمە
ئاوینەى واقیع و نیشانەى راستى پەيامى ئىسلام و شىكەرەو و
چەسپىنەرى حەق و قەلاچۆكەرى بەتال و گومرايىن، وەكوو
لەشونىنكى تردا دەفەرموى: ﴿بل نقذف بالحق على الباطل فيدمغه فاذا
هو زاهق﴾ (الأنبياء / ۱۸).

ئەجار دواى ئەو ھى پەرورەدگار سەرپىچىكارانى پىغەمبەرى بە درۆزن
لەقەلەم دان، رەخنەو گومان و پەلپ و بيانوہەكانى رەتدانەو، ھال و
وہزەى قىامەت يان بەشىوہىەك رادەنوینى موحورکە بەجەستەى خوینەرو
بیسەردا دىنى، ئەو بەیان دەکا: كەوہزە و ھالىيان لەو رۆژەدا تابلێتى
دژوارەو زىندوكردەو ھەشرو نەشرىيان بەناخۆشترىن شىوہەنەجام دەدرىو
دەفەرموى:

﴿الذين يحشرون على وجوههم الى جهنم، أولئك شر مكاناً وأضل
سبيلاً﴾ ئەو كافرو موشرىكە بوختانكەرو رەخنەگرو سەرپىچىكارانەى
بوختان بە پىغەمبەر دەكەن، پەلپ و بيانووى ناشىرىن و نامەعقولى
لەدەگرن، ئەوانە ئەو بەدبەختانەن: كە رۆژى قىامەت لەسەر رو بۆلاى
دۆزەخ رادەكىشترىن. بە مەبەستى رىسواكردن و زەلىل كەردن بە زنجىر
لەسەر رو بەرەو دۆزەخ كىش دەكرىن، ئەوانە شوینى ھەوانەو ھەيان
شونىنكى شەرو نەگبەتەى، رىبازيان گومرايىيە: كەس بە ھالىيان نەبى..
ئەو رىسوايىيە ھەر بۆ ھۆيان بى.

وشەى (شر) و وشەى (اضل) ھەرچەندە لەسەر شىوہى (اسم تفضيل)
ھاتوون بەلام ماناى (تفضيل) يان تىدانىيە واتە ماناى وانىە شوینى ئەوان
لەشونى بەھەشتىەكان ناخۆشترە بەلكو شوینى بەھەشتىەكان لەئەوپەرى
خۆشى داىەو شوینى ئەوان لەئەوپەرى ناخۆشى داىە..

مەبەست بەيانکردنى خرابى و ەزە و ھالى موشرىكەكانە لەبەرانبەرى
خۆشى و كامەرانى موسولمانەكان دا .

لەصەحیحى بوخارى دا فەرموودەيەك ھەيە لەئەنەسەوہ رىوايەت كراوہ
دەفەرموى: پياويك وتى: ئەي پيغەمبەرى خودا ! چۆن رۆژى قىامەت
كافرەكان لەسەر رو دەرۆيەندرين ؟ لەوہلام دا پيغەمبەر ﷺ فەرمووى:
(ان الذي أمشاه على رجليه قادر على أن يمشيه على وجهه يوم القيامة).

بيگومان ئەو كەسەي لەسەر دووقاچ لەدونىادا دەپرۆيىنى دەتوانى
رۆژى قىامەت لەسەر رو بپرۆيەنى. تيرمىزى لەئەبوھورەيرەوہ رىوايەت
دەكا: دەلى: پيغەمبەر ﷺ فەرمووى: رۆژى قىامەت بەسى كۆمەل ھەشەر
دەكرين: كۆمەلتيكيان بە پيادە، كۆمەلتيكيان بەسواری، كۆمەلتيكيان
لەسەر رو دەرۆيەندرين. وترا: ئەي پيغەمبەرى خودا ! چۆن ئادەمىزادان
لەسەر رو دەرۆن؟ پيغەمبەر ﷺ لەوہلام دا فەرمووى: (ان الذي أمشاهم
على أقدامهم قادر على أن يمشيهم على وجهم أما أنهم يتقون بوجوههم
كل حذب و شك).

چيرۆكى ھەندى لەپيغەمبەران و سزاي بەدرۆخەرەوہكانيان

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ
وَجَعَلْنَا مَعَهُ أَخَاهُ هَارُونَ وَزِيرًا ﴿٣٥﴾ فَقُلْنَا أَذْهَبَا إِلَى
الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَذَمِّرْنَاهُمْ تَدْمِيرًا ﴿٣٦﴾ وَقَوْمُ
نُوحٍ لَمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ
آيَةً وَأَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣٧﴾ وَعَادَ آوْتَمُودَا

وَأَصْحَابُ الرَّسِّ وَقرُونَا بَيْنَ ذَلِكَ كَثِيرًا ﴿٣٨﴾ وَكُلًّا ضَرَبْنَا
لَهُ الْأَمْثَلَ وَكُلًّا تَبَرْنَا تَنْبِيرًا ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ أَنزَلْنَا عَلَى الْقَرْيَةِ
الَّتِي أَمْطَرَتْ مَطَرًا سَوِيًّا أَفْكَمَ يَكُونُوا يُرَوَّنَهَا بَلْ
كَانُوا لَا يَرْجُونَ نَشُورًا ﴿٤٠﴾

له وه پيش شوبه وه گوماني موشريكه كاني ده باره ي قورئان و
پيغه مبهرايه تي حه زره تي موحه مده ﷺ و رابووني قيامه ت رانواند، نه مجار
بو دله وايي پيغه مبه ر ﷺ چيروكي بري له پيغه مبه ران له گهل گهل كانه
ده گيريتته وه . ويرا ي دله وايي پيغه مبه ر ﷺ هه ره شه و ترساندني
موشريكه كانيشي تيدايه . ده يانترسيني له وه ي نه گهر بهرده وام بن له سه ر
كوفرو بيديني خويان، دور نيه هه مان عه زاب و عيقابي گهل
پيشينه كان نه مانيش بگيريتته وه و به ده ردي نه وان بچن .

ئيتستا ئيتر جه وله يه كه به نيوباس و خواسي شيوه ي له ناوچوني هه ندي
له و گهل به ده بخته چاره ره شانهي رابوردو ده كاو چوار چيروكمان بو
ده گيريتته وه :

چيروكي حه زره تي موسا و هارون (عليهما السلام):

يه كه مجار به چيروكي حه زره تي موسا و هارون ده ست پي ده كاو
ده فهرموي: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا ۞ أَخَاهُ هَارُونَ وَزِيرًا﴾
سوئند به خودا ئيمه موسامان كرده پيغه مبه ر و نامه ي تاسمانيمان پيئداو
ناردمان بو سه ر فيرعه ون، هاروني برايشمان كرده يارمه تيدهرو وه زييري،
نه ويش پله وپايه ي پيغه مبه ريمان پي به خشي، ﴿فَقُلْنَا: أَذْهَبَا إِلَى الْقَوْمِ

الذين كذبوا بآياتنا ﴿ فرماغان پى كىردن كه پىيامى ئىمه به فيرعون و دارودهسته كهى رابگه يهن .

فيرعون و دارودهسته كهى پيش رهوانه كردنى موساو هارون بۆ سەريان ئاياتى خودايان به درۆ خستبوونهوه، به لگه و نيشانهى هەبوونى خودايه كى تاك و تەنهاو خاوهن دەسلالت و زاناو دانا هەموو كاتى هەن و له گۆرپن، پىغه مبه ران تەنها ئايه تەكان و به يري بى تاگايان دەهيننه وه !
حه زه رتهى موساو هارون هاتنه سەر فيرعون و دارودهسته كهى، پەيامى پەروەردگاريان پى راگه ياند، نيشانه و موعجيزه ي جوراو جوريان نيشان دا، فيرعون به درۆى خستنه وه و ياخى بوو.

وهكوو له ئايه تي كى تر دا ئاماژه بۆ ئه وه ده كاو ده فەرموى:
﴿ اذهب الى فرعون انه طغى، فقل: هل لك الى ان تزكى، واهدك الى ربك فتخشى، فأراه الآية الكبرى، فكذب و عصى ﴾ (النازعات/ ١٧-٢١).
له شوينى كى تريش دا ده فەرموى: ﴿ اذهب انت واخوك بآياتي، ولا تنيا في ذكرى، اذهب الى فرعون، انه طغى، فقولاً له قولاً ليلاً لعله يتذكر او يخشى، قالاً ربنا انا نخاف ان يفرط علينا او ان يطغى، قال : لا تخافا انني معكما اسمع و ارى ﴾ (طه/ ٤٢-٤٦) .

جا كه فيرعون و گه له كهى پەيامى موساو هارونيان به درۆ خستنه وه و دانيان به تاك و تەنهايى خودا دا نه نا ﴿ فدمرناهم تدميراً ﴾ به تەواوى له ناومان بردن و ئاسه وارمان برينه وه، دهى ئىه وهش ئهى موشريكه كانى مه ككه، سه رنج له سه ره نجامى كوفرو به درۆ خستنه وهى پىغه مبه ران بدهن، بترسن ئىه وهش به و ئاكامه بگهن ! چونكه داب و نه رپىتى خودا له بوونه وه ردا يه ك سيسته مه و گۆراني به سه ردا نايه .

چىرۆكى گەلى نوح عليه السلام:

ئەمبار دېتە سەر نىمىش كىردنى چىرۆكى دووھم و دەفەر موى: ﴿وقوم نوح لما كذبوا الرسل﴾ ئەى موحەممەد باسى ئەو غەزەب و لەناو بىردن و قەلاچۆكردنە بىكە: كە دەر حەق گەلى نوح ئەنجام درا لەكەتەك دا پىغەمبەرى خۇيان - كە حەزەرەتى نوح بو - بەدروختەو، نۆسەدو پەنجە سال لەناو يان دا بو، بانگەوازی كىردن بۆ يەكتا پەرستى و شۆين كەوتنى پەيامەكەى، و پىراي مانەوہى ئەو ھەموو ماوہ دريژە لەناو يان دا جگە لەكۆمەلەكى كەم نەبى كەسى تر ئيمانى پىئەھىنا.

كە دەفەر موى: ﴿كذبوا الرسل﴾ مەبەست بە دروختەوہى حەزەرەتى نوحە، بەلام چونكە كەسەك پىغەمبەرىك بە دروختەوہى وەكۆو ئەو و اىيە ھەموو پىغەمبەرانى بە دروختەوہى بۆيە لەجياتى (رسول) (رسل) ھىنا. چونكە ھىچ جوداوازى لەنىوان ئەم پىغەمبەرەو ئەو پىغەمبەرانەدا نىيە، ھەموويان بنەماكانى بانگەوازیيەكەيان يەكتاپەرستى و ازەھىنان لەبتەپرستى و بىروا بىوون بە پىغەمبەرايەتى و رابوونى رۆژى قىامەتە. ئەو كەسەى پىغەمبەرىك بەدروختەوہى وەكۆو ئەوہ و اىيە ھەموو پىغەمبەران بەدروختەوہى.

جا كە نەتەوہى نوح حەزەرەتى نووحيان بەدروختەوہى ﴿أغرقناهم﴾ بەتوفان خەنكەندمانن. ﴿وجعلناهم للناس آية﴾ كىردمانن بەپەندو غىبەرەت و ئامۆزگای بۆئادەمىزادانى دوا خۇيان، ھەر كەسى روداوہكە بخوینتەوہو بىرى لىكەتەوہ پىئەھىندامىز دەبى.

﴿واعتدنا للظالمين عذابا أليماً﴾ ئىمە ئامادەمان كىردوہ بۆ ستەمكاران غەزەبى بەئىش و كوشندە، ھەر كەسى ستەمكار بىو بىروا بەھەبوونى خوداى تاك و تەنھا نەكا، ئيمان بە پىغەمبەرەكانى نەھىتى،

دوای راواندنی هه لویستی موشریکه کان ده رباره ی نازل بوونی قورئان له خوداوه و تانه دان له پیغه مبه رایه تی حه زره تی موحه مده و ئیمان نه هیتانیان به په یامه که ی گوتمان نانه وه و په لپ و بیانو و گرتن، ره خه گرتنیان له شیوه ی هاتنه خواره وه ی قورئان و له وه پیشیش رانواندنی دیمه نه تر سناکه کانی رۆژی مه حشه ریان و له دونیاش دا شوین تیشکاندنی به درۆ خه وه کان و چۆنیه تی له ناوبردنیان.

ئه بچار دیته سه ر باسی شه وه: که ئه وه فامانه به هیچ شتی که په نندا میزنابن و عارنانین. به لکوو پهره به قسه و قسه ناشیرینه کانی خۆیان ده دن، گالته به خودی پیغه مبه ده که ن و ده یانه وی له ریزو نرخی دابشکینن، لاقرتی به ده که ن که چۆن شه و بۆ شه رکی پیغه مبه رایه تی هه لبرێراوه. زیده رۆیی له بیرو بو چونی گو مرانا میزیان دا ده که ن.. به جوریک په یامه که ی به گو مرانا نازه ده که ن و هه واخواهانی خۆیان له وه ده ترسینن: که بانگه وازییه که ی کاریان تی بکا و ئیمان به پیغه مبه ره بهینن.

ده فهرموی: ﴿وَاِذَا رَاوُكَ اَنْ يَتَخَذُوكَ الْاٰهَزُوا﴾ شه ی پیغه مبه ره! ئیمه ئاگامان لیه شه موشریکه نه فام و گیل و که ذابانه، شه وانه ی بروایان به خودا و پیغه مبه ری خودا نیه: هه ره که چاویان پیت ده که وی ده که نه شوینی گالته کردنی خۆیان و به چاوی سوکه و سهرت ده که ن.

بیگو مان له وه پیش پیغه مبه ره پر به چاوانیان بوو، تا نه کرابوه پیغه مبه ره خاوه ن ریزو پله و پایه بوو له ناویان دا، ده یانزانی: که له خانه واده یه کی ره سه ن و خیل و هۆزیک ریزداره، له هه ل سوکه و ته ره وشتی رازی بوون، ته نانه ته به نازناوی (الأمین = محمد الأمین) بانگیان ده کردو ناویان ده هیتا.

رۆزى كيشى بىر دىر رەشە كەي كابدەش كىر دىانە براگەورەو بەرپارە كەي رازى بوون، ئەو رۆزەي لەسەر كىيى صەفا كۆي كىر دىنەو پىرسىارى لى كىر دىن و پىيانى فەرموو: ئەرى ئەگەر بلىم: ئىستا وا لەپشت ئەو كىيە سوپايەك ھەيەو دەيەوئى لەبەرەبەيان دا پەلامارتان بدا، ئەرى بىروام پى دەكەن؟ ھەمويان وتيان: بەلى بىروا پى دەكەين، تا ئىستا درۆمان لى نەديوى. وەلى كەكرا بە پىغەمبەر و بۆ سەريان رەوانە كرا ئەو قورئانە گەورەو بەفەرەي بۆ ھىنان، دەستيان كىر دى بەگالتە پىكر دى و دەلئىن:

﴿أَهَذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا؟﴾ ئەو ئەمەيە خودا كىر دىەتى بە پىغەمبەر و رەوانەي كىر دى؟ بەراستى قسە كەيان و بەم جۆرە تەعبىرە شتىكى ناشىرىن و قىزەون بوو!

ئەجار ئايا ئەوان ئەم قسەيان لەقەناعەتەو بوو پىيان و ابوو: كەسايەتى پىغەمبەر ﷺ شىاوى ئەم گالتە پىكر دىەي؟؟ بىروايان و ابوو ئەو پەيامەي ئەو ھىناوئەتى شىاوى ئەم بىر كىر دىەي؟؟ نەخىر ئەو پىلاننىكى نەخشە بۆ كىشراو بوو لەلەيەن گەورە گەورە كانى قورەيشەو. ئەنجام دەدرا، دەيانەويست لەكەسايەتى پىغەمبەر كەم بىكەنەو، كارىگەرى قورئان پىچىننەو.

ھۆكارىك لەھۆكارە كانى بەرەنگار بوونەو بى بانگەوازي يەكەي پىغەمبەر ئەو بوو: كە دەترسان پىلە كۆمەلەيەتە كەيان لەدەست بچى، بارە ئابوورىيە كەيان لى شىئوى بىر و بۆچونە جۆراو جۆر و بى ناغەو خەيال پىلاو كەيان بى شۆيەكەوتو بىنئىتەو | كۆر و كۆمەلەيان دەبەستە بۆ دارشتنى پىلان و نەخشەو بۆ بەرەنگارى كىر دى پەيامى پىغەمبەر ﷺ و لەسەر ئەم جۆرە پىلانە رىك دەكەوتن و دەشيانزانى كە لەواقىع دا درۆ دەكەن |

ئىنرئىسحاق لەسىرەكەى دا رىوايەتى كىردوۈ دەئى: ۋەلىدى كورى
 موغەيرە پىار ماقوولئى قورەيشىيە كان بوو، كۆمەلئىك لەپىاوۋەكانى
 قورەيش لىئى كۆبوونەۋە، كاتەكەش كاتى ھەجكردن بوو، پىئى گوتن: ئەى
 كۆمەلئى قورەيش! ئەۋا ۋەرزى ھەجكردن نزيك بۆتەۋە، لەھەموو
 لايەكەۋە شاندىكانى ھەرەب دىنە ئەم ۋلاتەۋە مىوانى ئىۋە دەبن،
 ھەمووشيان ھەۋالئى ئەم كابرايەى ئىۋەيان بىستە - مەبەستى
 پىغەمبەر - ھەمووتان راوۋ بۆچۆنتان دەربارەى ئەۋ بىكەن بەيەك،
 نەچن ھەر يەكە لەلاى خۆيەۋ - قسەيەك بىكاۋ قسەكانتان دژايەتتيان
 تىبىكەۋىۋ قسەى ئەمتان قسەى ئەۋتان بە درۆ بختەۋە، قسەى
 ھەندىكتان قسەى ھەندىكى تىرتان رەت بىكاتەۋە !!

ھەموويان تىكرا وتيان: دە بفرموو: (ئەبو عبدشەمس) تۆ پىيمان بلىۋ
 فەرمانان پىبىكە تا ئەنجامى بدەين!

ۋەلىد وتى: نەخىر ئىۋە بلىن. من گوى بىستم.

وتيان - ھەمووومان دەلئىن: كۆلەۋەنانىيە.

وتى: نا ۋەللا ئەۋ كاھىن نىيە ۋ ئەۋەمان بۆ ناچىتە سەر، چونكە ئىمە
 بۆخۇمان كۆلەۋەنانىمان دىون، ئەم قورئانە لەپىرتەپىرتى كۆلەۋەنانى ناچى.
 وتيان: دەلئىن: شىتە.

وتى: نەخىر شىت نىيە ناتوانىن بەشىت لەقەلەمى بدەين.

وتيان: دەلئىن: شاعىرە.

وتى: نەخىر شاعىر نىيە ئىمە بۆ خۇمان شىعر دەناسىن ۋ ناشناى ھەموو
 جۆرەكانى شىعرىن، ئەم كەلامە لەشىعر ناچى.

وتيان - دەلئىن: ساحىرە.

وتى: نەخىر موھەممەد ساحىر نىيە ۋ ھەلئىس ۋكەۋتى لەجادو باز ناچى ۋ
 فرت ۋفىلئى ساحىرانى نىيە.

ئەجار ئەي (عبدشمس) تۆ فەرمانت بەچىيە؟

وتى: بەخودا قسەكانى كارىگەر يەكى تەوايان ھەيە، ئەوھى دەيلى تابلې شيرين و تۆكمەو پرماناو دل و ھەست و ھۆش وە خورپە ھىنەرن، ئىمە ھەرچەندە بە نەتەوھىيەكى زمانپاراو رەوانبىژ ناسراوين ناتوانين كەلامى ئاوا جوان و پرمانا دابرىژين. باشتين قسە ئىمە دەرھەق بە موھەمد بىكەين و بلاوى بکەينەو ھەمومان جەختى لەسەر بکەينەو ئەوھى بلىين: ساحير يکە سىحر يکى ھىناوہ کوپو باوک ليک دەکا، براو برا ليک جيادە کاتەوہ، ژن و ميژد ليک درېدۆم دەکا. پياو لەھۆزو عەشیرەتى دوور دەخاتەوہ.

لەسەر ئەم پلانە برپاريان دا و کوتاييان بە کۆرەكە ھىنا. ئيتەر لەوہ دوا قورەيشيەكان لەسەرە پىگاي خەلگ دادەنيشتن لەکاتى وەرزی حەجدا ھەرکەسيكى غەربىيە بەلايان دا تىپەربووايە پىيان دەگوت: دەخيل سەد دەخيل توخن موھەمد نەكەوى وريابە نەكەوييە داو تەلەكەيەوہ !! ئەمە نمونەيەك بوو لەداو و پيلان و فرت و فيليان دژى پىغەمبەر بە مەبەستى كەمکردنەوھى رىزو نرخی لەدلى ئادەمیزادان دا، بۆ خويان دەيانزانی: كە درۆ دەكەن بەلام ترسى لەدەستدانى پلەو پايسى كۆمەلايەتى خويان ھەبوو، دەيانەويست بەوچۆرە درۆو فرت و فيلانە لەپيش چاوى جەماوەر سووكى بکەن لەريز و نرخی دابشكىنن.

جا لەكاتى كەدا گالتەيان پى دەكردو لەريزو نرخیان دەشكاند لەقسەو گفتو گويان ئەوہ دەرەكەوت: كە پىغەمبەر ﷺ تەواو كارى تىكردون و قورئان سەرسامى كردون، ھەرچى دەكەن دەرەقەتى نايەن و نازانن چىبەكن، لەناو خويان دا بە يەكترىان دەگوت:

﴿ان كاد ليضلنا لولا أن صبرنا عليها﴾ نزيك بوو موھەمد لەبت پەرسى ژيوانمان بكاتەوہو وامان لىكا واز لەئايىنى باوك و باپىرى

خۆمان بەيىنن وىماختە سەر ئايىنى ئىسلام، ئەگەر خۆمان نەگرتايە و رىخۆلە بەكىش نەبووينا يە دەمىك بوو ھەلى خەلەتاند بووين !! ئەمە بەناشكرا ئەو» دەگەيەننى كە ئەو ھى دەيلىن: پىچەوانەى ئەو ھى ئەناخيان دايە. چونكە ئەوان بۆ ماو ھى چل سال پىچەمبەريان ناسيو ھ رۆژىك لەرۆژان درۆيان لى ئەيىنئو، تانەو تەشەرىكىيان ئاراستە نەكردو ھ، ھەمىشە لەبەرچاويان خاوەن رىزو حورمەت و تەقدىر بوو ھ.

ئەمجار لەم قەشيان دا كە دەيلىن: ﴿ان كاد لىضلنا لولا ان صبرنا عليها﴾ دانانە بە كاريگەرى بانگەوازي پىچەمبەر لەسەر دل و دەروونيان، بەجۆرىك خەرىكبوون واز لەئايىنى خۆيان يىنن و چىتر بىتەرستى نەكەن و موسولمان بن و دەست بكەن بە يەكتاپەرستى. ئەمجار لەبەر خۆبەزلزاني و سەر رەقى و عىناد بانگەوازيەكەى بەگومراکردن و رىلى ونبوون لەقەلەم دەدەن !

بۆيە پەرورەدگار بەشيو ھىكى كورت ھەرەشەيان ئاراستە دەكا و دەفەرموى: ﴿وسوف يعلمون حين يرون العذاب من أضل سبيلا﴾ لەو ھ بەولاو ھ دەزانن: ئايا ئەو ھى بۆيان ھاتوو ھىدايەتە يان گومرايىيە! بىگومان ئەو كاتەى عەزابيان بۆدى دەزانن: كى رىگاي لى گوم بوو ھ سەرلى شيواو ھ ؟ ئەوان يان موسولمانان: كە پىچەمبەر پىشەوايانە !

بىگومان ئەمە ھەرەشەيەكى سامناكە لەسەر خۆگىل كردن و روو ھەرگىزان لەبەلگەو دەليل و تىفكرين، لەسەر ئەو ھى پىچەمبەر بەگومرا ناوژەد دەكەن ! وەلى ئەو كاتەى كە ھەق و ناھەقيان لى مەعلووم دەبى، زانىارىيەكەيان سود بەخش نابى، كاتى عەزاب دەيىنن كاتى سەرە مەرگ و غەرغەرەيە، يان لەرۆژى قىامەت دايە، ئەو كاتانەش تىگەيشتن و ئىماننەيتان بى سوودە .

ئه مجار روی خیطاب ده کاته پیغه مبه ر^ﷺ و دلخوشی ده داته وه له سه ره سهره قی موشریکه کان و گالتسه پیکردن و نه زیسه تدانی، له کاتیکدا پیغه مبه ر^ﷺ که مته رخه می نه کرده و به دلسۆزی په یامی خسۆی پی گه یاندون و به لگه و نیشانه ی پتووستی بو هیناونه وه . شیایو ته وه نیه ناوا به ناپیایو به گژی دا بچن و هه لوتیستی ناوا ناشیرینی به رامبه ر بنوینن.

ده فهرموی: ﴿أرأیت من اتخذ الهه هواه، أفانت تكون علیه وکیلاً﴾
 ئایا تو پیت وایه نه ی موحه ممد ! که سیك هه واو ئاره زوبازی به سه ریا زالبی و ئاره زو په رست بی، سه ریچی و یاخی بوونی لی بووبیتسه خویه کی سروشتی، تو ده توانی هیدایه تی بده یو له گومرایی ده ری بهیئی ؟!

که سیك هه زو ئاره زو په رست بی، ئاره زوه کانی کردبن به خودای خۆی فهرمانبه رداریان بی و لاسایی کردنه وه ی کویرانه ی به سه ردا زال بی، گوێچکه ی خۆی له ناست حه ق و راستی هاخنین، به لگه و ده لیلی رون و ناشکرا نه بیسی، هه رچی هه واو ئاره زوی داخواری بی پابه ندی بی.

بیگومان نه ی موحه ممد تو ناتوانی بیخه یه سه ره هیدایه ت و به ریازی به خته وه ری ناشنا بکه ی . نه و هه رچی هه واو هه وه سی به جوانی بزانی نه و ده ی کاته مه نه هج و ئایینی خۆی . ده ی که سیك وابی زور زه جمه ته له گومرایی رزگاری بی. وه کوو له نایه تیکی ترده ده فهرموی: ﴿افمن زین له سو» عمله فراه حسناً، فان الله یضل من یشاء ..﴾ (فاطر/ ۸) .

ئیبنوعه بباس ده فهرموی: له سه رده می نه زانی دا پیایو وا هه بوو ماوه یه ک بیتیکی داتاشراو له به ردی سپی ده په رست پاش ماوه یه ک بیتیکی جوانتری ده بیینی وازی له په رستنی بتی پیشوو ده هیئاو ده ستی ده کرد به په رستنی بتی تازه .

كەوابى موشريك و بىپەرستەكان هېچ بەلگەو دەلىليان بەدەستەو
نەبوون لەسەر بىرو بۆچوونەكانيان جگە لەلاساىي كردنەوہى كۆيرانەو
شۆينكەوتنى ھەواو ئارەزۆ.

بەكورتى پىڭەمبەر ﷺ تەنھا راگەياندن و ئامۆزگارى لەسەرە، ئەرکى
پىڭەمبەر مۆژدەدانە بە تەقواكارن و ترساندنى سەرپىچىكارانە . خستە
سەر رىيازى ھەق و تۆفيقدانيان بە دەست خودايەو بەس !
وہ کوو لەشووئىنكى تردا دەفەرموى: ﴿لست عليهم بمسيطر﴾
(الغاشية/۲۲) يان دەفەرموى: ﴿وما انت عليهم بجبار﴾ (ق/۴۵).

ئايەتەكە دەربرىنىكى سەرسۆرھىنەرى تىدايە، وئىنەى نمونەى
حالتىكى قول دەكىشى، حال و ھەزى نەفسىك بەيان دەکا : كە هېچ
كىشەرو پتوھرىكى راست و دروستى نىہ . گەردنكەچى ھەواو ئارەزۆى
خۆيەتى و ھەزو شەھوت پەرستە، گەردنكەچى هېچ تەرازويەكى
عەدالەتكارى نىہ، مەنطق و بەلگەكارى تىتاكەن، ھەواى سەركەشى
خۆى كردوہ بە خوداى خۆى دەپەرستى.

جا لەم روانگەو پەروردگار خىطاب ئاراستەى پىڭەمبەرى خۆى دەكاو
بەھىدى ھىمنى دەربارەى ئەو جۆرە كەسانە دەدوى و بەوشەى
﴿أرأيت...﴾ دەست پى دەكاو وئىنەى ئەم جۆرە كەسانە كە بەلگەو دەلىل
كاريان تىتاكەو ھەقىقەت لايان نرخی نىہ، دەخاتە رو، ئەمەش بۆ
دلدانەوہى پىڭەمبەر ﷺ بۆ ئەوہى بە ئيمان نەھىنانى موشريكەكان
دلتەنگ نەبى، پى رادەگىيەنى: كە ئەو جۆرە كەسانە ئەھلى
ھىدايەت نىن، بە كەلكى ئەوہ نايەن پىڭەمبەر ﷺ زۆرە ملييان لى بكا
بۆ ئەوہى ئيمان بىتن .

ئەجار ھەنگاويكى تر دەھاوئى بۆ تەحقىرکردنى ئەوانەى ئارەزۆ
پەرستەن و گوئچكە بۆ بەلگەو دەلىل ناگرن و خۆپەرست و

ھەواپەرست. دەفەر مۆي: ﴿أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ،
 إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا﴾ وشەي (أم) بەمانا (بل) ە واتە:
 ئەتۆ واز لەو ەي پيشووبيتنە، پيت وایە: کەوا زۆربەي ئەوان شنەوان و
 بيستەنە کەيان سودبەخشە؟ بە تيفکرين و لی وۆردبۆنەو ە گوی رادەگرن؟
 يان پيت وایە لەو پەيامەي بەسەريان دا دەخويتنەو ە جوان جوان حاللي
 دەبن و ئەخلاق ورەوشتي جواني لی وۆردەگرن؟!

پيت وایە ئەوانە شيایي ئەو ەن: کەوا خۆتيان لەگەل مەندوو بکەي و
 بانگەواز ييان بکەي بۆ ئەو ەي لەعەقیدەي بەتالەو ە بيانگویتزیمو ە بۆ بیرو
 باو ەري راست و صەحیح؟

نەخیر وامەزانە پيت وانەبي، چونکە ئەوان لەتايبەتمەندی ئادەمیزادی
 روت کراون، ئامادەباشي تيفکرين و دەرک کردنيان تیدا نيە ئەوان دەق
 وکوو ئازەل وەهان، بەلکو لەئازەلش گومرا ترن و لەوانيش بي عەقل ترن،
 چونکە ئەو ئازەل ئە ەلئسوکەوتي وادەنوینن سودو قازانجي خۆيان و
 خاوەنەکانيشيان تیدابی، خۆدەپارتيزن لەزۆر شت کە زياني
 خۆياني تیدایە.

بەلام ئەو موشریکانە ەست بە بەرژەو ەندی خۆيان ناکەن،
 ئەو ەتا لەتاوان دا رۆچوون و خۆيان فری داو ەتە ناو ەيلاکەتمو ە، سوپاسي
 نازو نيعمەتەکاني خودا ناکەن بەسەريانەو ە، دان نانین بە چاکەي خودا
 لەگەليان دا و نازانن شەيتان چەند دۆژمانيانە . شتيك ناکەن لەپاشەرۆژدا
 پاداشتي لەسەر وەبرگرنەو ە، خۆيان ناپارتيزن لەو شتانەي
 دەبنە ەوی سزاو عيقابي کوشندە بۆيان، بۆ خۆيان بە دەستی
 خۆيان عەقل و بیرو فکري خۆيان لەکار خستون تا حالليان بەو حالە
 گەيشتو ە !!

پیش به لگه له سهر هه بوون و تاک و ته نهایی خودا

أَلَمْ تَرَ إِلَى رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ
الظِّلَّ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَائِمًا ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا
﴿٤٥﴾ ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا ﴿٤٦﴾ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ
لَكُمْ اللَّيْلَ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا ﴿٤٧﴾
وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا
مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا ﴿٤٨﴾ لِنُخْشِيَ بِهِ بَلَدَةً مَيْتًا وَنُشْقِيَهُ
مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَمًا وَأُنَاسِي كَثِيرًا ﴿٤٩﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ
لِيَذَكَّرُوا فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٥٠﴾ وَلَوْ شِئْنَا
لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا ﴿٥١﴾ فَلَا تَطِيعُ الْكَافِرِينَ
وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا ﴿٥٢﴾ وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ
الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا
وَحِجْرًا مَحْجُورًا ﴿٥٣﴾ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ
نَسَبًا وَصِهْرًا وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا ﴿٥٤﴾

پاش ئه وهی پهروهردگار نه فامی و سه ره قی موشریکه کانی راگه یاند، پشت هه لکردن و رو وهر گپرانیان له حق و راستی و موناقه شهو ده مه ده مییان لهو باره وه روون کرایه وه، نه مجار قسه و قسه لۆکی موشریکه کان به جی دلی و به شیوه یه کی ناسک و له طیف ئاخاوتن له گه ل پیغه مبه ر ده ست پی ده کا .

ئاخاوتنه که بریتیه له جه و له یه کی کورت به ناو بوونه وهردا، دلی پیغه مبه ری بۆلاده کیشی و په یوهستی ده کا به خودای به دیه یته ر، هه ر ئه م په یوه ندیه به سه بۆ ئه وهی پیغه مبه ر ﷺ هه موو غه م و ناره حه تی سه ریچی موشریکه کانی له دلدا نه مینی، سه رنجی راده کیشی بۆلای دیارده کانی بوونه وه ر (به شیک له دیارده کانی) ئه و په نجه ره ی بۆ ده کاته وه بۆ ئه وهی لییه وه پروانیته ئه و ئاسۆ به ر فراوانه و فرت و فیلی موشریکه کان له به ر چاوی ببه تارماییه ک و له هیج هیج ترین .

هه میشه قورئانی پیروژ دله کان و عه قله کان ته وجیه ده کا بۆ ئه وهی سه رنج له بوونه وه ر بده ن، عه قل و دله کان پیکه وه ده به ستی و ئاراسته ی دیارده کانی بوونه وه ریان ده کا .

هه سه ته کان ده ورژینی بۆ ئه وهی به هه ستیکی تازه وه به دلکی کراوه و عه قلیکی وردینه وه پيشوازی له ده نگ ورهنگی دیارده کان بکاو بیانکاته نیشانه ی هه بوونی خودایه کی زاناو دانا . له گه ل بوونه وه ردا تیکه ل بی و تی رامینی و نیشانه کانی سه ر روبه ری بوونه وه ر بیینی و بزانی ئه م که ونه ده ستی قودره تی به دیه یته ریکی زاناو داناو تاك و ته نها نه خشه ی بۆ کیشاوه و به دی هیناوه، له هه موو کون و قوژنیکی دا له هه موو دیارده و گوپان و تارمایی و گه ردیلو قه باره یه کی دله هه ر شتیکی حیسی ده رکی ده کاو چاوی ده بیینی و گوچکه ی ده بییسی هه موو ئه مانه به تاك و به کو بکاته شوینی لی ورد بوونه وه و فکر کردنه و و

پەيۋەست بوون بە خداۋە، ئەو خدايەى ئەم بوونەۋەرە سەرنج راكىشەى
هيناًۋەتە وجود!

جا كاتى ئادەمىزاد بەچاۋى كراۋە دلى كراۋە ۋە لەم بوونەۋەرەدا ژيان
بەسەر بەرى، ھەست و گيانى بە ئاگابن، فکرو بىرى بە خداۋە پەيۋەست
بن، ئەۋكاتە ژيانى لەچلک و پۇخلاۋاتى زەۋى پاك دەيىتەۋە ۋە ھەموو
كاتى ھەست دەكا: كە ئاسۋى بوونەۋەر زۆر زۆر لەرۋىبەرى ئەم زەمىنە
بچكۆلەترە! ھەست دەكا: كە ھەموو بوونەۋەر بەدەيىنەريک بەدى
هيناًۋە، ھەموو بوونەۋەر ياسايەكى ھەيە ۋە رو دەكاتە خدايەك: كە تاك و
تەنھاۋ بىشەريک و ھاۋەل ۋەخىزان و منالە. ھەست دەكا كە ئەو بۇ خۋى
تاكىكە لەم مەخلۇقاتە ۋە زۆر ھەمەجۋرانەى پەيۋەست بە خداۋە،
دەستى قودرەتى خدا لەھەمواناندا دەيىنى .

بىگومان ھەستى تەقۋا ھەستى ئونس و ھەستى متمانە بە خدا
تىكەلاۋ بەيەك دەبن و بەسەر گيانىدا دەرژىن، سروشتى تايبەتى پى
دەبەخشن، بەرچاۋى روناك و خدا ويست و دلئارام لەسەر زەۋى ژيان
بەسەر دەباۋ ژيانى برىتى دەبى لەگەشت و گوزار بەناۋ دروستكراۋانى
خودا دا .

دەيمەنەكان جۇراۋ جۇرن سىياقەكە لەدەيمەنىكەۋە دەگويزىتەۋە بۇ
دەيمەنىكى تر، لەدەيمەنى سىبەرى ھىدىۋ لەسەرە خۋە دەگويزىتەۋە بۇ
دەيمەنى پى ئارام و بىھەست و خوستى شەۋ بۇ دەيمەنى رۆژى پى ھەم جول و
ھاتۇچۇ، بۇ دەيمەنى (بە) ى مزگىنى ھاۋەرو پىش باران، بەشۋىن ئەۋدا
دەيمەنى ئاۋى باران و زىندۇكەرەۋەى مردوۋ!

ئەمجار دەگويزىتەۋە بۇ دەيمەنى دوۋدەرياي جيران و لىك دراۋى تىكەل بە
يەكترى نەبوۋ! ئەمجار لەئاۋى ئاسمانەۋە بۇ ئاۋى (نۇطفە) كەبنەماۋ
سەرەتاي پەيداۋونى ئادەمىزادە .

دهی باجه ند ساتیک لهو فیستیقاله که ونیهی: که پهروه ردگار
 بانگه وازیمان ده کا بۆ ته ماشا کردنی وچانیك بدهین و تیی رامینین!
 ۱- ﴿الم تر الى ربك كيف مد الظل، ولو شاء لجعله ساكنا﴾ ته تو
 ناروانی نهی پیغه مبهرا! هه روا هه موو که سیك ئهم خیطابه ده بیسی
 بابروانی. بۆ به دیهینراوی خودای تسۆ که نهو به دیهینراوانه نیشانهی
 به توانایی و تاك و تنهایی خودان و به لگهن له سهر لوطف و رهحه تی بۆ
 بهنده کانی، نهوه تو ناروانی و نابینی خودای تسۆ چۆن سیبه ری دریژ
 کردۆته وه؟ بهنده کانی چۆن له سایه ی دا دهحه سینمه وه، خویان له گهرمای
 خۆر ده پاریزن، له خۆره لآتنه وه تا خۆرئاوا بوون هه رکه و یستیان له گهرمای
 خۆر خویان بپاریزن په نا بۆ سیبه ری خودا کر ده بهن!

خۆ نه گهر خودا بیویستایه سیبه ری وا دروست ده کرد گۆرانی به سه ردا
 نه هاتایه وه هه لکشان و داکشانی نه بوایه، کورت و دریژی تیدا
 نه هاتایه ته دی. به لآم خودا بۆ به رژه وهندی بهنده کانی له ساته کانی رۆژدا
 به گویره ی وهرزو شوین جواداوازی تیدا به دی هیناوه، بۆ نه وه ی سودبه خش
 بی بۆ ئاده میزادو ئاژهل و گیانه بهرانی ترو گژو گیاو درهخت، بۆ نه وه ی
 بیکه نه نیشانه ی کات و مه زنده ی کاته کانی رۆژی پی بکه ن.

ته نانه ت شهر عزانان سیبه ریان کردوه به نیشانه ی کاتی هه ندی نوێژ بۆ
 نمونه ده لێن: نوێژی نیوه رۆ له کاتی لادانی خۆره له هیللی (نصف النهار)
 واته : کاتی گه رانه وه ی سیبه ر به ره و خۆره لآت و مه یل کردنی خۆر
 بۆ لای خۆرئاوا، هه روا کاتی عصر نهو کاته یه: که سیبه ری هه موو
 شتیك به نه ندازه ی شته که بی یان دوو هینده ی بی.

بیگومان دیمه نی سیبه ری نهرم و له طیف ئارامی یه که به دللی ماندوی
 پیغه مبه ر ده دا، شنه بایه کی فیتکی نه سیمی به سه ر گیان و جهسته دا
 هه لده کا، ئیش و ئازاریك که له موشریکه کانه وه توشی بویوو ده رمانی

دهكا، نهو هتا دواي نهوهي نهزيهت و نارههه تي جوړاو جوړي له كافره كانه وه
توش بوو، په روه ردگار ته و جيهي دلي بهنده ي خوي هه زره تي موحه مه د ﷺ
كرد بو ورد بوونه وه له ديمه نيكي سروشت، نهو ته و جيهه شيفاي دهر دو
گياني زيندو كه روه بوو، روناكي و نارامي و هيو به خش بسو له بهرام بهر
تاريكي كوفرو نينكه بهري و ياخي بووني موشريكه كاني مه ككه .

﴿ثم جعلنا الشمس عليه دليلاً﴾ پاشان نيمه خوړمان گيپړاوه
به نيشانه و به لگهي هه بووني سيپهر | نه گهر دهر كه وتني خوړ نه بوايه،
كه س هه ستي به سيپهر نه ده كرد، چونكه هه موو شتيك به دژه كهي
ده ناسري | سيپهر برتبه له تاريكاييه كي خه فيف، به هو ي قه باره يه كه وه
تيشكي خوړ ناكه ويته سهر شوينيك چونكه نهو قه باره يه به ته ناوهند
له نيوان تيشكه كه و نهو شوينه دا . نه مجار نهو سيپهر به گوپره ي جولاني
زهوي له بهرام بهري خوړدا هه لكشان و داكشاني به سهر دا دي، كورتى و
درتزي لي پيدا ده بي، خوړ به تيشك و گهر ماييه كهي نيشانه ده بي
له سهرى !

﴿ثم قبضناه إلينا قبضاً يسيراً﴾ پاشان سيپهر مان لادا و جي گوركى
بي ده كه ين ورده ورده و به كاله خو به گوپره ي به رزبوونه وه ي خوړو
پيهه لاچونى به ره و ناوهر استى ناسمان ، سيپهرى هه موو شتيك
هه لده كشيته وه، جگه له ژير دره خت و هه لاش دا نه بي سيپهر نامينى و
خوړ هه موو شوينيك ده گريته وه .

له پيدا بووني سيپهر و گورانكارى تيدا دواي هه لهاتنى خوړ تا
ناو ابوونى و جي گوركى له حاليكه وه بو حاليكى ترو هه لكشانه وه ي
سيپهره كان و داكشان و شوړبوونه و هيان به گوپره ي حيكه تيكي يه زدانى،
به لگهي به هيرن له سهر هه بوونى خوداي به تواناو زاناو داناو خاوهن
ره همت و فضل و به خشش .

يىگومان ديمه نى سيىبه ره كان له وده مه دا: كه خۆر به ره و ئاوابوون ده كشي و سيىبه ره كان دريژده بنه وه و شورده بنه وه، تاواي لى دى خۆر له ئاسوى ئاوابوون نزيك ده بيتته وه، نه مجار له پريكاو له نكاويك ده روانى قه باره ي خۆرو روناكى نه ماون و سيىبه ره كانيش هيچ تارمايه كيان نه ماوه؟ بۆ كوي چون؟ يىگومان ئهو ده ستى قودره ته ي سهره تا به ديهيئاوه ههر ئهو ده سته نه يئنى به وه رى گرتوته وه، هه موو سيىبه ره كان چوونه ناو تاريكى شه وه وه.

٢- ﴿هو الذي جعل الليل لباساً والنوم سباتاً﴾ پهروه ردگار خودايه كي وه هايه تاريكاي شه وي كردوه به داپوشهر بۆ ئيوه و هه موو زينده وه ريك، به لكوو بۆ هه موو شتيكي سهر زه وي. كه شه و دادى ئهم جيهانه ي ئاده ميزادى تيدا ده ژى ده لى پوشاكي له بهر كردوه و به تاريكاي خۆي داپوشيه وه. له شه ودا جم و جول ده وه ستى، ئاده ميزادو زۆربه ي گيانله بهرمان خه و دايانده گرى. وه كوو له ئايه تيكي تردا ده فهرموى: ﴿والليل اذا يغشى﴾ (الليل/١).

خه وتن نيمچه مردنيكه، خه و وه كوو مردن جم و جول ناهيلى، هه موو گيانله بهر ره كان يان بليين زۆربه يان له شه ودا په نا بۆ نووستن ده بهن به مه به ستى ماندو حه سانه وه ي جه سته و هه سته كان و ئاميڤرى هه سته كان دواي جم و جول و هه ول و تيكوشانى رۆژ و كار كردن و خوڤندن و خوڤندنه وه، به نوستن جم و جولى جه سته ناميڤنى، نه عصاب و جه سته و گيان به يه كه وه خه ريكي پشوو دانن.

﴿وجعل النهار نشوراً﴾ پهروه ردگار رۆژى كردوه به كاتى بلاو بوونه وه به ناو زه وي دا، زينده وه ران و ئاده ميزاديش له گه ليان به ناو دايه زه مين دا بلاو ده بنه وه بۆ به ده سته يئنانى بژيوو پيداويستى ژيان، ههر به كه به جورىك له هه ول و تيكوشانى ژيان دايه و ده يه وي پيداويستى ژيان داين بكا.

جا وه کوو چۆن خه و ده شو بهي ته مردن و غونه يه كه له و، هه روه ها به خه به رها تن و جم و جول ده ست پي كردن و بلا و بوونه وه به ناو زه وي دا ده ق ده شو بهي ته زيندو بوونه وي رۆژي قيامه ت.

نوستن دا پرانه له جم و جول و ديتن و بيست و هه ست كردن، نووستن خپ بوونه، دوايي كه به ره به يان هه ناسه هه لده يني و جم و جول ده كه وي ته وه ناو زينده وه رانه وه، ژيان ده گه رپي ته وه بو ناويان ده ق ده شو بهي ته زيندو بوونه وي رۆژي قيامه ت، كه وابوو نوستن نيمچه مردني كه و به خه به رها تن له خه و جوړه رابوني كي ره ستاخيزه. كه وابي له هه موو خولي كي زه وي و مانگ و خوړ دا مردن و زيندو بوونه ويه كه به سه ر ئاده ميزاد و گيانله به راني تر دا راده بري.

له وه تاي ئه م چه رخ و فه له كه له گه ردان و ئاده ميزاد له سه ر زه وي په يدا بووه جگه له مردنه راستي يه كه، له گه ل هه موو خولي كي دا يه زه مين دا كه به رده وام و بي ماندو بوون و راوه ستان و سوان و له كار كه وتن له گه ردا يه و دي ده چي رۆژانه ديارده ي ئه م نيمچه مردنه دووباره ده يي ته وه به سه ر ئاده ميزاد و گيانله به راني تر دا تي ده په ري به لام ئاده ميزاد لي بي ئاگان و لي ورد نا بنه و و به عه قل و هۆشه وه سه رنجي ئاده ني. بير له و ناكه نه وه: كه ئه مه نيشانه ي هه بووني خودايه كي زاناو دانا يه و ئه نه خشه ي ئه م دياردانه ي كي شاه و و ساته وه ختيك و چه ركه يه كي بي ئاگا نابي و نوستني به سه ردا نايه .

٣- ئه مجار دي ته سه ر ديارده ي (با) ي مزگيني هاوهر به باراني ژيان به خش و زيندو كه ره وي سه ر وشت ده فه رموي: ﴿وهو الذي أرسل الرياح بشراً بين يدي رحمته﴾ په روه ردا گار خودايه كي وه هايه (با) هه لده كا بو ئه وه ي مزگيني باريني ره حه تي خودا بدا به ئاده ميزادان، نيشانه ي ئه وه بي كه نزيكه هه ور گه وال گه وال بوه ستن و باران بباري تن .

﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا﴾ نېمە لەبەرزاىى يەوہ؛ لەھەورەوہ ئاویکی پاك و پاکەوہ کەر دەنیرینە خواری، ھۆی دریزە پیدانی ژیان و پاککەرەوہی جەستەو پۆشاک و شتی تریشە، بۆ ھەموو بواریکی ژیان سودی لی دەبینن. بێگومان ژیان لەسەر زەوی بەھەموو جۆریکیەوہ، لەسەر ئاوی باران دەژیا، جا یان راستەوخۆ یان دەبیئتە ھۆی پەیدا بوونی جۆگەو کانیاو و بیروچۆم.

وہلی ئەوانەى کە ژیانیان راستەوخۆ لەسەر بارانە ئەوان زیاتر ھەست بەم رەجەتە دەکەن، ئەوان چاوەروانی بارانن و ھەست دەکەن کە ژیانیان پابەندە بەبارینی بارانەوہ، ئەوان چاوەروانی ھەلکردنی باى وادەن و دەزانن: کە ئەو بايە ھەورەکان کۆدەکاتەوہ و نیشانەى بارینی بارانە. بەکورتى ئاوسەرچاوەی ژیانە ﴿وَخَلَقْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ﴾ (الانبیاء/۳۰). ئەگەر ئاوە نەبێ ژیان نابێ ژیانى گیانلەبەرەن و روہک و درەخت و گژو گيا پەيوەستە بەبوونی ئاوەوہ.

ئەجگار بايیسی باران بارینەکە دەھینئیتەوہ و دەفەرموی: ﴿لَنَحْيِيَّ بِهٖ بِلَدٍ مِّثْلَ ۙ وَاتە باران لەھەورەوہ دەبارینن بۆ زیندوکردنەوہی زەوی تینوو، زەوییەك گژو گياکانى بوونە پوش و پەلاش و نەش و نمایان تێدانەماوہ، دارو درەختەکانى پتوستان پێیەتى، گیانلەبەرەکانى ژیانیان لەسەر ئەو بارانە بەندە، جا کە بارانەکە دەبارى و زەوی تێرئاو دەبێ و گژ و گياى ناوسکی زەوی ھەمووی چەکەرە دەکاو سەردەردینى و دەخەملی و وزەوی دەپازنئیتەوہ. وەکو لەنايەتیکى تردا دەفەرموی: ﴿فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ، وَأَنْبَقَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ﴾ (الحج/۵).

﴿وَنَسْقِيهٖ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنْـَاسِي كَثِيرًا﴾ بۆئەوہی لەئاوی ئەو بارانە بخواتەوہ گیانلەبەرەکان و ئادەمیزاد بەتایبەتى: کە ئەوان زیاتر پتوستان

پێیه تی بۆ درێژه دان به ژيان و ئاودێرکردنی کشت و کالیان، وه کوو له نایه تی کی تر دا ده فرموی: ﴿هو الذي ينزل الغيث من بعد ما قنطوا وينشر رحمته﴾ (الشوری/٢٨).

به کورتی پهروه ردگار له سود به خشی ئاودا دووشتی باس کردوه، یه که میان: رسکان و شین بوونی گژو گیاو درهخت. دووه میان: بۆ درێژه پێدانی ژيانی ئاژه ل و ئاده میزاده. ههه بۆیهش به تایبه تی باسی ئاده میزاد و ئاژه لێ کرد، چونکه با لنده و گیانله به ره کانی تر ههه چهنده نهوانیش به بی ئاو ناژیه و پێوستان به ئاوه بۆ درێژه پێدانی ژيان، به لام نهوان له ئاژه ل و ئاده میزاد پشوو درێژترن و ده توانن ماوه یه کی زۆر به بی ئاو بژین، ده توانن رینگایه کی دورو درێژ به بن بۆ پهیدا کردنی ئاو.

له نایه ته که دا ئاژه لێ پێش ئاده میزاد خست، چونکه ئاژه ل زیاتر پێوستانی به ئاو ههیه و ناتوانی وه کوو ئاده میزاد ته عبیر له پێوستانی خۆی بۆ ئاو بکا، به لام ئاده میزاد جوهره ها پیلان و نه خشه ده زانی بۆ وه دهسته پێنانی، له لایه کی تره وه ته گهر ئاده میزاد ئاویان ده ست کهوت بۆ کشت و کال و ئاژه لیان دیاره بۆ خواردنه وهی خۆشیان ههیه.

ته عبیره قورئانیه که مانای پاک و پاک کردنه وه بۆ ئاوه که به زهقی ده رده خا، تارمایی یه کی تایبه تی ده خاته سه ر ژيان، نهویش دیارده ی پاک و خاوی نی یه، چونکه یه زدان ده یه وی ژيان پاک «خاوی نی بی» ههه بهو ئاوه پاک و پاک وه که ره وه روبه ری زه وی ده شوو ژيان ده خاته ئاو ره گه گیاو ده نکه تۆم و ده یانها و سی نی و چه که ره یان پی ده کاو ده یان ره خسی نی! ئاده میزاد و ئاژه لیش تیر ئاو ده کا.

نه هجار دوا به دوای راناندنی ئهم دیمه نه کهونی یانه: که به نازل کردنی ئاوی پاک و پاک وه که ره کو تاییان هات، لایه کیش له قورئان ده کاته وه: که له ئاسمان وه نازل کراوه بۆ پاک کردنه وهی دل و گیان، سه ره زه نشی نه وه یان

دەکا: بۆچى بەباراندنى باران كەيفخۆشن و بەنازلبوونى قورئان كەيفخۆش نابىن ؟

﴿ ولقد صرفناه بينهم ليدكروا ﴾ بىگومان بەلگەو دەلىلەكانى قورئان لەحالىكەو دەگۆرپن بۆ حالىكى تر، جارئك بە شىوئى ھەرەشەو دەمىك بە شىوئى سەرگوزەشتەو چەلىك بە شىوئى فەرمان و جلەوگىرى و كاتىكىش بە شىوئى رانواندى دىمەنەكانى بوونەوەر، بۆ ئەوئى ئادەمىزاد بەخۆيان دا بچنەوەر پەندو عىرەت وەر بگرن . بە ھەموو شىوئىيەك قورئانيان بەسەردا رادەنوئىن، ئاراستەى دل و دەروون و ھەست و گيانىانى دەكەين، لەھەموو لايەكەو بەلگەيان بۆ دەھىننەوەر، ھەموو ھۆكارىكيان بۆ دەخەينە گەر بۆ ئەوئى ئادەمىزادەكان بىر بکەنەوەر، ھەركاتى رىگەى بىرکردنەوەر بەخۆدا چوئەويان گرتەبەر رىگای حەقىقى دەدۆزنەوەر ئيمان دەھىنن. پەى بەو ئيمانە دەبەن: كە لەسروشتيان دا رسكاوەر ھەواو ئارەزو بازىي لەبىرى بردنەوەر، بەلام

﴿ فإبى أكثر الناس إلا كفوراً ﴾ زۆرىەى خەلك پەندئامىز نابىن، ئيمان ناھىنن، لەجىياتى شوكر و ملەكەچ كردن بۆ خودا كافردەبن و ئىنكارى نىعمەتەكانى خودا دەكەن !

ئەمە ئەگەر راناو لە﴿ صرفناه ﴾ دا بگەرپتەوەر بۆ قورئان . بەلام ھەندى لەموفەسسرىن راناو كە دەگىرنەوەر بۆ باران ئەو كاتە ماناى ئايەتەكە بەم جۆرە دەبى، بىگومان ئىمە بازاران بلاودەكەينەوەر، لەشوىنىكەوەر دەگۆرپنەوەر بۆ شوىنىكى تر و ئەم زەوى پى ئاودەدەين و لەوزەوى دەگرىنەوەر.

لەولاتىك دەبىارتىن و لەولاتىك نا، ھەورەكان لەناوچەيەكەوەر دەگۆرپنەوەر بۆ ناوچەيەكى تر بۆ ئەوئى ئادەمىزادان شوكر و سوپاسى خودا بکەن بەسەريانەوەر. پەندو عىرەت وەر بگرن، بزانن: كە ئەو بارانە

له قولا ئی ناخیانه وه به بیستنی ئایه ته کانی نه هه ژانایه و ترس
له قورئان وه له رزه ی نه هیئانانایه هه رگیز ئهم فرمانانه یان
به جه ماوه ری خو یان نه ده کرد!!

دواى نهم تاوردانه وه سه رپييه له قورشان ده چيته وه سه ر رانواندنى
ديمه نه كانى بوونه وه ر، نه وه تا دواى ديمه نى (با) ي خو شوه زو باراندنى
ئاوى پاك و پاگه وه كدر ديمه نى ده ر يا راده نويني و ده فهرموى؛

٤- ﴿وهو الذي مرج البحرين هذا عذب فرات وهذا ملح أجاج وجعل بينهما برزخا وحجرا محجورا﴾ پەرودەرگار خودایه کی وه هایه دوو ده ریای ناوی سوپرو شیرین له په نایه که وه ی خستونه گوژی، ناهیلئی ناوه کانیان تی که له به یه ک بن، نهم ناوه یان شیرین و گه واریه، نه وه یان تال و سړیره له په نایه که وه ن هردو کیان ناون که چی تی که له به یه کتری نابن ده لئی پهرده له ناویان دایه ده لئی دووشتی دژ به یه کن و پی که وه هه لئا که ن، نهو دوو ده ریایه له پیش چاو هردو کیان ناون، به لام له راستی دا له به کتر جوداوازن.

وہ کوو لہ تہایہ تیکی تردا دہ فرموی: ﴿مرج البحرین یتلقیان، بینہما
برزخ لا یبغیان، فبأی آلاء ربکما تکذبان﴾ (الرحمن/ ۱۹-۲۰) یان
دہ فرموی: ﴿وجعل بین البحرین حاجزاً أَلله مع الله بل اکثرهم
لا یعلمون﴾ (النمل/ ۶۱) بہ لی: لہ نیتوان دوو دہ ریادا پردہ یہ کی قودرت
ہمہ، ناہی لی تیکہ لاوبن.

په روږدگار له سروشتیان دا هیژیکی مانیعو دافیعو وای
دروستکردو ناهیلې بچن به ناو یه کدا. سروشتی وا داپشتوون له ناو
یه کتردا حل نه بن، مونافه ریه کی وایان له نیوان دایه: که له وانه نیه شو
مونافه ریه تیک بچی، ثم حاله ته یان به رده وامو گورانی به سردا نایه.

خودا وای داناهه مهجاری چۆم و جوگاو زینه کان له روبهری دهرياکان بهرتر بی، که وابوو ئاوی شیرین و گهوارا دهپرژیتته ناو دهريای تال و سویره وه به ده گهمن نه بی پیچهوانه نابی.

بهم تهقدیرو مهزهنده کردنه، به پی تی ئهم پلان و نهخشه یهزدانییه، دهريا طوغيان بهسهر ئهو چه م و زینانه دا ناکا: که سهراچاوهی ژيانی گیانله بهرو شیناوردن، دهی ئهم نهخشه وه مهزهنده کردنه به گۆتره نیه و سودفه وه هه لکهوت چ ده خلیکیان تییدا نیه، به لکوو به ویست و پلان و نهخشه ی پهروهردگار هاتونه ته دی.

خودا یاسای بوونه وهری واداناهه: که ئاوی دهريا لووشه تال و سویره کان بهسهر ئاوی زینه کان دا طوغيان نه کاو وشکانیش دانه پۆشی، ته نانهت لهو حاله تانهش دا: که له دهريادا به هۆی هیزی کیشنده ی مانگوه مه دو جهز پهیدا ده بی و ئاو له ئاستی روبهری زهوی زۆر بهرز ده بیته وه !!

ده بی چ به لگه یه که له وه به هیترتی و نیشانه ی قودره تی پهروهردگاری ؟ ههر دوو ئاوه که شله مه نین، که چی ئاوی شیرین تیکه ل ئاوی تال و سویره نابی، خودا بۆ خۆی ههر دووک ئاوه که ی به دی هیئاو ئهمه یان شیرینه و ئه وه یان تال و سویره، ئاوی چۆم و زی و بیرو سهراچاوه شیرین و گهوارایه، ئاوی دهريا لووشه کان له خۆره لات و خۆرئاوا و له پینچ موحیطه کان دا سویره، به هۆی ئهو سویرییه وه بۆگه ن ناکا و به پاکی ده می نیتته وه. به هۆی مه دو جهزروه هه وای ناو دهريا تازه ده بیته وه و ماسیه کان ده توانن له قولایی دهرياکان دا درێژه به ژیان بدن.

ه- ﴿وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا، فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا، وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا﴾ پهروهردگار خودایه کی وه هایه ئاده میزادی له دۆیه ئاویکی زه عیف به دیه یئاوه، پهروه ده ی کردوه و پی گه یاندوه، ریکی خستوه، کردویه تی به ئاده میزادیکی ته واو، به ویستی خۆی کردویه تی به نیرینه

يان مېينە، دابەشى كىردۈن بەدوۋ بەش: نېرىنە نژادىيان وەپال
دەدرى، مېينە دەكرىنە ھۆكارى خىمايەتى ژن و ژن خىوازىي و
خەزۈرۈ زاوايەتى .

ژيانى ئادەمىزاد كە لەودلۆپە ئاۋە پەيدا دەبى زۆر سەرسۈرپھىنەرتەرە
لە پەيداۋونى ژيان بەھۆى ئاۋى ئاسمانەۋە لە خانەيەكى ناۋ (ھەزاران
خانە كە لە دلۆپە ئاۋى پياۋدا ھەيە) لە مىنداللان دا تىكەل بە ھىلكەى
ئافرەت دەيى ئەۋ ئادەمىزادە سەرسۈرپھىنەرتەرە دەخولقى: كە
سەرسۈرپھىنەرتىن كائىناتى زىندۈە .

لەنىۋ ئەۋ خانە وىكچوانەى ناۋ دلۆپە مەنى پياۋو ئەۋ ھىلكە
وىكچوانەى ناۋ مىنداللانى ئافرەت كەبە شىۋەيەكى
سەرسۈرپھىنەرخانەيەك لەگەل ھىلكۆكەى ئافرەت تىكەلاۋ دەبن، نېرو
مىدروست دەبى. چۈنىەتى پەيداۋونى نېرىيان مى، ئادەمىزا
نەيتىيەكەى نازانى، زانىارى ئادەمىزاد ناتوانى ئەۋ زانىارىيە كۆنترۆل
بكاۋ بەدەستى بېنى، يان عىللەت و بايسى بزانى.

بەللى زانىارى (طب) گەيىشتۆتە ئەۋە بزانى: كە ئەگەر فلان
جۆرى مەنى پياۋ تىكەل بە فلان ھىلكۆكەى ئافرەت بوۋ، مىندالەكە
كۆر يان كىچ دەبى، بەلام نەيتىيە ئەۋە بۆچى جارى ۋاھەيە ئەۋ فلان جۆرە
خانە تۆماۋە لەگەل فلان جۆرە ھىلكۆكە يەككەگرن ؟ ئەم سەرو سىماۋ
رەنگ و روخسارە ، قەدو بالاۋ لەش و لارە چۆن لەناۋ ئەۋ خانە ھەرە
بچكۆلەيەدا لەباۋك و دايكەۋە گواسترايەۋ بۆ ئەۋ ئادەمىزادە
تازە پەيداۋوۋە . چى ۋاى كۆرد ئەمە كۆرېى و ئەۋە كىچ بى. ھىچ ۋەلام
نېن جگە لەۋە كە دەفەرمۆى: ﴿وكان ربك قديراً﴾ خوداى تۆئەى
موھەممەد! خاۋەن تۈاناۋ دەسەلاتە .

ئەگەر ئادەمیزاد ورده کاری لەو تۆماو بەکا: کە ئادەمیزادی لی پەیدا دەبی، سەری گێژ دەبی و توشی و پربوون و سەر سوپمان دی لە کاتیک دا: کە لی کۆلینەو ئەنجام دەدا دەر بارە ی هەبوونی ئەو هەموو تایبە ئەندییە مادی و مەعنە وییانە ی ئادەمیزاد کە لەو خانە بچکۆلە دا حەشار دراو، چۆن ئەو هەموو پێکھاتە گەرابی و رەچە لکیانە ی باوک و دایک و خزم و کەس و کار لەناو ئەو خانە هەرە بچکۆلە یە دا گواسترایەو. بۆ ئەو کۆرپە لە نێرینە یان مێینە یەو هەریە کە یان بە گوێرە ی خۆی؟!

هەموو خانە رەچە لک و گەرایەک نێر بی یان می بی، چەند کڕۆمۆسۆم و جینە ی لە خۆ گرتوون، کڕۆمۆسۆم مادە یە کی عوضویە خالە گەردیلە یە کی زۆر بچوکە دەوری جینە کە ی داو، رۆلی هە یە لە نەقل کردنی رەوش تە میراتی یە کان دا. جین: ھۆکاریکی سەرەکی و یە کالاکەرەو یە بۆ ئەو شێو و روخسارە ی دوا یی کائینە زیندووە کە لە سەری دەبی.

هەر لە خانە کە ی دا وێرای کڕۆمۆسۆم و جیناتە کان مادە یە کی تر هە یە پیتی دەگوتری: (السیتوبلازم) ئەمەش تە رکیباتیکی کیمیاوی سە یرو سە مەرە یە دەوری کڕۆمۆسۆم و جینە کان ی داو.

ئەمە بە لگە یە کی ترە لە سەر بە توانایی خودای مەزن، کە ئادەمیزادی لە جوانترین شێو دا دروست کردو، هێزو توانای جیسسی و عەقلی داو تە، رێبازی زانین و بیر کردنەو ی نیشان داو، بە سەر هەموو دروستکراوانی جیهان دا بالا دەستی کردو، دەتوانی بۆ بەرژووەندی خۆی بە کاریان بیتی. پاک و مۆنەز زەهە ئەو خودایە ی کەوا دەست رەنگین و کار دروست و ژیان بەخش بە دیھێنەری بوونەوەرە.

نه فامی موشریکه کان له باره ی په رستنی شتی نه شیاووه
رینمویی کردن بو به ندایه تی کردنی خودا

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ

مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ ۖ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِ ظَهِيرًا ﴿٥٥﴾

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٥٦﴾ قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ

مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿٥٧﴾ وَتَوَكَّلْ

عَلَىٰ الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ ۚ وَكَفَىٰ بِهِ ذُنُوبٍ

عَبَادِهِ خَيْرًا ﴿٥٨﴾ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا

فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَنُ فَسَلِّ بِهِ

خَيْرًا ﴿٥٩﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَنُ

أَنْسَجِدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا ﴿٦٠﴾ نَبَارَكُ الَّذِي جَعَلَ

فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا ﴿٦١﴾ وَهُوَ

الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِّمَنْ أَرَادَ أَنْ يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ

شُكُورًا ﴿٦٢﴾

لەم کەش و ھەوایەدا؛ کەش و ھەوای دروست کردن و مەزەندە کردن، وێرای ئەوەی کە خودا ژيانی زیندە و ھەرائی لە ئاوی ئاسمان و ئاوی تۆماو دروست کردووە، ئەو ھەموو تاییبە ئەندایانەیی تێدا بەدی ھێنان، ئەو ھەموو رەوشت و دیاردانەیی لەناو ئەو خانە ھەرە بچکۆلەییەدا لە ساوک و دایکەو و گواستووەتەو. بۆ ئەو ئادەمیزادە تازە رسکاوە، خانەییەکی بە نێر داناوو ھەموو دیاردەو رەوشتە میراتەکانی تێدا ھەشار داو، خانەییەکی بە مێنە بریار داو و ھەموو رەوشتە میراتەکانی تێدا ھەشار داو !

ئا لەنێو ئەم کەش و ھەوایەدا عیبادەت کردن بۆ غەیری خودا بەشتیکی نەفامی و سەیر دادەنرێ. بۆیە لێرەدا سووربوونی موشریکەکان لەسەر پەرستنی بته‌کانیان رادەنویێ و دەفەرموی:

﴿ويعبدون من دون الله مالا ينفعهم ولا يضرهم﴾ ئەو موشریکە نەفامانە عیبادەت دەکەن جگە لەخودا بۆ شتێک: کە عیبادەتکردنەکیان بۆ سودیان پێتاگەییەن و عیبادەت نەکردنیشیان بۆیان زیانیان بۆ کێش ناکا. ھیچ بەلگەیان بەدەستەو نین لەسەر پەرستش بۆ کردیان جگە لەشوێن کەوتنی ھەوا و ھەوایی خۆیان و لاسایی کردنەوی کوێرانەیان بۆ باوک و باپیرانیان.

﴿وكان الكافر على ربه ظهيرا﴾ کافرو موشریکەکان بە سەرپێچی کردیان بۆ فەرمانی خودا و ئەنجامدانی تاوان و یارمەتیدەری شەیتان، ھەمئاهەنگی ئەو دەکەن، دژی خودا دەجوڵێنەو، دوژمنی ئایینی خودان، ئەوان کە دژی پێغەمبەرن، دژی خودان، جا ئەوان چێن ھەتا دژی خودا بچوولێنەو، و بەرەبەرەکانی خودا بکەن؟!

ئەجار دڵنەوایی پێغەمبەر دەکا و ئەرکی سەرشاری سووک دەکا و پێی رادەگەییەن: کە ئەو ھەوایی لەسەر پێغەمبەرە تەنیا مۆژدەپێدان و ترساندنە، جیھاد کردنە لەگەڵ کافرەکان و پەيام گەیانندنە، ئیتر لەوێدرا گوێی

به دژایه تی تاوانباران نه داو به هیچیان نه زانی، خودا بو خوی دهره قه تیان دی و له عۆده یان دی ده زانی شیایو چ عه زاییکن !
 ده فهرموی: ﴿وما أرسلناک الا مبشراً و نذیراً﴾ ییگومان موشریکه کان نه حمق و نه فامن، چۆن ده بنه یارمه تیده ری شهیتان و سه ریچی فه رمانی خودا ده کهن، پیغه مبه ری ره وانه کردو. به موژده ده رو ترسینه ر! موژده ی به هشت بدا به وانه ی پابه ندی فه رمانی خودان، سه ریچی کارانیش بترسینی له ناگری دۆزه خ. نه تۆش نه ی پیغه مبه ر! ته نها ترسینه رو موژده ده ری، حساب و لیكۆلینه وه عیقاییان به ده ست خودایه، به و! خه فه تبار مبه به: که ئیمان ناهینن. ئایا کی له وه نه فامتره بیه وی نه زیه تی که سیك بدا که هه ولی نه وه یه تی له دونیا و قیامه ت دا تووشی به خسته وه ری بکا ؟!

﴿قل ما أسألكم علیه من أجر﴾ نه ی پیغه مبه ر! به و کافرا نه بلی: من له پیناو نه م بانگ کردن و راگه یاندنه داوای کریتان لی ناکه م، من پاداشتی خۆم له خودا داواده که م و مبه به ستم ده سته به رکردنی ره زامه ندی خودایه !

﴿الا من شاء أن يتخذ الی ربه سبیلاً﴾ واته: هه رگیز من داوای پاداشتان لی ناکه م، به لام نه گه ر که سیك بیه وی له خودا نزیک بیته وه، له ریگای خودا دا مال و گیان ببه خشی بو نه وه ی پاداشتی باشی ده ست بکه وی با ده ست به کاری بو ساته وه ختیك رانه وه ستی. واته: وامه زانن نه و عیباده ته ی ده یکه ن کریتیه ده یدهن به من. به لکۆو ئیوه داوای نه جر بکه ن بو خۆتان به کردنی کاری باش و عیباده تی خوداو سوپاسگوزاری نیعمه ته کانی. پاداشی من لای خودایه و نه و پاداشم ده داته وه!

پتویسته ئامازه به وه بکری: که کاکله و پوخته ی بانگه وازی پیغه مبه ر ﷺ بریتی بووه له مرژده دان و ترساندن، واته: با وانه زانین: که

ئەم ئايەتە چۈنكى مەككىيە بە ئايەتى (قتال) ھەلۋە شاۋەتە ۋە . بەلكو
ئەم ئايەتە ۋەكوو چۈن لەمەككە كارى پىكراۋە، لەمەدینەش
ھۆكىمى ھەرمەۋە، شەركردن و جەنگان دژى كافران تەنھا كاتى رەۋايە: كە
بۆ لا بردنى كۆسپ و تەگەرەى سەر رىيازى بانگەۋازى يەكەسى. ئەگىنا
ھەرگىز ئايىن بەزۆرە مىلى نەچەسپاۋە ناچەسپى، زەبرو زەنگ و شمشىر
كاتىك بەكاردى: كە بەربەست و تەگەرە بخرىتە بەردەم بانگخۋازان و
نەھىلدردى دەعوەى ئىسلامى رىيازى ئاسايى خۆى بگىتەبەر.

لەلايەكى ترەۋە ۋەكوو لەۋەپىشەۋە ئامازەمان پىكرد: پىغەمبەر ﷺ
چ تەماعىكى دۇنيانى نەۋە لەپاساۋى بانگخۋازىيەكەى دا، بەتەما كرىۋ
پاساۋدانەۋەى ئەۋانە نەۋە: كە ھىدايەتى ئىسلامىيان ۋەرگرتۋە.

لەئايىنى ئىسلام دا بەرتىل و باج و گومرگى بۆ چۈنە ناۋ ئايىن نىيە،
كابرا شايت و ئيمان دىنىۋ بەزىمان ئىقرار دەكاۋ بەدل باۋەرى بەۋ
شايت و ئيمانە ھەيە بەكردەۋەش تەصدىقى ئەۋ ئيمانە دەكا، ئەمەيە
مىزەى ئىسلام جىابۋونەۋەى لەئايىنەكانى تر، لەئىسلام دا كۆلەۋە نانى
نىيە كرىتى كۆلەۋە نانى يەكەى ۋەربگىرى، واسىتەۋ ناۋەند نىيە كرىتى
ناۋەندى يەكەى ۋەربگىرى. رەسمى چۈنە ناۋ ئايىن نىيە !

﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ﴾ ئەى پىغەمبەر !
گوى بە ھەلۋەكەۋتى كافرەكان مەدە، بەردەۋام بە لەسەر گەياندنى
پەيامى خۆت، لەھەموو كاروبارىكت دا پشت بەۋ خۇدايە بىستە: كە
زىندەۋ نامرى، تەنھا پشتىۋانى ئەۋت بەسە، ھەر كەسى خۇداى لەپشت
بى لەشەر پارىزراۋە كەس ناتۋانى زىانى پىگەيەنى، پشت بەغەيرى
خۇدا مەبەستە، ھەموو شتىك جگە لەخۇدا بەرەۋ مردن و فەۋتان دەچى
جگە لەخۇدا ھىچ شتىك نامىنىتەۋە زوو يان درەنگ دەچىتە دەريانى
عەدەمەۋە.

پشت بەستىن بەغەيرى خودا پشت بەستىن بەشتىكى روخاۋو بەرقەرار نەبوو، خۇ پەنادانە بۇ سىبەرىك كە زوۋ بەسەر دەچى، كەۋابى پشت بەستىن ھەر دەبى بە خودايەك بى: كە زىندوۋو نامرى، بەرقەرارەو نافەۋتى، پشتى پىبەستەو ھەمدو سوپاسىشى بىكە، لەھەموو عەيب و خەۋشىك لەھەموو كەم و كورپىك بەدوۋرى بگرە، گوى مەدە بەھەلۋىستى كافرەكان كارى ئەوان ھەۋالەي خوداي ھەمىشە زىندو بىكە، ئەو ئاگادارى تاۋان و ھەلۋىستىانەو ھىچى لى گوم نابى.

﴿و كفى به بذنوب عباده خيراً﴾ ئەتۋ بەستە ئەي موھەمدە! كە خودا ئاگادارىيەكى تەۋاۋى ھەيە بە تاۋانى بەندەكانى، نەيتى و ئاشكرى لاچون يەكەو ھەموو كارو كەدەۋەكانىانى لەسەر تۆماركردون و سزاۋ پاداشتىان لەسەر دەداتەو چاكە بەچاكەو خراپە بەخراپە .

ئەمەش تەسەللادانەۋەيە بۇ پىغەمبەر و ھەرپەشەيە لەكافرەكان: كە ئەگەر ئيمان نەھىتن بابزانن خودا لىيان غافل نىەو ئاگادارى ھەموو شىكىيانە !

ئەنجار ھەر لەروانگەي نمايشكردنى زانىارى رەھاۋ تواناي رەھا لەسەر سزاۋپاداشدانەۋەي خودا بۇ بەندەكانى. باسى بەدېھىنانى ئاسمانەكان و زەۋىۋ كۆنترۆل كەردنى گەۋرەترىن مەخلوقات دەكا: كە عەرشى مەزنە .

دەفەرموى: ﴿الذي خلق السموات والأرض في ستة أيام ثم استوى على العرش، الرحمن فاسأل به خبيراً﴾ خوداي باخبەرۋ زانا بەھەموو شىك، ئەو ئاسمانەكان و زەۋىۋ ئەۋەي تىيان دايە، لەماۋەي شەش رۇژدا بەدى ھىنانن پاشان كۆنترۆلى عەرشى كەردو بەۋشىۋەي: كەشياۋى خودايە ئىستىۋاي لەسەر كەرد. وىراي بالادەستى و كۆنترۆلكەردنى عەرش، خاۋەن رەھم و بەزەيىيە، لەگەل رەھمەتەكەشى دا ئاگادارە بەسەر ھەموو شىك دا .

شایانی باسه ئەو روژانەی بوونەوهریان تێدادرۆست کراوە جیاوازان لەم
 روژه ئاساییانەی ئیستای ئیمە لەسەر زەوی، چونکە روژی ئیمە دیاردەوی
 یاسا و نیظامی کۆمەڵەی خۆرین. پێوەریکی هەڵخولانی فەلەکین، ئەم
 پێوەرە دوا بە دیهینانی ئاسمانەکان و زەوی هاتۆتە کایەو، روژی ئیمە
 ئەندازە زەمەنییە کە بەهۆی خولانەوێ زەوی بە دەوری خۆی داو
 لەبەرەمبەر خۆدا دیته کایەو. کەوابی ئەم شەش روژهی بوونەوهری تێدا
 خراوەتە گەر لەو روژانەن کە هەر خودا بوخۆی دەزانێ ئەندازە کەیان
 چەندبوو و چۆن بوون، لەوانەیە ئەو شەش روژه بریتی بن لە شەش
 قۆناغ و ئەطواری دورو درێژی ناو ئاسمانەکان و زەوی تا سەرەنجام ئەم
 بوونەوهریان لێ پێک هات .

کهچی وپرای ئەم ھەموو شکۆمەندی و زانایی و دانایی بە دەسەلاتییە
خودا ، ئەو موشریکە نەفامانە ئەگەر بانگیان لی بکری بۆ خوداپەرستی
بە شیوەی گالته پێکردن و مل نەدان بۆ بەندایەتی دەلێن: عیبادهتی چی و
بۆ کی ی بکەین ؟!

ده فەرموى: ﴿واذا قيل لهم: اسجدوا للرحمان قالوا وما الرحمان؟﴾
 ئەگەر پىيان بگوترى: سوژدە بۆ ئەو خودايە بەرن ناوى (الرحمن) ە وىراى
 شكۆمەندى خواەن دەسلەلاتى و بەتوانايى خۆى خواەن رەحم و بەزەبىشە ،
 لەو لەام دا دەلىن: (الرحمان) كىيە؟ ﴿أنسجد لما تأمرنا؟﴾ نايە سوژدە بۆ
 كەسىك بەرىن فەرمانان پى دەكەى بە سوژدە بۆ بردنى ؟ ھەر بەو ەندە
 كەتۆ فەرمانان پى دەكەى بەبى تەوھى ئىمە بىناسىن و بزانىن كىيە سوژدەى
 بۆبەرىن ؟ بەم لەھجەو شىوہ تاخاوتنە وە لەامى بانگەوازىيە كە دەدەنەوہ!
 دەلىن: رەھمان كىيە ئىمە سوژدەى بۆ بەرىن ؟ سەررەقى و خۆ بەزلزانیيان
 گەيشتبوہ ئاستىك بلىن: ئىمە جگە لەو رەھمانەى لەيە مامەيە رەھمانى تر
 ناناسىن !! مەدەستيان (مەسلىمە) ى درۆزن بو.

﴿وَزَادَهُمْ نَفُورًا﴾ ئەم فەرمان پێکردنەیان بەسوژدە زیاتر شیلگیری کردن و پتر رویان وەرگێراو لەحەق و راستی دوور کەوتنەوێ . ئەمجار خودا رەدەدی دەمدریژی و خۆبەزلزانی و گالته کردنیان بەخوداو بە پیغەمبەردانەو . بەوێ ئەو خودایە ناوی (الرحمان) ه داوایان لی دەکری سوژدە بۆ بەرن خودایەکی خاوەن دەسەلات و شکۆمەندە، ئەگەر تۆزیک بیر بکەنەو . خێرا دەیناسن و سوژدە بۆ دەبن و عیبادهتی بۆ دەکەن !

ده فەرموی: ﴿ تبارک الذي جعل في السماء بروجا ﴾ پاك و مونه ززه هه ئه و خودایه یه کیتک له ناوه پیروزه کانی (الرحمان) ه و له ئاسمان دا ئهستیڤه ی گه وره و زه به لاهی دروست کردون قوئاغ و مه دارو جه مسه ری بۆ ئه و ئهستیڤانه داناهه: که ژماره و قه باره یان هه ر خودا بۆ خۆی ده یزانی چهنده و چۆن. ئه وه تا ئه و خودایه ی ئیوه برۆای پی تا که ن برێک له مه خلوقاته کانی ئه و ئه براهه گه وره و جۆراو جۆرانه ن .

﴿وجعل فيها سراجاً﴾ هەر له چوارچێوهی ئەو بورجانەدا خۆری کردووه به چرای پرشنگدارو روناکی بۆ گۆی زهوی و وه کوو له شوێنێکی تردا ده فەرموی: ﴿وجعلنا سراجاً وهاجا﴾ (النبا/۱۳).

﴿وقمراً منيراً﴾ ههروه‌ها مانگی نورانی داناوه که له‌شه‌ودا روناکایی
خۆی ده‌دا به گۆی زه‌وی .

﴿وهو الذي جعل الليل والنهار خلفة لمن أراد أن يذكر أو أراد شكورا﴾ پەروەردگار خۇدايەکی وەھایە شەو و رۆژی بەدیھێنان و یەك بەدوای یەك پەیدادەبن، رۆژ تەواو دەبێ شەو دیتە جیگای شەو دەرواو رۆژ دیتە شوینی، ھەریەكەیان دەبیتە جی نشینی ئەوێتریان، كەسیك بەرۆژ ئیشی رۆژی بۆ تەواو نەكرا دەتوانی بەشەو ئەنجامی بدا، ئەگەر شەو ئیشی شەوی بۆ تەواو نەكرا دەتوانی بەرۆژ قەرەبوی بكاتەو.

له حەدیشی بوخاری و موسلیم دا هاتووە دەفەرموی: (ان الله عزو جل یبسط یدە باللیل لیتوب مسیء النھار، و یبسط یدە بالنھار لیتوب مسیء اللیل).

ٺه‌بوداودی (الطیالسی) له‌(الحسن) ریاوایت ده‌کاو ده‌لی: عومه‌ری کورپی (المخاطب) رۆژێکی نوێژ^١ چه‌شته‌نگاوی زۆری کرد (صلاة الضحی)ی زۆر درێژ‌کرده‌وه، پێیان وت: ئه‌وه چی‌بوو ئه‌م‌رۆ شتیکت کرد له‌وه‌پێش نه‌تکرده‌وه؟ له‌وه‌لام دا وتی: شتیکم مابوو له‌ ویردی شه‌وم بیه‌خوینم و یستم ئیستا ته‌واوی بکه‌م .

شەھەر رۆژ بۇخۇيان دوونىشانەي بە توانايى و گەورەيى پەرورەدگارن
بەلام بەھۆي زۆر دووبارەبوونەھيان سەرئىجى ئادەمىزادان راناكىشن ، ئانەم
مەزەندە كەردنەو يەك بەدوايەك دا ھاتنەھيان بەسە بۆكەسانىك بىيانەھۆي
بىر بىكەنەھو بزانن چيان لەسەر پىۋىستە بىكەن، شوگرو سوپاسى نىعمەتە
جۆراو جۆرەكانى خودا بکەن ، بىر لەنىعمەتە زۆرر لەبن نەھاتوہكانى
بکەنەھو .

خۆ ئەگەر خودا ئاوا بەو جۆرە بەدی نەهێتانیەو لەناو خۆیان دا نۆرەیان نەکردنایە ژیان لەسەر گۆی ئەم زەویە بەردەوام نەدەبوو، نەئادەمیزادو نەگیانلەبەرێ. ترو نەدرەخت و روەکی لەسەر نەدەژیا.

زانایان ده‌لین: ئیستا کوره‌ی زه‌وی هه‌موو بیست و چوار کاترمیتریک به‌ده‌وری میحوهری خۆی دا خولیک ته‌واو ده‌کا. یان ده‌لین: له‌هه‌موو کاترمیتریک دا هه‌زار میل ده‌برێ، خۆ ته‌گهر وابهاتایه له‌ کاترمیتریک دا (۱۰۰) میلی بېریاه ته‌و کاته شه‌وو روژمان ده‌هینده‌ی ئیستا درێژ ده‌بون له‌م حاله‌دا به‌روژ خۆر هه‌موو شتیکی ده‌سوتاند، هه‌رچی گیایو گژو دارو دره‌خت هه‌یه، به‌روژ گری ده‌گرت . به‌شه‌ویش هه‌موو شتیک ده‌یبه‌ست ، که وابوو پاک و مونه‌ززه‌هه له‌هه‌موو عه‌یب و نه‌نگی یه‌ک ته‌و خودایه‌ی ئاسمانه‌کان و

زهوی به دیهینان، هموو شتیکی به نندازه و نه خشه
دروست کرده، هموو دروستکراویکی نیشانهی حکمت و
داناییه |

دهوشتی به نندهکانی خودا

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ
هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ﴿٦٣﴾ وَالَّذِينَ
يَبْتَغُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيمًا ﴿٦٤﴾ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ
رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا
﴿٦٥﴾ إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا
لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾
وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ
الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ
أَثَامًا ﴿٦٨﴾ يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ
مُهَانًا ﴿٦٩﴾ إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا
قَالَ لَكَ بِذَلِكَ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا

رَحِيمًا ﴿٧٠﴾ وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ
 مَتَابًا ﴿٧١﴾ وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ
 مَرُّوا كِرَامًا ﴿٧٢﴾ وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ
 لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا
 هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْ لَنَا
 لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾ أُولَئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا
 صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا ﴿٧٥﴾ خَالِدِينَ
 فِيهَا أَحْسَنَتْ مَسَافِرًا وَمَقَامًا ﴿٧٦﴾ قُلْ مَا يَعْبَأُكُمْ رَبِّي
 لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا ﴿٧٧﴾

ئەم کۆمەڵە نایەتە لەم سورەتە پێناسەی بەندە راستالەکانی خودا
 دەکەن، رەوشتە تاییەتیە کانیان و کەسایەتییان دیاری دەکەن،
 ھەر دەلایەتی ئەوان پالشتە ئادەمیزادن و لەناکامی ئەم جیھادە
 دورو درێژەی پێغەمبەران سەرەنجامی مەعرەکە نیوان حەق و بەتال
 ھاتوونە بەرھەم و بەروبوومی ئەو ھەول تیکۆشانە دورو
 درێژەی پێغەمبەران.

لەو پێش ئەوێ راگەیاندا: کە موشریکەکان گالشیان بەناوی
 (الرحمان) دەکردو دەیانگوت رەحمان کێیە تا ئێمە بەندایەتی بۆ بکەین ؟؟

ئىتر لەم كۆمەلە ئايەتەدا ئەو رادەگەيەنى: (عباد الرحمن) ئەوانەن و ئەوانە شياوى ئەو: كە وەپال خودا بدرين! پيتان بگوتري بەندەي رەحمان! ئەو تا ئەوانە بەرپەوشت و ھەلسوگەوت و دل و دەروون و كازو كەردەو شياوى ئەو بەندەي رەحمان بن! ئەوانە نمونەيەكى زيندو واقيعين بۆ ئەو كۆمەلەي: كە ئىسلام دەيەوي دروستي بكاو نەركى بلاو كەردنەوي ئايين و پاراستني لەئەستۆيگرن، جىھاد بکەن لەبىناويا .

تابه و شیویه ره وشتی موسولمانانی راستال ده ست نیشان ده کاو
ده فهرموی: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا﴾ بهنده
راستاله کانی خودا ته وانهن: که به ته دهب و یقاره وه به سهر زهوی دا ده پون!
له رویشت و جم و جولیان دا لارو له نجه و ده عیه و ته که ببور ناکهن.

بەسەر زەویدا دەپۆن بەرۆیشتنیکى لەسەرەخۆو سادە، خۆیان بانادەن، قونگرانی ناکەن، بەزۆر بارێکی رۆیشتنی نااسایی بەسەر خۆیان دا ناهێتن، ئاوردانەو و فرت لەرۆیشتنەکیان دا ناکەن ! رۆیشتن وەک وەک و جەم و جۆلێکی تر رەنگدانەوێ کەسایەتییە، نیشانەى ئەو هەست و شعورانەى : کە لەناخیان دا پەنگیان خواردۆتەو، ئادەمیزادى لەسەرەخۆو خواوەن رەوشتى بەرزو دلتارام و بەشەخصیەت رەوشتەکانى لەرۆیشتنیدا دەردەکەون، و یقارو لەسەرەخۆی و پشوو درێژى کەسایەتیی دياردەکەوێ.

مانای ﴿يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هُونَ﴾ ئەو ئەو نىە موسولمانان مىلى خۇيان
كوزو بىكەن و سەرى خۇيان داىخەن و شىل و شىئاو لەش داهىزراو شىپىتو؛
گوايە ئەو نىشانەى تەقواو خوداپەرستىيە. نەخىر ھەرگىز نابى ئەم جۆرە
مانايە بۆ ئەم نايەتە بىكەين .

ئەو ەتا پىغەمبەر ﷺ كە لە ھەموو رەوشىتىكى بەرزو جوان دا
مامۆستاي مەروفايە تي بوو: كە بەر يگادا دەرويشت بە جوان ترين شيو ە
دامەزراوى لە سەرەخۆيى دەرويشت ، لە ھەمان كات دا گورج و گۆل و
چاپوك و پتەو !

ئەبوھورەير: دەفەرموي: كە سەم نەديو: بە ئەندازەي پىغەمبەر ﷺ جوان
بى، دەتگوت خۆر لە دەم وچاوى دا شۆق دەداتەو، كە سەم نەبينو ە ھيئەدي
پىغەمبەر ﷺ خوشرەوبى، دەتگوت زەوى دەپيچيئەو، ئيمە زۆر تينمان بو
خۆمان دەھينا ەتا پيى رابگەين ، لە ھەمان كاتدا پەلەپەل و ھانكە
ھانكي لى نەدەبينرا، كە دەرووي ھيزو توانا و عەزم و ھەزمى لى ھەست
دەكرا.

جا موسولمانان : كە شويىن كەوتوى ئەو رابەرە مەزنەن، ھەموو
شتيكيان بەجيدى و يقارو شكۆمەندييە، دليان پەرە لە مەبەستى بەرزو
گەرەو پەرۆز، گوئى بە نەفامى ئەحمەق و شەقاو ەكان نادەن، كات و
جوھدى خۆيان بەو ەلام دانەو ەي موھاتەراتى نەفامان بەفەرۆ نادەن، خۆيان
زۆر بەبەر زتر لەو: دەزانن دەم لە دەمى ئەوان بڤين و خۆيان بكەنە
ئەولاشى خوئىرى و سەر سەرى بازان ..

تەنانەت ﴿واذا خاطبهم الجاهلون قالوا سلاما﴾ كە نەفام و سەر سەرى
يەخەيان پى دەگرن، دەلڤين: سلاوتان لى بى و ەلام دانەو ەي ئيو ە كارى ئيمە
نيە، ئيمە كات و جوھدى خۆمان بە دەمە دەمى لە گەل ئيو ەدا بەفەرۆ
نادەين، ئەگەر سەر سەرى و نەزانىك قسەيەكى ناشيرينيان پى بلى:
بە ھەمان شيو ە ەلامى نادەنەو، بەلكو لىبور دويى نيشان دەدەن و
چاوپۆشى دەكەن، نەك لەبەر زەعيفى و بى ھيزى، بەلكو لەبەر ئەو ەي
خۆيان زۆر لەو بەبەر زتر دەزانن: كە خۆيان ھەلەو گيرى و ەلامدانەو ەي
ئەوانە بكەن ، نايانەوى كاتى زتيرينى خۆيان بەو وشە بى سودانە بكوژن !

ئەمە ھەلسوگەوتیانە لەروژ دا بەشەویش سەرگەرمی تەقواو
خوداپەرستین، بێر ئەبوونەوەر دەکەنەو، لەترسی عەزابی خودا
فرمیسک دەپێژن، دەمیك سوژدەبردن و قورئان خوێندنە،
تاوێکیش بێرکردنەو، بە خوداچونەو دادگایی کردنی نەفس و
وێژدانە. روژیان لەشەویان باشتەر. شەویان لە روژیان
بەفەرتر.

ده فرموی: ﴿والذین یبیتون لربهم سجداً و قیاماً﴾ نهواندی شهو
بهروژ ده که نهوه خهریکی نویش کردن، تاویک به پیوه و ده میک
له سوژ ده دان .

ته عبیره که له‌ناو کرداره‌کانی نوێژدا حالتی سوژده‌و حالتی راوه‌ستان
زهق ده‌کاته‌وه، بۆ وینه کی‌شانی جم و جولی (عباد الرحمن) له‌ناو تاریکیایی
شه‌ودا خه‌لك نووستون و نه‌وان به‌خه‌به‌رن.

ناده میزادانی تر له پرخه‌ی خه‌ودان و شه‌وان خه‌ریکی نویژن به‌پیوه
 فاتیکا ده‌خوینن یان چوونه سوژده‌و سه‌ریان له‌سه‌ر زه‌وی داناوه، بیرو
 هوشیان، چپه‌و ناخاوتیان، راوه‌ستان و روکوع و سوژده‌یان ته‌نیا بو
 خودایه‌و به‌وه‌وه مه‌شغوئن، وازیان له‌خه‌وی شیرین هیناوه، خه‌ریکی
 شتیکی شیرینترن، گیان و هه‌ست و شعوریان به‌خوداوه په‌یوه‌سته،
 له‌خودا ده‌پارینه‌وه، چاویان بریوه‌ته باره‌گای په‌روه‌ردگار !

لہم حالت و جم و جول و خوداپہرستیہیان دا دلیان پرہ لہتہقوا، پرہ
لہترس و خوفی عذاب دوزخ۔ وہ کوو دہ فرموی: ﴿والذین یقولون:
ربنا اصرف عنا عذاب جہنم﴾ ٹہوانہی لہخودا دہترسن بہترس و
لہرزوہ لی دہ پارینہوہ، بہحہرزوہ ہاوارى لی دہ کھن، دہ لیئن: خودایہ
ئاگری دوزخ خان لی دوزخچہوہ، ہلہو گیری ٹہو شوینہمان نہکھی،
چونکہ ﴿ان عذابہا کان غراما﴾ بیگومان ئاگری دوزخ بہردہوامہو

له یه خه ی ئاده میزادی تاوانبار نابیتتهوه، وه کوو خاوهن قهرز وایه بو
قهرزدارو بهربینگى پى ده گرى تا تۆله ی خوی لی نهستینى وازی
لی تاهینى!

﴿انها ساءت مستقراً و مقاماً﴾ بیگومان دۆزه خ خراب جینگه یه کی
حهوانه وهو تیدا مانه وهیه، نهوانه به چاوی خویان دۆزه خیان نه بینیه به لام
بروایان به هه بوونی ههیه و نهو وینه ی قورئان کیشاویه تی بویان ده رباره ی
دۆزه خ هه میشه له بهر چاویانه، بۆیه بهو جوړه ترسیان لی ی هه یه و
هه میشه دهستی دو عاو پارانه وه بهرز ده که نه وه، ده لالینه وه ده پارینه وه:
که خودا تووشی نهو عه زابه یان نه کا، نهوان به شو نویژو راوه ستان و
سوژده بردن بو خودا دلنیا نابن و پشتینى لی ناکه نه وه، پیتیان وایه
چه ندیک تاعه ت بکه ن نه گهر فاضل و ئیحسانى خودا نه بى نه گهر
ره حمه ت و عه فوی خودا نه یانگریته وه لهو عه زابه رزگاریان نابى بۆیه
سه ربارى نهو شو نویژو خودا په رسته یان نهو پارانه وه و لاله وه یه ش
نه نجام ده ده ن .

ته عبیری قورئانه که وادی نه که ده کیشى وه کوو نهو بلینى دۆزه خ
بهربینگى هه موو که سیك ده گرى، دهسته و یه خه ی هه موو که سیك
را ده وه ستى، ده می کردۆته وه خه ریکه هه موو که سیك هه للووشى. چنگى
کردونه وه و ئاماده یه هه موو که سیك له دور و نزیک تیکه وه پیتچى !

به نده کانی خوداش شو به خه بهرو سه رگه رمى نویژ کردن و پارانه وهن و
ترسى نه وه یان هه یه دۆزه خ بیانگریته وه بۆیه له خودا ده پارینه وه که
له وعه زابه سامنا که بیان پاریزی و شالای بی تامانى ترسناکی دۆزه خ
نه یانگریته وه ! نهو شوینه ناخۆشه: که هه رناوه که ی ئاده میزاد وه له رز
دینى نه بیتته شوین و نیشته مه نییان !

ئەوان واتە: (عباد الرحمن) وێرایی ئەو رهوشته بهرزانهیان و سه‌رباری ئەو له‌خودا ترسان و ته‌قوا کاربیه‌یان، له‌ژيانى ئابوريشيان دا ميانه‌په‌وو موخته‌ديلن. ده‌فه‌رموی:

﴿والَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يَسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا ۖ كَانُوا بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾
ئەوانه‌ ته‌گه‌ر بۆ خۆيان و مال و منداليان مال خه‌رج بکه‌ن ده‌ست بلاوی ناکه‌ن، زياد له‌پتويست سه‌رف ناکه‌ن، ئەوه‌نده‌يش رژدو چروک نين پيداويستی خۆيان و مال و منداليان دابين نه‌که‌ن، به‌لکوو به‌ئه‌ندازه‌ی پتويست مال و دارايی خۆيان ده‌به‌خشن و خه‌رجی ده‌که‌ن، ميانه‌په‌وو ناوه‌ندکارن.

شايانی باسه‌ له‌ئيسلام دا هه‌رچه‌ند (ملکيه‌ فرديه‌) له‌چواچه‌وه‌ سنوريکی تايبه‌تي دا ئيعتيرافی پێده‌کړی هه‌موو که‌سيک بۆی هه‌يه‌ دارايی و خاوه‌نيه‌تي هه‌بێ بۆ ئەنده‌يه‌ک له‌مال، وه‌لی که‌س نازاد نيه‌ له‌وه‌ مالي خۆی چۆن خه‌رج ده‌کا بيکا، به‌لکوو مال خه‌رجکردنه‌که‌ی سنوورداره‌، به‌وه‌ده‌بێ ميانه‌په‌وبی، (نه‌شيش بسوتی نه‌که‌باب) نابێ هه‌ينه‌ ده‌ست بلاوی زه‌ره‌ر به‌خۆی و مال و کۆمه‌ل بگه‌يه‌نی. نابێ ئەوه‌نده‌ش ده‌ست قوچاو بێ دلی نه‌يه‌ مال و سامان له‌شتی پتويست دا خه‌رج بکا، نه‌خۆی نه‌کۆمه‌ل سودی لی نه‌بينن.

مال و سامان ئاميرو ئەداتی کۆمه‌لايه‌تين بۆ ده‌سته‌به‌رکردنی خزمه‌ت بۆ کۆمه‌ل! ده‌ی ده‌ستبلاوی و ده‌ست قوچاوی نه‌و ياسا کۆمه‌لايه‌تیه‌ ده‌شپوينن و هه‌بس کردنی مال و سامان ئەزمه‌ی ئابوری لی ده‌که‌ويته‌وه‌، به‌ره‌للا کردنيشی به‌بێ حيساب و مه‌زه‌نده‌کردن ته‌خلاق و ره‌وشت تێک ده‌دا.

نه‌وه‌کوو مامه‌ ته‌حه‌ی کړنوو پاره‌ له‌هه‌مبانه‌ی دا بشيريه‌وه‌و نه‌هه‌یلى روناکی ببيني، دلت بپروا نه‌دا جوتی پيلاوی لی بکړی! نه‌وه‌کوو(نه‌و

کابرایه ی که له بنه ماله یه کی خانه دانی هه ولیتربوه و له بهر ریزی
بنه ماله که ی ناوی ناهینم) نرخ ی مال و سامان نه زانی. ده گێرنه وه ده لێن:
شه وێک نه و زاته چوه ده ست به تاو بگه یه نی که چوه له سه ر پێشاو
دانیشته وه چرای لی گوژاوه ته وه یان روناکی پێویست و به دلی نه و نه به و،
دهستی به باخه لی دا کردوه و پاره ی ده رهیناوه وه کوو که ره گه لاو شقارته ی
لی داوه و دینار به دیناری سوتاندوه بۆ نه وه ی له بهر روناکی کاری ده ست
به تاو گه یاندنی نه نجام بدا، هه تا لی بۆ ته وه چل و پینج تاکه دیناری
کردوه به قوریانی میز کردنی که له بهر روناکی، نه مه له کاتی که (٤٥)
دینار بژێوی مانگی که ی (٢٠) خێزانی پی دهسته بهر ده بوو!

بیگومان میانه ره و ی به نه ندازه ی به ره قاچ راکیشان بناغه ی ئابوریه و
کۆله که ی پارێزگاری کردنی مال و سامانه ئیمام نه حه مد له عه بدو لای
کۆری مه سعو ده وه ریوا یه تی کردوه ده لی: پێغه مبه ر ﷺ فره مویه تی:
(ما عال من اقتصد) که سێک یاسای ئابوری به رچا و بگری و به نه ندازه و
پێوان مال سامان خه رج بکا هه رگیز هه ژار ناکه و ی.

نه به به کری (البزار) له حوزه ی فه وه ریوا یه ت ده کا ده لی: پێغه مبه ر ﷺ
فره مویه تی: (ما احسن القصد في الغنى ، ما احسن القصد في الفقر، ما
احسن القصد في العبادة) زیده ره و ی له ه یچ شتی که دا په سه ند نه ته نه ات
له عیبا ده ت و خودا په رستیش دا، پێغه مبه ر ﷺ: که بیستی هه ندی
له ها وه لان بریار یان دا وه ته رک ی دونیا بکه ن بانگی کردن و ئامۆژگاری
کردن، پاشان فره مووی: چا و له من بکه ن نه وه تا من شه ونوژی ش ده که م و
ده خه وم به ر ژوش ده بم و پێش نا بم، ژنیش ماره ده که م و پێداویستی
ها و سه ری تی دا بین ده که م، هه ر که سێک له سونه تی من لا بدا نه و له من
نه و په ی ره و ی په یامی منی نه کردوه !

به کورتی ئیسلام میانه په وه و میانه په وی خوش ده وی، ده ستبلاوی هوی
 فهوتانی مال و دارایی تاك و کومه له، ده ستبلاوان برای شهیتانن په پره وی
 فرمانی نه ده کهن، وه کوو له شوینکی تردا ده فرمانی: ﴿ان المبذرين
 كانوا اخوان الشياطين﴾ (الاسراء/ ۲۷) نه وه شمان له بیر نه چی هیچ کاتی
 نیسراف له خیردا نه، خیرش له نیسراف دا نه.

حەسەنى بەصرى دەفەرموى: كەسێك لەریگای خودا دا مال بەخشى
چەندێك ببەخشى بە دەستبلاو ناژمێردى. عومەرى كۆرى خەتتاب
دەفەرموى: بەسە بۆ ئادەمیزاد دەستبلاوى كە هەرشتیكى ئارەزو ئىـ
بىكړىو بىخوا. ئىنوماجە لەئەنەسى كۆرى مالىكەوە رىوايەت دەكا
دەلى: پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتى: (ان من السرف ان تأكل كل ما اشتھت).

نیشانەو رهوشتی (عباد الرحمن) وێپرای ئەو رهوشت و صیفاتانەهی
باسکران دوورکەوتنەوهیانە لەهاوەڵدانان بۆ خوداو لەئادەمیزاد کوشتن و
لەداوێن پیسی ! دەفەرموی:

﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ هَآءَآخَرًا﴾ بهنده راستالهی خودا که سانیکن: که هاو هل بو خودا دانانین، کهس ناکه نه شهریکی خودا به لکرو به خالیصی و دلسوزی عیبادهت تهنها بو خودا ده کهن.

﴿ولا يقتلون النفس التي حرم الله الا بالحق﴾ به ناره او به نه نقه ست کهس ناکوژن، مه گهر کوشتنه که حق بی کا برا تاوانیکی کردبی شیایوی کوشتن بی ؛ وه کوو نه وه له نایینی ئیسلام پاشگهز بیته وه، یان دوا ی دهسته بهر بوونی خیزانی جه لالّ بو ی داوین پیسی بکا، یان به ناحق ئاده میزادیك بکوژی ئالهم حالته دا به فرمانی حاکم و قاضی نه و تاوانبارانه بکوژی کوشتنه که ی به قه تل بو حیساب ناکری، چونکه به حق و به پیی شهریه تی خودا نه نجامی داوه، ﴿ولایزنون﴾ ههروه ها داوین پیسی ناکهن!

بیگومان هاوه لدانان بۆ خوداو کوشتنی به ئه نقه ست و زینا گه وره ترین تاوانن، هاوه لدانان بۆ خودا ده ستر یی کړنه بۆ سهر خودا، کوشتنی به ئه نقه ست ده ستر یی کړنه بۆ سهر مرو قایه تی، داوین پیسی ده ستر یی کړنه بۆ سهر ناموس و مافی خه لک !.

﴿ومن يفعل ذلك يلق أثاما﴾ که سیك تاوانیك لهو تاوانانه ئه نجام بدا له قیامهت دا سزای کوشندهو به ئی شى توش ده بی، تۆ له ی تاوانه که ی لی ده سه ند ری. نهك هه رعه زابی توش ده بی و بهس به لکوو ﴿يضاعف له العذاب يوم القيامة﴾ عه زابی بۆ دوو چه ندانه ده کر یته وه چونکه و یرای تاوانکردن کافریش بووه ﴿ويخلد فيه مهانا﴾ بۆ هه تاهه تایه له ناو دۆزه خ دا ده مین یته وه و یرای عه زابی سوتانندن سوکایه تی یان پی ده کر ی و ریسوا ده بن.

ئه مجار په روه ردگار ده رگای تۆ به ده کاته وه بۆ ئه و تاوانبارانه ی له تاوانه کان یان په شیمان ده بنه وه به خو یان دا ده چنه وه ده فهرموی: ﴿الا من تاب و آمن و عمل عملاً صالحاً﴾ مه گه ر که سیك تۆ به بکاو واز له تاوانه کان ی بی نی و به دل په شیمان بیته وه، بروای به تاكل و ته نهایی خوداو راستی پیغه مبه رایه تی پیغه مبه رانی و زیندوو بوونه وه هاتنی روژی قیامهت هه بی .

﴿فأولئك يبدل الله سيئاتهم حسنات﴾ نانه وانه به هوی تۆ به که یانه وه خراپه و تاوانه کان یان مه عف ده کاته وه، له شوینی تاوانه کان یان چاکه یان بۆ ده چه سپینی، پاش تۆ به کردنیان له شوینی خراپه کاری کاری باش ده که ن و خوداش له شوینی ئه وه ی تاوان یان بۆ تو مار بکا چاکه و طاعه تیان بۆ ده چه سپینی یان به هوی تۆ به کردنیانه وه خراپه و تاوانی له وه پیشیان بۆ ده کاته کرده وه ی باش .

بە كۆرتى راقە كەران لە ماناس ﴿فأولئك يبدل الله سيئاتهم حسنات﴾ دوو رايان ھەيە:

۱- ئەوان لە جىياتى خراپە كارى و تاوان چاكە دەكەن .

ھەسەنى بەصرى دەفەرمۆي: خودا كارى خراپەى بۆ گۆرپيون بەچاكە، لە جىياتى ھاوھەلدانان بۆ خودا يەكتاپەرستى دەكەن، ، لە جىياتى داوین پىسى و فىسق و فجور خۆپارىزو تەقواكارن، ، لە جىياتى كوفرو ئىلحاد موسولمان بوون و يەكتاپەرستن. واتە: ئەوان گۆرانكارى لە ھەلسو كەوتى خۆياندا دەكەن، خوداش لە قىامەت دا پاداشتيان دەداتەو .

۲- راي دوو ھەم ئەو ھەيە: دەلێن: ئەو تاوان و خراپە كارىيەيان بە ھۆى تۆبە كردنەو. دەبنە كارى باش و پەسەندو تۆبە كار روپەرپكى تاز. لە ژيانى خۆى دا دەكاتەو، ئەمەش لەم روو ھە دێتە جى چونكە ھەركاتى دواى تۆبە كردنە كەى بىر لە تاوانەكانى رابوردوى دەكاتەو. تۆبە ئىستىغفارى زياد دەكاو تاوانەكانى رابوردوى بۆ دەبێتە چاكە و خێر .

بىگومان ھەموو كاتى دەرگاي تۆبە كراو ھەو لەسەر پشستە، ھەركەسى وىژدانى بە ناگابى و بىھوى تۆبە بكاو بگەرپتەو ھە بۆ لاي بە دىھيئەرى خۆى، كەس نىە بتوانى بىگەرپتەو ھە دەرگاي تۆبەى لى دا بجا، ھەركەسىك بى و ھەرتاوانىكى ئەنجام دابى: كە وىستى تۆبە بكا تۆبەى قبولە مەگەر لە ھالەتى سەرەمەرگ و گيانە لاودا، يان لە كاتى ھەلاتنى خۆر لە لاي خۆرئاواو .

طەبەرانى لە ھەدىشى ئەبولمۇغەيرەو ھە لە صفوانى كورپى عومەرەو ھە لە عەبدوررەھمانى كورپى جوبەيرەو ھە لە ئەبوفەرەو ھە دەلى: پياوى ھاتە لاي پىغەمبەر ﷺ وتى: ئەى پىغەمبەرى خودا ! ئايا ئەگەر پياوىك ھەرچى تاوان ھەيە بىكاو ھىچ نەمىنى ئەيكا، ئايا رىگاي تۆبەى دەمىنى؟!

پیتغه مبهەر ﷺ فهرمووی: موسولمان بووی ؟ وتی: بهائی ئیمانم هیناوه .
 پیتغه مبهەر فهرمووی: (فافعل الخیرات واترك السيئات فيجعلها الله لك
 خیرات کلها) کاری چاکه بکهو واز له خراپه کاری بهیینه، ئیتر خودا
 هه مسوو خراپه و تاوانه کانی پیتشوت بۆ ده کاته خیروفر. وتی: تاوانه
 گه وره کانیشم ؟ پیتغه مبهەر ﷺ فهرمووی: بهائی: ئیتر کابرا تاگوم بسو ههر
 (الله اکبر)ی ده کرد .

ئه مجار مهرج و یاسای تۆبه کردن داده نی و ده فهرمووی: ﴿ومن تاب
 وعمل صالحاً فإنه يتوب الى الله متاباً﴾ که سیک له تاوانی رابووردوی
 په شیمان بیته وه، کرده وهی باش ئه نجام بدا .

ته و به به په شیمان بوونه وه و از هینان له تاوان ده ست پی ده کاو
 ئا کامه که شی ئه نجام دانی کاری باش و په سنده به جوریک بیسه لی نی: که
 تۆبه کهی به راست بووه . واته: و از هینان له تاوان و ئه نجام دانی
 کرده وهی چاک چونکه تاوان کرده وه و جم و جولّه، که وازت لی هینا
 ده بی بهشتیکی دژ شوینه کهی پرپکه یه وه، به کرده وهی دژو به جم و جولّی
 دژ ئه و فراغه پرپکه یه وه . ئه گینا به کاری گهری ئه و بۆشاییه نه فس
 ده گهریته وه بۆ سهر تاوانه که .

هه لبه ته له قورئان دا نمونه ی ئه م ئایه ته زۆرو زه به ندهن وه کوو
 ده فهرمووی: ﴿الم يعلموا ان الله هو يقبل التوبة عن عباده﴾
 (التوبة/ ١٠٤) یان ده فهرمووی: ﴿قل يا عبادي الذين اسرفوا على انفسهم
 لا تقنطوا من رحمة الله، ان الله يغفر الذنوب جميعا، انه هو الغفور
 الرحيم﴾ (الزمر/ ٥٣) .

ئه مجار دوا ی ئه م رونکردنه وه ناواخته ده گهریته وه بۆ رانواندنی نیشانه و
 رهوشتی (عباد الرحمن) و ده فهرمووی: ﴿والذين لا يشهدون الزور و اذا
 مروا باللغو مروا كراماً﴾ ته وانه ی: که شایه دی درۆ نادهن، به ئه نه قه ست

درۆ له سهر كهسانی دی هه ئنابهستن، یان ئامادهی شوینی درۆ نابن، ههر شوینیك بزائن درۆ ده له سهی تیدا ده كری ئهوان توخنی ناكهون، خۆیان بهرز ده گرن و دوور ده كهونهوه له ئامادهبون لهو شوینانه، ئه گهر واش ریکهوت به لای کۆرۆ کۆمه لێکی لهو جۆره دا تپه پربوون خۆیانی تپوه ناگلیستن، به لکۆو به شیوهیه کی خۆپاریزیو بهرز سروسشتی به لای دا تپه پ ده بن. ئه وهنده فیراگی نیه به وشته پڕوپوچانه وه خۆ خهریک بکا.

ئایه ته که بهزهقی دوو حوکمی لی وهرده گرین:

۱- شایه تیدانی به درۆ ههرامه و تاوانی گه ورهیه.

۲- خۆپاراستن له کۆرۆ کۆمه لی له غوو له هوو شوینی درۆ کردن و ئه و جۆره شتانه پتویسته.

له صه حیحی بوخاری و موسلیم دا فهرموده یه ك هاتوه: ئه بویه كر» ریاویه تی كرده ده لی: پیغه مبهر ﷺ فهرمووی: (الا انبئکم باکیر الکبائر؟) سی جار فهرمووی: ئه ری هه وائتان نه ده می به گه وره ترینی تاوانه گه وره کان؟ عمرزمان كرد: به لی قوربان بفهرموو؛ ئه ویش فهرمووی: (الشرك بالله و عقوق الوالدین) هاوه لدانان بۆ خودا، ئه زیه تدانی باوک و دایک. جا له و کاته دا كه ئه مانه ی فهرموون پالی دابوه و ئیتر هه ستاو دانیشته و فهرمووی: (الا وقول الزور) بشزانن شایه تی درۆش له تاوانه گه وره کانه، ئیتر ههر دووباره ی ده کرده وه و ده یگوته وه هه تا له دلی خۆماندا وتمان خۆزگه بپه نگی بویه.

عومه ری کوری خه تتاب چل جه لده ی له شایه دی به درۆ ده دا و ده م و چاوی ره ش ده کردن و سه ری ده تاشین و به بازاردا ده یگپران!

يه كيكى تر له نيشانه كانى (عباد الرحمن) نهويه: كه شتيان بير
هيترايه وه زوو بيريان ده كه ويته وه، نه گهر په ندو ئاموژگارى کران زوو
په ند ئاميز دهن، دل و دهرونيان بو ئايه تي خودا كراويه ده فهرموي:
﴿والذين اذا ذكروا بآيات ربهم لم يخروا عليها صما وعميانا﴾
نهوانه ي كه ئاياتي خودايان ياد بخريته وه به سه رياده كه ون و جوان گوئي
ده دهن و سوورن له سه ر نه وه ي گوئيان لي بي و تي بگهن، به گوئچكه ي
كراوه و چاوي وردبينه وه، به دلي كراوه به ئاگاوه ئايه ته كان ده بيسن و
تتيان ده گهن!

نه كه وه كوو كافرو مونافيق و موسولمانه تاوانباره كان: كه قورئان
ده بيسن هيچ كاريان تي ئاكاو واز له وه زع و حاله ي خوئيان باريان پيوه
گرتوه ناهيئن. به لكوو بهرده وام دهن له سه ر كوفرو تاوانباري خوئيان و
سورده بن له سه ر نه فامي و ياخي بوون هه رچه نده قورئانيان بو بخويندري
كاريان تي ئاكا ده لي كي كپرو كوئرن و هيچ نابيسن و هيچ نابيئن!

يان ده توانين ئايه ته كه به و جوړه مانا بكهين كه به كينايه تانه
له په رستشي بته رسته كان بكا. واته: (عباد الرحمن) وه كوو نه و
بته رستانه نين كوئران به وه شيان بو بته رستي گرتي ته وه خوئيان به سه ردا
دابي و حق نه بيسن و راستي نه بينن و چاوه پرواني هيدايت وهرگرتن
نه كهن. به لكوو (عباد الرحمن) حق ده بيسن و راستي ده زانن و به چاوي
رون و دلي كراوه هه ست و هوشه وه بپرو باوه ري خوئيان وهرگرتوه،
ده زانن قورئان هه قه و ئايه ته كانى راست و پيوژن، ئيمانتيكى راستالانه يان
پي هيئاوه و له ناخه وه برويان به په يامي په روه ردگاره، كوئران به خوئيان
به سه ردا نه داوه سووربوونيان له سه ر خودا په رستي له زانيياريه وه
سه رچاوه ي گرتوه.

له ئاكام دا (عباد الرحمن) هەر بهوهنده وازناهیتن که شهو به خه بهرو
سه رگه رمی خودا په رستین و ئەو هه موو رهو شته بهرزانه یان تیدا کۆبونه وه،
به لکوو ناواته خوازی ئەوه و هه چه و نه وه یه کیان هه بی شویتنی ئەوان
بگرنه وه له سه ر ریبازی ئەوان پرۆن، مال و خیزانیان له په گهزو جوړی
خویان بی، چاویان پی فیتک ببنه وه، دلیان پییان ئارام بگریو ژماره ی
(عباد الرحمن) زۆر بن، هه روا ناواته خوازن خودا بیانکاته (قدوة حسنة) و
رابه ری باش بو ریبازی حق.

ده فهرموئ: ﴿والَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ
أَعْيُنٍ، وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا﴾ واته: ئەوانه ی له خودا ده پارینه وه: که
هاوسه ری خوداناس و مندالی صالح و به ئەمه ک و په په ره و کاری ئابین و
خیرخوازو لاشهریان بداتی. وه چه و نه وه ی وایان لی بکه ویتته وه چاوو دلیان
پییان رون بیته وه، ویزدانیان ئارام بگری: چونکه موسو لمان: که ده بی نی
موسو لمانانی تر کاری باش و په سه ند ئەهجام ده دن چاوو دلیان روشن
ده بنه وه، هه روا له خودا ده پارینه وه که ببنه (قدوة) ی باش و خه لکی
چاویان لی بکن.

ئه مه ش نیشانه ی نه وه یه که (عباد الرحمن) پییان خوشه خودا په رستی
خویان و هاوسه رو وه چه و نه وه یان په یوه ست ببن و کوپو کچ و نه وه یان
تیکرا ببنه خودا په رست و خیرو پا داشتی ئەوانیشیان ده ست بکه وی.

ئیمامی موسلیم فهرموده یه کی له ئەبه وه ره یه وه ریوایه ت کردوه:
ده ئی: پیغه مبه ره ﷺ فهرمویه تی: (اذا مات الانسان انقطع عمله الا من
ثلاث: صدقة جاریه او علم ینتفع به او ولد صالح یدعو له) هه رکا تیک
ئاده میزاد مرد، له هه موو کرده وه یه ک داده بری مه گه ر سی شت نه بی:
خیریکی هه می شه بی و نه برا وه ی کردبی، وه کوو ئەوه کاریزیکی لی دابی
بیریکی ناوی هه لکه ندبی. یان زانیارییه کی بلاو کردیته وه و خه لکی

سودی لی وهریگرن، یان مندالتیکی صالحی له دوا به جیمایی دوعای خیری بو بکا.

ئه مجار پهروهردگار پاداشتی نهوانه ی نهوه رهوشت و صیفاتیانه دیاری ده کاو ده فهرموئ: ﴿اولئك يجزون الغرفة بما صبروا ويلقون فيها تحية وسلاما﴾ نهوانه ی نهوه رهوشته بهرزانه یان هه نهوه کرده وه په سندانه نه نجام ده ده نه قهصرو باله خانه ی بهرزو رازاوه ی به ههشتیان به پاداش ده ده نه ی، چونکه بهردهوام بوون له سهه نهوه کرده وه په سندانه یان، وپرای شوینی خوش و رازاوه دلگیر سلاویان لی ده کری و ریزیان لی ده گیری، له ناشتی دا ژیان به سهه ده به نه، وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فهرموئ: ﴿والملائكة يدخلون عليهم من كل باب، سلام عليكم بما صبرتم فنعم عقبى الدار﴾ (الرعد/٢٣-٢٤).

نایه ته که نهوه ده گه یه نی: که خوداپه رستان وپرای له ززه ت و خوشی به ههشت ریزو ئیحتیرامیشیان لی ده گیری، به پیچه وانه ی موشریک و سته مکاران: که وپرای سزای دۆزه خ سوکایه تیشیان پی ده کری. ﴿خالدين فيها حسنت مستقراو مقاما﴾ خوداپه رستان له ناو نازو نیعمه تی به ههشت دا ده میننه وه بو هه تاهه تاهه ناپریتته وه، لی ی وه ره زانابن لی ی ده رناچن، ده ریان ناکنه.

﴿قل ما يعبا بكم ربي لولا دعاؤكم﴾ نه ی پیغه مبهه به وموشریکانه بلی: خودای من بی تاجه له بهنده کانی و چ پتویسته کی به ئیوه نه، که نه رکی ئیمان و عیباده تیشی خستونه نه ستو بو سوودی خۆتانه که عه زابیشتان ده دا له بهه ریاخی بوونتانه، نه گهر ئیمانی پی نه هینن و عیباده تی بو نه کهن چ موپالاتیکتان پی تاکا و هیچ ریزتان لای خودای من نابی.

بیگومان په‌روه‌ردگار به‌نده‌کانی بۆ ئه‌وه دروست کردون عیباده‌تی بۆ
 بکه‌ن و به‌تاک و ته‌نها بیناسن ! وه‌کوو له‌ شوئینیکی‌تردا ده‌فه‌رموی:
 ﴿وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون﴾ (الذاریات/۵۶) ئه‌و موشریکانه
 به‌چی ده‌نازن ؟ چ سهره‌ره‌یکیان هه‌یه ؟! خو ئه‌و زه‌وییه‌ی هه‌موو
 ئاده‌میزادی له‌سه‌ره له‌ئاست بوونه‌وه‌ردا وه‌کوو گه‌ردیله‌یه‌ک وایه
 له‌بۆشایی‌یه‌کی فراوان دا .

ئه‌جار ئاده‌میزاد هه‌موویان به‌شیکن له‌و هه‌موو گیانه‌به‌رانه‌ی له‌سه‌ر
 زه‌وی ده‌ژین، ئه‌و موشریکانه هه‌موویان گه‌ل و نه‌ته‌وه‌یه‌کن له‌وه‌مکه
 گه‌ل و نه‌ته‌وانه‌ی سه‌ر زه‌وی. چین و تووژێکی ئاده‌میزادیش له‌روژگاریک دا
 بریتییه له‌رویه‌ریک له‌کتییکی قه‌باره گه‌وره که هه‌ر خودا بۆخۆی
 ده‌زانی ژماره‌ی لاپه‌ره‌کانی چه‌نده !!

﴿فقد کذبتم فسوف یكون لزاما﴾ ئیوه ئه‌ی کافرو موشریکه‌کان !
 ئه‌گه‌ر پیغه‌مبه‌رانی من به‌درۆبجه‌نه‌وه‌و بپرواتان به‌زیندوبوونه‌وه نه‌بی
 ئه‌وه باش بزانی: ئه‌و به‌درۆخستنه‌وه‌و سه‌رپیچیکردنه‌تان
 ده‌بیته هۆی له‌ناوچون و سزا دانتان له‌دونیاو قیامه‌ت دا .

به‌یارمه‌تی خودا لیڤه‌دا سوره‌تی (الفرقان) ته‌واو بوو
خودا یارمه‌تیمان بدا بۆ ته‌واو کردنی سوره‌ته‌کانی تر ...

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سورہ تی الشعراء

ٲهم سورة ته ناو نراوه به سورة تي (الشعراء) چونكه له كوٲا يي يه كه ي دا بهرام به ريده كه له نيوان شاعيره گومراو سه رلي شيواوه كان و شاعيره موسولمانه كان دا ده كا . به سي ٲايهت ره ددي موشريكه كان ده داته وه: كه ده يانگوت موحه مه د شاعيره و قورٲان شيعره .

بہ یوہندی و موناسہ بہی بہ سورہتی (الفرقان) موعہ:

پەيۋەندىۋ مونا سەبەي بەسۈرەتتى (الفرقان) ھۈە لەپۈۋى ناۋەپۈك و
سەرەتاۋ كۆتايىدا لىك چوون و مونا سەبەيان بەھىزە.

له‌رووی ناوه‌پۆکه‌وه ئهم شیکه‌ره‌وه و رونکه‌ره‌وه‌ی ئه‌و ئایه‌تانه‌یه: که
له‌سوره‌تی (الفرقان) دا به‌ موجه‌لی هاتوون، بۆ‌نموونه له‌وێ دا
له‌باسی چیرۆکی پیغه‌مبه‌ره‌کاندا فه‌رمووی: ﴿وَقَرْنًا بَيْنَ ذَٰلِكَ
كَثِيرًا﴾ لی‌ره‌دا چیرۆکی هه‌زره‌تی ئیبراهیم و قه‌ومی شوعه‌یب و قه‌ومی
لوطی درێژه‌ پێدا و رونی کرده‌وه.

له‌روی سه‌ره‌تاشه‌وه هه‌ردوو سووره‌ته‌که به‌وه‌سپ و شه‌نای
قورئان ده‌ستیان پی‌که‌راوه، له‌وی فهرمه‌وی: ﴿تَبَارَكَ
الَّذِي نَزَلَ الْفُرْقَانُ﴾ لی‌هره‌ش ده‌فهرمه‌وی: ﴿تِلْكَ آيَاتُ
الْكِتَابِ الْمُبِينِ﴾.

له‌روی کۆتاییشه و هه‌ردوو سوره‌ ته‌ که ده‌شوبه‌ینه‌ یه‌ کتر . سوره‌ ته‌ (الفرقان) به‌ هه‌ر شه‌ له‌ کافره‌ کان و وه‌ سپ کردنی موسو له‌ مانان، به‌ وه‌ : - که بارقو له‌ و بشوو درژن و خو به‌ له‌ هو له‌ عب هه‌ له‌ و گیر ناکهن .

كۆتايى ھات، لىرەش دا سورەتەكە بەھەرەشە لەستەمكاران و راگەياندى رەزامەندى خودا لە موسولمانەكان كۆتايى پىدى.

ناوەرۆكى سورەتەكەش وەكوو ھەموو سورەتە مەككىيەكان باسى عەقىدەيەو جەخت دەكاتەو ھەسەر يەكتاپەرستى و راستى پىغەمبەرەيەتى و زىندوبوونەو ھاتنى قىامەت.

سەرەتا دەست دەكا بەباسى قورئانى پىرۆزو رونکردنەو ھى مەبەستە سەرەككىيەكانى دەربارەى ھىدايەت و مزگىنى دان بە موسولمانان و ھەرەشە كردن لە كافەرەكان و چەسپاندنى ھاتنە خوارەو ھى قورئان بەشىو ھى نىگا ۱۱ سروش بۆ سەر پىغەمبەر، ھەرەھا دلدانەو ھى پىغەمبەر ﷺ: كە بەپشت ھەلگەردن و ڕو وەرگىرانى گەلەكەى خەفەتبار نەبى، ئەمجار بەلگە ھىنانەو بەرسكاندن و دروستكردنى گژو گيا لەسەر ھەبوون و تاك و تەنھايى خودا !

زۆربەى سورەتەكە لە چىرۆك پىك ھاتو ھە، لەمەجموعى (۲۲۷) ئايەت (۱۸۰) ئايەتى چىرۆك، ھەموو چىرۆكىكى پىشەكى ۱۱ كۆتايى ھەيە، چىرۆكەكە بەخۆى پىشەكى و بەدوادا چوئەو (تعقيب) بابەتتىكى تەواو وىكچوو دەخاتە رو، تەعبىر لەباس و ناوەرۆكى سورەتەكە دەدەنەو ھە.

چىرۆكەكانى ئەم سورەتە تارمايى سەرپەقى و بەدرۆخستەو ھى گەل و نەتەو ۱۱ كافەرەكانى پىتو ھىارە: كە پەيامى پىغەمبەرەكانيان رەتکردۆتەو ھە پەرورەدگارەش ھەرەشەى لەناو بردن و عەزابى دۆزەخى لى گردون، چونكە ئەم سورەتە لە ئاكامى روبرو بوونەو ھى كافەرەكانى قورەيش لەگەل پىغەمبەردا ھاتۆتە خواری.

چیرۆکی پێغه مبه رانی پێشو له گه ل نه ته وه کانیان دا غایش ده کا، بو
ئه وه ی قوره یشییه به درۆ خه وه کانی پێغه مبه ر بترسن و به خۆیان دا
بجنه وه !

سهره تا چیرۆکی ههزره تی موسا عليه السلام موعجیزه کانی و گفتوگۆی له گهڵ
فیرعه و نی مله و ردا ده باره ی یه کتا په رستی، ئه جار ئیمان هێنانی
ساحیره کان به خودای موسا و هارون راده نوینی، به شوین ئه ودا چیرۆکی
ههزره تی ئیبراهیم عليه السلام له گهڵ باوکی و گه له بته رسته که ی داو
پوچ کرد نه وه ی بته رستی و چه سپاندنی تاک و ته نهایی
بهروه رده گار تو مار ده کا.

ته مجار چيروکي پايه بهرزاني وه کوو حه زره تي نوح وهودو صالح و
لوط و شوعه يب (عليهم السلام) ده هیـ نئی و جهادو تیکوشان و
ههول و تهقه لائی ئه وه پیغه مبه رانه بو ئیمان هیـ نانی
نه ته وه کانیان و ره خنه وه یشی ئه و زاتانه بو سه ر بیرو با وه ری پوچی
گه له کانیان و سه ره نجامی به درو خسته وه ی پیغه مبه ران و تیدا چونی
مله وورو سه ر رهق و یاخی بو وه کان به عه زابی سه ختی
ریشه کیشکهره بی ئامانی خودا یه که یه که ته تومار ده کا.

ئەمجار پاشەکییەکی بۆ سورەتە کە هیئەتە ئەوێ تێدا
دەچەسپینی: کە قورئان نیگای خودایەو هەلبەستراوی شەیاتینی نیەو
موحەممەد رەوانە کراوی خودایە بۆ سەر هەموو گەل و نەتەوێکان،
کۆلەوێ نانی و شایەر نیە، لەنەوێ یەکتاپەرستانەو دوورە لە کردەوێ
موشریکەکان .

﴿لعلك باخع نفسك ألا يكونوا مؤمنين؟﴾ ئەو ھەمچە تۆ ئەمى موھەممەد خەرىكى خۆت بھەوتىنى چۈنكە ئەوانە ئيمان ناھيىن؟! نانا ئەو ھەندەت بەلاو ھە ناخۆش نەبى: كەپروات پى تاكەن . ئەتۆ لەو ھە بەرپرسيار نيت، تۆ بەس گەياندىنى پەيامى خۆت لەسەرە، ترساندن و موژدەدانى خۆت لەئەستۆيەو بەس ئەو ھە نەجام بەدو ئيتەر بەئيمان نەھيىنانيان خەفەتبار مەبە . وەكوو لەئايەتتىكى تردا دەفەرموى: ﴿فلا تذهب نفسك عليهم حسرات﴾ (فاطر/۸) يان دەفەرموى: ﴿فلعلك باخع نفسك على آثارهم ان لم يؤمنوا بهذا الحديث اسفا﴾ (الكهف/۶) ئەوان خۆيان لەئيمان نەھيىنانى خۆيان بەرپرسيارن .

﴿ان نشأ نزل عليهم من السماء آية فظلت أعناقهم لها خاضعين﴾ پەرورەدگار بەسەر ھەموو شتتەك دا بەتوانا دەسەلا تە، ئەگەر مەيلمان لى بى ئەناسمانەو ھە نیشانەيەكى وايان بۆ نازل دەكەين ناچارىان دەكەين بۆ بپرواكردن و مليان پى شۆردەكەين بۆ ئيمان ھيىنان، بەزۆرە مىلى وادەكەين ملھوپر گەورەكانيان ملکەچ بکەن و ئيمان بىتىن، بەلام خودا ئەوويست و ئيرادەيەى نەبوو ھە وای بپريار نەداو ھە: كە بەزۆرە مىلى خەلگ ئيمان بەھيىنى، ئيمە نامانەوى ھيچ كەس بەزۆرە مىلى بەنا بەدلى موسولمان بىي .

دەمانەوى ئادەمىزاد بەويست و رەزامەندى ئىختيارى خۆيان بپروا بکەن و تايىن قبول بکەن ئەك بەزەخت و زۆرە مىلى . وەكوو لەئايەتتىكى تردا دەفەرموى: ﴿ولو شاء ربك لآمن من في الأرض كلهم جميعاً، أفأنت تكره الناس حتى يكونوا مؤمنين﴾ (يونس/۱۱۸) .

سوننەتى خودا واجارى بوو ھە، پىغەمبەرەن بىئىرى بۆ گەل و نەتەو ھەكان، نامەيان بۆ بىئىرى، بانگەوازی بکرىن موژدەو مزگىنىيان پى بىدرى بۆ ئەو ھە بەقەناعەتەو ھە لەناخو ھە موسولمان بىن .

بەلام بى پروايان بەگشتى و قورەيشىيەكان بەتايىبەھتى لەكوفرو
گومرايىدا رۆچون، سەررەق و ملنەدەرن، ﴿وما يأتىهم من ذكر من
الرحمن محدث الا كانوا عنها معرضين﴾ نامەيەكى ئاسمانىيان بۆ نايە،
پەياممىكى خوداييان پى راناگەيەندرى ئىللا: كە بۆيان دى زۆرىسەيان روى
لى ۋەردەگىپن، بەدرۆى دەخەنەو، مەبەست و بايىسى تازەكردنەوھى
نازلكردنى نامە ئاسمانىيەكان بۆ دوبارەكردنەوھى تەئكىد كىردنەوھى
بىر خستەنەوھى موزدەدان و ترساندنە، بۆ رونكردنەوھى جۆراو جۆرە، بۆ
ئەوھى سەرنج بەدن و فيكرى خۆيان بىخەنەكار، ھىدايەت وەربگرن و
ئىصلاھى ھالى خۆيان بىكەن، وەلى ھەتا ئىمە پەياميان بۆ تازە
بىكەينەوھى، وەعظ و نامۆزگارىيان بىكەين ئەوان شىلگىرتەدەبن و پتر
سوردەبن لەسەر بەدرۆخستەنەوھى پىغەمبەرانى ئىمە |

ئەوھەتا رىزدارتر ئادەمىزادمان كىردە بە فروستادەو دوانامەى
ئاسمانىيان پىدا ناردەو: كە قورئانە، نامەيەكى ناوازەو سەرناسايە لەبارەى
تەعبىرو تەنسىقى فەننىيەوھى موعجىزەيە، لەروى فىكرو ھىزەوھى، لەروى
پىكەوھى جۆشخواردنى ئايەت و سورەتەكانىيەوھى موعجىزەيە.

لەھەموو بارىكەوھى تۆكمەو تەواو سەرناسايە، ھەموو تەوجىھات و
تەشرىعاتى پىكەوھى گونجاو لەبارن، ھەموو بواريكى ژيانى گرتۆتەوھى،
وەلامى ھەموو روداويك و پىسارىكى تىدايە، تۆزقالتىك دژايەھتى تىدا
بەدىناكرى، پەيپەو پىرۆگراممىكى كامىل و تەواوى ژيانە لەگەل سىروشتى
ئادەمىزاد گونجاوھى لەبارە، ھەموو ھىلەكانى دەچنەوھى سەرىدەك
جەمسەر بەيدەك قولىقەوھى پەيۋەست دەبن، لەھەموو رويەكەوھى
موعجىزەيەو لەتواناى ئادەمىزادو جىندۆكەدا نىيە كەلاممىكى ئاوا بىخەنە
رو... كەچى ئادەمىزاد پىشتى لى ھەلەكەن و روى لى ۋەردەگىپن !

يىگومان پەرۋەردگار ويستى وابوہ قورئان موعجيزەى پەيامى ئىسلام بى، نەيويستوۋە موعجيزەى پىغەمبەرى ئىسلام موعجيزەيەكى مادى كاتى بى، نەيويستوۋە موعجيزەيەكى زەخت ئاسايان بۆ بنىرى ۋە زۆرە مىلى ناچارىيان بكا برواي پىيەكەن. چونكە پەيامى ئىسلام دواپەيامى ئاسمانە بۆ دانىشتوانى سەر زەوى، پەيامىكە ئاراستەى ھەموو گەل و نەتەۋەكان كراۋە بۆ ھەموو سەردەم و رۆژگارىكە، پەيامىكى تايبەت و داخراۋ نىيە بۆ گەلىك و سەردەمىكى تايبەتى .

كە وابوۋ واپىويست بوو موعجيزەى پىغەمبەرى سەردارو خاتەم موعجيزەيەكى كراۋە بەردەوام بى، بۆ نزيك و دور، بۆ ھەموو گەل و نەتەۋەكان، بۆ ھەموو چىن و توۋىزەكان، بۆ ھەموو چەرخ و سەردەمىكى دوارۆژگارى ھاتنى ئىسلام . ئاشكرايە موعجيزەى مادى لەعادەت بەدەر، تەنھا كار لەۋانە دەكا: كەچاويان پىي دەكەۋى ۋە ھاۋچەرخى رودانى موعجيزەكەن، پاشان دەيىتە چىرۆك و دەگىپرديتەۋەو كاريگەرى لەواقىع دا نامىنى، بەلام ئەۋەتا قورئانى پىرۆز (۱۴) سەدەيە ئادەمىزاد پىي ئاشنابوون، نامەيەكى كراۋە نەخشە بۆ كىشراۋە، ئا ھەمىزادى ھەموو سەردەمىك ياساى ژيانى خۆيانى لى ھەلدەگوۋىزن و، ھەتازياتر پىيەۋە پابەندىن باشتر پىشيان دەخاۋ لەژيان دا سەركەۋوتوۋتردەبن و بەرزىيان دەكاتەۋە بۆ جىھانىكى بالاترو ئاسۆيەكى بەرفراوانتر ■ بەرزتر.

ئىستا ئىمە دەتوانىن جوانترىن ياساى ژيانى لى ۋەربگىرىن و ئەۋانەى دواى ئىمەش دىن دەتوانن زياتر لەئىمەى لى ۋاگوۋىزن. چونكە بۆ ھەموو داۋاكارىيەك دەگونجى ۋە بۆ ھەموو كەس ۋەلامى پىيەو سەرچاۋەيەكى صاف و رونوۋ تالى ئى ھەلىتەنجى بەكۆتانايەو پىرەنەۋەى نىيە. كەچى وىپراى ئەۋ ھەموو خىرو فەرو پەسەندىيەى زۆرىيەى ئادەمىزاد پىشتى

لى ھەلەدەكەن و گوئى پىئادەن، نايكەنە بەرنامەى ژيانىان، لىئى
وردنابنەوہو ناخوئىننەوہو پروايان پىئى نىمەو بەراستى نازانن:

﴿فقد كذبوا فسيأتهم أبناء ما كانوا به يستهزئون﴾ بىگومان ئەو
موشرىكە قورەيشىيە سەررەقانە قورئانىيان بەدرۆخستەوہ، پروايان بەو
ذىكر. ھەقە يەزدانىيە نەكرد، نەك ھەرئەوئەندەو بەس! بەلگەو
گالتەشيان پىئىكرد. لەوہ بەولاولە ھەوالئى ئەم بەدرۆخستەوہيان بۆ
پىغەمبەرەو پەيامەكەى دەزانن، بۆيان ئاشكرا دەبى چەند ھەلەبوون و چۆن
خۆيان تووشى چارەپەشىو بەدبەختى كردوہ !

وہكوو لەشوئىئىكى تردا دەفەرموئ: ﴿ولتعلمن نبأه بعد حين﴾
(ص/۸۸) يان دەفەرموئ: ﴿يا حسرة على العباد ما يأتيتهم من رسول
الآن كانوا به يستهزئون﴾ (يس/۳۰) با بەكەيفى خۆيان گالتە بەقورئان
بەكەن گالتە بەو ھەرەشانە بەكەن: كە تىئىدايەو ئاراستەى ئەوان كراوہ
لەوہبەولاولە ھەوالئى ئەو عەزابەيان بۆدئ، نەك ھەوالئى روت بەلگەو خودى
عەزابەكە دەچىژن و بۆ خۆيان دەبنە روداوو ھەوالئى روداوەكەيان ۋەكوو
چىرۆك دەكەوئتە سەردەم و زوبانى چىنەكانى دوا خۆيان! سەير ئەو
موشرىكانە داواى ئايەتى خارىق و سەرنج راكئش لە پىغەمبەر دەكەن و
بىئاگان لەو ھەموو نىشانەو بەلگەو دىمەنە سەرسورپەيتنەرانەى
دەوروپەريان!

﴿أو لم يروا إلى الأرض كم أنبتنا فيها من كل زوج كريم﴾ ئەوہ بۆ
بەدئىكى كراوہ ھەستىكى بىنەرانەوہ سەيرى بوونەوہر ناكەن !!
خۆھەموو روپەرىكى بوونەوہر نىشانەيەكەو دل ئارائش دەداو تىمانى
تیدا دەرسكىئى!

ئايا ناروانن بۆ زەوى: كە ئىمە دروستمان كردوہو لەھەموو دارو
درەخت روہكىك جۆرەھامان تیدا رسكاندوہ، بەروبووم و ميوەى جۆراو

جۆرمان لهو درهخت و روهكانه پهيداكرده، بابه دل و چاوی وردبینیه وه
بروانن بۆ ئه و دیاردانه و بیانکه نه به لگه له سهر گهره بی و به ده سه لاتی
خودا و بزائن: که به دیه یته ری ئه و شتانه و هه موو بوونه وهر خودایه کی
بالاده ست و زاناو داناو کار دروسته !!

﴿ان في ذلك لآية و ما كان اکثرهم مؤمنين﴾ بێگومان لهم رسکاندن و
رواندنه ی درهخت و گژو گیایه لهزه وی دا به لگه ی به هیز ههیه له سهر
به ده سه لاتی خودا له دروستکردن دا، له هیتانی عه زاب و فه وتاندنیان و
ئه جار زیندو کردنه وی رۆژی قیامت و سزاو پاداشت دانه و هیان هه رکه سه
به گوێره ی کره وه کانی، وێرای هه بوونی ئه م هه موو به لگه و نیشانانه
زۆریه ی زۆری ئاده میزاد ئیمان نا هیتن، به لکوو پیغه مبه رو په یامه که ی
به درۆده خه نه وه سهر پیچی فرمانه کانی ده که ن !!

﴿وان ربك هو العزيز الرحيم﴾ بێگومان خودای تۆ ئه ی پیغه مبه ر!
توانای به سهر هه موو شتیک دا ههیه، ده توانی هه موو مله ورێک پیرۆتی و
هه رچی بیه وی بیکه ده توانی ئه نجامی بدا، به ره حم و به زه ییه بۆ
به نده کانی، هه رکه سیك لی ی یاخی ببی خیرا عه زابی بۆ نانێری، به لکوو
مۆله تی ده دا ناردنی عه زابی بۆ سهر دواده خا بۆ ئه وه ی له گومرایی خو ی
بگه ریته وه، ئه جار که ههر سووربوو له سهر تاوان و یاخی بوون، به توندی
ده یگری و ئیتر رزگار بوونی نیه.

بێگومان له بوونه وهر دا زۆر به لگه و نیشانه هه ن بۆ ئه وه ی ئاده میزاد
له رێگه یانه وه ئیمان به هیتن، وه لی سهرباری ئه وه ش ره حه تی خودا
واداخواز بووه پیغه مبه رانی ش بنییری بۆ روشن کردنه وه و رێگا
نیشانان بۆ موژده دان و ترساندن، بۆیه دوا به دوای ئه و
ئاماره کردنه چیرۆکی پیغه مبه ره کان ده گێریته وه.

چیرۆکی یه کهم: چیرۆکی موساو هارون (علیهما السلام) له گهل

فیرعه ون و دارو دهسته که ی دا

بهشی یه کهم: منه تگردنی فیرعه ون به سه ر موسادا:

که به خپوی کرد

وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰ أَنْ أَنْتَ الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ ﴿١٠﴾ قَوْمَ فِرْعَوْنَ أَلا يَتَّقُونَ ﴿١١﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخَافُ
أَنْ يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾ وَيَضِيقُ صَدْرِي وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِي فَأَرْسِلْ
إِلَيَّ هَرُونَ ﴿١٣﴾ وَهُمْ عَلَىٰ ذَنْبٍ فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ ﴿١٤﴾ قَالَ
كَلَّا فَادْهَبْ بِأَيَّتِنَا أَنَا مَعَكُمْ مُسْتَمِعُونَ ﴿١٥﴾ فَأَتَا فِرْعَوْنَ
فَقَوْلًا إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾ أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ
﴿١٧﴾ قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ﴿١٨﴾
وَفَعَلْتَ فَعَلَتِكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾
قَالَ فَعَلْتُهَا إِذَا وَأَنَا مِنَ الضَّالِّينَ ﴿٢٠﴾ فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ
فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾ وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا
عَلَىٰ أَنْ عَبَّدْتَ بَنِي إِسْرَءِيلَ ﴿٢٢﴾

چیرۆکی حەزرەتی موسا و ھارون لە گەڵ فیرعەون و دارو دەستە کە ی داو
لە گەڵ نەتەوێ ئیسرائیل دا زۆرجار لە قورئان دا دووبارە بوو تەو:
لە (سورة البقرة) و (الأعراف) و (یونس) و (هود) و (طه) و (الشعراء)
و (النمل) و (القصص) و (المؤمن) و (فصلت) و (النازعات) دا بە ئوسلوبی
جیا جیا و بە کورتی و بە درێژی غایش کراوە، دووبارە کردنەوێ چیرۆکی موسا
بەو شیوازە جیا جیا یانە بۆ دلدانەوێ پێغەمبەر تاختەت بە سەر رەقی و
نەفامی قورەیشییەکان نەخوا، ئەزیزەتدانی کافرەکانی مەککە ی لە سەر
شان سوک ببی.

ئەم کۆمەڵە ئایەتە زنجیرە یەکن لە چیرۆکی حەزرەتی موسا
لە سورهتە کە دا جیگای گونجاویان وەرگرتووە! لە گەڵ ناوەرۆکی سورهتە کە و
مەبەستی سورهتە کە دا وێک دەکەون، ئاماژە دەکا بە سەرنجی
موشریکەکان و ئاکامی بە درۆخەرەوێ کان دیاری دەکا، دڵنەوایی
پێغەمبەر دەکا لە سەر ئەو ئەزیزەت و ناپەرەتییە ی لە گەڵ کە یەوێ توشی
دەبی. ئاماژە ی ئەوێ تێدا یە: کە پەرەردگار چاودێری بانگخاوانی
ئایینی خۆی دەکا و هەرچەندە بە پراوەت بی دەسلالت و کەم دەست و
زەعیفن و دوژمنانیان ملهورو خاوەن دەسلالتن، خاوەن دارو دەستە و
یاسا و زەهرو زەنگن، سەرەنجام سەرکەوتن ھەر بۆ رێپەرەوانی ئایینی
خودایە.

بێگومان ئەو مەوقیفە ی چیرۆکە کە غایشی دەکا دەق دەشوبهتتە ئەو
مەوقیفە ی پێغەمبەر و موسوڵمانانی تێدا بوون لە مەککە و لە کاتی
نازلبوونی ئەم سورهتە.

ئەم ئەلقە یە ی چیرۆکە کە ئەلقە ی پێغەمبەر یەتی و بە درۆختنەوێ،
باسی ھەلوێستی فیرعەون و دارو دەستە کە ی دەکا: کە موسایان
بە درۆختەوێ، ھەرچەندە حەزرەتی موسا ﷺ موعجیزە ی جۆراو جۆری

لهسەر راستی پیغه مبهرایه تی خۆی هیئایهوه، برۆیان پیتسه کرد،
موعجیزه و نیشانه کاری لهو ملههوه و دارو دهسته که ی نه کرد تاسهره نجام
پهروهه گار بهعه زابی ریشه کیشکه ری خۆی له ناوی بردن له دهه ریادا
خنکاندن. تۆله ی سهر رهقی و مل نه دانی لی ستاندن، عه زابی
دۆزه خیشیان لهوی بههستی !!

سهره تای چیرۆکه که به نیگا کردنی پهروهه دگار بۆ موسا عليه السلام دهست
پیت ده کاو ده فره موی: ﴿واذ نادى ربك موسى﴾ ئه ی موحه ممد! ئه وه بۆ
گه له که ت باس بکه و بۆ په ندو نامۆزگاری بۆیان بگپه وه کاتیک خودای تۆ
نیگای بۆ موسا کردو له ته نیشتی راستی کیوی طوره وه (الوادي المقدس)
دا ئاخوتنی له گه ل کردو کردی به پیغه مبه ره فروستاده ی خۆی، فره مان
پیت کردو پیت فره موو:

﴿ان ات القوم الظالمين﴾ برۆ بۆ سهرگه لی سته مکارو له خودا یاخی
بوو (قوم فرعون) گه لی فره عون و دارو دهسته که ی. بانگه وازیان بکه بۆ
خودا په رستی یه کتاپه رستی، پیتان بلی: وازیین له فره عون په رستی و
سته مکاری، له هاوه لدانان و خۆ به زلزانی.

ئه عجار خیطاب ئا راسته ی هه زره تی موسا عليه السلام ده کاو ده فره موی:
﴿الا يتقون﴾ ئه وه بۆ فره عون و دارو دهسته که ی لیم ناترسن؟ بۆ خۆیان
له عه زابی سه ختی خودا ئا پارێزن؟ بۆ ترسی سهره نجامی سته مکاری
خۆیان نه؟ بۆ له ملههوری خۆیان واز نه یینن؟ به راستی کاری ئه و
سته مکارانه سه ره سوپه نه ره و شیای ئه وه یه خه لکی سه ریان لییان
سوپه یینن، هه روا هه موو سته مکاریکی وه کوو ئه وان جیگای
سه رسام بون و سه ره سوپه مانن !!

هه لبه ته هه لویستی فره عون له لای هه زره تی موسا رون و ئاشکرا بوو؛
ده یزانی چ ملههوه سته مکارو خۆ به زلزانیکه، ده یزانی ئه و ئه رکه ی

خراوته ئەستۆی ئەركیكى قورس و گرانه، بۆیه هانا بۆ خودا دەباو لی ی
دەپاریتەوه نەك بۆ ئەوهی خو له هەلگرتنی ئەركەكە قوتاریكا، بەلگوو بۆ
ئەوهی پشتگیری لی یكاو یارمەتی بدا بۆ هەلگرتنی ئەو ئەركە قورسە.

﴿قال رب اني أخاف أن يكذبون﴾ وتی خودایە دەترسم بە درۆم
بەخەنەوه؛ ئیتر خەفەتبارم بەو هەلوێستەیان و نازار بە دل و دەروم بگا.

﴿ويضيق صدري ولا ينطق لساني﴾ تەنگەتاو بێم بەوهی؛ كە پێم
دەلێن و زوبانم وەكوو پێویست بۆ نەگەرێ و نەتوانم مەبەستی خۆمیان
پێزابگەیهنم.

﴿فأرسل إلى هارون﴾ هارونی برام لەمن دەمپراست ترو قسەزانترە،
ئەویش لەگەڵدا بگەرە فروستادە، جویرائیل بنێر» بۆلای ئەوو نیگای بۆ
بنێر» بالەگەل من دا ئەویش ئەركی پێغەمبەرایەتی هەلبگری و یارمەتیم
بدا بۆ بانگەوازی و ئاخوتن لەگەل فیرعەون دا، بۆ ئەوهی بتوانن ئەركی
سەرشانمان بەرپێكۆپێکی ئەنجام بدەین.

لەلایەکی ترهوه ﴿ولهم عليّ ذنب فأخاف أن يقتلون﴾ هۆزو نەتەوهی
قیبطیەكان تاوانێکیان لەسەرمنە، کاتی خوێ بەهەلە قیبطیەكەم
لەدەست کوژراو لەناکامی ئەو روداویدا لە میصر دەرچوووم، دەترسم
ئەگەر بەتەنیا بڕۆم بۆسەریان بکوژن و ئەو کاتە لەرتو» پەیامەكەم پوچ
بیتەوه، بەلام هارون هیچ تۆمەتێکی لەم بارهوه لەسەر نیه و ئەگەر ئەو
ببیتە هاوبەشم لەهەلگرتنی پەیامەكەدا ئیتر مەبەستەكەمان دیتەجێ و
کارەكەمان مەیسەر دەبێ.

ئەم نایەتەیه ئاماژەى ئەوهشی تێدايه: كە پێغەمبەرانیش ترس و
خۆفیان بەسەردادی وەكوو باقی ئادەمیزادی تر. پێغەمبەری ئیسلامیش
لەپیش نازلبوونی نایەتی ﴿والله يعصمك من الناس﴾ (المائدة/ ۶۷) دا

جۆره ترسيكى هه بوو له دوژمنه كانى، به لام به نازلبوونى ئايه ته كه
دنيا بوو ترس و خوڤى نه ماو حهرهس و حيمايه كانيشى ئيزن دان.

بينگومان هه زه تى موسا عليه السلام خه مى بانگه وازيبه كهى بوو خه مى
ئه وهى بوو له يه كه م ناخاوتن و ده ست پيكر دنى بلاو كردنسه وهى
په يامه كهى دا زمانى بگيرى و نه توانى به باشى په يامى خودا بگه يه نى و
بانگه وازيبه كه به كزو لاوازى بكه ويته بهر گويچكهى
فيرعه ون و نه ته وه كهى.

نه جار ترسى ئه وهى لى نيشت بيكوژن و ئيتر به ته واوى دهعه كه په كى
بكه وي. كهس نه بى بيگرته نه ستوى خوڤى ئيتر په روهردگار دلبى
كردو نهو ترس و خوڤى لى ره وانده وه. ﴿قَالَ: كَلَّا فَادْهَبَا بِآيَاتِنَا إِنَّا مَعَكُمْ
مُسْتَمْعُونَ﴾ په روهردگار فهرموى: ئهى موسا ئهو گومانه له دهروونى،
خوت ده رهاويژه، له هيج شتيك مه ترسه، چونكه فيرعه ون و دارو
دهسته كهى ناتوانن بتكوژن، نه مه ده باره ي داخوازى يه كه م بوو،
به وشه ي ﴿كَلَّا﴾ وه لامى دايله وه.

ده باره ي داخوازى دووهم به وشه ي ﴿فادْهَبَا﴾ وه لامى دايله وه، هه لبه ته
ته عبيره كه وه كوو ده ليتن: (تهى مه سافه ي كردوه) قوناغى قبوولبوونى
داخوازيه كه، قوناغى ناردنى بو لاي هارون، قوناغى گه ييشتنى
موسا عليه السلام بو ميصرو چاوپيكره وتنى له گه ل هه زه تى هارون دا، ئه م
قوناغانه ي هه موو پيچاونه وه و يه كسه ر ديمه نه كه هه زه تى موسا و هارون
به يه كه وه نيشان ده دا: كه فهرمانى خودايان ئاراسته ده كرى: كه بچن
بانگه وازى خودا به گويچكهى فيرعه ون دا به دن.

ده فهرموى: ﴿فادْهَبَا بِآيَاتِنَا﴾ ئهى موسا ئه تۆو هارونى برات: كه داوات
كرد ببيتته يارمه تيدهرت برۆن بو لاي فيرعه ون به نيشانه و موعجيزه ي
ئيمه: كه نيشانه و به لگه ي راستى پيغه مبه رايه تى و په يامه كه تانه، ئه من

یارمه تیده رتانم کۆمه گیتان پی ده کم پشتیوانتانم، وه کوو له شوینیکی تردا ده فهرموی: ﴿لَا تَخَافَا إِنِّي مَعَكُمَا أَسْمِعُ وَأُنْزِلُ﴾ (طه/۶۶) ئیمه شنه واین بهوهی پییان ده لئین و بهوهی وه لامتان ده ده نه وه.

﴿فَأْتِيا فِرْعَوْنَ فَقُولَا: إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ بچن بو لای فیرعهون به نه رم و نیانی و له سه ره خو پی بلئین: ئیمه پیغه مبهری خوداین، خودا ئیمه ی ره وانه کردوه بو سه ره خو و نه ته وه که ت، هاتووین بولات و داوات لی ده که یین: که ﴿أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ نه ته وه ی ئیسرائیل مه ره خهس بکه ی، ئازادیان بکه ی چیر نه یانچه وسینییه وه خو تیان به سه ردا نه سه پیئنی، وازیان لی پیئنه با عیباده تی خودای بوونه وه بکه ن و له گه ل خو مان ده یان به ی نه ره بو خاکی پیروز (الأرض المقدسة) که فه له ستینه . فیرعهون روی لی وه رگیژان و به چاوی سوک سهیری کردن، روی کرده موسا و ﴿قَالَ: أَلَمْ نَرْبِكُ مِمَّا وَلَدْنَا، وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عَمَرِكِ سِنِينَ؟﴾ وتی: ئه وه تو ده لئیی چی؟ و چ لافیک لی ده ده ی؟ تو هه رئه وه نه بووی به مندالی له مالی خو مان دا به خیومان کردی؟ چهند سال له ده رباری کۆشکی ئیمه دا زیانت به سه ربردو ئه و ماوه دورودریژه له مالی ئیمه دابووی نازو نیعمه تمان به سه ردا رشتی. ئیستا هاتووی سپله یی خو ت ده رده خه ی کوفرانی نیعمه تمان ده که ی به وجۆره قسه مان له گه ل ده که ی. ئه وه له که یه و بویته پیغه مبه ر !!

﴿وَفَعَلْتَ فَعَلْتِكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ ههروه ها تو ئه و کرده وه ناشیرینه ت کرد، پیاویکی قیبطیت کوشت کابرا ناشپه زی من بو له دارو دهسته ی خو مان بوو، به و کرده وه یه ت ده رت خست تو سپله یی و نازو نیعمه ت و پیاوه تی ئیمه ت به سه ره وه له به رچاو نیه و کوفرانی نیعمه ت ده که ی! ئه مه ش ره وشتی پیاوی به وه فا نیه !

هه‌لبه‌ته‌ فیرعه‌ون سه‌ری سوڤماوه‌ له‌حه‌زه‌تی موسا عليه‌السلام: که‌ ئهم داوا گه‌وره‌یه‌ی ئاراسته‌ کردو وتی: ﴿اَنَا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ هه‌روه‌ها وتی: واز له‌نه‌ته‌وه‌ی ئیسرائیل به‌یینه‌و له‌گه‌ل خۆمان ده‌یانبه‌ینه‌وه‌ بۆ خاکی فه‌له‌ستین! چونکه‌ فیرعه‌ون دوا‌یداری له‌گه‌ل موسادا ئه‌وه‌ بووه‌ مندالێکی بی‌باوک و دایکه‌و له‌باله‌خانه‌ی پاشایه‌تی‌دا گه‌وره‌بووه‌و دوا‌یی کابرایه‌کی قیبطی کوشتووه‌و هه‌لاتووه‌.

ئێستا هاتۆته‌وه‌ له‌جیاتیی ئه‌وه‌ی داوای عه‌فوو لی‌بوردن بکا هه‌ول‌بدا فه‌رمانی لی‌بوردنی بۆ ده‌رچۆ و نه‌یکوژنه‌وه‌، ئهم داوا گه‌وره‌یه‌ ده‌کاو به‌م شیوه‌یه‌ هاتۆته‌ پێشه‌وه‌، بۆیه‌ فیرعه‌ون به‌و جوژه‌ ئیستی‌هزاو به‌که‌م زانی‌نه‌ وه‌لامی حه‌زه‌تی موسای دایه‌وه‌. وتی: ئایا ئه‌مه‌ پاداشتی ئه‌و پیاوه‌تییه‌مانه‌ که‌ له‌گه‌لمان کردی، به‌مندالی ده‌بوا‌یه‌ وه‌کوو منداله‌کانی تر بکوژرایه‌ی نه‌مانکوشتی، ئه‌جار له‌باله‌خانه‌ی کۆشکی پاشایه‌تی‌دا به‌خێومان کردی ئێستا هاتووی داوامان لی‌ده‌که‌ی وازی‌تین له‌و ئاین و یاسایه‌ی له‌سه‌ری راهاتووین و ده‌ته‌وی ده‌سه‌لا‌تمان له‌چنگ ده‌ری‌تیی ئه‌و کۆشک و باله‌خانه‌ی تی‌یدا گه‌وره‌بووی بی‌روخی‌تیی؟؟ سه‌رباری ئه‌وه‌ش پیاوێکی ده‌رباری ئیمه‌ت کوشتووه‌ هه‌لاتی، ئه‌و (رب‌العالمین)ه‌ی ئه‌م‌ڕۆ بانگه‌وازی بۆ ده‌که‌ی ئه‌و کاته‌ نه‌ته‌ده‌ناسی و هه‌یچ باسی ئه‌وت نه‌ده‌کرد!!

ئابهم جوژه‌ فیرعه‌ون هاته‌ ناخاوتن و وه‌لامی حه‌زه‌تی موسای دایه‌وه‌، به‌خه‌یالی خۆی موسا عليه‌السلام بۆرده‌داو ده‌مکوت ده‌بی، به‌تاییه‌تی روداوی کوشتنی کابرای قیبطی، حه‌زه‌تی موسا عليه‌السلام ده‌رباره‌ی پیاوه‌تی به‌خێوکردنه‌که‌ وه‌لامه‌که‌ دوا‌ده‌خا، بۆ روداوی کوشتنه‌که‌ وه‌لامی دایه‌وه‌.. ﴿قَالَ: فَعَلْتُهَا اِذْنِ وَاَنَا مِنَ الصَّالِحِينَ﴾ حه‌زه‌تی موسا به‌ فیرعه‌ونی گوت ئه‌من ئه‌و کاره‌ ناشیرینه‌م کرد؛ ئه‌وکابرا قیبطی‌یم له‌و کاته‌دا

كوشت بهههله بوو بهتهنقهست نهكوشت نهوکارهم کاتینک ئه نجام دا
نیگام بۆ نه کرابوو، ئهرکی پیغه مبهرایه تیم نه خرابوو سهرشان، یان
نه مزانی ئه و مسته کۆله یهم ده بیته هۆی گیان ده رچوونی به مه بهستی
کوشتن ئه م مسته کۆله یهم لی نه دا. به لکو به مه بهستی ناو بیژیکردن و
ته مبی کردن لیم دا، لیدانه که سهری کیتشا بۆ گیان ده رچوونی.

به کورتی ئه و کوشتنه ی منی پی تاوانبار ده که ی به ته نقهست
نه مکردوو به ههله بووه. ئه و کارهم نه نجام دا من له و کاته دا نه قام بووم،
ده مارگیری نه ته وه بی پالی پیوه نام نه ک دلسۆزی بۆ بیرو باوه ری راست.

﴿ففرقت منکم لما خفتکم﴾ که کاره که شم له دهست قه و ماو کا برا
کوژرا، هه لاتم بۆ ولاتی مه دیهن له ترسی سزای ئیوه، چونکه کا برایه کی
ده رباری خۆتان هات و هه والی دامی: که ئیوه خه ریکن ده ستگیرم بکه ن و
به کوژنه وه، پنی گوتم: تازوه خۆت ده رباز بکه ﴿ان الملا یاتمرون بک
لیقتلوك﴾ (القصص/۲۰) نه منیش له ترسی گیانی خۆم قاچاندم!
به لام خودا بۆی به خیرگیرام ﴿فوهب لی ربی حکماً﴾ خودای خۆم
تیگه یشتن و زانیاری و دانایی پی به خشیم.

﴿وجعلنی من المرسلین﴾ کردوومی به ره وانه کراوو پیغه مبه را نه گهر
به پیر بانگه وازی به که مه وه بی ئاسوده ده بی، نه گهر سه ره پیچی بکه ی
به هیلاک ده چی، نه من نیگام بۆ هاتوه و کراوم به پیغه مبه ر، شتیکی تازه
قه للانیم و به کیتم له کۆمه لی پیغه مبه ران، زۆر خودا پییداوی تریش
وه کسو من خودا نیعمه تی فروستاده بی پی به خشیون و ئه رکی
پیغه مبه رایه تی خستونه ته نه ستۆ!

نه مجار چه زره تی موسا ده رباره ی به ختو کردنه که شی وه لامی ده داته وه
به وه: که هه رچهند ته وی به مندالی به ختو کردوه به لام گهل و نه ته وه که ی
چه وساندۆته وه، چاکه ی له گهل به کیل کردوه، نه ته وه یه کی نازار داوه.

لَئِنْ أَخَذْتِ الْهَآغِرَى لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ
 أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾ قَالَ فَأْتِ بِهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ
 الصّٰدِقِيْنَ ﴿٣١﴾

وه کوو زانیمان چه زه تی موسا عليه السلام به راشکاوی ره ددی فیرعه ونی
 دایه وه، پاساوی بۆ پیاو کوشتنه که هینایه وه، پیاوه تی به خێو کردنه که شی
 پووج کرده وه.

جا: که فیرعه ون نهو وه لآمه راشکاوانه ی له موسا وه بهرگویی که وت و
 بۆی ده رکه وت موسا و هارون سوورن له سهر بانگه وازی خۆیان و ده یانه وی
 فیرعه ون واز له نه ته وه ی ئیسرائیل بیتی و بگه پرنه وه بۆ خاکی پیروزو
 ده ست بکه ن به خودا په رستی و چیدی فیرعه ون خۆیان به سهر دا نه کا
 به خودا!

فیرعه ون باری مونا قه شه که ی گۆری و ره خنه ی له ناوه پۆکی
 بانگه وازی به که گرت وه کوو ده فهرموی: ﴿قال فرعون: وما رب
 العالمین؟﴾ فیرعه ون پرماندی وتی: خودای بوونه وه چیه؟ نهو خودایه ی
 تۆ به (رب العالمین) ناوی ده به ی و ده ئینی نهو کردوومی به پیغه مبه ر
 چیه و چ که سه !؟

پرسیاره که ی به نه و په ری ئینکاری و سهر سو پرمانه وه ئا پاس ته کرد،
 به جۆریک: که نهو شته ناگو نجی و عه قل و هری ناگری و به که لکی نه وه نایه
 له باره یه وه بدوی ئین. هۆی نه م پرسیاره ناشیرینه ی نه وه بوو ده یگوت: جگه
 له من خودای ترتان نیه، وه کوو له شویتیکی تر دا ده فهرموی: ﴿ما علمت
 لکم من اله غیري﴾ (القصص/ ۲۸) برۆای وانه بوو خودای به دیه ی نه ر
 هبه ی، پی و وابوو بۆ خۆی خودایه و به س!

حزره‌تی موسا عليه السلام وه لأمی ده داته‌وه به سیفه‌تیك: كه نیشانه‌ی خودایه‌تی په‌روه‌ردگار ده‌فرموی: ﴿قال: رب السموات والأرض وما بينهما ان كنتم موقنین﴾ حزره‌تی موسا عليه السلام وتی: ئهو خودایه‌ی منی کرده به پیغه‌مبه‌رو ره‌وانه‌ی کردوم به‌دیته‌نرو خاوه‌نی ئاسمانه‌کان و زه‌وی و ئه‌وه‌ی تیایاندایه له‌ئسته‌یره مانگ و خۆر، ئهو خودای ئهو بوونه‌وه‌ره به‌رفراوانیه: كه تو ئه‌ی فیرعه‌ون ده‌ستت به دامانی ناگا، نه‌ده‌سه‌ل‌ات ده‌یگاتی نه‌زان‌یاریت كه‌شفی ده‌كا، خودای هه‌موو بوونه‌وه‌ره به‌ئاسمان و زه‌وی و هه‌رچی تیایاندایه له‌ئسته‌یره ده‌ریا و کیوو چۆم و دارو دره‌خت و روه‌ك و ئاده‌میزادو هه‌موو گیانه‌به‌رانی ترو هه‌موو شته‌کانی تریش ..

﴿ان کنتم موقنین﴾ ئەگەر ئۆتۈپ بېراتان ھەيۋە خواھەننى ويژدان و ھەست و شعورن، ھەموو ئەو شتانە خەلقنەو بەندەي پەرۋەردگارن، گەردنكەچ و ژېربارى يەزدانن، بەويستى خۆي ھەليان دەسوورپىنى و گۆرانكاريان تېدا دەکا. يان ئەگەر ئۆتۈپ بېراتان وايە ئەم مەخلووقاتە جوړاو جوړانە دەبى خودايەك بەدىھيتابن ئەو بەزانن ئەو بەدېھنەرە (الله) يە ئەو خودايەيە شوپندەستى لەناو بوونەو ھەردا ديارەو دروستکراو ھەكەنى نيشانەي ھەبوونى خوينى، ھەكوو لەشوينىكى تردا دەفەرموى: ﴿قال: فمن ربكما ياموسى؟ قال: ربنا الذي اعطى كل شئ خلقه ثم هدى﴾ (طە/ ۴۹-۵۰).

فیرعون وه لامه کھی موسای به دل نه بوو، ترسی نهو هشی هه بوو
 قسه کانی موسای عليه السلام له دلی ناماده بان دا کاریگری بی، بویه روی کرده
 دارو دهسته کھی، ویستی نه هیلی و ته کانی حه زره تی موسا له دلیان دا
 کاریگری **﴿قال لمن حوله ألا تسمعون؟﴾** فیرعون به دهه وروبهره
 دارودهسته کھی گوت نهو گویتان لی یه چ قسه یه کی سهیر سه مهره

دهكا؟! ئاگاتان لى يه دهلى چى ؟ ئاها چۆن له بهر پرسىاره كان هه لى ؟
 من ده لى يم: (رب العالمين) چيه ؟ ئهو كرده رو رهوشته كانى
 باس دهكا بۆمان !

بهلام حه زه رته موسى ﷺ مۆلته نهداو خيرا صيفه تىكى ترى
 پهروه ردگارى به گوى دا دا ﴿قال: ربكم ورب آبائكم الاولين﴾ حه زه رته
 موسى ﷺ وتى: ئهو خودايه منى رهوانه كرده خوداي ئيوهش و خوداي
 باوك و باپىرانى رابوردوتانه، ئهو به ديهيتنه رى ئيوهش و باوك و
 باپىرانيشتانه، مه به ستى نهويه بلئ: ئيوه به كه لكى خودايه تى نايه ن،
 باوك و باپىرانتان هه بون و ئىستا نه ماون، كاتىكيش هه بوه ئيوه نه بوون
 دوايى پيدا بوون و ئيوهش ده مرن و كه سانى ديكه شوئيتان ده گرته وه،
 كه وابى ئيوه له نه بوه وه هاتوونه گۆرپه پانى بوونه وه، دوايش
 ده چنه وه ده رىاي عه ده مه وه، دهى كه سىك نه مه حالى بى چۆن
 به كه لكى خودايه تى دى ؟!

خوداي من خودايه كى (واجب الوجود) هه ره هه بوه وه هه رده بى،
 سه ره تاو كۆتابى نيه، هه ره ئهو خودايه هه ره ئهو شياوى خودايه تيه.
 هه لبه ته نه مه زۆر له سه ره شانى فيرعه ون قورس و كاريگه ر بوو،
 چونكه موسى به ره ورپوى خۆى له به رده م ده ست و پيوهندو پياو ماقولانى
 ده رباردا پى ئى راگه ياند: كه (رب العالمين) خوداي هه موو بوونه وه ره
 به فيرعه ونيشه وه، فيرعه ون به نده يه كه له به نده كانى و خودانيه و شياوى
 خودايه تى نيه، به لكو خوداي گه له كه شى و خوداي باوك و باپىرانيشيانه،
 كه وابوو فيرعه ون به ميرات خودايه تى بۆ نه ماوه ته وه و له وه پيش و
 له وه دواش و له هه موو سه رده م و رۆزگارئك دا ته نها يه ك خودا هه يه جگه
 له (رب العالمين) خوداي ترين !

ئيتير فيرعون واقى و پرماو قسه‌ی و يچوى دهست نه كهوت ره ددى
موساى پى‌بداته‌وه، په‌ناى بۆ وه‌لامى ههرزه‌گۆيانه بردو ويستى له‌بناغه‌وه
مه‌سه‌له‌ی فروستاده‌يى و پيغه‌مبه‌رايه‌تى رەت بکاته‌وه و به‌شتيىكى
بى‌بناغه‌ی دابنى و له‌دل و سه‌رنجى ييسه‌رانى دوور بخاته‌وه..

﴿قال: ان رسولکم الذي ارسل اليه لجنون﴾ فيرعون به‌دارو
دهسته‌كه‌ی خۆى گوت: يى‌گومان پيغه‌مبه‌ره‌كه‌تان: كه گوایه ره‌وانه‌كراوه
بۆ سه‌رتان پياويكى بى‌عه‌قل و فامه، شي‌ت و ويته، له‌پرسىار تى‌تاگا
تاوه‌لامى بداته‌وه، قسه‌ تىكه‌لاو پىكه‌لاو ده‌كاو لافى نه‌وه لى‌دى‌دا: كه
جگه له‌من خوداى ترتان هه‌يه!! نه‌رى تاييستا ئىوه قسه‌ی وا
بى‌جيتان بيستوه؟!

به‌لام ئه‌م گالته‌کردن و بوختانه‌ی فيرعون، ئه‌م بى‌ته‌ده‌بى و سه‌ره‌رقى و
مله‌ورپيه‌ی فيرعون ده‌ستى موساى نه‌به‌ست و نه‌يتوانى تۆزقالىك
له‌هه‌لوئىستى خۆى بيه‌يئىته‌ خوار، به‌لكو به‌رده‌وام بوو له‌حه‌ق يى‌ژى
خۆى سوورتربوو له‌سه‌ر گه‌ياندنى په‌يامه‌كه‌ی .

﴿قال: ربّ المشرق و المغرب و ما بينهما ان كنتم تعقلون﴾ هه‌زهره‌تى
موسا ^(عليه‌السلام)وتى: خوداى من خاوه‌ن و به‌ديه‌ينه‌رى خۆره‌لات و خۆرئاوايه،
خوداى من خۆره‌له‌دێنى و رۆژ به‌دى‌دێنى، خۆر ئاوا ده‌كاو شه‌و ده‌هێنى،
خودايه‌كى وه‌هايه له‌خۆره‌لاته‌وه هه‌موو جۆره ئه‌ستىره‌و مانگ و خۆر
هه‌له‌دێنى، له‌وتوه ده‌يان هێنى و له‌خۆرئاواوه ئاودى‌ويان ده‌كا.

ئه‌م هه‌موو بوونه‌وه‌ره هه‌له‌ده‌سوپىنى و گۆپانكارىيان تىدا به‌دى‌دێنى.
ياساى بۆ داناون و هه‌ريه‌كه‌يان كارى خۆى ئه‌نجام ده‌دا، هيجيان
له‌جهمسه‌رى خۆى ده‌رناجى و به‌ته‌وه‌ره‌ی خۆى دا دى‌وو ده‌چى، ته‌وه‌ی
سه‌ره‌رشتى ئه‌م بوونه‌وه‌ره ده‌كا هه‌له‌ده‌سوپىنى خوداى منه (رب
العالمين) ئىوه نين، ته‌گه‌ر عه‌قل و به‌صيره‌تتان هه‌بى، له‌دىارده‌كانى

بوونه‌وهر ورد بینه‌وه، ده‌زانن: که‌سه‌ره‌شتی کردنی ئهم بوونه‌وه‌ره له‌توانای ئیوه‌دا نیه، جا ئه‌گهر فیرعه‌ون راست ده‌کاوه‌ خودایه‌ بایاسای بوونه‌وهر پیچه‌وانه‌ بکاته‌وه، باخو‌رو مانگ و ته‌ستی‌ره‌کان له‌خو‌رئا‌وا‌وه هه‌ل‌تنی، باتاو‌یک له‌هه‌لس‌وران را‌گیریان بکا !

بئگومان هه‌لهاتنی قه‌باره پرشنگداره‌کان له‌خۆره‌له‌ته‌وه‌و ئا‌وا بوونیان له‌خۆرئا‌وا‌وه دیمه‌نیکی گه‌وره‌و سه‌رنج راکی‌شن، به‌لام به‌هۆی دو‌وباره‌بوونه‌وه‌ی به‌رده‌وام و روژانه‌یان ئولفه‌تیان پێ‌وه گیرا‌وه‌و که‌مه‌تر سه‌رنجیان ده‌دری‌تی، ده‌ی به‌دی‌هێنه‌ری ئه‌م دیاردا‌نه ده‌بی‌کی‌ی؟ خۆ فیرعه‌ون و غه‌یری فیرعه‌ونیش هه‌رچه‌نده‌ مله‌وپو سه‌ره‌رق بن جو‌رئه‌تی ئه‌وه‌یان نه‌ پال‌خۆیا‌نی به‌دن !!

جا: که حەزرەتی موسای علیه السلام لەبەواری بەلگە هێنانەویدا بەسەر فیرعەون دا زالبوو، فیرعەون هیچی بەدەستەو نەما بەربەرەکانی حەزرەتی موسای پێیکا، پەنای بۆ هەره‌شەکردن برد، ئەو داب و نەڕیتی مله‌وڕو طاغوتەکانە، هەر که لەبەواری موناقلەشەدا بۆریان خوارد، خێرا پەنا بۆ هەره‌شەو زەهرو زەنگ دەبن، بەهێزو گورزو دەسلاتی خۆیان دەنازن !

له لایه کی ترهوه ملهپور و طاغوت هه میسه له هوشیار بوونه وهی گهل و نهته و ده ترسن، له به ئاگا هاتنه وهی گهل زهنده قیان ده چی، رقیان له هیج کهس نیه هیته دهی نهوانه ی گهل ونه ته وه هوشیار ده که نه وه، زور به داخن لهوانه ی کو مه ل به ئاگا دینه وه، هوشیاری ده که نه وه، بویه ده بینین فیرعه ون که هه ست ده کا قسه کانی حه زره تی موسا عليه السلام کاریگهره وه له وه ته ری حه ساس ده ده ن، خیرا هه لده چی و چاوی لی ده چنه پشتی سه ری، به هه ره شه ی توند کو تایی به حیواره که ده هیته ی، گو ره پانی دانوسان وه لا ده نی و چه کی هه ره شه ده خاته کار !

پى ده چه سپىنى ؟ ئەگەر راست ده كه يو درۆ ناكه ي ده كو نيشانمان بده !
 يىگومان فيرعه ون به هه موو جوړىك ده يه ويست شك و گومان له ده وورى
 موساو په يامه كه ي دروست بكا بۆ ئەوه ي به لگه كانى له دل و دهروونى
 بيسه راندا كاريگەر نه بن .

موعجيزه ي حه زره تي موسا ﷺ و هه ئويستى فيرعه ون به رامبه رى

فَالْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿٣٢﴾ وَنَزَعُ يَدَهُ
 فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّظَرِ ﴿٣٣﴾ قَالَ لِلْمَلَأِ حَوْلَهُ إِنَّ هَذَا لَسِحْرُ
 عَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِ فَمَاذَا
 تَأْمُرُونَ ﴿٣٥﴾ قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَبْعَثْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ
 ﴿٣٦﴾ يَا تَوَكَّلْ بِكُلِّ سَحَابٍ عَلِيمٍ ﴿٣٧﴾

وه كوو له وه پيش زانيمان، مونا قه شه ي فيرعه ون و موسا ﷺ گه يشته
 بنه ست و فيرعه ون به ته هه دداوه داواي له موسا كرد: كه موعجيزه ي خوى
 بنويى. جا كه ته هه دداكه ي فيرعه ون گه يشته قوناغى كوتايى، نيت
 حه زره تي موسا ﷺ دوو موعجيزه ي ماددى خوى نيشان دا.

﴿فَالْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ﴾ حه زره تي موسا ﷺ عه صاي
 ده ستى هاويشت، له پرىكا بوو به ماريكى گه وره به رچاوو ناشكرا، واته
 بوو به ماريكى راستى و هيچ چاوبه سه كه و رو كesh كردنى تيدا نه بوو،
 عه صايه كه بى گيان به قودره تي خودا گيانى تى چوو، بوو به ماريكى
 ناسايى .

ده لټن: كهغه صاكه بوو به مار به ټنډازه ي ميلنك بهرز بووه وه دوايي
به ره وړوي فيرعه ون هات و ده يگوت: ټه ي موسا فرمانم پي بكه
چي بكه م ؟!

لێره ده فەرمووی: (ثعبان مبین) له نایه تیکی ترده ده فەرمووی: ﴿فَاِذَا
 هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَى﴾ (طه/۲۰) له نایه تیکی ترده ده فەرمووی: ﴿كَأَنَّهُمَا جَانِ
 (القصص/۳۱) هۆیه که ی نهوهیه (حیة) ناوه بۆ ره گهزی مار(ثعبان) یشی
 پی ده گووتری: چونکه نیره ماریکی زۆر گهوره بوو و پیرای گه ورهیی و
 زه به للاحی زۆر گورج و گۆل بووه، بۆیه به جندۆکه شو به تینراوه..

جا: که فیرعهون نهمی بینی وتی: نیشانهی تریشت لایه حهزرتی
موسا علیہ السلام: فرموی: بهائی ﴿وَنَزَعَ يَدَهُ﴾ فاذا هي بيضاء للناظرين ﴿دهستی
خسته ناو باخهلیهوه دهری هینایهوه لهپرئکا سپی بوو دهرهوشایهوه
وهکوو خۆر پرشنگی ددهاو چاوی لهبرهه لئه دههاتن. که چی ویپرای
ئه مهش فیرعهون ویستی روداوه که لهپیش چاوی بینهران چهواشه بکا،
حهزرتی موسای به چهند شتیکی نهشیاو تاوانبار کرد:

۱- (قال: للملأ حوله: ان هذا لساحرٌ عليم) به دارو دهسته‌ی ده‌ورو بهری خو‌ی گوت به‌راستی نهم پیاوه ساحیرِیکی کارامه‌یه، له‌بواری سیحرو جادوبازی‌دا زور پیشکەوتوو و یستی روداو‌ه که به‌سیحر بدریته قه‌لەم نەك به موعجیزه. نه‌جار ده‌یه‌وی دارو ده‌سته‌کە‌ی هه‌لنی بۆ ته‌وه‌ی گیانی به‌ربه‌ره‌کانی موسایان تیدا به‌هیتز بکاو سووربن له‌سه‌ر سه‌رپیچی کردنی هه‌زرتی موسا و ئیمان پی‌ته‌هینانی.

نهمه داب و نهریتی طاغوت و مله‌پره‌کانه، هر کاتې هه‌ست به‌خه‌تر بکه‌ن ژیر قاچیان وه‌له‌رزه بکه‌وی پخویان ده‌که‌نه نهرم و نیان و په‌نا بۆ رای گه‌ل و نه‌ته‌وه‌کان ده‌بن... له‌وه پیش نیریان له‌سهر مل داده‌نان و ده‌یانچه‌وساندنه‌وه، ئیستا که‌تینی له‌قبوونی کورسییه‌که‌یان بۆ

هاتوو ده بنه دیموكراتى و ده گه پینه وه بۆ راي گهل . له وه پيش به مله وری
خۆی ده پۆیششت و كهسى به هیچ نه ده زانى و حیسابی بۆ
كهس نه ده كرد!!

بۆیه فیرعه ون له په یامى موسا ترساو ناوقه دى پچراو دلى وه له رزه
كهوت، ناچار په نای بۆ گهل بردو وینستى بیان وروژینى و ئه وان له درى
بجولینى ! وتى: ئهم كابرا سىحربازه ..

﴿یرید أن یخرجکم من أرضکم بسحره فماذا تأمرون؟﴾ ده یه وى
ئیه له خاکی باوک و باپیری خۆتان وه ده رنى و به وى سىحره كه یه وه
به سهرتان دا زال بى، ده یه وى دووبه ره كى بخاته نیتوانتانه وه كوومه لتان
به شبهش بكاو دارو ده ستهى خۆی زۆر بكاو ورده ورده كیشه وه تان لى بكا
تا لاواز ده بن نه جار فرمانه وایى به كه تان لى داگیر بكا، نه ته وه ی ئیسرائیل
له گهل خۆی به رى | ئه مه پلان و نه خشه ی ئهم كابرایه یه وه ده یه وى ئه
ئامانجه به ده ست بیتی، راو بۆچونى خۆتانم بۆ رون بكه نه وه، پیم بلین: چى
بكه م باشو چون به رهنگارى ئهم خه تهره بيمه وه، من له قسه ی ئیه
ده رناچم، چیتان بریاردا من ته نفیذى ده كه م.

ئه مه جۆره ئوسلوویتیكه ده یه وى به م جۆره راپه رینیان تیدا دروست
بكاو هه لیاننى بۆ یه كیه تى یه كریزى له به رامبه ر حه زره تى موسادا،
به لكو به سه رى دا زالبین و ده رى بکه ن |

هه لبه ته ئه مانیش هه موو پیاوی ده ربارى كۆشكى فیرعه ون و چلكاو
خۆر بوون، ده ترسان نه گهر موسا عليه السلام سه ربكه وى به رژه وه ندیه كانیان
له كیس بچن، پله و پایه یان نه میتى، بۆیه خیرا یه كیان گرت و به كۆپرای
هه موانیان چاره سه ریان ئه وه دۆزیه وه: كه به رهنگارى سىحره به سىحره بكرى!
﴿قالوا: أرجه وأخاه﴾ وتیان: پاشا كارى موسا و براكه ی دوا بجه، جارى
په له مه كه له سزادانیان.

﴿وَابْعَثْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ يَأْتُونَكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ﴾ وهَلَامْ بَنِيْرَه
 بۆهه موو شارو ولاتی ژۆر دهسه لات، با هه رچی ساحيرو جادوبازه كوڤيان
 بكه نه وه، هه موانيان بيتن بۆ خزمهت پاشا، به ته ئكيد له نه نجامي ئه مه دا
 ژۆر ساحيري كارامه و زانا كوڊه بنه وه و دینه خزمهت، ئه و كاته ئه وانيش
 به سيحري سه رسوپه ينه ري خوڤيان به رهنگاري سيحره كه ي موسا ده كه ن و
 به سه ري دا زال ده بن و ده بيته سه ركه وتني تو به سه ر موسا دا.

مه‌شۆره‌ت به‌جۆ بوو، رای دارو ده‌سته لای فیرعه‌ون په‌سند بوو، فرمان ده‌رکرا بۆ شارو فرمانپه‌واکان نیردرا، یاساول و کاربه‌ده‌ستان که‌وتنه‌جم و جول‌ساحیر دیاری کران و پییان راگه‌یه‌ندرا | به‌ره‌و میصر بکه‌ونه‌پرئ، خۆیان ناماده بکه‌ن بۆ (مباریات) بۆ پیشپه‌رکی و به‌ره‌نگاری بوونه‌وه، زه‌مینیه‌ی (مباریات) له‌نیوان حق و به‌تال دا خوش کرا، کۆبوونه‌وه و نه‌خشه‌و پلان دارپژرا، بۆ کۆبوونه‌وه و به‌رامبه‌ری کردن و چه‌مبه‌ر | لیکدی به‌ستن.. کات و شوین دیاری کران | بابزانی چي روده‌داو ناکام به‌چی ده‌گا؟!!!

ئىمانھىناتى ساجىرەكان بە خوداو سۆزدەبردنيان و بەگزاچوونەوھيان
بۆ فېرعەھون

فَجَمَعَ السَّحَرَةَ

لَمِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٣٨﴾ وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنْتُمْ مُجْتَمِعُونَ ﴿٣٩﴾

لَعَلَّنَا تَتَّبِعُ السَّحَرَةَ إِن كَانُوا هُمْ الْغَالِبِينَ ﴿٤٦﴾ فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ

قَالُوا فِرْعَوْنُ أَيْنَ لَنَا أَجْرٌ إِن كُنَّا نَمُحُّنُ الْعَالَمِينَ ﴿٤١﴾ قَالَ نَعَمْ

وَإِنكُمْ إِذْ أَلِمْنَ الْمَقْرِينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ لَهُمُ مُوسَىٰ أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ
 ﴿٤٣﴾ فَأَلْقَوْا حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ
 الْغَالِبُونَ ﴿٤٤﴾ فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ
 ﴿٤٥﴾ فَأَلْقَى السَّحَرَةُ سِحْرَ سَاجِدِينَ ﴿٤٦﴾ قَالُوا أَمَّا بَرَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٧﴾
 رَبِّ مُوسَىٰ وَهَارُونَ ﴿٤٨﴾ قَالَ أَمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ أَدْنَىٰ لَكُمْ إِنَّهُ
 لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْمُونَ لَا تُفِطِنَ أَيْدِيكُمْ
 وَأَرْجُلُكُمْ مِّنْ خَلْفٍ وَلَا صَلْبَتَكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٩﴾ قَالُوا لَا ضَرِيرَ إِنَّا
 إِلَىٰ رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطِيئَتَنَا أَن كُنَّا
 أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٥١﴾

فیرعهون و یاساوله کانی و یستیان به (فسو) نووری خودا بکوژیننهوه،
 هه رچهند کافرو بی پروایان پییان ناخوش بی خودا نووری خوئی بلاو
 ده کاتهوه، تهواوی ده کا. داب و نه ریتی خودا وایه له بوونه و ده ردا هه رکاتی
 ئیمان و کوفر بهرام بهر یه ک بوهستن، له هه رشویتییک حق و بهتال
 روبه روی یه ک بوهستن، له هه رشویتییک حق و بهتال روبه روی یه ک بوونهوه،
 هه رده بی ئیمان و حق سه ربکهوی، ﴿بل نقذف بالحق علی الباطل
 فیدمغه فاذا هو زاهق و لکم الویل مما تصفون﴾ (الانبیاء/ ١٨) ﴿و قل
 جاء الحق و زهق الباطل ان الباطل کان زهوقا﴾ (الاسراء/ ٨١).

بەئى پىرپارەو فىرەھونى ملھور دەرۋى كىردە، بەتايىبەتى كە لەسەر
پىشنىيارى پىاوماقۇلان و دارو دەستەى دەرپار پەسند كراو دەبى
جى بەجى بىرى پاشگەزبونەھى تىدا نىھ.

﴿فجمع السحر﴾ لىقات يۈم معلوم ﴿ساحيرة كان كؤكرانه وەو
لەھەرچواردەورى مىصرپاھىندران لەرۋى دىارى كراودا: كە دەئىن: رۋى
نەورۋز بوو، لەكاتى چىشتەنگاودا لەشۋىنى دىارى كراودا خىركرانەھەو
ئامادەكران !

وھەكوو لەرىوايەتى جۋراو جۋردا ھاتوھ ساحىرەكان زۋرزان و لىھاتو
كاراما بوون، لەفەننى سىھردا دەستىان زۋر بالا بوو، كۆمەئىكى
رۋشنىرو تىگەيشتو بوون، ژمارەيان زۋرو ھەمە جۋر بوون، ھەندىك
دەئىن: دوانزە ھەزارو ھەندىك دەيىژن: زىاتر بوون.

ئىبنو ئىسحاق دەئى: ھەموويان لەژىر نەخشەو پلانى چواريان دا
كارىان دەكردو ئەو چوار كەسە مامۇستاو رىش سىپىيان بوون ناويان
(سابوور، عاذوور، حطحت، مصفى) بوو دىارىكردى رۋى
بەرامبەرىكردى لەلايەن ھەزەرەتى موساۋە دىارى كرا: وھەكوو دەفەرمۈى:
﴿قال: موعدكم يوم الزينة، وان يحشر الناس ضحى﴾ (طە/۵۹).

ھەزەرەتى موسا ﷺ ويستى رۋزەكە رۋزىكى قەرەبالغ و رۋزىكى
پشودان بى، بۋىيە رۋزى چەژنى نەورۋزى ھەلبۇاردو ئەوانىش بەلايانەھە
پەسند بوو! ھەزەرەتى موسا ﷺ ويستى (مباريات) ھەكە لەبەرچاۋى
زۋرتىنى خەلك دا ئەنجام بدرى، زۋرىيە جەماۋەر ئاگايان لى بى چۈن ھەق
بەسەر بەتالدا سەردەكەوى !

﴿وقيل للناس: هل أنتم مجتمعون﴾ داوا لەجەماۋەر كرا ئامادەى
ئەو (مباريات) ھەبىن، ياساۋل و دارو دەستەى فىرەھون خەلكيان ھەلدەنا بۆ
ئامادەبوون و بىنىنى ئەو شتەى لەو رۋزەدا رودەدا. چۈنكە فىرەھون و

پیاوه‌کانی دُنیا بوون له‌سهرکه‌وتن و بالاده‌ستی خۆیان و پێیان وابوو: هه‌ر
ئه‌وان سه‌رده‌که‌ون، بۆیه‌ پێیان خۆش بوو زۆرتینی جه‌ماوه‌ر کۆبیتته‌وه‌و
سه‌رکه‌وتنی خۆیان و تیشکانی هه‌زه‌تی موسا بیه‌ینن و که‌س له‌وه‌دوا بپروا
به‌موسا نه‌کا. له‌لایه‌کی تره‌وه‌ هه‌زه‌تی موسا عليه‌السلام ده‌یه‌ویست زۆرتینی
جه‌ماوه‌ر ئاگاداری روداوه‌که‌بن و بزانی چۆن په‌یامی هه‌ق به‌سه‌ر به‌تال دا
زال ده‌بی و چۆن موعجیزه‌ سیحر ده‌پوچیتته‌وه‌ !!

یاساول و پیاوه‌کانی فیرعه‌ون دنده‌نه‌ی خه‌لکیان ده‌دا بۆ کۆبوونه‌وه‌و
هاوبه‌شی کردن و ده‌یانگوت: ﴿لعلنا نتبع السحرة ان كانوا هم الغالبين﴾
هیوادارین ساحیره‌کان سه‌ربه‌که‌ون و ئیمه‌ له‌سه‌ر بیرو باوه‌ری خۆمان
بیتینه‌وه‌و شوین ئه‌م ئایینه‌ نه‌که‌وین: که‌ موسا بانگه‌وازی بۆ ده‌کا.

سه‌یره‌ وتیان: شوین ساحیره‌کان بکه‌وین، نه‌یانگوت: شوین هه‌ق
ده‌که‌وین چ له‌ساحیره‌کانه‌وه‌ بی چ له‌موساوه‌ بی. چونکه‌ وه‌کوو گوتراوه‌:
(الناس علی دین ملوکهم) ئه‌وانیش چلکاو خۆری فیرعه‌ون بوون و
هه‌زیان لی‌بوو ساحیره‌کان سه‌ربه‌که‌ون.

ئه‌جار دیمه‌نی ساحیره‌کان راده‌نوتی له‌خه‌مه‌ت فیرعه‌ون داو پێش
ده‌ست پێکردنی به‌رامبه‌ریکرنه‌که‌ دُنیا ده‌بن له‌پاداش وه‌رگرتن و پله‌و
پایه‌ پێدان! ده‌فه‌رموی: ﴿فلما جاء السحرة قالوا لفرعون: ائمن لنا
لاجرأ ان کنا نحن الغالبين؟﴾: که‌ ساحیره‌کان هاتنه‌ لای فیرعه‌ون و
ده‌مپراست و لیپرسراو مامۆستاکانیان له‌گه‌ل فیرعه‌ون دا گفتوگۆیان کرد
وتیان: ئه‌گه‌ر ئیمه‌ سه‌ربه‌که‌وتین و موسامان بۆردا، پاداش و پله‌و پایه‌مان
ده‌دریتتی؟ جه‌نابی پاشا جائیزه‌و نه‌غدینه‌ی بۆ دیاری کردوین؟!

﴿قال: نعم﴾ فیرعه‌ون وتی: به‌ئێ پاداشی نه‌غدینه‌م بۆ دیاری کردو،
ئه‌گه‌ر سه‌ربه‌که‌ون مال و سامانیکی زۆرتان به‌سه‌ردا ده‌رپێژم، وێرای
ئه‌وه‌ش و زیاده‌وه‌ش ﴿وانکم اذا لمن المقربين﴾ ئێوه‌ له‌من نزیک

دەبنەوہو دەتانکەمە ھاونشینى خۆم، واتە: ساحیرەکان داواى پاداشى مالى يان پلەو پایەیان کرد فیرعون وادەى ھەردوک پاداشتەکەى پیدان ! ھەلۆیستى خۆیان نواند کۆمەلێكى بەکرێگراو، فیرعون بەکاریان دیتى بۆ مەبەستى خۆى بەھرەو زانیارى خۆیان دەفرۆشن بەپرە پارەيەك، يان بەپلەو پایەو مەرحەبایەكى فیرعون چ پەيوەندییەکیان بەبیرو باوەرپەرە نیە، ھەر ئەم جۆرە چلکاو خۆرانەن بەدریژایى میژوو طاغوت و ملھورەکان بەکاریان دیتن، خزمەتى خۆیانیان پى دەکەن، درۆ دەلەسەیان بۆ ھەلەبەستەن بەشیعو پەخشان پیتان دا ھەلەلێن ! شایەتى دلتسۆزىو پیاو چاکیان بۆ دەدەن !!

ئىستاتەوا ساحیرەکان لەخزمەت فیرعون دا وادەى پاداش دانەوہو بەخشینی پلەو پایەیان وەرگرت. فیرعون وادەى زیاد لەپیتۆستى پیدان، ئەجار ساحیرەکان دەکەونە گفتوگۆ لەگەڵ ھەزرەتى موسادا دەربارەى ئەوہى ئایا کیتان دەست پێشکەربن ..

﴿قال لهم موسى: ألقوا ما أنتم ملقون﴾ ھەزرەتى موسا عليه السلام ڕیگای دا: کە ساحیرەکان لەپیشدا سیحرى خۆیان بنوینن، پى وتەن: ئیو ئەوہى دەتانەوى بێخەنە بەرچاوو بېھاویژن بابزاندري چیه ! گوريس و ھەبل و پەتکى خۆتان بھاویژن، ھەزرەتى موسا عليه السلام دلتیا بوو لەسەرکەوتن، متمانەى بەخودای خۆى ھەبوو.

﴿فألقوا جباهم و عصيهم﴾ ئىتر ساحیرەکان گوريس و گۆچان و عەصاکانى خۆیان ھاویشتن ھەموو دەست رەنگینیو کارامایی خۆیان خستەکار، جیوہیان کردبوە ناو گوريس و عەصاکانیان، بەتەواوى کارامایی خۆیان بەکار ھینابوو، تەنانەت سیحەرەکیان ھیندە گەورەو سەر سوپەینەر بوو، ترسیکی خستە ناو دلتى ھەزرەتى موساوە ھەبل و عەصای خۆیان ھاویشتن ..

﴿وقالوا: بعزة فرعون وانا لنحن الغالبون﴾ وتیان: به هیمنه تی
 فیرعهون و هیژو توانای نهو ئیمه سهرکهوتوده بین . کاته که چیشته نگاو
 بوو، گوریس و عهصا کانیان به جیوه (زئبق) ناواخن کرابوون، خۆره تاو
 گهرمای گه یانده جیوه که و گوریس و عهصا له گۆره پانه که دا که وتنه جم و
 جول و گۆره پانه که یان پرکرد، ته نانهت حه زره تی موسا عليه السلام وای گومان
 برد: که نهوه جم و جولێ سروشتی یه .

چاو به سته کییان له خه لکه که کرد، ته نانهت بینهران هه موویان
 به حه زره تی موسا شه وه ترسان وایان زانی ماری راستین. وه کوو
 له نایه تی کی تر دا ده فرموی: ﴿فاذا حبالهم و عصيهم يخيل اليه من
 سحره انها تسعى، فاجس في نفسه خيفة موسى قلنا لا تخف انك انت
 الاعلى﴾ (طه/ ۶۶-۶۸) یان ده فرموی: ﴿فلما القوا سحرنا عین الناس
 واسترهبوهم، وجاؤوا بسحر عظیم﴾ (الاعراف/ ۱۱۶) نالسم کاته دا
 فیرعهون و دارو ده سته که ی که یفخۆش بوون و پییان وابوو: ساحیره کان
 سهرکهوتنیان به ده ست هیناو ئیتر عهصای موسا تازه ده ره قه تی نهو
 هه موو مارو نه ژدیها یانه نایه !!

نه جار پهروه ردگار فرمانی به حه زره تی موسا عليه السلام کرد: که هیچ ترسی
 نه بی و عهصا که ی به او یژی، ﴿فالقی موسى عصاه، فاذا هي تلقف ما
 يأفكون﴾: که حه زره تی موسا عليه السلام عهصا که ی هاویشت، ئیتر له پریکا
 هه رچی گوریس و عهصا هه بوون: که به هۆی جیوه وه وایان لی کرد بوون،
 وه کوو ماری راستی بینه بهرچاو، هه مووی قوت دان و هیچی
 لی نه هیشتنه وه، مو فاجه شه روی دا، به خه یالی ساحیره کان دا نه هات بوو،
 نه وان هه رچی کارامایی و ده ستره نگینی خۆیان هه یه خست بویانه گهرو
 له هه موو لایه که وه ساحیری ماهیرو لیزان کو کرابوونه وه، موسا به تا قی
 ته نی و که سی له گه ل نیه جگه له عهصا که ی . که چی له ماوه یه کی زۆر

كەمدا ھەموو ئەو مارە سىحرکردانەى ھەلگوشىن و ئاسەوارىيان نەما، ئەو ھەموو مارە درۆزنانەى ساتىك لەو پىش گۆرەپانىيان پىركەربوو، دەھاتن و دەچوون ھىچيان نەمان و عەصاي موسا لولى كردن و قوتى دان ! وەكوو لەئايەتتىكى تردا دەفەرموى: ﴿واوحينا الى موسى ان الق عصاك، فاذا هي تلقف ما يافكون، فوقع الحق وبطل ما كانوا يعملون﴾ (الأعراف/ ۱۱۷-۱۱۸).

ئىتر عىلم و زانىيارى كاريگەرىى خۆى دەرخت، ئەوان زانىيان: كە ئەمەى موسا دەينۆيتى سىحر نىو لەھى ئەوان ناچى، جگە لەئيمان ھىنان ھىچى تریان بەدەستەو نەما، ﴿فألقي السحرة ساجدين﴾ ساحىرەكان بەناچارى بەرودا كەوتن و چوونە سوژدە، چونكە دلتيا بوون ئەوھى ھەزەرەتى موسا كردى لەزور تواناي ئادەمیزادەو ھەو ئەو ھەو ھىچى خوداي بوونەو ھەرە، بۆيە ھىچيان بەدەستەو نەما جگە لەوھى كەخرانە حالەتى سوژدەبردن بۆ ئەو خودايەى: كە بەدەيھىنەرى بوونەو ھەرو ئەوانەو موعجىزەى ئاواى بەخشیو بەموسا.

﴿قالوا آمنا برب العالمين، رب موسى و هارون﴾ واتە: ساحىرەكان بەيەك دەم وتیان: ئيمانمان ھىنا بە (رب العالمين) بە خوداي بوونەو ھەر، خوداي موسا و هارون. چى تر لە حالەتى گومرايى دا نامىنينەو، ئيمانمان ھەلبارد بەسەر كوفردا، ھەقمان و ھەرگرت و بەتالمان و ھەلانا، فیرعەون بەھىچ نازانين و لەزەبرو زەنگى ناترسين و بەتەما بەخشش و پاداشى نین.

پىش ساتىك بەتەما سەرکەوتن و پاداش و ھەرگرتن بوون لەفیرعەون، بەتەما بوون کيسە پارە و ھەرگرتن و ببنە ھاوئىشىنى فیرعەون و لەمە جلیسى دا کاتى لەگەل بەسەر بەرن، خاوەن عەقیدەو قەضیە نەبوون، بەلام ئەو ھەقەى چاویان پى كەوت و كاری لەناخيان كرد، یەكسەر لەناخەو ھەموو بیرو بۆچون و خەيالىكى ھەلەو ھەلەو ھەلەو، سەرلەبەر

گوربانکاری به سهردا هیئان ، هه ژاندنی وایتلاقاندن و تیکی وهردان و نیمانی گه یانده ناوقولایی دلیانه وه و پهرده ی کوفرو گومپایی له سهر لابردن، دل و دهروونی صاف و بیگهرد کردن و به نووری ئیمان ئاوه دانی کرده وه، له چهند سات و کاتیکی زۆر کورت و قیاسی دا خۆیان بینیه وه، که وتونه سوژده و به ناچاری زوبانیان به وشه ی ئیمانیه ئیان ده گهری و ده لێن ئیمانان به خودای بوونه وه ره هیئا، بروامان به خودای موسا و هارون کرد.

دلی ناده میزاد تابلی عه جایی و سه سوپهینه ره، هر له گهل شتیکی
کاریگه ری ویکهوت، خیرا ده گورپی پویه پیغه مبر ﷺ ده فهرموی:
(ما من قلب الا بین اصبعین من اصابع الرحمن ان شاء اقامه وان شاء
ازاغه) (بوخاری و موسلیم) نه وه تا له ماوه ی چهند ساتیکدا ساحیره
به کری گیراوه کان نهو گورانکارییه یان به سهردا هات و بوونه نهو خاوه
نیمانه پته وه، له پیش چاوی نهو جه ماوه ره و فیرعه ون و دارو ده سته که ی
نیمانه یتانی خویان راده گه یهنن و هیچ باکیان له فیرعه ون و زه برو زهنگی
نیوه گوی به ههره شهو دارو فه لاقه ی نادهن. به لایانه وه مبه ست نیه دوا ی
نیمانه یتان و رو به رو بوونه وه ی فیرعه ون چیان به سهردی
چیان لی ده کری !!

ئەو ھېژو قوۋەتى ئيمانەو بېروا بەژيانى داۋىيە، ئاۋا چاۋنە ترس و بىياكى كردن. بىگومان ئەم روداۋە؛ ئەم ئىنقىلابە كىتوپرىيە ۋە كوۋ تىرىشقە ۋابو، بوۋمەلەرزەيەك بوۋلە فیرعەون و دارو دەستەكەى دا، ئەو ھەمكە جەماۋەرە كۆكراۋەتەۋە، دارو دەستەو ياساۋلەكانى فیرعەون گۆشيان كردون و جۆرەھا درۆۋ دەلەسەيان بەگۈى داۋون، پىيان گوتوون: موسا ئیسرائىلىيەكە ساحیرەو دىھەۋى بەسیحرو جادو بازى خۆى، ئىۋە لەخاكى مىصر دەربىكاو بۆخۆى بېیتە ھوكمران، ۋەرن بېروانن چۆن

ساحیرەکانی پاشا بۆری دەدەن و دەمکۆتی دەکەن، ساحیرەکانیش خۆیان
ئامادەکردووە بەتەما وەرگرتنی جائیزە و پاداشن، تەنانەت :
کە گوریسەکانیشیان هاویشتن بەھیمەت و عیزەتی فیرەون هاویشتیان،
دەی ئەوەتا لەچەند ساتیەک دا تێدەشکێن و دان بە تیشکانی
خۆیان دا دەنن!

شۆرشێکی گەورە و مەزن بوو، کۆرسی فیرەونی لەقاند، بەلکوو ژێرو
زەبەری کرد، ئەو خەیاڵ و بیرو بۆچونانە پوچ کردووە : کە گوايە فیرەون
خودایە یان لەنەوێ خوداکانە - وەکوو لەبیری سەردەم و رۆژگارد
وابابوو - !

ئەوانە ی لێ هەلگەرانەو ساحیرەکان بوون، چین و تووژێکی کاریگەر
لەژێر دەسەلاتی چوونەدەرەو، ساحیر و جادوگەر لەو رۆژگارەدا چین و
تووژێکی خاوەن پلەو پایە بوون، سیحر کاریکی پیرۆزو رێزدار بوو،
کاهین و بەرپرسەکانی پەرستگاگان ئەنجامیان دەدا، ئەمانیش چین و
تووژێکی زۆرو قسە رویشتوو بوون، دەی ئەوا ئەوانە تیکرا ئیمانیان
بەخودای موسا و هارون هینا، هەلبەتە جەماوەریش ئەمڕۆ یا سبەی
شوینیان دەکەون، حەقیقەتیان بەچاوی خۆیان دیوە لەپیش چاوی ئەوان
ساحیرەکان خودایەتی فیرەونیان رەت کردەووە کەوتنە سوژدەو ئیعلانی
ئیمانەینانی خۆیان کرد؛ دەی تازە جگە لەزەبرو زەنگ و قامچی و دارو
فەلاقە هیچ شتیکی تر نەماوە پارێزگاری عەرشی فیرەون بکا، زەبرو
زەنگ و هیژو دەسەلات بەبێ بیرو باوەر کۆرسی و فەرمانەرەوایی
پی ناپارێزین .

بۆیە فیرەون بەتەواویی ترساو تینی بۆ هات و پەنای بردە بەر
تەھدیدو ھەرەشە توند، سەرەتا ویستی ساحیرەکان تۆمەتبار بکا بەوێ:
کە لەگەڵ موسادا لەژێرەو یەکیان گرتووە موانەریان کردووە.

﴿قال: آمَنتُم له قبل أن آذن لکم!﴾ وتی: ئەو بەبی ئەوێ من رینگاتان پی بدهم و رازی بم ئیمانتان هیتا؟ ﴿انه لکیر کم الذی علمکم السحر﴾ بیگومان موسا مامۆستاو ساحیره گهواره که تانه، ئەو فیڕی سیحری کردون و لهو پێش ریک که وتوون، ئەگینا چۆن بەبی رەزامەندی من ئیمان دههیتن؟ وادیاره به ئەنقەست سیحره کانتان وا ئەنجام دا ژیر بکهون!!

بیگومان ئەم تۆمەتبار کردنە فیڕهون بۆ ساحیره کان په یوهندی یه کی دووری ههیه، چونکه ئەوکاتە فیڕهتی موسا ﷺ له مالی فیڕهون دا پهروهرده دهکرا، ههندی له کاهینه کان سه ره رشتی پهروهرده کردنه که یان دهکردو ههزرتی موسا ﷺ هاتوچۆی ههندی له کاهینه کان کردوه، جا فیڕهون ئەم په یوهندی یه دێرینه ی زیندو کردهو ههیتایهوه گۆڕی، بهلام به پێچهوانهوه چونکه ده بوايه بلی: موسا قوتابی ئیوه بووهو ئیوه فیڕی سیحرتان کردوه بهلام بۆ چه واشه کاریو زلکردنی مهوزوعه که له بهر چاوی جه ماوه ئاوا پاساوی دایهوه!

ئه بجا دهستی کر به هه ره شه کردن و وتی: ﴿فلسوف تعلمون﴾ لهو بهولاره ده زانن: تۆ لهی من چۆن ده بی و چیتان پی ده کهم. ﴿لأقطعن أیدیکم و أرجلکم من خلاف و لأصلبنکم أجمعین﴾ به ته نکید دهست و قاچتان به پێچهوانهوه ده برم؛ دهستی راست و قاچی چه پتان ده برم و ئه بجا به دهست و قاچ براوی هه موانتان هه لده هاوه سم و بهو ته عزیبه ده تان کوژم!

بهلام هه ره شه کوا کار لهودله ئیمان داره تازه موسو لمان بوانه دهکا؟ هه رچهنده ده یان زانی: فیڕهون مله ور طاغووتهو ئەوێ ده یلی: ته نفیزی دهکا، بهلام ئەوان بر واو ئیمانه که یان زۆر له زو لّم و سته می فیڕهون به هیت تر بوو، به هیواشی و بی ئەوێ خۆیان تیک بدن، یان بیارینه وهو سکا لای کهن.

وتيان: ﴿لا ضير انا الى ربنا منقلبون﴾ چ زەرەرۈ زيانئىكمان پسى ناگا،
چىت لەدەست دى بىكە، چ باكمان لەھەرەشەو غەزابى تۆنە،
ھەموومان گىيائى مردن، ھەموو كەس دەبى بىرى، ئىمە بۆلای خودای
خۆمان دەگەپرى ینەو، پاداشتى خودامان دەوى، خودا بۆخۆى دەزانى
چمان پى دەكەپرى چۆن تەغزىبمان دەدەى، ئەو لەپاساوى ئەویدا پاداشتمان
دەداتەو، ژيانى بەختەو ەرىمان دەداتى: كەژيانى جاويدانى ناو بەھەشتى
رازو ە.

﴿انا نطمع ان يغفر لنا ربنا خطايانا ان كنا اول المؤمنين﴾ ئىمە
بەتەماي ئەو ەين خودای خۆمان لەتاوانەكانمان بىورى، لەتاوانى ئەو
سىحرو جادو بازىيەى بەزۆر پىت ئەنجام داین چاوپۆشيمان لىكە. لەبەر
خاترى ئەو ەى لەم فستىقالەدا يەكەم دەستەو كۆمەل بووین ئيمانمان ەینا،
يان لەبەر ئەو ەى يەكەم كۆمەلەين لەقىبى يەكان: كە ئيمانمان
ەینا، ئىتر فىرەمون ھەموويانى شەھىد كردن و ھەرەشەى خۆى بىردە
سەر، بەتەئىكىد خوداش وادەى خۆى بىردۆتە سەر و بەبەھەشتى بەرىنى
شادمان كردون.

ئەللا لەكايگەرى ئيمان كاتىك لەدل و دەروون دا پەيدا دەبى و جىگىر
دەبى، كاتىك گيان دادەپۆشى و ئارامى دەخاتە نىو نەفس و ەتزو تواناى
دەداتى: دل و دەروون تىر دەكاو ھەرچى لەجىھان دا يە بەلایەو
پوشىكە !!

وشەى (طمع) لەم شوئىنانەدا بەمانا يەقىن دى. وەكوو ھەزەرەتى
ئىبراھىم عليه السلام فەرمووى: ﴿والذي اطمع ان يغفر لي خطيئتي يوم الدين﴾
(الشعراء/۸۲).

کۆتایی چیرۆکه که و ئهو « نایش ده کا: که له گهل مه و زوعی سوره ته که دا ده گونجی! ده فهرموی: ﴿وَأَوْحِنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي لَيْلًا أَنْكُم مُّتَّبِعُونَ﴾ واته: نیکامان بۆ موسا کرد: که شه و ره و به نه ته و هی ئیسرائیل بکا، به شه و له گهل قه و مه که ی به ره و ده ریا بکه و نه پری، (وادیار» فهرمانیان پی کراوه به ره و خالی به یه ککه یشتنی خلیجی سوئس به ره و ناوچه ی ده ریاچه کان ره و بکه ن).

حه زره تی موسا ﷺ چۆنی فهرمان پی کرابو ئاوا هه لئس و که و تی کرد» په ره و ردگار هه وائی ئهو ی دابو به موسا ﷺ: که فیرعه ون و له شکره که ی شوئینان ده که ون، به لام پییان ناگهن و خۆی به نی ئیسرائیلی یه کان رزگاریان ده بی و فیرعه ون و له شکره که ی ده خنکین! وه کوو ریوایه ت کراوه: نه ته و هی ئیسرائیل چوارسه دو سی سال له خاکی میصر دا مانه وه . ئهو شه و هی ره و یان کرد جه ژنی (فصح) بوو، ژماره ی ره و کهران وه کوو له ئیبنوعه بیاسه وه ریوایه ت کراوه شه شصده هه زار پیاده بوون له بیوا، جگه له ژن و مندال .

فیرعه ون به م کهین و بهینه ی نه ته و هی ئیسرائیلی یه کانی زانیبوو، فهرمانی کر» ئاماده باشی یه کی ته و او (تعبئة عامة) یه ک بکری بۆ به رهنگاری بوونه و هی ره و کردنه که و نه هیل ی به ئاکام بگا.

بۆ ئه م مه به سته ﴿فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنَ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ﴾ که فیرعه ون دئیا بوو له پیلانی به نو ئیسرائیلی یه کان و زانی بریاریان داوه میصر به جی پیلان رقی هه لساو به ته و او ی فسقه ل بوو، خیرا فهرمانی دا بنیرن بۆ شارو شارو چکه کانی ولاتی میصر سه ربازو پیاوی سوپا کۆبکه نه وه، چلکا و خۆرو یاسا و له کانی فیرعه ون به ولات دا بلا بوونه وه، ده ستیان کرد به کۆکردنه و هی سه ربازو پۆلیس به لام وادیار» فیرعه ون هه سته به خه ته رو هیژو توانای هه زره تی موسا ﷺ شوئینکه و توانی کرد بوو، بۆیه هه وائی دا

ورەى لەشكرو دارو دەستەكەى بەرز بکاتەو، ھەلینان بۆ ئەو ەى لەگەلیدا بکەونەپرى و دووى بەنوئیسرايلىیەکان بکەون نەھیلن دەرچن، بۆ ئەم مەبەستەش سىسيفەتى بۆ نەتەو ەى ئیسرايیل دیارى کرد، بۆ ئەو ەى لەشەئەن و شکۆمەندى شوینکەوتوانى موسا کەم بکاتەو ەو جورە شەرعیەتیک بدا بە بەدودا چون و گێرانەو ەى بەنوئیسرايلىیەکان بۆ ژیر رکینفى خۆی و دلنیا کردنەو ەى لەشکرەكەش لەسەرکەوتن.

دەلى: ﴿ان هؤلاء لشرذمة قليلون﴾ نەتەو ەى ئیسرايیل: کە شوین موسا ﷺ کەوتوون کۆمەلێكى کەم و بىھێزن، بەئاسانى دەتوانین دیلیان بکەین، یان بیانکۆژین، یان بیاغەینەو ە ژیر رکینفى خۆمان. دەى کە ئەو ە حالیانە ئەدى ئەم ھەموو لەشکر کۆکردنەو ە لەچى و ئەم تەعبیئە گشتىیە لەچى.

﴿انهم لنا لغائظون﴾ ئەوان سەرپێچى فەرمانى ئیمە دەکەن و ھەرچى ئیمە پێمان ناخۆش بى ئەوان ئەو ە دەکەن، ناشوب و فیتنەبى بەرپا دەکەن، خشل و زێرو زیو ەكەشیان بردوین و رەویان کردو ە، لەژیر رکینفى ئیمە چوونەدەر. کە وابى ئەوانە خەتەرن و ئیمە بەئاسانى نایانویرینى !!

﴿وانا لجميع حاذرون﴾ ئیمە ھەموومان وریاو بەناگاین دەزانین چى دەکەن و بەتەما چىن، ناھیلن بەمرز بگەن، جلەوى فەرمانپەرەواى بەدەست ئیمەو ەیە، چەك بەدەست و خاوەن ھیژو توانین، دەمەوى قەلاچۆیان بکەم و لەناویان بەرم . بەکورتى فیرەون نەیدەزانى چۆن پاساو بۆ لەشکرکێشىیەكەى بێتیتەو ەو بەچ بیانوێەك سوپاکەى ھەلنى بۆ بەدوادا چوونى بەنوئیسرايلىیەکان .

﴿فاخرجناهم من جنات وعيون و کنوز ومقام کریم﴾ دل و دەروونى تاقمى فیرەونمان ھینایە سەر ئەو ە بەدواى بەنوئیسرايلىیەکان

بەكمون، لەناو ئەو باخ و باخاتەى تىيدا دەژيان دەرچوون، سەرچاۋەو
كانياۋى سازگارو باخى پىر دارىمىۋە سەوزو بەرەنەقيان بەجى ھىشت،
مال و سامانى پەزمەندەكراۋى ناو زەۋىو خەزىنەكانيان وازلى ھىنا، خانو
كۆشك و بالەخانەكانيان لەدوا خۇيان ھىشتەۋە دوا نەتەۋەى ئيسرائىل
كەوتن و شوين پىيان ھەلگرتن، ئەم چۈنەدەرەۋەيان دوا چۈنەدەرەۋەو
دوا ديداريان بوو بەو مال و سامان و باخ و كانياۋەى ھەيانبوو، بۆى
نەگەرەنەۋەو نەياندىيەۋە.

﴿كذلك وأورثناها بني اسرائيل﴾ پەرۋەردگار دەفەرمىۋى: كار بەوجۆرە
بوو: كە بىرپارمان دابوو، فىرەمون و دارو دەستەكەيمان لەمىصر ۋەدەرناو
شوین و گەنج و خەزىنەو باخ و كانياۋو جۇگاۋ زەۋىو زارى ئەوانمان
بەمىرات دا بەنەتەۋەى ئيسرائىل، ئەو نەتەۋە ژىردەستەو چەوسىنراۋەمان
رزگار كردو نازادىو ملك و سامانمان پىدان. ۋەكوۋ لەئايەتتىكى تردا
دەفەرمىۋى: ﴿وأورثنا القوم الذين كانوا يستضعفون مشارق الأرض و
مغربها التي باركنا فيها﴾ (الأعراف/۱۳۷).

﴿فأتبعوهم مشرقين﴾ فىرەمون و لەشكرەكەى لەكاتى خۆرەلاتن دا
لەلاى خلىجى سوئس بە بەنوئىسرائىلىيەكان گەيشتن، ئىتر ترس و
خۇفئىكى زۆر كەوتە ناو نەتەۋەى ئيسرائىلەۋپىشيان دەرياۋ
دواۋەيان دوزمن!

دەفەرمىۋى: ﴿فلما تراءى الجمع﴾ كە ھەريەك لە لەشكرى
فىرەمون و نەتەۋەى ئيسرائىل يەكتريان بىنى ﴿قال أصحاب موسى: انا
للمدركون﴾ تاقم و پىپىرى ھەزەرەتى موسا وتيان: ئەوا فىرەمون و
لەشكرەكەى پىمان گەيشتن و بەتەئكىد دەمانكوژن و تازە گيان
دەرنابەين. ناھا ئىستا نا ئىستا قەلاچۇمان دەكەن.

حه زه رته موسا عليه السلام دلنه وایي کردن و دلی دانه وه **(قال)** پییانی فرموو: **(کلا)** نه خیر نه وان به ئیمه ناگهن، ناتوانن قه لاچومان بکهن، به سهرمان دا زالتابن **(ان معي ربي سيهدين)** بیگومان من خودام له گه له، شاره زاییم ده کا بو ریگهی رزگار بوون. ئیمه سهرده کهوین، مه ترسن و خه متان نه بی.

نالهم کاته ناسکه‌دا لهم ویستگه ترسناکه‌دا: که نه‌ته‌وهی ئیسرائیل گیانیان گه‌یشتبوه سه‌ری لوتیان و ده‌ستیان له‌خۆیان شوشتبوو، به‌هیوای ژیان نه‌مابوون و چه‌زهره‌تی موسا علیه‌السلام وهری به‌رده‌نان و ترس و له‌رزوی لی‌ده‌ره‌واندنه‌وه ، فریاد‌ره‌سیان پی‌گه‌یی و شه‌وه‌زه‌نگی نا‌ئومیدییان لی‌ به‌روژبووه‌وه ﴿فأوحینا الی موسی أن اضرب بعصاک البحر﴾ سروشان بو موسا علیه‌السلام کرد: که به‌عه‌صاکه‌ی له‌ده‌ریا بدا.

ئەویش عەساکەى لە دەریا دا ﴿فانفلق﴾ فکان کل فرق کالطود
العظیم ﴿ دەریا لێک بلاؤبوو، دوانزە جادەپێی تێکەوتن و ئاوەکە تەبارى
بەست، ھەر تەبار ئاویک دەتگوت: کێوی بەرزو سەرکەشە، رینگاکان
بەھەواو بەتیشکی خۆر وشک بوونەووە تەپراییان تێدا نەما، رینگاکان
بەگوێزەى تایەفەو ھۆزەکانى بەنوئیسراڤیلی بوو، ھەر ھۆزەیان بەرینگایەک
دا روڤشتن، بەبى ترس و بیم بەناو دەریادا و بەریبازی وشک دا کەوتنە رى!
وھکوو لەشوتنێکى تردا ئاماژە بەئەو دەکاو دەفرموی: ﴿فاضرب لهم
طريقاً فی البحر یبساً لاتخاف درکا ولا تخشى﴾ (طە/۷۷).

فیرعهون و له شکره کە ی که نه مه یان بینى سه رسام بوون و چه په سان، به چاوى خو یان به روناکی چیشته نگاو نهو دیمه نه سه رسو پهینه ریان بینى و تیر تیر سه بریان کرد.

﴿وَأَرْسَلْنَا ثَمَّ الْآخِرِينَ﴾ تا قم و پیړه کې تر که جه ماعه تی فیرعه ون
 بوون له دهریا نزیکیمان کردنه وهو شوین جه ماعه تی موسا که وتن، پاشه تای

بەنۇئىسرائىلىيەكان لەدەريا دەرچون و پاشەتاي جەماعەتى فیرەئون
هاتنە ناو دەریاوە .

﴿وَأَنْجَيْنَا مُوسَى وَمَنْ مَعَهُ أَجْمَعِينَ﴾ موساو تاقم و کۆمەلای لەگەلای
بوون هەمویانمان رزگارکردن ، کەسیان تێدا نەچوو .

﴿ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ﴾ پاشان دەریامان وێک هێناوە، فیرەئون و
سوپایە کەیان هەموو خنکاندن و کەسیان لای دەرەنچوو .

﴿إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَةٌ﴾ بێگومان لەم چیرۆکەدا، لەسەروداوە
سەيرو سەر سوڕهێنەرەکانی دا پەندو ئامۆژگاری و نیشانەهەن
لەسەر بەتوانایی خوداو راستی پێغەمبەرایەتی موسا عليه السلام ،
لەسەر رزگارکردنی خوداپەرستان و لەناوبردنی
ستەمکاران .

کەچی وێرایی ئەم بەلگەو نیشانانە ﴿وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾
زۆربەی زۆری قیبطیەکان کە مابوونەووە لەناو میصردا هەروا زۆربەی
زۆری بەنۇئىسرائىلىيەکانیش ئیمانیان نەهێنا .

کەوابێ ئەتۆش ئەى موحەمەد! دلتەنگ مەبە بەوێ کە
زۆربەی قورەیشیەکان بەدرۆت دەخەنەووە ئیمانێ پێتاهێنن،
ئەمە داب و نەرتی زۆربەی گەلە پێشینهکان بوو .

﴿وَإِنْ رَبُّكَ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ بێگومان خودای تۆ ئەى موحەمەد!
بالادەست و خاوێن دەسەلاتە . تۆلە لەدوژمنەکانی دەسیێنی و
وازیان لای ناهێنی، خاوێن رەحم و بەزەییە بۆ بەندە موسولمانەکانی و
چاودێرو پارێزگاریانە !!

چیرۆکی دووهم: چیرۆکی حه زره تی ئیراهیمه عليه السلام

ئهم چیرۆکه پێک دی له سی به ش:

۱- هه ره شه کردن له وانه ی بته رستی ده که ن و به یانکردنی

صیفه تی نه و خودایه ی شیای په رسته

وَأَنذَلْ عَلَيْهِمْ

نَبَأَ إِبْرَاهِيمَ ﴿٦٩﴾ إِذْ قَالَ لِأَيِّهِ وَقَوْمِهِ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظُلُّ لَهَا عَاكِفِينَ ﴿٧١﴾ قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَ كُرًا إِذْ تَدْعُونَ ﴿٧٢﴾ أَوْ يَنْفَعُونَكُمْ أَوْ يُضُرُّونَ ﴿٧٣﴾ قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا آبَاءَنَا كَذَلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٧٤﴾ قَالَ أَفَرَأَيْتُمْ مَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾ أَنْتُمْ وَءَابَاؤُكُمْ الْأَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾ فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّي إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٧﴾ الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ﴿٧٩﴾ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿٨١﴾ وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ﴿٨٢﴾

له سه ره تاي سوره ته که دا باسی خه فه تباری حه زره تی موحه مه دی کره
له سه ره نه وه ی که ئیمانی پی تاهیتن، نه جار بو دل دانه وه ی نه و، چیرۆکی
حه زره تی موسای گیرایه وه، بو نه وه ی پیغه مبه ر بزانی: که نه و خه م و

خه فه ته تووشی هه زره تی موساش هاتوو، نه مجار به شوین نه وه دا چیرۆکی
 هه زره تی ئیبراهیم علیه السلام ده گێڕیتیه وه بۆ نه وه ی پیتغه مبه ر بزانی که خه م و
 ناره هه تی ئیبراهیم علیه السلام له هی موساش زیاتر بوو: چونکه ده بیینی باوک و
 خزم و کهس و کاری به ره و دۆزه خ ده پۆن و ناتوانی رزگاریان بکاو له و
 رتیه به ده ته لایان دا.

هه موو نه م چیرۆکانه ئامازه به وه ده کهن: که سه رپیتی کردنی
 نه ته وه کان بۆ پیتغه مبه ره کانیا ن داب و نه ریتیکی کۆنه و به رده وامه،
 پیتیست به غه م و ناره هه تی ناکا.

جانیستا دیینه سه ر به شی یه که می چیرۆکی هه زره تی ئیبراهیم
علیه السلام له گه ل نه ته وه که ی دا: که بریتییه له ده رپینی ناره زامه ندی هه زره تی
 ئیبراهیم علیه السلام دژی خزم و کهس و کاری: که بته رستیان ده کردو هاوه لیا ن
 بۆ خودا داده نا، هه روا نه وه ش رو ن ده کاته وه کی خودایه و کی شیایو
 عیباده ت بۆ کردنه.

ده فه رموی: ﴿واثل علیهم نبأ ابراهیم﴾ نه ی موحه ممه د! چیرۆکی
 هه زره تی ئیبراهیم علیه السلام بۆ گه ل و نه ته وه که ت بخوینیه وه بۆ نه وه ی ئیما ن
 به یئن و چاو له ئیبراهیم بکه ن له دلسۆزی و پشت به ستن به خوداو عیباده ت
 بۆ کردنی و یه که تاپه رستی دا، له ته به رپا بوون له موشریک و سه ته مکاران.
 بیگومان په ره ردگار هی دایه تی ئیبراهیمی دابوو، هه ر له مندالی یه وه
 به خودا ناسی گه وه بو بوو. جاکه پی گه یی و ده ست و دوی خو ی ناسی دژی
 نه ته وه که ی وه ستاو ناره زامه ندی خو ی ده رپری دژی بته رستییه که یان.

نه ی موحه ممه د نه وه یان بۆ بخوینیه وه ﴿اذ قال لأیه و قومیه: ماذا
 تعبدون؟﴾ کاتی به باوکی و به گه له که ی خو ی گو ت: نه وه چی یه ئیوه
 ده یان په رستن؟ نه م په یکه ره بی گیانانه چین ئیوه به سه ریاندا کۆم بوونه وه و
 له ده وریان خو تان کۆشه له کرده، بۆیه به م شیوه په رسیاره ته حقیر ئامیژه

ئامازهي بۆ كردن، بۆ ئه وهى سهرنجيان رابكيشى كه ئه و شتانهى ئه وان
عيباده تيان بۆ ده كه ن به هيچ شتوه يه كه شياوى په رستن نين، هيچ عه قل و
ياسايه كه په سندی ناكا.

خزم و كه س و كاره كه ي وه لاميان دايه وه، به شانازيه و دانيان نا
به بته رسيه كه يان دا ﴿قالوا: نعبدا أصناما فنظّل لها عاكفين﴾ وتيان:
ئيمه به شانازيه و ئه م بتانه ده په رستين و به خودايان ده زانين و
به رده واميش ده بين له سهر په رستتيان، شه وو روژ
به ندايه تيان بۆ ده كه ين !!

حه زه تي ئيبراهيم عليه السلام ويستى به ناگايان بيتته وه دلى مردويان زيندو
بكاته وه، عه قلى خه ره فاويان ناگادار بكاته وه، ﴿قال: هل يسمعونكم اذ
تدعون أو ينفعونكم أو يضرون﴾؟ پى گوتن: ئه رى كاتيك ئيه وه له و
بتانه ده پارينه وه عيباده تيان بۆ ده كه ن گوشتيان ليتانه؟ ئايا هيچ خير و
قازانجتان بۆ كيش ده كه ن؟ يان زياتتان لى دورده خه نه وه؟ كه م ترين شت بۆ
خودايه كه په رستشى بۆ بكري ته وه يه: كه نزاو پارانه وهى عاييده كان
بييسى؟ ده ي كه ئه م بتانهى ئيه وه به خودايان ده زانن بى گيان و هيچ نه بيس
بن ده بى سوو له په رستنه كه يان دا چى بى؟ بۆ توژى بيرناكه نه وه، بۆ چى
به خوتاندا ناچنه وه؟ چۆن ريگا به خوتان ده دن عيبادت بۆ ئه و په يكه ره
بى گيانانه بكه ن؟!

هه لته ئه وان وه لاميكيان پى نه بوو بۆ ئه م پرسياره و گومانيشيان
نه بوو له وه دا: كه ئيبراهيم عليه السلام گالته و قه شمه ريبان پى ده كاو پرسياره كه ي
به توانجه وه يه. بۆيه وه لاميكى سه خيفانه يان دايه وه ﴿قالوا: بل وجدنا
آباءنا كذلك يفعلون﴾ وتيان: به لكوو ئيمه باوك و باپيرى خومانان ئاوا
ديوه و به م شيه ئه م په يكه رانه يان په رستوه! ئيمه ش چاو له ئه وان
ده كه ين! ئه م په يكه رانه بى هه ستن وقازانج و زيانيان پى ده سته به رنابى،

به لām ئيمه پيشينانى خۆمان بينيوه عيباده تيان بۆ كردون ئيمه ش بۆيان ده كەين |

به راستى وه لāmىكى خه جالّهت ئامىزه، به لām ئەو پهيكه ربه رستانه شهرميان نه كردو وتيان، وه كوو چۆن قوره يشيه كانيش بى شهرمانه هه مان هه لسو كه وتيان نواندو پاساوى بته پرستيه كه يان به وه دى نايه وه: كه باوك و باپيرانيان كردويانه و نه وانيش شويتن پى نى نه وانيان هه لگر توه.

ئەمە به هيترين به لگه يه له سهر ئەوه: كه لاسايى كردنه وه له عه قيدو پيرو باوه ردا كاريكى ناپه سنده و پتويسته عه قيدو باوه ر پشت به به لگه ي عه قلى و نه قلى ببه ستى و ئيمان له سهر بنج و بناغە ي پته و دابه زرى.

جا له به رامبه ر ئەو ميشك وشكى يه ي موشرى كه كان حه زره تى ئيراهيم عليه السلام و پراي بارقولى و پشوود رى تى كه م وى نه ي، ناچار بوو هيرشى تونديان بكاته سهر و دوژمنايه تى خۆى دژيان رابگه يه نى، به توندى ره خنه له و پيرو باوه ره فاسيده بگرى: كه رى گاده دا عيباده ت بۆ ئەو جوړه پهيكه رانه بكرى، ﴿قال: أفرأيتم ماتعدون﴾ وتى: هه وائم بده نى و پىم بلين: ئەو شتانه ي ئيوه ده يان په رست و به خودايان ده زانن ﴿أنتم و آبآءكم الأولين﴾ ئيوه باوك و باپيرانى پيشينه تان، هه ر له كو نه وه هه تا ئەم رۆ ئايا ئەو عيباده ت كر د نه ي ئيوه پيشينه كان تان چ سودى كى هه بووه؟ له جى نى خۆيدا بووه؟

ده ي نه گه ر ئەم پهيكه رانه كاريگه ريه كيان هه يه، با من تووشى زيان بكه ن! خراپه م پى يگه يه نن | چونكه ﴿فأنهم عدو لي الا رب العالمين﴾ ئەوانه دوژمنى منن، عيباده تيان بۆ ناكه م، به خودايان نازانم، هيچ گرنگى كيان پى نادهم؛ به لām ﴿رب العالمين﴾ كه خودايه كى حه ق و راسته و به ديهي نه رو رزق و رۆزى دهرمه، له دونيا و له قيامه ت وه لى و سهر په رش تيارمه، ئەمەن هه ر سهرى به ندايه تى بۆ ئەو نه وى ده كه م،

عیبادهت و پهرستشی خۆم ههر ئاراستهی زاتی پاکی ئهو دهکهم و کهسی تر بهخودا نازانم، کهوابوو عیبادهت کردم بۆ ئهو بتانه عیبادهتکردنی دوژمنه، بۆیه خۆمی لی دهپاریزم و عیبادهتی کهسیک دهکهم خێرو فەر هه مووی به دهست ئهوه .

ئابهوشیوه هه زههتی ئیبراهیم عليه السلام له پیناوی عه قیدهو بیرو باوهردا دهسبهرداری خزم و خویشی بوو . جاری جودابوونهوهو دوژمنایهتی خۆی بۆ خۆیان و خودا درۆزنهکانیان راگهیانده، ئهو زاته پیرۆزه (قدوة حسنة) یه بۆ موسولمانان تا رۆژی قیامت، بۆیه دهبی پرواداران بزائن که له عه قیدهو موجهلهو موساوه مه نیه، هیچ شتیک له بهرامبهر عه قیدهو کیشی نیه، نابێ بۆ خزم و باوک و گهل و نیشتییمان دهستبهرداری بیرو باوهربین، دهبی له پیناوه عه قیدهو دهستبهرداری هه موو شتیک بین، په یوهندی په یوهندی بیرو باوهره، شتهکانی تر دوا عه قیدهو، عه قیدهو بناغهیهو شتهکانی تر له سهر ئهو داده مه زین!

هه زههتی ئیبراهیم عليه السلام بۆیه (رب العالمین) ی چهرت کر . چونکه له وانیه بریک له باوک و باپیره پێشیننهکانیان خودایان په رست بی، یان له تهک خودادا شتی تریان په رست بی، کهوابوو ئهم چهرتکردنه بۆ نیحیاط پێویست بوو، چونکه باسه که باسی عه قیدهیهو هه ساسه!

ئهم هه لۆیسته مه ده ئیه هه لۆیستی خاوهن باوهرانی راسته قینهیه، هه لۆیستی ئه وانیه: که پشت به خودا ده بهستن و چ باکیان له غهیری خودا نیه، دلیان له راستی هه لۆیستی خۆیان و موجهلهو موساوه مه به هیچ شیوهیهک ناکهن!

ئهو تا هه زههتی نوح عليه السلام بهرامبهر کۆمهلی کافرو موشریکهکان ده فهرموی: ﴿فأجمعوا امرکم و شرکاءکم ثم لا یکن امرکم علیکم غمه، ثم اقضوا ولا تنظرون﴾ (یونس / ۷۱) .

حه‌زره‌تی هودیش بهرامبه‌ر کافره‌کان فهرموی: ﴿انی اشهد الله انی بریی مما تشرکون من دونه فکیدونی جمیعاً ثم لا تنظرون، انی توکلت علی الله ربی و ربکم..... (الایة) (هود/۵۴-۵۵).

نه‌مجار هه‌زره‌تی نیبراهیم (علیه السلام)، ده‌ست ده‌کا به به‌یانکردنی وه‌صفی په‌روه‌ردگار، پی‌تج صیفه‌تی بۆ به‌یان ده‌کا:

۱- ﴿الذي خلقني فهو يهدين﴾ (رب العالمين) خودایه‌کی ته‌وتویه منی له‌نه‌به‌وه به‌دی‌هیناوه، هه‌روه‌کوو چۆن هه‌موو مه‌خلوقات ته‌و به‌دی‌هیناون هه‌ر ته‌و هیدایه‌تم ده‌دا بۆ به‌خته‌وه‌ری دوتیاو قیامه‌ت، وه‌کوو له‌شوینیکی ترده‌ فهرموی: ﴿الذي خلق فسوی والذی قدر فهدی﴾ (الاعلیٰ/۲-۳). هه‌موو شتیک به‌پیتی نه‌خشه‌و پلانی په‌روه‌ردگار دیۆ ده‌روا، ته‌و به‌دی‌هیناوه ته‌و به‌رپویه ده‌باو هیدایه‌تی ده‌دا، که‌وا‌بوو به‌ به‌دی‌هینان و هیدایه‌ت هه‌موو سودیک ده‌سته‌به‌ر ده‌بی بۆ ته‌وانه‌ی بیانه‌وی سوودمه‌تدین.

حه‌زره‌تی نیبراهیم (علیه السلام) ته‌و راده‌گه‌یه‌نی: که به‌نده‌یه‌کی ملکه‌چی فهرمانبه‌رداره‌و ته‌وه ده‌چه‌سپینتیۆ ده‌فهرموی: خودا ده‌زانئ منی له‌چی دروست کردوه‌و له‌چی هیناومی من بۆ خۆم نازانم، ته‌و ده‌زانئ ماهیه‌ت و پینکه‌اته‌ی من چی‌یه‌و چی‌نیه، زانایه به‌هه‌ست و شعورم، به‌حال و سه‌ره‌نجامم، ته‌و هیدایه‌تم ده‌دا بۆ ته‌و رپبازه‌ی ده‌یگرمه‌به‌ر، بۆ ته‌و په‌یره‌وو پرۆگرامی پابه‌ندی ده‌بم، من به‌ته‌واوی خۆم ته‌سلیمی خودای خۆم کردوه.

۲- ﴿والذي هو يطعمني ويسقني﴾ په‌روه‌ردگار ته‌و خودایه‌یه: که رزق و رۆزیم ده‌دا، هۆکاری بژیتوم دابین ده‌کا، باران ده‌بارینئ زه‌وی پی زیندوو ده‌کاته‌وه، دره‌خت و روه‌ک وه‌به‌ردینئ، رزقی به‌نده‌کانی دابین

ده‌کا، خواردن و خواردنه‌وه‌ی بۆ گیانله‌به‌ران فه‌راهم هیناوه‌و پێداویستی بۆ دابین کردوون.

۳- ﴿وَإِذَا مَرَضْتَ فَهُوَ يَشْفِيكَ﴾ هه‌رکاتێ توشی نه‌خۆشی‌یه‌ک بووم هه‌ر ئه‌و شیفابه‌خشه‌، هه‌زه‌ته‌ی ئیبراهیم عليه السلام پێغه‌مبه‌ره‌و ده‌زانێ نه‌خۆشی و هه‌موو کاریک به‌ویست و ئیراده‌ی خودا دیته‌جێ، به‌لام په‌یدا‌بوونی نه‌خۆشیه‌که وه‌پال خودا نادا، چونکه لی‌ره‌دا مه‌قامه‌که مه‌قامی رانواندنی نیعمه‌ته‌کانه‌و له‌به‌ر ئه‌ده‌ب و شه‌رم نه‌خۆشیه‌که پال خۆی ده‌دا شیفاکه پال خودا .

هه‌روه‌کوو چۆن له‌زۆر شوینی تری قورئاندا شتی شه‌رو خراب پال غه‌یری خودا دراوه بۆ نمونه ﴿وَمَا إِنْسَانِيَّةٌ إِلَّا الشَّيْطَانُ﴾ له‌بیرچونه‌وه‌که پال شه‌یتان دراوه یان له‌نایه‌تی ﴿وَإِنَّا لَآنَدْرِى اِشْرَآءُ بَمَن فِى الْاَرْضِ اَم اَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشْدًا﴾ (الجن/۱۰) ئه‌وه‌تا (شر) پال غه‌یر مه‌علوم دراوه به‌لام (رشد) پال خودا دراوه، لی‌رشدا هه‌زه‌ته‌ی ئیبراهیم عليه السلام نه‌خۆشیه‌که‌ی پال خۆی داوه.

۴- ﴿وَالَّذِى يَمِيتَنِى ثُمَّ يَحْيِىنِى﴾ په‌روه‌ردگار خودایه‌کى ئه‌وتۆیه له‌ژیانی دنیادا ده‌مریتێ و پاشان له‌ قیامه‌ت دا زیندوم ده‌کاته‌وه‌، که‌سى تر توانای ئه‌وه‌ی نیه‌.

۵- ﴿وَالَّذِى اَطْمَعُ اَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ﴾ په‌روه‌ردگار خودایه‌کى وه‌هايه، به‌ته‌مام رۆژى قیامه‌ت تاوانه‌کانم داپۆشی و لێم خۆش ببێ، چونکه که‌سى تر دارای ئه‌وه‌ی نیه له‌دونیای له‌قیامه‌ت دا له‌تاوان خۆش ببێ. وه‌کوو له‌نایه‌تیکی‌تردا ده‌فه‌رموی: ﴿وَمَنْ يَغْفِرِ الذَّنْبَ﴾ اللَّهُ؟ (آل عمران/۱۳۵) .

وشه‌ی ﴿اَطْمَعُ﴾ ى به‌کاره‌ینا، وتی: به‌ته‌مام وه‌ه‌جام وه‌هايه خودا لێم خۆش بێ. تا ئاماژه‌بێ به‌ئوه‌ که‌هیچ شتێک له‌سه‌ر خودا واجب نیه،

پاداشدانەو ھەلگرتنى عەزاب و لیخۆشبونى تاوان فەزلى ۋ بەخششى
خودایەو بەمەحضى خودایەتى خۆى ئەنجامى دەدا.

ئەمە نیشانەى بەندەى بەخۆچاراوو موخلیص و راستالە، ئەو ھەتا
ھەزەرەتى ئیبراھیمی پیتغەمبەر و خەلیل، و پىراى ئەو خۆتەسلىم کردن و
بەندایەتى کردەى بۆ خودا و ھەست کردنى بەو نزیکىھى لە زاتى کردگار،
کەچى ترسى ئەو ھى ھەىە تاوانى ھەبن، پشت بەتاعەت و خوداپەرستى
خۆى نابەستى، کردەو ھەشەکانى خۆى بەلاو ھەبى بايەخن لەناستى نىعمەتە
جۆراو جۆرەکانى خودا، بۆیە لەناخو ھەتەماى رەھمەت و فەزلى خودایەو
ئەو ئاسۆیە بەفریادەرەسى خۆى دەزانى و پىراى لىبران بۆ
خوداپەرستى و بەندایەتیکردن بەم ھىوا گەشەو ھەرەو ژيانى
جاویدانى ھەنگاودەنى !!

بەرەستى ئەمە ھەستکردنە بەتەقواو لەخودا ترسان، ھەستکردنە
بەئەدەب و ھیشمەت، ھەستکردنە بەنرخ و بەھاو نىعمەتە جۆراو جۆرە
زۆرەکانى خودا کە لەژمارە نایەن، نرخاندى کردەو ھى ئادەمیزادە کە
لەبەرەمبەر نىعمەتى خودا: کە زۆر کەم و بىئەمەد.

سەعدى شیرازى دەلى: ھەموو ھەناسەدانیک دوو نىعمەتە، یەکەمیان:
دریژەپیدەرى ژيانەو ھەو ئەوى تریان: راحەتى جانە، دەى ئادەمیزاد ئەگەر
بەدریژاى ژيانى خەریكى سوپاس و ھەمدى خودابى پاساوى ھەناسە
دانەکەى ناداتەو !!

۲- دوعا و پارانەو ھى بەسۆزى ئیبراھیم ﷺ

رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ ﴿٨٣﴾
وَأَجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ ﴿٨٤﴾ وَأَجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ

النَّعِيمِ ﴿٨٥﴾ وَأَغْفِرْ لِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ الصَّالِينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ
يُبْعَثُونَ ﴿٨٧﴾ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ
سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾

دوای نهوهی چهزتهی ئیبراهیم علیه السلام بهوشیوه دلسۆزیه سوپاسی
پهروهردگاری کردو نیعمه ته کانی رانواندن. شهجار دوعاو
پارانه وهیه کی بهسۆزو دلسۆزانه ئاراسته ی خودا ده کاو ده فهرموی:

﴿رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا﴾ خودایه! حیکمه ت و خاص ناسیهیه کی وه هام
بده ری چاک و خراپ لیک جیا بکه مه وه، حق و به تال لیک هه لاویرم
بۆ نهوهی له سه ر ریازی حق و راست بده وهام بم تاده گه مه ناکام .

﴿وَالْحَقْنِي بِالصَّالِحِينَ﴾ خودایه! توفیقم بده بۆ به ندایه تیکردنی خۆت،
بۆ نهوه بچه پیرو ریزی صالحانه وه، له کۆمه لێ نهوان که دوورن له تاوانی
گه وه ره بچوک، خودایه له دونیاو له قیامه ت صالحم بکه .

پیتغه مبه ری ئیسلامیش له کاتی سه ره مه رگا سی جار فهرموی: (اللهم في
الرفيق الأعلى). له کاتی دوعا کردن و پارانه وهش دا ده فیه رموو: (اللهم
احينا مسلمين، وامتنا مسلمين، و احقنا بال صالحين، غير خزايا و
لامبدلين). بئگومان پهروهردگار دوعاکه ی چهزتهی ئیبراهیمی وه رگرت
وه کوو له شوینیکی تر دا ده فهرموی: ﴿وانه في الآخرة لمن الصالحين﴾
(العنكبوت/ ۲۷) .

﴿واجعل لي لسان صدق في الآخرين﴾ خودایه توفیقم بده کاری چاک
به نه نجام بکه یه نم و بمکه ره ره چه شکینی کاری باش و خه لک شوینم بکه وی
دوای خۆم به باش ناوم به یتن، چهزتهی ئیبراهیم علیه السلام دوعای نهوهی کرد
له عه قیده و بیرو باوه ردا وه جاخ کویر نه بی، دوا خۆی کهسانیک هه بن شوین

ئەو بکەون و بەرئیبازی ئەودا بپۆن، خودا زمانی شیرین و پاراویان بداتسێ
بانگه‌وازی ئاده‌میزادان بکەن بۆ رێبازی حەق و راست .

وێده‌جی حەزره‌تی ئیبراهیم عليه السلام هه‌مان دوعای کردبێ کاتێک له‌گه‌ڵ
ئیسماعیلی کۆری دا دیواری که‌عبه‌یان به‌رز ده‌کرده‌وه: که ده‌فه‌رموی:
﴿ربنا واجعلنا مسلمین لك ومن ذریتنا امة مسلمة لك وارنا مناسکنا
وتب علینا انک انت التواب الرحیم، ربنا وابعث فیهم رسولا منهم یتلوا
علیهم آیاتک ویعلمهم الکتاب والحکمة ویزکیهم، انک انت العزیز
الحکیم﴾ (البقرة/۱۲۷-۱۲۹).

په‌روه‌ردگار دوعاکه‌ی ئیبراهیمی گیرا کردو ئاواته‌کانی هێنانه‌دی
ده‌فه‌رموی: ﴿وترکنا علیه فی الآخِرین، سلام علی ابراهیم، کذلک نجزي
المحسنین﴾ (الصافات/۱۰۸-۱۱۰) یان ده‌فه‌رموی: ﴿وانه فی الآخرة
لمن الصالحین﴾ (العنکبوت/۲۷).

هه‌ندی له‌دوعاو ئاواته‌کانی حەزره‌تی ئیبراهیم عليه السلام دوا ی هه‌زاران سال
گیرابوون، ئەمەش له‌لای ئاده‌میزاد ماوه‌یه‌کی زۆر دوورو درێژه، وه‌لی لای
په‌روه‌ردگار کاتێکی دیاری کراوه بۆ تێدا هاتنه‌جی گیرابوونی دوعاو
هاتنه‌دی ئاواته‌کان !

﴿واجعلني من ورثة جنة النعيم﴾ خودایه! بمخه‌ره پێری ئەوانه‌وه: که
ده‌بنه میراتگری به‌هه‌شت و له‌ناو نازو نیعمه‌ته‌کانی دا ژیان به‌سه‌ر ده‌بن.
له‌وه‌پێش دوعای کرد خودا بیخاته گه‌ڵ پێری پیاوچاکان به‌وه توفیقی بدا
کرده‌وه‌ی چاک ئەنجام بدا، به‌هه‌شتیش به‌میرات ده‌دری به‌پیاوچاکان .

ئەجار دوعا بۆ باوکی ده‌کا، هه‌رچه‌نده باوکی و گه‌له‌که‌ی قسه‌ی
ناخۆشیان پێگوتن و به‌ربه‌ره‌کانییان کرد، به‌لام له‌وه‌پێش واده‌ی پێدایوو:
که دوعای بۆبکا و واده‌ی خۆی برده‌سه‌رو فه‌رموی: ﴿واغفر لأبي انه كان
من الضالین﴾ خودایه! له‌تاوانی باوکه‌م خۆش ببه‌و هیدایه‌تی بده بۆ ئیمان

هينان، چونكه ئهو گومرايه و سهري لى تىكچووه، ههلبهته وهكوو
ئاماژه مان پى كر. دوعا كردنى ههزرهتى ئىبراهيم عليه السلام بۆ باوكى پيش
ئهبوو: دلتيا بى: كه ئيمان ناهيئى و دوژمنى خودايه، ههروا چونكه
وهعدى پى دابوو: كه دوعاى بۆ بكا، وهكوو دهفرموى: وما كان
استغفار ابراهيم لأبيه الا عن موعده وعدما اياه فلما تبين له انه عدو
للّٰه تبرأ منه، ان ابراهيم لأواه حلیم) (التوبة/ ۱۱۴) جا كه بۆى
دهركهوت باوكى دوژمنى خودايه، لى ته بهرپا بوو، زانى: كه خزمایهتى
خزمایهتى رهگهز نيه و هوژايهتى. كه سایهتى: كه عقيده پىكيانه و
نه بهستته وه چ بايه خيكي نادريئى! دوستايهتى و خزمایهتى ده بى له سهه
بناغى پيرو باوهه دا به زرى!

ئەجار داوا دەکا: لە قیامت دا بەشیوەیه کی گشتی خودا چا پۆشی
 ئی بکا و دەفرموی: ﴿وَلَا تَخْزِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ﴾ خودایە روژی قیامت
 ریسوام نەکی، لە ورۆژە دا مەخلوقات زیندودە کەیتەو، لە سەر زەشت و
 لۆمە ی خۆت بماریزەو لە کەم و کورپە کانم ببورە، تاوانە کانم دا پۆشەو
 ریسوام مەکە!

لەم دوغاو پارانەوی ئیبراھیمەوێ دەردەکەوێ: کە ئەو زاتە چەند ترس و بیمی رۆژی قیامەتی هەبوە، چەند شەرمی لەخودا کردووە چەند ترساوە لەوێ لەو رۆژەدا ئەبەردەم خودادا ریسوا بێ!

بە تايبەتیی: کە حەقیقەتی ئەو رۆژە دیاری دەکا، قییەمە راستیەکان رون دەکاتەوه و دەفەرموی: ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ ئەو رۆژە: کە مال و منداڵ هیچ سودێکیان بۆ ئاسادەمیزاد نابێ و چ کەلکیان لێ وەرناگیری، لە فەرزی مەحال دا ئەگەر پرپەزەوی زیرو زیو بە فیدیە بدات تۆز قاتێک عەزایی خودای لێ کەم نابێتەوه، مال و خێزانی ناتوانن یارمەتی بدەن و عەزایی لێ بکەن !

لهو روژدها نهوهی سودبه خش بی ته نیا نیمان به خوداو کرده وهی چاکه
فریای ناده میزاد ده که ون، دل سوژی له نایین دا، دوور که وتنه وه له
موشریک و بتپه رستان جودا بوونه وه لییان سودی هه یه بو نهو روژه.

مه به ست به ﴿قلب سلیم﴾ دلنیکه باوه ری پرو پوچی تیدا نه بی، مه یلی
تاوان و سه ریچی کردنی تیدا نه بی، پیش هه موو شتیك نه خوشی کوفرو
نیفاقی تیدا نه بی.

سه عیدی کوری (المسیب) فهرمویه تی: (قلب سلیم) دلای موسولمانه،
چونکه دلای کافر نه خوشه، نه خوشی کوفرو شریک و نیفاقی تیدایه.

وه صف و دیاردهی روژی قیامت یهواب و سزای کافره کان

ژیوان بوونه وهی بتپه رسته کان

وَأَزَلَّتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٩٠﴾ وَبُورَتْ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ
﴿٩١﴾ وَقِيلَ لَهُمْ آيِنَ مَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٩٢﴾ مِنْ دُونِ اللَّهِ هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ
أَوْ يَنْصِرُونَ ﴿٩٣﴾ فَكَبِكُوا فِيهَا هُمْ وَالْغَاوُونَ ﴿٩٤﴾ وَجُنُودُ إِبْلِيسَ
أَجْمَعُونَ ﴿٩٥﴾ قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ ﴿٩٦﴾ تَاللَّهِ إِنْ كُنَّا لَفِي
ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٩٧﴾ إِذْ نُسَوِّكُمْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٩٨﴾ وَمَا أَضَلَّنَا
إِلَّا الْمُجْرِمُونَ ﴿٩٩﴾ فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ ﴿١٠٠﴾ وَلَا صِدِّيقٍ حَمِيمٍ ﴿١٠١﴾
فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٢﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ
أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾

پاش ئەو ەي ھەزرەتی ئىبراھىم عليه السلام بەوشىئو ەيخلاص و پىرسۆزەو ە
لەخودا پاراپىو ە، كۆتايى پارانەو ەكەي بەو ەيئنا: كە رۆژى قىامەت
رىسواي نەكا، ئەجار دىمەنىك لەدىمەنەكانى رۆژى قىامەت رادەنوينى،
وينەي ئەو رۆژەي ئىبراھىم لىي دەترسى بەشىئو ەيەكي سامناك دەخاتە
بەرچاو، ھەردەلىي ھەزرەتی ئىبراھىم عليه السلام ئامادەي ئەو رۆژەيو چاوي
لەدىمەنەكانىەتي و ھانا بۆ پەرورەدگار دەباو بەو نزاو پارانەو ە پىرسۆزە
رودەكاتە بارەگاي خودا، بۆ ئەو ەي لەو ەزاب و سزايە دووربي!

﴿وَأَرْسَلْنَا الْجِنَّةَ لَلْمُتَّقِينَ﴾ ئەو رۆژە رۆژىكە بەھەشت بۆ خوداپەرستان
نزيك دەكرىتەو ە، سەيرى دەكەن و پەلە دەكەن لەچوونە ناوي، دەرگايان بۆ
دەكرىتەو ە دەچنە ژورەو بەمراز دەگەن!

﴿وَبَرَزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ﴾ ئەو رۆژە رۆژىكە دۆزەخ دەردەخرى بۆ
گومرايان بەجۆرىك بەناشكرا چاويان پىي دەكەوي دەزانن ئەو شوين و
جىگايانە، لەنزيكەو ە رادەگيرين و گوپيان لەلۆمەو سەرزەنشەت و
تەقريە، ئەمەش بۆ ئەو ەي زووتر غەم و نارەحەتي دايانگرى و سزاي
گومرايى و ستەمكارى دونيايان چاوي بەكەوي.

ئەجار پيش ئەو ەي فرى بدرىنە ناو دۆزەخەو ە بۆ زىدە سزادان و
رىسواکردن پىسارى لۆمەناميزيان لى دەكرى، ﴿وَقِيلَ لَهُمْ: أَيْنَ مَا كُنْتُمْ
تَعْبُدُونَ، مِنْ دُونِ اللَّهِ؟ هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ أَوْ يَنْتَصِرُونَ؟﴾ پىيان دەگوترى:
لەكوين ئەو خودايانەتان: كە پەرستشتان بۆ دەكردن و پىتان وابو فریاتان
دەكەون و ەزابتان لى دوورەخەنەو ە؟ ئايا بەھاناي خويانەو ە دين تا
فرياي ئيو بەكەون؟! باش بزانن و دلنيابن، نەدەتوانن ئيو رزگارىكەن نە
فرياي خويان دەكەون. ئيو ە خودا درۆزنەكانتان سوتەمەنى دۆزەخن و
دەخرىنەناوي.

هه‌لبه‌ته هیچ وه‌لامیکیان نیه و چاوه‌روانی وه‌لامیشیان لی‌ناکری، خو
ئه‌گەر وه‌لامیش بده‌نه‌وه هیچیان به‌ده‌سته‌وه نیه، که‌وابوو پرسیاره‌که بو
سه‌رزه‌نشت و لۆمه‌کردنه، بو‌سه‌رکو‌تانه‌وه و چاوشۆرکردنه!!

ئیتەر ﴿فکبکبوا فیها هم والغاؤون، جنود ابلیس أجمعون﴾ به‌ره‌و ده‌م
توردرانه‌ناو دۆزه‌خه‌وه، خودا درۆزنه‌کانیان و بتپه‌رسته‌کان، سته‌مکارو
سه‌رانی کوفرو شوینکه‌وتوانیان، تیکراو به‌کۆمه‌ل هه‌لده‌درینه‌ناو
دۆزه‌خه‌وه به‌سه‌ریه‌که‌دا ده‌ترشین، هه‌روه‌کوو چۆن له‌گه‌ل نه‌وان‌دا
شوینکه‌وتوانی شه‌یتان له‌یاخی بووانی ئاده‌میزادو جندۆکه‌فری
ده‌درینه‌ناوی.

پیشخستنی خودا درۆزنه‌کان بو‌توردرانه‌ناو دۆزه‌خ بو‌ئه‌ویه: که
په‌رستشکاره‌کانیان به‌چاوی خۆیان بی‌باهه‌خی خودا درۆزنه‌کانیان زیاتر بو
ده‌ربکه‌وی و له‌رزگاربوون ناهومید بن - هه‌موو نه‌وانه‌ی سه‌ره‌یچی
فه‌رمانی خودا ده‌که‌ن و ده‌خرینه‌ناو دۆزه‌خه‌و سه‌ربازی شه‌یتانن.
که‌وابوو باسکردنی (جنود ابلیس) ذیکری عامه‌دوای خاص.

﴿قالوا - وهم فیها یختصمون - : تالله ان کنا لفي ضلال مبين، اذ
نسویکم برّب العالمین﴾ تا‌قمی گومراو به‌دبه‌خت - له‌و حاله‌ته‌دا: که‌زۆر
خه‌فه‌تبارو رق هه‌لساون و کیشه‌و جیدال له‌نیوان نه‌وان و گومراکه‌ران‌دا
گه‌شستۆته‌چله‌پۆپه‌و له‌گه‌ل خودا درۆزنه‌کانیان و شه‌یاتینی‌یه‌کان‌دا
ده‌میان تی‌ک ژه‌نیوه - ده‌لێن: سویند به‌خودا ئیمه‌له‌زه‌لکاوی گومرایی‌دا
بووین: که‌ئێوه‌مان ده‌کرده‌هاوشانی خودا له‌گه‌ل خودا‌دا یه‌کسان
سه‌یرمان ده‌کردن و وه‌کوو خودا عیبادتمان بو‌ئه‌نجام ده‌دان، پیمان‌وابوو
شی‌او‌ی په‌رستش بۆکردن! به‌راستی ئیمه‌سه‌رلی‌شی‌واوو گومرا‌بووین.
له‌نایه‌تی‌کی‌تردا‌نامه‌ژه‌بو‌ئه‌وه‌ده‌کاو ده‌فه‌رموی: ﴿ان ذلك لحق تخاصم

اهل النار ﴿ص/۶۴﴾. ئیستا دان بهتاوانی خویان دا دهئین، بهلام
چ سوود!

نهجار تاوانی گومپایی خویان دهخه نه سهر گومپاکهران و دهئین: ﴿وما
أضلنا الا الجرمون﴾ لهراستی دا کس ئیمه گومپا نه کردوه جگه
لهتاوانبارانی شهیاتینی و سهرانی ملهوپو تاغوت و ریش سپو و پیاو
ماقوله کامان. نهوان ئیمه یان گه یانده نه م وۆزه ره شه، وه کسو
له شویئیکی تر دا ده فرموی: ﴿وقالوا: ربنا انا اطعنا سادتنا وکبرائنا،
فاصلونا السبیل﴾ (الأحزاب/۶۷).

ئاوا به جوړه تاوانه که یان دهخه نه ملی موجرمینه کان و دهئین: سوچی
نهوان بووه... پاشان وه ناگا دینه وه ده زانن: که کار له کار ترازوه،
ئیعلائی مال ویرانی خویان ده کهن و دهئین: ﴿فما لنا من
شافعين ولا صديق حميم﴾ نه مرۆ ئیمه هیچ تکا کاریکمان نیه قسه یه کی
خیرمان بۆ بکا، دوستیکی دلسۆزمان نیه فریامان بکه ویۆ توزیک
عزایمان له سهر سوک بکا، نهوانه ی له دونیادا پیمان وابوو: ده بنه
شه فاعه تکارمان لای خوداو عزایمان لی دوورده خه نه وه درۆوده له سه بوون،
نه خودا کامان شه فاعه تمان بۆ ده کهن و نه دوستیکمان هیه
سودی کمان پی بگه یه نی.

دهی نه گهر شه فاعه تکارمان نه بن و دوستیکمان نه بی سودیکمان
پی بگه یه نی، ده بی نه مان گیر نه وه بۆ دونیا بۆ نه وه ی هه له کامان راست
بکه یه نه وه، کاریک بکه ین خۆمان له م سزا سامناکه بیاریژین؟ وه کسو
له نایه تیکی تر دا ده فرموی: ﴿فهل لنا من شفعاء فيشفعوا لنا، او نرد
فنعمل غير الذي كنا نعمل﴾ (الأعراف/۵۳).

دهئین: ﴿فلو أن لنا كرة فنكون من المؤمنين﴾ خۆزگه گهرانه وه مان بۆ
دونیا بۆ دهسته بهر ده بوو، ئیتر نهو کاته ئیمانمان به خردا ده هیئار

یه کتاپه رستیمان ده کردو هیچ شتی کمان نه ده کرده هاو له و هاوشانی خودا،
بروامان به پیغه ممبره کانی ده کردو کرده و ی باشمان نه نجام ددها، توخن
نه و کارو کرده وانه مان نه ده که وتین : که له وه پیش نه نجامان داون .

به لام نه وه ئاواتیکو نایه ته دی، نه گهرانه و یان هه یه و نه شه فاعه تکار،
نه وه ی ده شیلین دروو مور او وه یه، نه گهر له فهرزیک دا بگهر پندری نه وه بو
جیهان و وه زع و حالئ دونیا یان بو دروست بیته وه، ده ست ده که نه وه
به سه ریچی کردنی فرمانه کانی خودا، وه کوو له شوینیکی تر دا ئامازه
به وه ده کاو ده فرموی: ﴿ولو ردوا لعادوا لما نهوا عنه وانهم لکاذبون﴾
(الانعام/۲۸).

نه مهش دلدا نه وه ی پیغه ممبره ﷺ بو نه وه ی غم و ناره حه تی
به دروخستنه وه ی له لایهن قوره یشییه کانه وه له سه ر سوک ببی و نه وه نده
دلته نگ نه بی به سه ریچی که له که ی و رووهر گپران له بانگه وازی به که ی.
ته نانه ت له جیهاندا له و کاته دا که ده که ونه ئاو ته نگانه و ناخوشی یه وه،
ئاماده باشی خو یان ده رده برن بو تیمان هیئان هه رله گهل له ته نگانه که
رزگاریان بوو خیرا پاشگه ز ده بنه وه، وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فرموی:
﴿ولو رحمناهم وکشفنا ما بهم من ضرر للجوا فی طغیانهم یعمهون﴾
(المؤمنون/۷۵).

نه عجار له کو تایی چیرۆ که که دا ته عقیبه باوه که ده هیئنی و ده فرموی:
﴿ان فی ذلک لآیه و ما کان اکثرهم مؤمنین﴾ بینگومان له م لایه نه ی
چیرۆکی ئیبراهیم دا که له گهل قومه که ی دا که وته هیئانه وه ی به لگه و
ده لیل له سه ر تاک و ته نهایی خوداو هیچ و پوچی بته کانیا و به به لگه
بو ری دان، په ندو ئاموژگاری هه ن به لگه ی ئاشکرا و نمایان هه ن له سه ر نه وه:
که هیچ خودا نین جگه له (الله) هه رته و خودایه و هه رته و شیایو به تدا یه تی

بۆ كرده. وهلى وئىراي هه بوونى ئەم هه موو به لگهو ده ليلانه زۆربهى زۆرى
گهلى ئىبراهيم ئيمانىيان به خدا و پيغه مبهرى خدا نه هينا!!
﴿وان ربك هو العزيز الرحيم﴾ بىگومان خوداى تۆ ئهى موحه مه د!
كه تۆى كرده به پيغه مبهرو رهوانهى كردوى بۆ سهر ئاده ميزادو به پير
بانگه وازى به كه ته وه نايه ن، به تواناو ده سه لاته، ده توانى تۆ لهى
سه ر پيچيان لى بستى نى، خاوه ن رهم و به زه بى به: كه مۆ له تيان ده داو زوو
له ناويان نابا بۆ ئه وهى به خۆياندا بچنه وه ئيمان بى نى، هه روه ها خاوه ن
رهم و به زه بى به بۆ موسو ئلمانان و كۆمه گيان پى ده كاو به سهر دوژمنانيان
دا زاليان ده كا، له قيامه تيش دا له به هه شتى جوان و رازا وه دا به مرازى
خۆيانيان ده گه يه نى!

چيروكى سيبه مى ئەم سوره ته: چيروكى حه زره تى نووحه عليه السلام
له گه ل گه له كه دى دا

كذبت

قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾ إِذْ قَالَ لَهُمُّ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٠٦﴾
إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا أَمْرًا ﴿١٠٨﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ
عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ
وَأَطِيعُوا أَمْرًا ﴿١١٠﴾ قَالُوا أَأَتُومُنُّ لَكَ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ ﴿١١١﴾
قَالَ وَمَا عَلِمِي بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١١٢﴾ إِنْ حَسَابُهُمْ إِلَّا عَلَى رَبِّي
لَوْ تَشْعُرُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٤﴾ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ

﴿۱۱۵﴾ قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَنُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ ﴿۱۱۶﴾ قَالَ
 رَبِّ إِنِّي قَوْمِي كَذَّبُونِ ﴿۱۱۷﴾ فَأَفْنَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتَحَاوَنَجَنِي وَمَنْ
 مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿۱۱۸﴾ فَأَنْجَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلِّ الْمَشْحُونِ
 ﴿۱۱۹﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ الْبَاقِينَ ﴿۱۲۰﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ
 أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿۱۲۱﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿۱۲۲﴾

وه کوو زانیمان له وه پیتش له چیرۆکی هه زه ته موسا وه گه پاره وه بۆ
 روژگارێکی دیرینتو له وه پیتشتر. ئیستاش به هه مان شیوه له چیرۆکی
 هه زه ته ئیبراهیم وه پێدا هه لده کشیته وه بۆ روژگارێکی پیتشتر چیرۆکی
 دووهم باب هه گه وه ی ئاده میزاد؛ هه زه ته نوح عليه السلام راده نویت، چونکه
 لێره دا هیله میژوویه که گرنه نیه و زنجیره میژوویه که مه به ست نیه،
 به لکوو مه به ست په ند وه گرته له سه ره نجامی شیرک و به درۆ خستنه وه ی
 پیغه مبه ران.

چیرۆکی هه زه ته نوح عليه السلام وه کوو چیرۆکی هه زه ته ئیبراهیم عليه السلام
 موسا عليه السلام چهند جار له قورئان دا دووباره بۆته وه، هه رجاره به ئوسلو بیتک
 رانویتندرا وه بۆ مه به ستیتک هیترا وه.

هه زه ته نوح یه کهم پیغه مبه ره: که په ره وردگار ناردویه ته بۆ سه ر
 دانیشتوانی سه ر زه ی دوای شه وه ی بته پرستیان تپدا په یدابوو. هاته
 ناویان و جله وگێری لی کردن له هاوه لدانان بۆ خوداو بته پرستی،
 له سه ره نجام وله ئاکامی بته پرستی ترساندن، نۆسه دو په نجا سال له ناویاندا
 مایه وه بانگه وازی کردن، به شه وو به روژ به ناشکراو به چه له گه لیان
 خه ریک بوو، بانگه وازیان به گوێ دا نه چوو، بروایان پی ته کردو به درۆیان

خستەو، كۆمەللىكى كەم نەبى كەس شوئىنى نەكەوت، جاكە لىيان ناومىدبوو دوعاى لەناوبردنى لىكردن و خودا بەتوفان خنكاندنى.

دەفەرموى: ﴿كذبت قوم نوح المرسلين، اذ قال لهم أخوهم: ألا تتقون؟﴾ گەلى نوح پىغەمبەرانىيان بەدرۆخستەنەو واتە: پەيامى نووحيان رەتكەردەو ئىمانىيان پىئەھىنا، كاتىك نوحى ھاوۋگەز ھاولاتى ھاوۋەشرەت و خزمىيان پىئەگوتن: ئەو بەخودا ناترسن و چۆن بەندايەتى بۆ ئەم پەيكەرانە دەكەن؟ ئايا ترسى سزاي سەختى خوداتان نىھ؟

ھەلبەتە گەلى نوح تەنھا ھەزرەتى نووحيان بە درۆخستەنەو ھەرئەر بانگەوازی كردون، كەچى قورئان دەفەرموى: پىغەمبەرانىيان بەدرۆخستەنەو، چونكە رىسالەى پىغەمبەران لەبنەمادا يەك رىسالەيدو ھەموو پىغەمبەرىك بانگەوازی كردو بۆ يەكتاپەرستى و بەندايەتى كردنى دلسۆزانە بۆ پەرەردگارو پرواكردن بە پىغەمبەرايەتى ھاتنى رۆژى قىامەت. جا كەسەك ئەگەر پەيامى پىغەمبەرىك رەت بكاتەو» ۋەكوو ئەو ۋايە پەيامى ھەموو پىغەمبەرانى رەت كرديتتەو.

بەدرىۋايى مېژوو بانگەوازی پىغەمبەران بۆ يەكتاپەرستى بوو، بۆ گىپرانەو ھى ئادەمىزاد بوو لەبتپەرستى ھاوۋەلدانان بۆ خودا بۆ چەسپاندنى راستى پىغەمبەرايەتى بوو، بۆ پرواكردن بەھاتنى رۆژى قىامەت بوو، ھەموو پىغەمبەرىك ئەم بنەمايانەيان دوبارەكردنەو بەئوسلوبى خۆيان بانگەوازیيان بۆ كردون، ئەم سىشتە سەرەككىيانە كوللىياتى بىرو باوۋرى ئىسلامىن و ھەموو پەيامىكى پىغەمبەران ئەم بنەمايانەيان لەخۆگرتون.

ئىتر لەم رووۋە كۆمەلگای ئادەمىزاد دابەش دەكرى بۆ لای دو بەش: كۆمەلگای موسولمان و كۆمەلگای كوفر، كەوابو بەدیدی موسولمانان

گەل و نەتەو» خوداپەرستەكان لە ھەر رەگەزو توخمىك بووين، لە ھەر چەرخ و رۆژگارتيك دا بووين، بە ئوممەتى ئىسلام حسيب دەكرين، ئەوى وانەبوو لە پيڤرى كافرانەو لە سەنگەرى بەرامبەردايە، بۆيە موسولمانان بپروايان بە ھەموو پيڤغەمبەريك ھەيەو ريزى ھەموان دەگرن چونكە ھەمويان تيكرا ھەلگري پەياميكن ئەويش پەيامى يەكتاپەرستىيە. مروقايەتى لە دیدى موسولماندا دوبەشە؛ ئەھلى حەق و ئەھلى بەتال، لە ھەموو كات و شوينيك دا موسولمان لە گەل ئەھلى حەقە دژى ئەھلى بەتالە، ئەمە بەرنامەيەتى و بەوشیو ھەلسو كەوت دەكا |

حەزرەتى نوح كە پەيامى خۆى بە گوئي گەلەكەى دا لە سەرەنجامى بپەرستى ترساندى، دو صيفەتى خۆى بۆ گەلەكەى رونكردەو:

۱- پياني فەرموو: ﴿اني لكم رسول أمين﴾ ئەمن بو ئيو پيڤغەمبەريكى ئەمىندارم، خيانەتتان پىناكەم، دلسۆزم بۆتان، چىم پىسپىراو بەبى زىدەو نوقصان پيتانى رادەگەيەنم و بۆتاني شى دەكەمەو.

﴿فاتقوا الله وأطيعون﴾ لەعەزابى سەختى خودا بترسن، گوىيىستى من بن لەوى فەرمانتان پىدەكەم لەخوداپەرستى و يەكتاپەرستى.

۲- ﴿وما أسألكم عليه من أجر، ان أجري الآ على رب العالمين﴾ ئەمن لەپاساوى ئەم بانگەوازو ئامۆژگارى كردنەم دا، داواى كرىو پاداشتتان لىناكەم بىدەنەو. كالاو مەبەستى دونيايم ناوى، بۆ و دەستهيئانى مال و سامان و پلەو پايەى دونياىى بانگەوازيتان ناكەم، پاداشتى من لاى خودايە ئەو ئەركى بانگەوازي خستۆتە ئەستۆم و ھەر ئەويش پاداشم دەداتەو.

راگەياندى ئەو: كە لەپاساوى بانگەوازييەكەى دا مەبەستى كرىو پاداشت نىە لەوان و جەخت كردنەو» لەسەر ئەو: كە ھىچ مەبەستىكى

دونیایی پییان نیه کاریکی پتویسته و ده‌بی بانگ‌خووانی ئیسلام هه‌موو کاتی به‌رچاوی خو‌یانی بگرن و له‌ناخه‌وه پایه‌ندبن پییه‌وه، بو‌ئوه‌ی بانگ‌ه‌وازی‌یه‌کیان له بانگ‌ه‌وازی کاهین و دویا خو‌ارانی به‌ناو دینه‌وه جیابکه‌نه‌وه. به‌کرده‌وه بیچه‌سپینن: که ئه‌وان پیچه‌وانه‌ی ئه‌وانه‌ن ئاین ده‌که‌نه هۆکاری دویا ده‌سته‌به‌رکردن و روتاندنه‌وه‌ی خه‌لکی ره‌ش و روت.

مامۆستا مه‌لا که‌رمی بیاره خودا پایه‌داری بکا له‌کتیپی ئیقبال نامه‌دا دوا‌ی باسکردنی تا‌وانه‌گه‌وره‌کان ده‌فرموی:

له‌مانه خراب‌تر کاکی به‌ته‌مکین دویا خو‌اردنه به‌به‌هانه‌ی دین.
﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا﴾ خۆتان له‌سزای سه‌ختی خودا پیاریزن، شوین په‌یامی من بکه‌ون، ئه‌وه بو‌تان ده‌رکه‌وت: که من راست ده‌که‌م له‌گه‌لتاندا دلسۆزم پیغه‌مبه‌ری خودام بو‌ سه‌رئیه‌وه، ده‌مه‌وی له‌نه‌گه‌سته‌ی و چاره‌ره‌شی هه‌تاهه‌تایی رزگارتان بکه‌م.

دوجار فه‌رمان به‌خودا و فه‌رمان به‌ئیطاعه‌ی دوباره‌کرده‌وه، بو‌ جه‌ختکردنه‌وه و چه‌سپاندنی ئه‌و دوو فه‌رمانه له‌دلیان دا، چونکه ته‌قوا و طاعت بنه‌مای ئاین و دوورپوکنی سه‌ره‌کین، به‌بی ئه‌وان ئیمان و جودی نابی.

ئیت‌ر گه‌لی نوح له‌به‌رامبه‌ر ئه‌م به‌لگه‌و بانگ‌ه‌وازی‌یه‌ی هه‌زه‌تی نوح دا هیچ به‌لگه‌یه‌کیان به‌ده‌سته‌وه نه‌بوو، نه‌یانده‌زانی چۆن به‌ره‌نگاری بینه‌وه، له‌ئاکاما به‌لگه‌یه‌کی لا‌وازیان دۆزیه‌وه. ﴿قَالُوا: أَنْتُمْ لَكُمْ وَاتَّبِعْكَ الْأَرْذَلُونَ؟﴾ و‌تیا: چۆن ده‌بی ئیمه ئیمان به‌تۆ بیتین له‌حالی‌کدا شوینکه‌وتوانت هه‌تیومچه‌و خوی‌ری پله‌پایینن، چۆن ده‌بی ئیمه ئیمان به‌تۆ به‌یتین دابه‌زینه پی‌رو ریزی ئه‌و هیچ و پوو‌چانه‌وه، ئیمه پیاو ما‌قول و

خانهدان و بنه ماله‌ی گه‌له‌که مانین، چۆن ده‌بی بیینه ریزی ئەو هه‌ژارو مسکین و بی‌ده‌سه لاتانه‌وه .

به‌راستی ئەمه شو به‌یه‌کی بی‌وه‌ج و به‌لگه‌یه‌کی بی‌هیزه هه‌موو مله‌ورو طاغوتی‌کی نه‌ته‌وه‌کانی راب‌وردو په‌نایان بۆ برده‌وه، هه‌رکاتی و یستبیتیان ئیمان نه‌هینن ئەوه‌یان کردوه به‌ییانووه: که شوین که‌وتوانی پیغه‌مبه‌ره‌که فه‌قیرو هه‌ژارو بۆره‌ پیاوی نه‌ته‌وه‌که‌ن و ئەوان خۆیان ناکه‌ن به‌هاوه‌ل و هاوشانی ئەوان؛ وه‌کوو شتی‌کی باوو سروشتی هه‌رکاتی‌ک پیغه‌مبه‌ری‌ک بانگه‌وازی کرد‌بی ئەوانه‌ی زوو به‌پیر بانگه‌وازی‌یه‌که‌وه چوون و ده‌ست پیش‌خه‌ریبون بۆ ئیمان هیتان، بۆره‌ پیاوو ره‌شه‌ خه‌لگ بوون، چونکه ئەوان ترسی له‌ده‌ستدانی کورسی و به‌رژه‌وه‌ندی دونه‌یان نه‌بووه، هه‌موو کاتی چینی چه‌وساوه‌وه ره‌ش و روت زووتر باوه‌شیان بۆ بانگه‌وازی تازه‌ گرتۆته‌وه‌وه زوتر موسولمان بوون .

حه‌زه‌تی نووح هیدایه‌ت ده‌ری مرۆفایه‌تی بووه، ئایین جوداوازی ناخاته نیوان ده‌وله‌مه‌ندو هه‌ژاره‌وه ته‌رازوو پتوه‌ری ئاین خودا په‌رستی‌یه، نه‌ک مال و سامان و شان و شه‌وکه‌ت، بۆیه‌ هه‌زه‌تی نووح وه‌لامی‌کی وای دانه‌وه: که له‌گه‌ل مه‌نه‌جی ئاین دا بگو‌نجی و صه‌لاحیه‌تی پیغه‌مبه‌ر دیاری بکا، وای وه‌لام دانه‌وه: که حیساب و کرده‌وه‌یان عاید به‌خودایه !

﴿قال: وما علمي بما كانوا يعملون؟﴾ هه‌زه‌تی نووح وتی: من زانیاریم نیه ده‌ریاره‌ی ئەوانه‌وه کارو پیشه‌کانیان نازانم چیه‌و چۆنه، له‌بنه‌چه‌وه کاروباری ناوخۆیان ناکۆلمه‌وه، من سه‌یری رواله‌ت ده‌که‌م و ظاهر بینم، هه‌رکه‌سی پروام پی‌بکا و ئیمان به‌په‌یامه‌که‌م بینئ به‌شوینکه‌وتوی خۆمی ده‌زانم، نه‌هینی ناودلیان و حیساب و لی‌کۆلینه‌وه له‌گه‌لیان عاید به‌خودایه‌وه په‌یوه‌ندی به‌منه‌وه نیه .

﴿ان حسابهم الا علی ربی لو تشعرون﴾ ئەگەر کردەو هیهکیان هەبی،
حساب و لیکۆلینهوه لەسەری لای پەرەردگارەو لەسەر من نیە، خودا
حیسابیان لەگەڵ دەکاو سزاو پاداشتیان دەداتەو ئەمن تەنها راگەیاندم
لەسەرە، مۆژدەدەر و ترسینەرم ئەک حسابکەر و سزادەر و پاداش دەرەو هەم !
ئەگەر ئیوه هەست و شعورتان هەبی و تی بگەن و عەقڵی و اعیتان هەبی،
بەلام ئیوه پێوەری حەق و تەرازوی راستی نازانن چیه، پابەندی نەزانی
خۆتان و بیروباوەری هەلەئە خۆتان پەپەرەو دەکەن !

مەبەست ئەو هیه شوبهەو گومانەکیان پوچەڵ بکاتەو، ناپەرەزەمانەندی
خۆی دەربری بەرامبەر ئەو هی خودا پەرست بە پابین و پایە نزم لەقەڵەم
بدەن هەرچەندە هەژار و بۆرە پیاویش بن ، چونکە بەگوێرە پێوەری
یەزدانی کێ تەقوای زۆرتەری بی ئەو رێزدارترە. کافرەکان: کە گوێیان:
چۆن دەبی ئیمە ئیمان بەتۆ بێنین لەحالی ک دا شوینکەوتوانت چینی
هەژار و رەشە خەلک و بۆرە پیاون، بەضمینی ئەو هیان مەبەست بوو: کە
حەزەرەتی نوح ئەوانە دەرکاو لەخۆیان دوور بختەو، ئەجار ئەوان بیر لە
ئیمان هێنان دەکەنەو، ئیتر بەناشکراو بیروپامایی ئەودا واکاریە
ضمینی یەئەوانی رەتکردەو و فەرموی:

﴿وما أنا بطارد المؤمنین﴾ من هەرگیز موسوڵمانان لەکوێر پێپی خۆم
دەرناکەم ، چۆن دەبی من ئەوانە لەخۆم دوور بخرەو: کە ئیمانیان
بەپەيامەکەم هێناو و شوینم کەوتوون؟ من هەرگیز شتی وانا کەم !
﴿ان انا لا نذیر مبین﴾ من تەنها ترسینەرێکی ناشکراو غایانم،
هەرکەسێ بەدرۆم بختەو لەعەزایی سەختی دۆزەخ دەیترسینم.

جا کە حەزەرەتی نوح بەبەلگە بەهێز بۆری دان و نەیان توانی چی دی
بەردەوام بن لەهیوار و گفتوگۆدا، پەنایان بردە بەر هەرەشەو بەکارهێنانی

هيٺيئن ٿاڻن ۾ داب و نه ريتي هه موو مله پوڙو طاغوت تڪه له گهل له بواري
حيوارو گفتوگودا تڪشڪا، پهنا ده باته بهر هه ره شهو توڦان دن.

﴿قالوا: لأن لم تنته يانوح لتكونن من المرجومين﴾ وتيان: ئەى نوح
تەگەر لەم ھەلۆیستەى خۆت دانەبەزى واز لەم بانگەوازییەى خۆت
نەھینی و زیاتر لەسەرى بپۆی و بەردەوام بى لەسەر بانگەوازیکردنت
بۆمان، ئەو بەش بزانە بەردەبارانت دەکەین، بەبەردەبارانکردن
دەتکوژین، ئیتەر چیدی لیت قبول ناکەین و چاوپۆشیت لى ناکرى! ئالیرەدا
ھەزرەتى نوح ھانای بۆ خودای تەک و تەنیا بردو دەستى نزاى بەرزکردو
بۆ لای کەسى بى کەسان و پشت و پەناى خودایەرستان.

﴿قال: ربّ ان قومي كذبون﴾ وتی خودایه ! شهوۀ تا گله کہم
به درویشان خستم و وہ بانگہ وازیہ کہی منیان رہ تکرده وہ، تیمانیان
پی نہ ہیتم ﴿افتح بینی و بینهم فتحا﴾ له نیوان من و شہوان دا حوکم و
برپاری عہدالت نامیز دہ ربکہ و شہلی حق بہ سہر بہ تال دا سہریخہ.

﴿وَنَجِّنِي وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ خۆم و نهوانه ی له گه له دان
له خوداپه رستان، رزگارمان بکه له دهستی ئه و سته مکارانه و به هه لاکیان
به ره، چیدی مۆله تیان مه ده !

﴿فَأَنْجَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلِّ الْمَشْحُونِ﴾ به هانای پیغهمبه‌ری
خۆمانه‌وه هاتین، ئەو پیغهمبه‌ره‌ی هه‌ره‌شه‌ی به‌رده‌بارانکردنی لی‌کرا،
له‌سه‌ر ئەوه‌ی بانگه‌وازی خه‌لکه‌که ده‌کا بو‌و خوداپه‌رستی، هه‌یج کری‌و
پاداش و سوپاسی‌کی‌شی لی‌ناوین، له‌پاساوی بانگه‌وازی‌یه‌که‌یدا پله‌و پایه‌ی
دونیایی مه‌به‌ست نیه، هانای بو‌هێناین و لی‌مان پارایه‌وه ئی‌مه‌یش
دوعا‌که‌یمان گه‌را کرد، خۆی و ئەوانی ئی‌مانیان پی‌هینابوو له‌که‌شتی‌یه‌کی
په‌ له‌گیانله‌به‌ردا رزگارمان کردن.

﴿ثم أغرقنا بعد الباقين﴾ پاشان، واته: دواي رزگارکردنی نوح و شۆینکه وتوانی، باقی مانده ی گه له که یمان خنکاند، نه وانه زۆرینه ی گه لی نوح بوون و سووربوون له سهر کوفری خۆیان و سه ریپچی کردنی فه رمانی خودا ، ئیمه یش به تۆفان له ناومان بردن.

له هندی ریوایه ت دا هاتوه، رزگاربوه کان هه شتا یان چل پیساوو چل ئافره ت بوون .

﴿ان في ذلك لآية وماكان اكثرهم مؤمنين﴾ بێگومان له رزگاربوونی نوح و شۆینکه وتوانی هه روا له هه مو گیانله به رێك نێرو مێیه ك و نه مجار له خنكاندنێ كافره كان دا په ندو ئامۆژگاری هه یه بۆ هه ركه سیك پیغه مبه ری خودا به درۆ بخته وه یان باوه ری پێكا. نه مه داب و نه ریتی خودایه؛ هه میشه پیغه مبه ران و شۆینکه وتوانی رزگاركردوه. سته مكارو مله ورو به درۆ خه ره وه كانی قه لاجۆ كرده ون. زۆرینه ی زۆری نه و گه له سته مكار موسولمان نه بوون.

﴿وان ربك هو العزيز الرحيم﴾ بێگومان خودای تۆ ئه ی موحه ممه د ! به هیزو بالاده سته به سهر هه مو شتێك دا تۆ له نه ستینه له وانه ی سوورن له سهر كوفرو پیغه مبه رانی به درۆ ده خه نه وه و سه ریپچی فه رمانه كانی ده كهن، خاوه نی ره حم و به زه یی یه بۆ نه وانه ی به ندایه تی بۆ ده كهن و تۆ به له تاوانی رابوردویان ده كهن ، ئیمان به پیغه مبه ره كه ی ده هیئن !!

چیرۆکی چواره می ئه م سورته ته: چیرۆکی جه زه تی هوده ﷺ

له گه ل گه له كه ی دا

كَذَّبَتْ

عَادَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ إِنِّي لَكُمْ

رَسُولٌ آمِينَ ﴿١٢٥﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ﴿١٢٦﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ
 مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجَرْتُ إِيَّاهُ إِلَّا عَلَى رِبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٢٧﴾ أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ
 آيَةً تَعْبَثُونَ ﴿١٢٨﴾ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلَدُونَ ﴿١٢٩﴾
 وَإِذَا بَطِشْتُمْ بَطِشْتُمْ جَبَّارِينَ ﴿١٣٠﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ﴿١٣١﴾
 وَاتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمَدَّكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ ﴿١٣٣﴾
 وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٣٤﴾ إِنْ إِيَّاهُ خَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣٥﴾
 قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَضْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ ﴿١٣٦﴾
 إِنْ هَذَا إِلَّا لَأَخْلُقَ الْآوَلِينَ ﴿١٣٧﴾ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذِّبِينَ ﴿١٣٨﴾ فَكَذَّبُوهُ
 فَأَهْلَكْنَاهُمْ إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَةٌ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ وَإِنَّ
 رَبَّكَ لَهوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٤٠﴾

ئەمەش چیرۆکی تەرە بۆ پەندو عیبرەت، چیرۆکی ھەزرەتی
 ھودە ﷺ: کە گەلە ھەبانی بانیگەوازی کرد بۆ یەکێکە پەرستیی بەندایەتی کردن
 بۆ خودا، لەسراو تۆلەیی سامناکی خودا ترساندنی!

گەلی ھود زێدو نیشتمانیان ولاتی ئەحقافی یەمەن بوو، ولاتی
 ئەحقاف بریتی بوو لەچەند کێوو گردێکی لێیان لەنزیک ولاتی
 (حەرموت) یەمەن. لەدوای تۆفان و فەوتاندنی گەلی نووح ھاتووە
 کۆری ژیاڵە، وەکوو لەشوینیکی تەدا قورئان ناماژە بۆ ئەو دەکاو

دەفەرموی: ﴿واذكروا ان جعلكم خلفا من بعد قوم نوح، وزادكم في الخلق بسطة﴾ (الأعراف/۶۹).

ئەم گەلە ستمەکارە دواي پاککردنەوهی زەوی لەستەمکارانی گەلی نوح بەتۆفان، هاتنە سەر مەسره‌چی ژیان و خودا خێروبیرێکی زۆری بەسەردارپشتن، جەستەو لەش و لاریان ساغ و پتەوو چوارشانەو بەرزو بلندو خاوەن هێزو توانا، هەرزانی و ئاوو هەوای سازگارو رزق و رۆزی زۆرو جوگا و کانیایو سازگارو گوارا، کەچی و پرای ئەو هەموو نازو نێعمەتانەي خودا پیتی دابوون، بەندایەتی پەروەردگاریان نەدەکرد، سەرپێچی فەرمان و جلەوگیریه‌کانی خودایان دەکرد، حەزەرەتی هودیان بەدرۆخستەوه و خودا لەناوی بردن! چیرۆکی حەزەرەتی هودو گەلەکەي لەسورەتی (الأعراف) و سورەتی (هود) و سورەتی (المؤمنون) و ئێرەدا هەرجارە بە ئوسلویتیک لەهەرشوینە بۆ مەبەستیک رانویێندراوه.

لێرەدا وەکوو چیرۆکی حەزەرەتی نووح دەست پێدەکاو دەفەرموی: ﴿کذبت عاد المرسلین﴾ گەلی عاد پیغەمبەرانیان بەدرۆخستەوه واتە: حەزەرەتی هودیان بەدرۆخستەوه بەلام چونکە بەدرۆخستەوه‌ی پیغەمبەرێک بەدرۆخستەوه‌ی هەموو پیغەمبەرانیە بۆیە وشەي ﴿المرسلین﴾ ی بەکۆ هیئا!

﴿اذ قال لهم أخوهم هود: ألا تتقون؟﴾ کاتیک (هود)ی هاو‌عه‌شرەت و هاو‌پەرەگەزیاں پێی گوتن: ئەوه بۆ خۆتان لەسزای خودا ناپارێژن؟ بۆ لەعه‌زابی دۆزەخ ناترسن؟

﴿انني لكم رسول أمين﴾ من بۆئێوه پیغەمبەرێکی دڵسۆزو ئەمێندارم، خیانت لەو پەيامەدا ناکەم: کە خودا خستویه‌تیە ئەستۆم و بەئێوه‌ی رادەگەیه‌نم.

﴿فاتقوا الله﴾ تەقواي خودا بکەن و پابەندی فەرمان و جلەوگیریه‌کانی بن.

﴿وَأَطِيعُوا أَمْرًا﴾ گوی بیستی من بن ، چیتان پی ده لیم به قسم بکهن،
خوشبهختی و کامهرانی دوتیاو قیامهتتان بۆ دهسته بهرده بی !

﴿وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾ ئەمن لەسەر ئەو بانگه‌وازی و په‌ندو
ئامۆزگارییه‌ی پیتانی راده‌گه‌یه‌نم کرێ پاداشتی ئێوه‌م ناوی، مه‌به‌ستم
وه‌ده‌سته‌پیتانی مال و سامان و پله‌و پایه‌ی دوتیایی نیه‌.

﴿إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ جه‌زاو پاداشتی من لای خودایه‌،
ههر له‌خودا داوا ده‌که‌م پاداشتم بداته‌وه‌. خودی ئەم وتاره‌ له‌سەر زوبانی
حه‌زهره‌تی نوح و هه‌زهره‌تی هود و هه‌زهره‌تی صالح و هه‌زهره‌تی لوط و
حه‌زهره‌تی شوعه‌یب (عليهم السلام) ئاراسته‌ی گه‌له‌کانیان کراوه‌، ئەمه‌ش
ئاماژه‌یه‌ بۆ ئەوه‌ که‌ په‌یامی پیغه‌مبه‌ران یه‌ك په‌یامه‌و هه‌موویان
بانگه‌وازیان بۆ خودا به‌یه‌ك ناسین و به‌ندایه‌تی بۆ کردنی کردوه‌،
هه‌موویان جله‌وگیران له‌بته‌رستی کردوه‌.

بانگه‌وازی بۆ خودا په‌رستی و شوین که‌وتنی په‌یامی پیغه‌مبه‌ران و
به‌ته‌مانه‌بوونی وه‌رگرتنه‌وه‌ی پاداش و کرێ له‌خه‌لك و چاو له‌ده‌سته‌ی
که‌ره‌می خودا داب و نه‌ریتی هه‌موو پیغه‌مبه‌ریك بووه‌، هه‌موویان یه‌ك
ریساله‌یان هه‌بووه‌و له‌یه‌ك سه‌رچاوه‌و په‌یامیان بۆ هاته‌وه‌.

ئه‌جار هه‌زهره‌تی هود عليه السلام که‌وته‌ گه‌توگۆ له‌گه‌ل نه‌ته‌وه‌که‌ی داو پیی
فه‌رموون: ﴿أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ﴾ ئەوه‌ چی‌یه‌ ئێوه‌ له‌سەر هه‌موو
به‌رزاییه‌ك باله‌خانه‌یه‌ك راده‌به‌ستن و به‌رزای ده‌که‌نه‌وه‌و ده‌یکه‌نه‌ نیشانه‌ی
به‌هێزی ده‌ست و بازوی خۆتان و شانازی پێوه‌ ده‌که‌ن.

واپێده‌چێ قه‌ومی عاد له‌سەر گردو لوتکه‌ی کێوه‌کان باله‌خانه‌ی به‌رزو
گه‌وره‌یان بنیات ناو، له‌دوره‌و به‌یئران، مه‌به‌ستیشیان خۆه‌لنانه‌وه‌و
فه‌خرو شانازی بوو، هیچ سودیان لی‌نه‌بینیون بۆ تێدا هه‌وانه‌وه‌و نیشه‌جێ
بوون بنیاتیان نه‌ناو، هه‌روا بۆیه‌شیان دروست نه‌کردون بینه‌ نیشانه‌ی

رېڭاۋ رېبۋار رېڭايان پىبدۆزىتەۋە، ئەگىنا ئەگەر مەبەستيان سوود
لىيىن بۈيە قورئان بە عەبەث باسى نەدە كرد. بۈيە ناززامەندى
لەكارەكەيان دەرېرى چونكە كات بەفېرۋدان و مال بەفېرۋدان و وزە
خەرجدان بوو بىتەۋەى سودىكى ھەبى، خۇخەرىك كردن بوو بەشتىك بۆ
دونيائو قىامەت سوودى نەبوو !

﴿وَاتَّخَذُوا مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلَدُونَ﴾ قەصرو بالەخانە دروست دەكەن بۆ
ئەۋەى بۆ ھەتا ھەتايە ژيانيان تىدا بەسەر بەرن، وادەزانن: بۆ ھەتا
ھەتايە دەمىننەۋەو مردنتان بەسەردا نايە. يان دەتانهۋى نەمربن و ھەر
لەژياندا مېننەۋە، ھەرچەندە دۈنيا بەجى دىلن ھەرۋەكوو چۆن
ئادەمىزادانى پېش ئىۋە جىھانيان جىھىشتەۋە.

ئايەتەكە ئامازە بەۋە دەكا: كە گەلى عاد لەژيارو بىناسازىدا
گەيشتونە ئاستىك كارگەو ئامىرى جۆراۋ جۆريان دروست كردون بۆ
كونكردن و دابرىنى كىۋو گەدەكانى ولاتيان، بۆ دروستكردى بىناى بەرزو
قايم و پتەۋ بەسەر كىۋەكانەۋە، تەننەت بەخەيالى خۇيان ئەم قەصرو
بالەخانەۋ قەلا دژوارانەيان لەمردنىش دەيانپارىزن و مردنىش دەگىرنەۋە،
ھەروا لەكارىگەرى كەش و ھەواۋ رەشەباۋ زريان و لافاۋو بومەلەرزە
پارىزگاريان لىدەكەن.

﴿وَإِذَا بَطِشْتُمْ بَطِشْتُمْ جَبَارِينَ﴾ ئىۋە وىپراى ئەۋ ھەموئىسرافەى
لەقەصرو بالەخانەۋ قەلاى قايم و پتەۋدا دەيكەن، ھەئسوكەۋت و
مامەلەتان لەگەل غەيرى خۇتان دا توندو تىژە، خەلكى دەپوتىننەۋە
دەيانچەۋسىننەۋەو ئازارو ئەشكەنجەيان دەدەن، بەناحەق ھەلەتى
توندوتىژ بۆ ئادەمىزادانى تر دەبەن بە زەبرو زەنگ لەگەلئاندا
دەجولئىنەۋە.

﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا﴾ لەسزاي سەختى خودا بترسن، خوداي خۇتان

بەدەرست، شۆيىن پەيامى من بىكەون، ئەو بۆ ئىوۋ كەلگى ھەيەو
سودبەخشە، كەس لە دونيادا نەمرنابىۋ دونيا تاسەر بۆ كەس نابى.

ئىوۋ دەبوايە لەشۇكرانە ژمىرى ئەو نازو نىعمەت و رزق و رۆزىيەى
پىتان دراو، لەپاساوى ئەو جەستە تۆكمەو پتەوۋى پىتان بەخشراو
بەندايەتى خودا بىكەن، بترسن لەوۋى خودا قارتان لى بگىرىۋ نازو
نىعمەتتان لى بىيىنىتەو، سزاو عىقابتان بدا.

ئەجار نىعمەتەكانى خودايان بۆ باس دەكاو دەفەرمىۋ: ﴿وَاتَّقُوا الَّذِي
أَمَدَكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَ، أَمَدَكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ، وَجَنَاتٍ وَعِوْنٍ﴾ خۆتان
بپارىژن لە سزاو عىقابى ئەو خودايەى نازو نىعمەتى زۆرى بەخشىو
بەئىو، بەخشىويەتى بەئىو ئەوۋى بۆ خۆتان دەيزانن و ھەستى
پى دەكەن؛ ئەوۋتا ئەو ھەموو ئازەل و رزق و رۆزىيەى پى بەخشىون، مندالى
زۆرى پى داون، باخ و باخات و سەرچاۋەى كانياۋى جوان و صاف و گواراى
بۆ دابىن كردون، بەروبومى جۆراو جۆرو ميوەجاتى بۆ رەخساندون، دەلە
پاساۋى ئەوۋدا سوپاسى خوداى خاۋەن نىعمەت بىكەن. واز لەسەرپىچى و
سەرپرەقى خۆتان بىنن.

﴿إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ ئەگەر ئىوۋ بەقسەم نەكەن و
نەيەنە سەر رىيازو مەنھەجى من و سووربن لەسەر كوفرو بىيىنى خۆتان،
ترسى ئەوۋم لىتانە بىكەونە بەر عەزابى رۆژىكى سامناك، كەس فرىاتان
نەكەۋىۋ ھىچ شتىك دادتان نەدا.

كەچى لەوۋەلامى ئەم نەصىحەت و ئامۆژگارىيە دلسۆزىيەى ھەزرەتى
ھوددا ﴿قَالُوا: سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعظْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ﴾ وتیان:
چون يەكە بەلامانەۋە ئايا ئامۆژگارى بىكەى، يان ھەر ئامۆژگارى نەكەى،
دلىبابە ئىمە لەھەلۆيىستى خۆمان لانادەين و واز لەداب و نەرىتى خۆمان
ناھىيىن. وەكوو لەشۆيىنىكى تردا دەفەرمىۋ: ﴿وَمَا نَحْنُ بِقَارِكِي آلِهَتِنَا

عن قولك، وما نحن لك بمؤمنين ﴿هـ/۵۳﴾ .

ئەمە تەعبىر: شىۋە ئاھاۋىتىكە ئەۋەپرى سوكايەتى و سىرۇشت و شكى
لەخۇ گىرتوۋە، كەسكىك تۇزقالىك ئەدەب و حىشمەتى تىدابى بىھو جۆرە
ۋەلامى ئامۇزگارى ئاۋا دىلسۆزانە ناداتەۋە !

وتيان: ﴿ان هذا الا خلق الأولين﴾ ئەۋەى تۆ ھىناۋتە دەست
ھەلبەستى پىشىنانەۋ درۆۋ دەلەسى ئەۋانە تۆ دووبارەى دەكەيەۋە. يان
ئەم ئايىنەى ئىمە لەسەرى بەردەۋامىن ئايىنى باوك و باپىرانى پىشىنمانە،
ئىمە شوپىن ئەۋان كەۋتوۋىن، ۋەكوۋ ئەۋان ژيان بەسەر دەبەين و ۋەكوۋ
ئەۋان جىھان بەجى دىلن، زىندوبوۋنەۋە قىامەت نىيە، پاداش و سزا
لەسەر كىردەۋە لەگۆرى نىيە، بەھەشت و دۆزەخ خەيالپلاۋن. كەۋابى
﴿وما نحن بمعذبين﴾ ئىمە سزا نادىين، ئەۋە قىسەى خۇتەۋ لەگىرفانى
خۇت دەرت ھىناۋە . ئاكامى گىفتو گۆى نىۋان ھەزىرەتى ھود عليه السلام
گەلەكى ئەۋەبوۋ ﴿فكذبوه﴾ بەدرۆيان خىستەۋە، بانگەۋازى و
ئامۇزگار يىكەنىان رەتكردهۋە .

﴿فأهلكناهم﴾ بە رەشەباى توندو سارد لەناۋمان بىردن، ھۆكارى لەناۋ
بىردنەكەيان لەرەگەزى كىردەۋەى خۇيان بوۋ، ئەۋان بۆ خۇيان خاۋەن ھىزو
تواناۋ زەبرو زەنگ بوۋن، خۇداى مەزىن شىكىكى بۆ ناردون زۆر لەخۇيان
بەھىزىرىۋو، قەلاۋ قەصرو بالەخانەۋ خانۋى لەكىتو داتاشاراۋ دادى نەدان،
غەزەبى خۇدا تىكىيەۋە پىچان و قەلاچۆى كىردن. ۋەكوۋ لەئايەتتىكى تردا
دەفەرمىۋى: ﴿فاما عاد فاستكبروا في الأرض بغير الحق، وقالوا: من اشد
منا قوة ؟ او لم يروا ان الله الذي خلقهم هو اشد منهم قوة، وكانوا
بآياتنا يجحدون﴾ (فصلت/۱۵). رەشەباى سەخت و بەتەۋرۇم ھەموۋ
شىكىكىانى تىكەۋە پىچاۋ و ئىرانى كىرد. ۋەكوۋ دەفەرمىۋى: ﴿تقدم كل شيء
بأمر ربها﴾ (الأحقاف/۲۵) .

﴿ان في ذلك لآية﴾ يىگومان لەبەھىلاك بردنى گەلى عاددا بەھۆى ئەوھى: كە پىغەمبەرەكەيان بەدرۆخستەوۋ غىبەت و پەند وەرگرتن ھەيە بۆ ھەموو گەل و نەتەوھىەك: كە تۆمان كىردوھ بە پىغەمبەريان ئەى موھەممەد! پىيۈستە پەند لەوان وەرېگىرن و سەرپىچى فەرمانى خودا نەكەن.

﴿وما كان أكثركم مؤمنين﴾ زۆرىەى زۆرى ئەو گەلە لەناوبراوانە لەزانىارى پىش وەختى ئىمەدا بە موسولمان حىيىب نەكراون.

﴿وان ربك هو العزيز الرحيم﴾ يىگومان خوداى تۆئەى موھەممەد! بالادەست و خاوەن توانايەو تۆلە لەدوژمنەكانى دەستىنى و ناھىلى بەسەريانەوھ بچى، خاوەن رەھىم و بەزەبىيە بۆ بەندە ئىماندارەكانى بەمەرچى تۆيە بىكەن و بەخۆيان بچارىن.

ئاي چەند گەل و نەتەوھە دوای گەلى عاد بەعەقل و ھۆشى ئەو گەلە خاوەن دەسەلاتە بىريان كىردۆتەوھە بىردەكەنەوھ، وەكو ئەوان لەخۆيان بايى بوون، ھەتا لەبوارى ژىارو شارستانى دا پىشكەوتوتىبوون زىاتر لەخودا دووركەوتونەتەوھە دوورەكەونەوھ!!

ھەتا لەبوارى تەكنۆلۇجىاو چەكسازى دا پىش بىكەون پتر سەرپىچى فەرمانى خودا دەكەن، وادەزانن ئەو پىشكەوتن و چەكسازىيە لەخوداى بوونەوھريان بىئاتاج دەكا، ھەركەسە خەرىكى پىشپىكىيە لەبوارى دروست كىردنى چەكى كۆكۆرۇ وىرانكەردا بۆ لىدانى غەيرو پاراستنى خۆى، پىتى وايە: ئەو چەكە لەدوژمنانى دەپارىزى، بەلام كاتىك بەخۆيان زانىوھ لەھەموو لايەكەوھ غەزابى خودا بەسەريان دا دابارىوھە خودى چەكە كۆكۆرۇ قەلاچۆكەرەكەى كە لەوھە پىش پىوھى دەنازىن دەبىتتە دوژمنى سەرەكى و ھۆكارى لەناوبردىان. نمونەى رابوردو زۆرن و لەوھەدواش زۆر نمونەى تر دىتەدى !!

چیرۆکی پینجەم لە چیرۆکەکانی ئەم سورەتە:
چیرۆکی حەزرتی صالحه عليه السلام لە گەڵ گەلە کەیدا

كَذَبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٤١﴾ إِذْ قَالَ
لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَالَتَنْقُونَ ﴿١٤٢﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٣﴾
فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ﴿١٤٤﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ
إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٤٥﴾ أَتُتْرَكُونَ فِي مَا هُمْ بِأَمِينٍ ﴿١٤٦﴾
فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٤٧﴾ وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلَعُهَا هُضِيمٌ ﴿١٤٨﴾
وَتَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَرِهِينَ ﴿١٤٩﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا
﴿١٥٠﴾ وَلَا تَطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ ﴿١٥١﴾ الَّذِينَ يَفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ
وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿١٥٢﴾ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٥٣﴾ مَا أَنْتَ
إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا فَأْتِ بَيِّنَاتٍ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٥٤﴾ قَالَ
هَذِهِ نَاقَةٌ لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَعْلُومٍ ﴿١٥٥﴾ وَلَا تَمَسُّوهَا
بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ يُومٍ عَظِيمٍ ﴿١٥٦﴾ فَعَقَرُوهَا فَاصْبَحُوا
نَادِمِينَ ﴿١٥٧﴾ فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ
أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٥٨﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٥٩﴾

لهوه پيش چيروکی هزرهتی هودی له گهل گهل کهي دا بو باس کردین،
 نهجار به شوین نهوه دا چيروکی هزرهتی صالح عليه السلام له گهل نه تهوه که یان بو
 ده گيرپتهوه، نهوه گلهی هزرهتی صالحیان بو سهر رهوانه کراوه گهلی
 نمود بووه، نه مانیش وه کوو گهلی عاد عهره ب بوون له شاری (الحیجر) :
 که ده که ویتته نیتوان (وادی القری) و (شام) واته له سهر ریگهی مه دینه
 - شام - نیشته جی بوون، زیدو نیشتیمانان نهوه ده قهره بوو، شوینه وارو
 که لاوهی شارو گوندی روخوایان ناشکراو نمایانه. عهره به کانی قورهیش که
 له هاویندا کاروانی شامیان ده کرد به سهر شوینه واری نهوان دا
 تیپه رده بوون.

پیغه مبهرو عليه السلام : که ته شریفی له گهل هاوه لانی دا چوو بو غه زای ته بوک
 به لای که لاوه روخواه کانی گهلی نهمود دا تیپه ریو هاوه لانی ترساندن لهو
 سهره نجامهی به سهر نهوان دا هات.

نه م گهل سته مکاره له دوای گهلی عاد هاتونه کۆری ژبانیهوه، خودا
 هزرهتی صالحی کرده پیغه مبهرو رهوانه ی کره بۆسهریان، بانگه وازی کردن
 بو عیباده تکردنی خوداو یه کتاپهرستی و پروا کردن به په یامه کهی. به لام
 نهوان به درۆیان خسته وهو سهر پیچی فرمانه کانیان کرد، ئیتر پهروه ردگار
 به عه زابی بوومه له مرز له ناوی بردن، زهوی له ژیریان دا راتله قیتندراو
 ولاتیان ژیرو زه به ربوو بو خوشیان ناسه واریان براهیهوه، وه کوو له شوینیکی
 تر دا ده فرموی: ﴿فأما ثمود فأهلكوا بالطاغية﴾ (الحاقة/۵).

ده فرموی: ﴿كذبت ثمود المرسلين﴾ گهلی نمود په یامی پیغه مبهرانیان
 به درۆ خسته وه، پروایان به بانگه وازی پیغه مبهره که یان نه کره ﴿إِذْ قَالَ لَهُم
 أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلا تَتَّقُونَ﴾ کاتیک هزرهتی صالح عليه السلام که له ره گهزی
 خوایان بوو پیتی گوتن: نهوه بو ئیه له عیقابی خودا ناترسن؟ ههتا
 نیمانی پی یتنن و یه کتاپهرستی بکهن، گوی بیستی فرمانی من بن

چیتان پی ده لئیم به قسم بکهمن ﴿انی لکم رسول أمين﴾ بیگومان من بو
ئیه پیغه مبه ریکی نه میندارو دلسۆزم .

﴿فاتقوا الله و اطیعون﴾ خۆتان له عه زابی سهختی خودا بیاریزن، له تۆله و
عیقابی بترسن، شوین په یامی من بکهون، پابه ندی فه رمان و
جله و گیریه کانی من بن .

﴿وما أسألكم علیه من أجر، ان أجري الا على رب العالمین﴾ له سهر
بانگه وازی کردنم بۆتان داوای کریۆ پاداشت ناکهمن لیتان، به ته ما پله و
پایه ی دنیایی نیم دهستم بکهوی، نه رکینکه خراوه ته نه ستۆم و پیتانی
را ده گه یه نم، من پاداشتی خۆم له خودا داوا ده کهم، نه و جه زای نه م نه رکه م
ده داته وه .

﴿أتزکون فی ما هاهنا آمین﴾ نایا پیتان وایه: ئیه له دنیادا بو
هه تاهه تایه به دنیایی له ناو نازو نیعمه ت دا ده میننه وه؟

﴿فی جنات و عیون﴾ پیتان وایه وازتان لی ده هیترئ به دنیایی له ناو
باخ و باخات و سه رچاوه و کانیاودا له ززه ت وه ریگرن هه روا
﴿وزروع و نخل طلعه ا هضیم﴾ له ناو کشتو کال و باخی دارخورمادا: که
خورمای نه رم و شیرین و تام خۆشی لی ده سته بهر ده بی، ته نانه ت خورما که
هیته ده باش و به سووده به ناسانی هه زم ده بیۆ مه عیده ماندو ناکا .
له به ربوومی نه و باخ و کشتو کاله تان بخۆن و پیتان وابی ئیتر ژیا نی
قیامه ت و حساب و پاداش و سزا نه بی؟

﴿وتتحتون من الجبال بیوتا فارهین﴾ ئیه داده تاشن له کیتو و شاخ
خانوو مالی ریک و پیک و دلخۆشکه ر، هه میشه له پیشه پرکی دان و
هه ریبه که تان ده یه وی خانو به ره که ی له ی نه وی تر سه رنج راکیشتر بی،
ده ستره نگینی زیاتر تیدا به کار هاتبی، نه و خانوانه به وشیه یه

داده تاشن و رایانده به ستن نهك بۆ تیدا چه وانه وهو نیشته جی بوون، بهلكوو بۆ خۆه لئانه و شانازی پیوه کردن.

﴿فاتقوا الله﴾ لهسز او عه زایی خودا بترسن، ﴿وأطیعون﴾ پابهندی فرمان و جله و گیریه کانی من بن، به باشی ته قوای خودا بکهن و روبه که نه نهو کارو کرده وانه ی سوودی دنیا و قیامه تتان لی دهست ده که وی.

﴿ولاتطیعوا أمر المفسرین﴾ شوین نه وانه مه که ون که له تاوان و سه ریچی فرمانی خودا دا زیده رو یی ده کهن، هه می شه سه رگه رمی تاوان و له هوو له عب و رابواردنن. مه به ست پی او ماقول و مله و پرو طاغوته کانیانن، نه وانه ی بانگه شه ی کوفر و بته رستیان ده کردو نه یانده هیشت جه ماوه که رو له حق بکهن.

﴿الذین یفسدون فی الأرض ولا یصلحون﴾ نه وانه ی ناشوب و فساد له سه ر زه وی بلا و ده که نه وه و هه موو شتیکی باش تیک ده ده ن و هیچ شتیک چاک ناکه نه وه. واته: کارو کرده و هیان فساد و رو خاندنه، تۆز قالیک چاکسازیان تیدا نیه. ئیوه شوین نهو ناشوب گێرانه مه که ون و خۆتانیان لی پیاریزن!

که چی وه لامی پیغه مبه ری خۆیان به و په ری ناشیرینی دایه وه و ﴿قالوا: أما أنت من المفسرین﴾ وتیان: تۆ جگه له سیحر لی کرا و هیچی ترنی، نه م قسانه ی تۆ پی او ی جادو لی کرا و ده یانلی، نه تۆ هیچ عه قل و شعورت نیه، ئیمه گوی بۆ نه صیحه ت و ئامۆژگاری شیتی وه کوو تۆ ناگرین!

﴿ما انت الا بشر مثلنا فات بآیه ان كنت من الصادقین﴾ تۆ ئاده میزادیکی وه کوو ئیمه، جگه له وه هیچی ترنی، نه دی چۆن زیده له هه موومان نیگا بۆ تۆ هاتوو؟ بویته پیغه مبه ری ئیمه؟؟

وہ کوو لہ ئایہ تیکی تردا دہ فرموی: ﴿الْقِي الذکر علیہ من بیننا ؟ بل هو کذاب اشر، سیعلمون غدا من الکذاب الاشر﴾ (القمر/۲۵-۲۶) .

پیان سہر بوو ئادہ میزاد بیٹہ پیغہ مہرہ نیگای بو بی. دہ یانگوت: ئەگەر راست بی نیگا بو پیغہ مہرہ بی، دہ بی ئەو پیغہ مہرہ لہرہ گزی فریشتہ بی...

ئەجار پیشنیاری ئەوہ یان کرد: کہ حەزەرەتی صالح عليه السلام موعجیزە یەکیان نیشان بدا بە لگە بی لەسەر راستی پیغہ مہرہ تی یە کە ی، وتیان: ئەگەر راست دہ کە ی پیغہ مہرہ ی لەو بەردە، حوشتیکی ئاواو ئاوامان بو دەرینە، حەزەرەتی صالحیش وەعدو پەیمانی لی وەرگرتن، ئەگەر پیشنیارەکیان بیٹە جی ئیمانی پی بھینن، ئەوانیش وەعدیان پی دا.

حەزەرەتی صالح عليه السلام ھەلسا نوژی کردو لەخودا پارایەو: کہ ئەو موعجیزە یان بو بینیتە دی. ئیتر بەقودرەتی خودا ئەو بەردە ی ئامازە یان پی کردبوو شەق بوو، وشتیکی لەوجۆرە ی خۆیان پیشنیاریان کردبوو ھاتە دەرەو، ئیتر بریکیان ئیمانیان ھینا و زۆربەشیان پروایان پی نہ کردو بە کافری مانەو.

﴿قال: هذه ناقة لها شرب ولكم شرب يوم معلوم﴾ حەزەرەتی صالح عليه السلام موعجیزە کە ی نیشان دان و بە لگە ی راستی پیغہ مہرہ تی خۆی نواند، پی فەرمون: ئەمە موعجیزە ی خودایە حوشتی کە بە فەرمانی خودا ھاتۆتە دی و نیشانە ی راستی پیغہ مہرہ تی منە، رۆژیک ئاوی بیرە کەتان بو ئەو دہ بخواتەو رۆژیکیش بو ئیو، لەو رۆژەدا کە نۆرە ئاو خواردنەو ی ئەو ستمی لی مە کەن و لی بگەرین بابە ئارەزوی خۆی ئاوە کە بخواتەو.

﴿ولا تمسوها بسوء فيأخذكم عذاب يوم عظيم﴾ بە ھیچ شیوہ یە ک خرایە ی لەگەل مە کەن ۱ دەست درژی مە کەنە سەر نەبە لیدان و نە

بە کوشتن، ئەگەر دەست درێژی بکەن سەر عەزابی روژیکی گەورەتان توش دێ، ئەو روژه گەورەو ناودار دەبێ، چونکە عەزابه کە تێدا دیتە جی، جا ئەگەر روژه کە بەھۆی عەزابه کەو بە گەورە بژمێردی دیارە عەزابه کە کوشندەیه.

﴿فَعَقَرُوهَا﴾ و شترە کە یان سەر بری ﴿فَأَصْبَحُوا نَادِمِينَ﴾ دوایی کە پێشەتای عەزاییان بینی لە کردەوێ خۆیان پەشیمان بوونەو بەلام تازە چ سود.

﴿فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ﴾ عەزابی خودا گرتنی، عەزابه کە بریتی بوو لەو زەوی لە ژێریانەو. بوومەلەرزەیه کێ توندی لی هات و رایتلەقاندن، گرمەو نالەیه کێ زۆر گەورەو بەھێزیان ئاراستە کرا، دلی هەلکەندن و زەندەقیان چوو، لە شوێن و مەسکەنی خۆیان دا سارار بوونەو و جولەیان لی بێرا!

﴿إِن فِي ذَلِكَ لَآيَةً﴾ بێگومان لەروداوو بەسەرھاتی گەلی صالح پێغەمبەردا، لە بەدرۆخستەوێ پەيامە کە لە لایەن گەلە کەیسەو هەر وەھا دەستدرێژی کردنیان بۆ سەر ئەو حوشترە خودا بە موعجیزە بۆی بەدی هێنا بوون، نیشانەو پەندو ئامۆزگاری زۆرھەن بۆ کەسیک عەقل و هۆشی هەبێ. دەبێ چ بەلگە یەك ئەوەندە گەورەبێ لە گاشە بەردێکی دیاریکراو حوشترێکی بەوشیو پەیدا بێ و ئاو خواردنەو و شیردانیشی ئاوا موعجیزەبێ؟!

بەلام ئەو گەلە سەرلی شتواو بەو هەش برۆیان نەکردو حەزەرەتی صالحیان بەدرۆخستەو و حوشتری موعجیزە ئاسایان کوشت، عەزابی خودایان بەسەردا نازل بوو. ﴿وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ زۆرەیی زۆریان ئیمانیان بە خودا و بە پێغەمبەری خودا نەبوو.

﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَھُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ بێگومان خودای تۆ تۆلەستینەو یە لە دوژمنەکانی و مۆلەتیشیان بدا پاشگوێیان ناخا، خاوەن سۆزو بەزەیی یە بۆ برۆاداران ئەگەر تۆبە بکەن و بۆ لای خودا بگەرێنەو.

جیروکی شه شه: جیروکی چه زه تی لوطه ﷺ
له گه ل گه له که ی دا

كَذَبَتْ قَوْمُ لُوطٍ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٦٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطُ أَلَا تَتَّقُونَ
﴿١٦١﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٦٢﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا أَمْرًا وَمَا
أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٤﴾
أَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٥﴾ وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ
مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ﴿١٦٦﴾ قَالُوا لَيْنَ لَمْ تَنْتَهِ يَلُوطُ
لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ ﴿١٦٧﴾ قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالِينَ ﴿١٦٨﴾
رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٩﴾ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ﴿١٧٠﴾
إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ﴿١٧١﴾ ثُمَّ دَمَرْنَا الْأَخْرِينَ ﴿١٧٢﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ
مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ ﴿١٧٣﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ
مُؤْمِنِينَ ﴿١٧٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٧٥﴾

نه مهش جیروکیکی تره وه کوو جیرو که کانی تر بو په ندو ناموزگار یسه،
نه ویش جیروکی چه زه تی لوطه، چه زه تی لوطه کوری نارانی کوری
نازه ره، برازی چه زه تی تیبراهیمه، په روهر دگار له سه رده می تیبراهیم دا

کردی به پیغه مبهرو ناردی بۆ سمر گهل و نهته وه یه کی قهره بالغ
که دانیشتهوی ولاتی (توردون) بوون، له شاری عاموره و سی شاری تردا
نیشته جی بوون، خودای تهعالا له ناوی بردن ولاته که ی کردنه چالایی و ژێرو
زه بهری کرد؛ ولاته که یان جیرانی کێوه کانی (بیت المقدس) و بهرام بهر
کێوه کانی گهرهک و شیوێکه و له پهنا به حری (المیت).

حه زه تهی لوهو کرا به پیغه مبهریان بانگهوازی کردن بۆ خودا په رستی و
خودا به یهک ناسین و فه رمان بهرداری پیغه مبهری خودا و جله و گیری لی کردن
له تاوان کردن و نیریازی که ته تان به یان داهیه نراوی خویان بوو، پیش
تهوان کهس نه یکرد بوو.

﴿کذبت قوم لوط المرسلین﴾ گه لی لوهو پیغه مبه رانیان
به درۆ خسته وه، واته: گه لی لوهو په یامی هه زه تهی لوهو طیان
به درۆ خسته وه.

﴿اذ قال لهم اخوهم لوط﴾ کاتیک هه زه تهی لوهو پیی گوتن .
﴿الا تتقون؟﴾ ته وه بۆچی ئیوه له عه زاب و تۆله ی خودا ناترسن؟ بۆچی
خۆتان له عه زابی خودا رزگار ناکهن به و واز له تاوان کردن به یتن.
﴿انی لکم رسول امین﴾ ته من بۆ ئیوه پیغه مبه ریکی دلسۆزو
ته میندارم، چیم پی سپێراوه به ته مانه ته وه پیتانی راده گه یه نم .

﴿فاتقوا الله﴾ له سزاو عیقاب ی خودا خۆتان بیاریزن، ته وه ی فه رمانی
پێکردون ته نجامی بدهن، ته وه ی جله و گیری لی کردن مه یکه ن.

﴿واطيعون﴾ گو ییستی ئامۆژگاری من بن، چیتان پی ده لییم به گویم
بکه ن، ئافه رت ماره بکه ن، واز له هه تیویازی به یتن، چیدی کاری ئاشیرین و
فه حشامیتر ته نجام مه دهن، ته مه په یامی خودایه و پیتانی راده گه یه نم.
﴿وما أسألكم علیه من أجر﴾ من له پاساوی ته من بانگهوازی کردنه م دا

داوای کری و پاداشتتان لی ناکهم، ﴿ان أجري الا على رب العالمين﴾
 نه جرو پاداشتی من لای خودای بوونه وهره، نه و ده توانی پاداشتم بداته وه.
 بیگومان نه و دیارده ناشیرینه ی له ناو گه لی لووط دا باو بوو لادان بوو
 له فطره تی ناده میزادی هه لگه پانه وه بوو له سرشت. پهروه ردگار نیرو
 می تی دروست کردوه، هه زو ئاره زوی نه م دووره گه زه بو یه کتری شتی که
 ناویتی سروشتیان کراوه، هه ریه که یان له نیرو می مهیلی بو نه وی تریان
 هه یه. بو نه وه ی حیکمه ت و مه شیئه تی خودا له دریژه پیدانی ژیان
 له ریگه ی زاو و زیوه: که له ناکامی به یه که گه ییشتنی نیرو می وه
 دسته بهرده بی، بیته جی، که و ابو نه م مه یله سروشتیه ی نیرو می بو
 یه کتری به شتی که له قانونه گشتی به که ی بوونه وهره و پهیره و کردنی ویستی
 خودایه له بهر پیوه بردنی نه م بوونه وهره داو مه به سستی کی پیروژه؛ نه ویش
 دریژه پیدانی ژیان له سه ر زه وی به گویره ی یاسای خودا. به لام هه تیوبازی
 چوونه لای نیرو هیچ مه به سستی کی پیروزی تیدا نیه و هیچ ناکامی کی
 په سه ندی لی ناکه ویته وه، له گه ل قانون و یاسای بوونه وهره دا ناگو نجی!

لادان له یاسای بوونه وهره له کرده وه ی گه لی لووط دا ناشکراو غایانه،
 بۆیه که و تبه و نه سه ردو و رییا نه یه که؛ یان ده بوو بگه رینه وه واز له کاره
 خه ته رنا که بیئن، یان له ناو بچن، چونکه نه وان له په ره وه ی ژیان
 ده رچو و بوون، به درژی سروشت ده جولا نه وه و هیچ حیکمه تی که له مانه و یان دا
 به و حاله بهر چا و نه ده که وت.

بۆیه هه زه ره تی لووط به توندی دژی هه لویستی نه و گه له سه مکار
 وه ستاو لۆمه و سه رزه نشتی کردن و پیتی فره موون: ﴿أتأتون الذکران من
 العالمین، وتذرون ما خلق لکم ربکم من أزواجکم﴾ چون پیکیتی کاری
 ناوا ناشیرین ده که ن؟ به ج عه قلی که نه م تاوانه گه وره یه نه نجام ده ده ن؟ چون
 ده چنه لای نیرو نیرو بازی ده که ن؟ هه رکه سی کی بیانی بیته ناوتان نیوه

کاری ئاوا ناشیرینی له گه‌ل دا ده‌که‌ن. په‌روه‌ردگار کاره‌که‌یانی به‌فاحیشه
 ناوبردوه وه‌کوه ده‌فه‌رموی: ﴿اتأتون الفاحشة ما سبقکم بها من احد
 من العالمین﴾ (الأعراف/ ۸) ده‌چنه لای نی‌وه ئافره‌ته‌کانتان
 وازلی دینن، ناچنه لای ژنه‌کانتان که خودا به‌سروشت بۆ ئهو مه‌به‌سته‌ی
 دروست کردون.

﴿بل أنتم قوم عادون﴾ به‌لام به‌راستی ئیوه نه‌ته‌وه‌یه‌کی سنوور به‌زین و
 ده‌ستدریژکارن، زی‌ده‌په‌رویی ده‌که‌ن له‌تاوان دا به‌تایبه‌تی ئهم کاره
 ناشیرینه‌تان که‌که‌س پیش ئیوه نه‌یکردوه.

﴿قالوا: لئن لم تنته یا لوط لتکونن من المخرجین﴾ وتیان: نه‌گه‌ر واز
 له‌م قسانه‌ت نه‌هیئنی ئهی لووط له‌مه‌به‌ولاوه به‌رده‌وام بی له‌سه‌ر
 ده‌عوای پی‌غه‌مبه‌رایه‌تی و سه‌رزه‌نشست کردغان له‌سه‌ر ئهم کاره‌مان و چیت
 ره‌خه له‌نی‌ربازی ئیمه‌ بگری ده‌رت ده‌که‌ین و ناهیتلین له‌ناوماندا
 بمیئنی، چیت له‌گه‌لت هه‌لناکه‌ین، وه‌کوو چۆن له‌وه‌پیش
 که‌سانیک که له‌م باره‌وه ره‌خه‌ی لی‌گرتووین
 شاربه‌ده‌رمان کردون.

بی‌گومان له‌بنه‌په‌ت دا هه‌زهره‌تی لووط خه‌لکی ئهو شوین و زی‌ده
 نه‌بوو، کاتیک هه‌زهره‌تی ئیبراهیمی مامی کۆچی کردو زی‌ده‌و نیشتیمانی
 خۆی به‌جی هیشت هه‌زهره‌تی (لووط) یش له‌گه‌لتیا کۆچی کردو که‌وته ولاتی
 ئه‌رده‌ن و له‌گه‌ل ئهو گه‌ل ۱ نه‌ته‌وه ژیا تا خودا کردی به‌ پی‌غه‌مبه‌رو بۆ
 سه‌ریان ره‌وانه‌ی کرد، بۆ ئه‌وه‌ی له‌و تاوان و کرده‌وه ناشیرینه‌وه
 بیانگیرپه‌ته‌وه، هه‌زهره‌تی لووط بو‌یرانه وه‌لامسی دانه‌وه، چ باکی
 له‌هه‌ره‌شه‌ی توندوتیژیان نه‌بوو، به‌راشکاوی و به‌ناشکرا دژایه‌تی خۆی
 ده‌ربری به‌رامبه‌ریان و پیتی گوتن:

﴿انی لعملکم من القالین﴾ من به‌رامبه‌ر ئهو کرده‌وه ناشیرینه

قیزلیکراوهی ئیوه رق وقارم ههیهو زۆر دژی دهو ستم و به هیچ شیوه یه ک
پیی رازی نیم و ناچیتته دلمه وه، من له ئیو» به ریم و هه پره شه و ته هیدی
ئیوه من له وه له ئیستم ناهینیتته خواری و منیش یه کیکم له وه که سانه ی
دژی نه وه کرده وه ناشیرینه ی ئیوه، ته نانه ت کاره که تان هینده ناشیرینه
خه لکانی تریش قیزیان لییه تی.

نه بچار هانای بۆ پهروه ردگار بردو وتی: ﴿رَبِّ نَجْنِي وَأَهْلِي مَّا يَعْمَلُونَ﴾
خودایه ! له عه زابی کرده وهی نه وانه رزگارم بکه، خۆم و مال و خیزانم
له نه و سزایه ی تووشی نه وان دی له سه ر نه وه کرده وه ناشیرینه یان به دوور
بگه ره پارێزراومان بکه.

﴿فَنَجِّنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ﴾ ئیمه یش دو عاکه یان
گیرا کرد، خۆی و خاوه خیزانی و هه مو» نه وانه ی ئیمان یان پی هینابوو به شه و
هه مو یانمان رزگار کر» جگه له پیره ژنه که ی لئو و نه وه له پی پی
له ناو براوه کان بوو، پیره ژنیکی به دغه سال بوو، برپای به تاینی لئو و
نه کردو له گه ل نه ته وه سته مکاره که دا به کافری مایه وه له گه ل کافراندا
له ناو چوو.

﴿ثُمَّ دَمَرْنَا الْأَخْرِينَ﴾ پاشان نه وانه مان له ناو برد که مابو نه وه له گه ل
حه زه تی لئو و و شوینکه و توانی دا به شه و ده رنه چوون، سه ره گه رمی
هه تیوبازی و کاری ناشیرینی تر بوون، ئیمان یان به خودا نه هینابوو برپایان
به پیغه مبه ری خودا نه کرد.

﴿وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطْرًا فَسَاءً مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ﴾ عه زابی سه ختی خۆمانمان
به سه ردا باران دن، عه زابه که گشتگیر بووه هه مو یانی گه رته وه، به رده بارانمان
کردن، به راستی خراب بارانێک بوو نه و بارانه ی که به سه ر نه وه گه له
له ناو براوه مان دا باران، بارانێک که باراندمان به سه ر نه وه گه له هه پره شه
لیکراوه دا بارانی ره حه مت نه بوو بارانی غه زه ب بوو.

دەلتىن: شارو گونده كانيان بە گوندى (سەلوم) یشەو بەزەوى دا رۆچون و ئاو داپۆشین، واگومان دەبرى شۆینەواریان لەژێر ئاوى دەریای (المیت) دایە لە ئوردون.

هەندى لەزانایانى پەسپۆر لەزانپاری تووژینەو هەکانى زەوى دا تەئکید لەسەر ئەو دەکەنەو. کە دەریای (المیت) چەند شارێكى قەرەبالغ بەدانیشتوانى داپۆشیو، بری لەزانایانى شۆینەوار پاشماو هى قەلایەکیان لەنزیک دەریاکەو. دۆزیو تەو، لەپەنا قەلاکە شۆینی قوربانى سەرپرینیان کەشف کرد.

بە کورتى عەزابی نەتەو هى لووط بریتی بوو لە بومەلەرزیەکی بەهێز ولاتەکیانى ژێرو زەبەرکرد، وێرای ئەو بومەلەرزه لەئاسمانیشەو بەردەباران و ئاگرپاران کران ولات و شۆینیان سوتینرا، ئەجار ئاو داپۆشین.

﴿ان في ذلك لآية﴾ بێگومان لەپوداوى لەناوبردنى گەلى لووط دا بەو شیو سامناکە پەندو ئامۆژگارى هەیه بۆ هەرکەسێک بەچاوى وردبینەو تى بفکری. ئەو بوو پەرورەدگار تاوانبارە هەتیوبازەکانى لەناوبردن، موسولمانە راستال و خاوەن باوەرەکانى رزگارکردن.

﴿وما كان أكثرهم مؤمنين﴾ زۆریەى زۆرى ئەو گەلە ئیمانپان نەهیتا بوو، سووربون لەسەر کوفرو بى دینى خویان.

﴿وان ربك هو العزيز الرحيم﴾ بێگومان خودای تۆ ئەى موحەممەد! تۆلە ستینە لەدوژمنەکانى خاوەن رەحم و بەزەییە بۆ موسولمانە تۆبەکارەکان.

ئەمە چىرۆكى ھەوتەم و دوا چىرۆكە لەم سورەتە پىرۆزەدا ، ھىئراون بۆ
 عىبەرەت و پەندى ۋەرگرتەن، ھەروەھا بۆ دلدانەووە تەسەللا ھاتنى
 پىغەمبەر ﷺ بۆئەوھى دلتەنگ نەبى بەھەلسوگەوتى قورەيشىيەكان،
 بزائى كە بەدرۆخستەنەوھى پىغەمبەران داب و نەرىتى گەلە پىشىنەكانىش
 بوو، ھەموو پىغەمبەرىك لەلايەن گەلەكەيەو ئەزىزەت دراو.

ئەمە چىرۆكى ھەزرەتى شوعەيىبە سەلامى خوداى لى بى، خودا كردى بەيىغەمبەرو رەوانەى كرد بۆ سەر ئەھلى مەدەين و ئەھلى (الأيكة). دانىشتوانى (الأيكة) نەتەوھىك بوون خاوەن باخ و باخات و كشتوكال و بەروبووم و ميوەجات، پەرورەدگار ھەزرەتى شوعەيىبى بۆ سەرناردن بۆ ئەوھى بارى شىواوى كۆمەلایەتییان راست بكاتەو، جەلەو گىرییان لى بىكا لەتەرازوبازى و فەساد نانەو لەسەر زەوى، بانگەوازی كردن و پەندەو ئامۆزگارىی كردن كە واز لەتەرازوبازى بەھێتن، ئاشوب و فیتنە بەرپانەكەن، بەقسەیان نەكردو خودا لەناوى بردن.

﴿كذب أصحاب الأيكة المرسلين﴾ واپڻده چئي ﴿أصحاب الأيكة﴾
 دانيشتواني شاري مهديه بن ﴿الأيكة﴾ دره ختيكي گه لا پره، وادياره
 شاري مهديه نهم جوړه دره خته ي به دهره وه بووي، شويني شاري
 مهديه له نيوان ولائي حيجازو فله ستين سوو له دهره ورو به ري
 خه لي جي عه قه به.

ئەصحابولئەيىكە پيىغەمبەرانىيان بەدرۆخستەو، واتە: ھەزەرەتى
شوعەيبىيان بەدرۆخستەو، بەدرۆخستەو ھى پيىغەمبەرىكىش دەيىتە
بەدرۆخستەو ھى ھەموو پيىغەمبەران، كەسنىك پيىغەمبەرىك بەدرۆخستەو
و ھەكوو ئەو ھەموو پيىغەمبەرەكانى بەدرۆخستەو،
بەدرۆخستەو كەشيان ﴿اذ قال لهم شعيب ألا تقون﴾ كاتىك بوو: كە
شوعەيب ^{عليه السلام} پيى گوتن: ئەو بۆ لە ھەزارى خۇدا ناترسن؟

﴿إني لكم رسول أمين﴾ من بؤ ئیوه پیغه مبه ریکی دلسۆزو
نه میندارم.

﴿فاتقوا الله وأطيعون﴾ له عه زابی خودا بترسن سه ریچی فه رمان و
جله و گیریه کانی مه کهن، شوین من بکه ون چیتان پی ده لیم: به قسم
بکه ن و گوی بیستی نامۆزگاریه کانم بن .

﴿وما أسألكم عليه من أجر ان أجزى الا على رب العالمين﴾ نه من
له پای نهم نامۆزگاریو بانگه وازیهم داوای کریو پاداشتتانی لی ناکهم،
کریو پاداشتم لای خودایه، خودای بوونه وهر ده توانی پاداشتم بداته وه .

تابه وشیتوه هه لئنان بؤ خودا په رستی و ئیمان هیئنان، به ناشکرا پیی
راگه یاندن: که نه و پیغه مبه ری نه وانه و له خودا وه بؤ سه ریان ره وانه
کراوه، دلسۆزو نه مینداره له گه یاندنی په یامه که ی داو هیچ مبه ستییکی
دونیا یی به نه وان نیه .

نه مجار چهند نامۆزگاییه کی سه ره کییان ناراسته ده کاو ده فه رموی:
﴿وأوفوا الكيل ولا تكونوا من المسرفين﴾ نه گهر شتتان فره شت،
به ته وای بۆیان بییون، بۆیان بکیشن، نامیتری پیوانه و کیشانه تان که م و
کورتنی تیدا نه بی، له و که سانه مه بن که مافی خه لکی به ته وای ناده ن ■
نه گهر شتتان کری زیاده وهر مه گرن و ته ماعتان له مالی خه لک دا نه بی،
واته: پیویسته له وه رگرتن و پیدان دا یه کسان ی بکه ن، چۆن کالاً ده ده ن
به کریار ناواش کالاً له فره شیار وهر بگرن.

﴿وزنوا بالقسطاس المستقيم﴾ به ته رازوی راست و دروست شت کیشانه
بکه ن ■ ته رازو بازی مه که ن وه کوو له شوینییکی تردا ده فه رموی: ﴿ویل
للمطففين، الذين اذا اکتالوا على الناس يستوفون، واذا کالوهم او
زنوهم یخسرون، الا یظن اولئک انهم مبعوثون﴾ (المطففين/ ۱-۴).

﴿وان نظنك لمن الكاذبين﴾ ئەوەی ئیمە گومانمان بۆی دەچی ئەوەیە: که تۆ درۆ دەکەوی لەپێری درۆزنەکانی، بەئەنقەست قسە هەڵدەبەستی و خۆت بە پێغەمبەر داناو. ئەگینا لەراستی دا تۆ پێغەمبەر نیت و خودا تۆی رەوانە نەکردووە.

ئەگەر هەر شەشمان لی دەکەوی بەعەزاب و دەلیی ئەگەر ئیمان نەهینن عەزابی خوداتان بۆ دی، دە بێ مەنت بە ئەوە ئیمە ئیمان پێ ناهینن . ﴿فأسقط علينا كسفا من السماء ان كنت من الصادقين﴾ ئەگەر راست دەکەوی پارچە هەوریکی پێلە عەزبان بەسەردا بدە، ئەو عەزابی هەر شەمان پێ لی دەکەوی بابۆمان بێ! هەلبەتە ئێم داواکارییەیان نیشانەیی ئەوە بوو: که ئەوان سوورن لەسەر ئینکاری و ئیمان نەهینان و بەدرۆخستنەوێ حەزرەتی شوعەیب عليه السلام و برۆانە بوونیان بەهاتنی عەزاب بۆ سەریان .

ئێم هەلۆیستە دەق دەشوبهیتە هەلۆیستی قورەیشییەکان: که چەند پیشیارێکیان ئاراستەیی پێغەمبەر صلی الله علیه و آله کردو و تیان ئیمان پێ ناهینن تا فلان شت یان فلان شتمان بۆ دەستەبەر نەکەوی، ﴿او تسقط السماء كما زعمت علينا كسفا﴾، او تاتی بالله والملائكة قبيلاً ﴿(الاسراء/ ۹۰-۹۲). یان ﴿واذ قالوا: اللهم ان كان هذا هو الحق من عندك فأمطر علينا حجارة من السماء﴾ (الانفال/ ۳۲).

گەلی شوعەیب پێیان وابوو ئەگەر عەزابه کیان بۆ نەیه نیشانەیی ئەوەیە حەزرەتی شوعەیب درۆزنەو درۆزنیەکی دەردەکەوی بۆیە حەزرەتی شوعەیب عليه السلام وەلامی دانەووە ﴿قال: رب أعلم بما تعملون﴾ وتی: خودای من زاناترە بەکردهوە کانتان و دەزانێ چی دەکەن و زوو یان درەنگ سزاتان دەداتەووە تۆلەتان لی دەستێنی، وەلی من هیچ دەسەلاتیکم لەهینان و نەهینانی عەزابدا نیە، ئەوە بەدەست خودایە،

ئەگەر شىاۋى عەزاب بىن بۇتان دەنئىرىۋ چۆنى بوى ئاۋاتان لەگەل دەكا.
 ھەزەرەتى شوعەيب عليه السلام دوعاى لى ئەكردن بەلگۈۋ عەزاب دانىيانى ھەۋالەى
 خودا كىرد. جا كە بەردەۋام بوون لەسەر كوفرو سەر رەقى خۇيان بەگۈيرەى
 پىشنىيارى خۇيان خودا عەزابى (يوم الظلة) ى بۇ ناردن.

دەفەرمۇي: ﴿فكذبوه فأخذهم عذاب يوم الظلة﴾ كە بەردەۋام بوون
 لەسەر بەدرۆخستىنەۋەى پىغەمبەرەكەيان، ئىتر عەزابى (يوم الظلة)
 گرتنى: كە برىتى بوو لەگەرمايى يەكى بەشىددەت ھەناسەى گرتىن،
 گەرماكە ھىندە تووند بوو، سىبەرۈ ئاۋ چارى نەكردن، ناچار بوون شار
 بەجىيىلن و روو لەسارا بىكەن، ھەۋرىك لەسەريان پەيداۋو تۆزىك
 ساردىۋ نەرمەبايەكى پىتۈبەۋو، ھەموويان لەژىرىدا كۆيۈنەۋە بەۋ
 ھىۋايەى لەژىرىدا بىجەسىنەۋە كەمىك گەرمايان لى دورىخاھەۋە، بەلام
 بەپىچەۋانەۋە، ھەۋرەكە ئاگر بارانى كىردن و ھەموويانى كىردە قەرەبروت
 ۋەكۈۋ لەشۋىتىكى تردا دەفەرمۇي: ﴿وان يروا كسفا من السما ساقطاً
 يقولوا سحب مركوم﴾ (الطور/۴۴).

﴿انه كان عذاب يوم عظيم﴾ بەراستى ئەۋ عەزابى بۇ سەر ئەۋان
 نىردرا عەزابى رۆژىكى گەۋرە بوو، عەزابىكى ترىسناك و قەلاچۆكەر بوو،
 ئاسەۋارى بىرىنەۋە، عەزابىك بوو برىتى بوو لە ھەۋرە بروسكەۋ چەخماخەۋ
 شىرخ و ھورپىكى ترسىنەرۈ تۆقىنەر.

﴿ان في ذلك لآية﴾ بىگومان لەم چىرۆكە رەۋان و سەرنج راكىشەدا
 پەندو نامۆزگارى بۇ قورەيشىيەكان و ھىترىش ھەيە، نىشانەى راستى
 پىغەمبەرايەتى موحەممەدەۋ، بەلگەيە لەسەرئەۋە: كە ھاتنى عەزاب
 بەدەست خودايەۋ ئەۋ كات و شۋىن و چۆنىەتى دىارىدەكا.

﴿وما كان أكثرهم مؤمنين﴾ زۆرىي زۆرى گەلى شوعەيب موسولمان
 نەبوون، بەكافرى لەناۋچوون.

﴿وان ربك هو العزيز الرحيم﴾ بیگومان خودا تۆئی موحه مد !
خاوه ن ده سە لات و توانایه ، تۆله له تاوانباران ده ستینی و فرهامۆشیان ناکا ،
خاوه ن ره حم و به زهیی به بۆ موسوئلمانان و چاودیریانه .

ئهم چیرۆکانه ئاماژه به وه ده کهن: که هه موو پیغه مبه ران تی کرا
بانگه وازیان بۆ یه ک جۆر ئاین کردوه ، هه موویان بانگه وازیان بۆ
یه کتاپه رستی کردوه ، هه وئیان داوه بۆ ریزگرتن ، له نه خلایق به رزو جوان و
بلاو کردنه وهی فه ضائل و دژایه تی کردنی ره زائیل .

ئهمجار هه ریه که یان چاره سه ری نه خوشیه کۆمه لایه تیه کانیا ن به شیوه و
شیوازیکی جیا و تایبه تی چاره سه رکردوه . هه ر گه ل و نه ته وه یه ک جۆره
نه خوشیه کی کۆمه لایه تی تیدا به رجه سته بووه و ته شه نه ی کردوه . نه وه تا
حه زره تی هود (عليه السلام) دوا ی بانگه وازی یه کتاپه رستی و پابه ندبوون به فره مان و
جله و گیرییه کانی په ره رده گار هه وه ل ده دا نه خوشی
شانازی کردن و خۆبه زلزانو بینا رابه ستنی زیاد له پیویست چاره سه ربکا ،
ته ماعکاری و ناشوب و تالانکردن و ریگری و چه ته کاریان تیدا نه هیلی .
نه وه حه زره تی صالحه (عليه السلام) ده یه وی گه له که ی واز له پیشپرکی بیناسازی و
رازانده وهی خانووبه ره و قه صرو باله خانه کانیا ن به یتن ، هینده هه لپه ی
ده سته به رکردنی له ززه ته مادییه کان نه کهن .

حه زره تی (لوط) یش نا په زامه ندیی توندی خۆی ده ربپی به رامبه ر
دیاردی نیربازی که له ناو گه له کهیدا باو بوو ، به توندی په خنه ی لی
گرتن و کاره که یانی به پیچه وانه ی قانون و یاسای بونه وه ر دانان . حه زره تی
(شوعه یب (عليه السلام) یش به توندی ره خنه ی له ته رازوبازی و سته مکاری
نه ته وه که ی گرت و هه ره شه ی ترسناکی لی کردن ته گه ر سووربن له سه ر
هه لۆیستی نادروستیان .

هه موو پيغه مبه ره كان جه ختيان له سهر خودا په رستي كرده و خه لكيان هه لئاوه بو دلسوزي له عيبادت كردن دا . هه موويان نه و هيان راگه ياندوه: كه له پاساوي بانگه وازييه كه يان دا به ته ماي كړي پاداشتي گه له كانيان نين و نه جرو پاداشتي خو يان له خودا داوا ده كهن.

هه موويان وره بهرزو پشودريزو دلسوزو بي باك بوون له بهرام بهر سهر پيچي كاران و سته مكاران دا، هيچ هره شه و ته هديدك كاري لي نه كردون وپشتيان به خودا قايم و پته و بووه.

قورنان له خوداوه نيږدراوه بو ترساندنې موشريكه كان و

موژده دان به موسولمانان

وَإِنَّهُ لَنَزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ
الْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ
مُبِينٍ ﴿١٩٥﴾ وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾ أَوْ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَةٌ أَنْ يَأْعَلَمَهُ
عُلَمَاؤُنَا بِإِسْرَاءِ يَلٍ ﴿١٩٧﴾ وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَى بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ ﴿١٩٨﴾
فَفَرَّامُ عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٩﴾ كَذَلِكَ سَلَكْنَاهُ
فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ ﴿٢٠٠﴾ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ حَتَّى يَرَوُا الْعَذَابَ
الْأَلِيمَ ﴿٢٠١﴾ فَيَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٠٢﴾ فَيَقُولُوا
هَلْ نَحْنُ مُنْظَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ أَفِعَذَابُنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿٢٠٤﴾ أَفَرَأَيْتَ
إِنْ مَتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ ﴿٢٠٥﴾ ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٢٠٦﴾

مَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يُمَتَّعُونَ ﴿٢٠٧﴾ وَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا
لَهَا مُنْذِرُونَ ﴿٢٠٨﴾ ذِكْرَىٰ وَمَا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٢٠٩﴾ وَمَا نَزَّلَتْ بِهِ
الشَّيَاطِينُ ﴿٢١٠﴾ وَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٢١١﴾ إِنَّهُمْ
عَنِ السَّمْعِ لَمْعَزُولُونَ ﴿٢١٢﴾

دوای راناندنی چیرۆکی ئەو پیڤه مبه رانه: که خودا گیرانیه وه بۆ
دلدا نه وهی پیڤه مبه رو ته سه لادانه وهی وترساندنی موشریکه کانی
قوره یش: که خۆیان توشی ئەو عه زاب و سزایه ی نه ته وه پیشینه کان
نه که ن و پیڤه مبه ر به درۆنه خه نه وه. بۆ ئەوهی به ده ردی گه له پیشینه کان
نه چن و وه کوو ئەوان له ناو نه چن.

نه مجار به شوین ئەوه دا باسی نازلکردنی قورشان ده کا، بۆ سه ردلی
پیڤه مبه ر ﷺ که به لگهی راستی پیڤه مبه رایه تی سه زره تی موحه مه ده،
ههروه ها بۆ ئەوهی له نیوان سه ره تاو کۆتایی سوره ته که دا ته ناسوب دروست
ببی، چونکه سه ره تای سوره ته که، باسی روو وه رگیرانی موشریکه کان
ده کا له قورشان ﴿وما یأتیهم من ذکر من الرحمن محدث الا کانوا
عنها معرضین﴾ (نایه تی ۵). بۆیه کۆتایی سوره ته که شی
به باسی قورشان به ری ده کاو ده فه رموی:

﴿وانه لتنزل رب العالمین﴾ واته: ئەو قورشانیه ی له سه ره تای
سوره ته که دا باس کرا، نامه ی ئاسمانی یه و له خودا وه نازلکرا وه بۆ سه ردلی
پیڤه مبه ری خۆی موحه مه د ﷺ .. نامه یه کی فه صیحه و موعه جیزیه،
له توانای ئاده میزاد و جندۆ که دا نیه شتی ئاوا بجه نه رو، که و ابو له خودا وه

نازل بووه و شاکاری خودای بوونه وهره، ههروه ها ههوالی نهیئی و بهسهرهاتی رابووردوی تیدایه ئهمهش بهنیگا و سروش نهبی تازانری.

﴿نزل به الروح الأمين﴾ ئهمینداری نیگا و سروش ((جوبرائیل)) بوئی هیئاوته خواری، فریشتهی پایه بهرز لهعالمی بالاوه ئهو په یامه پیروژه بهفه ره ی خستوته ناو دل و دهرونی تۆوه و تی گه یاندوی، بهبی زیادو کهم قورئانی پیژاگه یاندوی ﴿لتكون من المنذرین﴾ بو ئه وهی له پیپی ترسینه ران بی، گهل و نه ته وه کهت بترسیئی، به لکوو هه موو ئاده میزاد به گشتی بترسیئی له عه زابی خودا، موژده بدهی به ئه وانیهی شوینت ده که ون و ئه وان به ترسیئی که سهریپچیت ده کهن و په یامه کهت به درۆده خه نه وه.

نازلکردنی قورئان بۆسهر تۆ ئهی موحه ممه د! ﴿بلسان عربي مبين﴾ به زوبانی عه ره بی و ئاشکرا و ره وان و سهرئاسا تابه جوانی تی بی بگهن و قوره یشیه کان بیانیان نه میئی. چونکه ئه وان یه کهم گهل و نه ته وه یسه کن قورئانیان به گوئی دا دراوه، به سهریان دا خویندراوه ته وه، دهی ده بوایه زوو به پیر بانگه وازی ئیسلامیه وه به اتنایه و خیرا ئیمانیان به یئنایه، ئه وان پیغه مبه ر ده ناسن، ئاگایان له ژیا نی رابووردوی هه یه، قورئان به زمانی خو یانه و ئوسلوب و شیوه و شیوازی له هی که لامی به شهر جودا وازه و له ژوور توانا و ده سه لاتنی ئه وان دایه. لییان عه یان و ئاشکرایه ئهم قورئانه له جووری قسه و ئاخاوتنی ئاده میزاد نیه، له سه رچاوه یه کی غه ییری ئاده میزاده وه هاتوه، که چی وێرای ئه وهش به هوئی عینادو سهر په قی خو یان ئیمانیان نه هیئا و پیغه مبه ریان به درۆخته وه.

﴿وانه لفي زبر الأولین﴾ باس و خواسی قورئان « ئاماژه پیکردنی له نامه ئاسمانیه پیشینه کان دا هه یه. پیغه مبه رانی پێشو و یه که له دوا ی یه که موژده ی هاتنی پیغه مبه رو نازلکردنی قورئانیان به گه له کانیا ن داوه،

به لگه کی تر له سهر راستی پیغه مبه رایه تی حه زره تی موحه مه د صلوات
ئه وهیه زانایانی ئایینی نه ته وهی ئیسرا ئیل ناوی قورئان و نیشانه کانی
پیغه مبه رایان له کتیبه ئاسمانیه کانی خو یان دا ده ست که وتوه.

ده فہرموی: ﴿أَو لَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَةٌ أَنْ يَعْلَمَهُ عُلَمَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ؟﴾ تايابہ لگہی تہ اوو نیشانہی راستی پیغہ مہر اہی تہی موحہ مہد نابی تہ نیشانہ بۆ قورہیشیہ کان: کہ زاناکانی نہ تہ وہی ئیسرائیل باسی قورئان و رہوشتی پیغہ مہری ئیسلام بہرونی و ئاشکرا لہ کتیبہ ئاسمانیہ کانیان دا دہست بکہوی، تہ نہ نہت زاناکانیان موحہ مہدیان و ہ کوو کوری خویان ناسیوہ!! تہ نہ نہت عہدوللای کوری سہلام کہ لہم بارہیوہ پرسیاریان لی کرد، وتی: ئیمہ پیغہ مہر ﷺ لہ کوری خۆمان باشت دہناسین.

قوره‌یشیه‌کان زۆرجار ده‌چونه‌ لای ماله‌ جوله‌که‌کان و ده‌رباره‌ی
پیغه‌مبه‌ر پرسیاریان لی‌ده‌کردن، ئه‌وانیش نیشانه‌و ره‌وشته‌کانی
پیغه‌مبه‌ری ئاخیر زه‌مانیان بۆ روون ده‌کردنه‌وه‌.

ثیمامی شعلہ بی لہئینو عہ عباسوہ ریوایت دہ کا: دہ فرموی:
دانشتوانی مہ ککہ شاندیکیان نارد بؤلای جولہ کہ کانی یہ ثریب بؤ ئہ وہی
دہ بارہی پیغہ مبہر ﷺ پرسیاریان لی بکن ئہ وانیش لہ وہ لامدا وتیان:
بہ لئ کاتی رہ وانہ کردنی ہاتووہ وہ ندی لہرہ وشتہ کانی پیغہ مبہریشیان
بؤ رون کردنہ وہ. (۱)

ته بچار شه روه سورن ده کاتهوه: که شه قوره شیشه سهره رقه نه فامانه و پرای هه بوونی شه هه موو به لگانه سورن له سهر کوفرو بیدینی خویان و به لگه و ده لیل کاریان تی تاکا و پند نامیز نابن و ده فهرموی: ﴿ولو نزلناه علی بعض الأعجمین ما کانوا به مؤمنین﴾ واته: ئیمه قورئانمان به زوبانی عهره بی بۆسهر پیغه مبه ریکی زمان عهره ب و ره گهز عهره ب ناردۆته

خوارى، بەزمانيكى رەوان و بەلىغ بۆيان دەخوئىتتە ۋە، ۋەبىيىسن و تىيى دەگەن و دەزانن: ئەۋە ئاخاۋتنيكى موعجىزە ۋە لەكە لامى بەشەر ناچى ۋە ئادەمىزادو جندۆكە ناتوانن كە لامى ئاۋا بىخەنەرۈ، كەچى و تىپراي ئەۋەش ھەريىمانى پىتاهىتنن و ئىنكارى دەكەن و جارىك دەلئىن: شىعرە، دەمىك دەبىئىن: چىرۆكە كۆنە، بىرېك كاتىش بەقسەى كاهىن و كۆلەۋە نانى لەقەلەم دەدەن.

دەى ئەگەر قورئانمان نازلېكر دايە بۆسەر ھەندى كەسى ناعەرەب، بمان ناردايە بۆسەر كەسىك نەتوانى عەرەبى بخوئىتتە ۋە عەرەبى نەزانىايە ۋە نەيتوانىايە بەسەريان دا بىخوئىتتە ۋە دوبارە پىتى كافر دەبۈون و پروايان پىتەدە كرد، دەيانگوت: تىيى ناگەين و نازانن چى دەلى، ۋەكوو لەئايەتتىكى تردا دەفەر موى: ﴿وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَجْمًا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ؟﴾ (فصلت/ ۴۱).

بەكورتى ۋەك يەك وايە چ جوداۋازىيەكى نىيە ئىمە قورئان نازل بىكەين بۆسەر پىاۋىكى عەرەبى ناسراۋو رابوردو پاك و بىگەردو بەزوبانىكى عەرەبى فەصيح و بەلىغ و ئاشكرا، گوئىيان لى بىۋ تىيى بىگەن و بىناسن و بزانن كە لامىكى موعجىزە ۋە سەرتاسايە، يان قورئانەكە نازل بىكەين بۆ سەر پىاۋىكى ناعەرەب چ لەزمانى عەرەبى نەزانى لەھەردوۋو حالەكەدا ئەۋان پروايان پىتى ناپى ۋە ئىمانى پىتاهىتنن !!

ئەمە بەلگەيەكى ئاشكراۋ غىيانە لەسەر دلپەقى ۋە بىۋىژدانى كافرەكانى قورەيش و رۆچونيان لەكوفرو بىددىنىدا، ئەۋەتا لەگەل ئەۋەشدا نەيىنى فەصاحت و بەلاغەتى قورئانيان زانىۋە لىيى حالى بوون لەسەر زوبانى كەسىكى ۋەكوو ھەزەرەتى موحەممەد: كە رابوردو بىنەچەى دەزانن و لەۋەپىش ناسىۋيانە ۋە بە(الأمین) لەناۋيان دا بەناۋبانگ بوۋە

بۆیان ده خویندریتهوه، کهچی بههۆی لوت بهرزو ده مارگیریان پشتی لی هه لده کهن و ئیمانی پی تاهیتن.

ئه مجار پهروهردگار ئهم هه لویسته ناشیرینهیان جهخت ده کاتهوه ده فهرموی: ﴿كذلك سلکناه فی قلوب المجرمین﴾ واته: وه کوو چۆن رهوشتی به درۆ خستنهوهیان بۆ قورئان به خویندنی کابرایه کی ناعهره به له دل دا چه سپاوه و جیگیرمان کردوه، ههر بهو جهورهش به درۆ خستنهوهی قورئان له دلی قورهیشیه کان دا چه سپاوه و جیگیرمان کردوه، به کورتی رهوشتی دلپهقی بپروانه کردن به قورئان و ره تکردهوهی، شتیکی سروشتی بهو له گهل خوین و ئیسقانیان تیکه لاوبوه.

قورئانیان بههۆی ئاده میزادی عهره به یان ناعهره به بۆ بنیترین نهوان له هه لویستی خویان لانه و واز له کوفرو بی دینی ناهیتن و سوورن له سه ر بته رستی. وه کوو له شوینیکی تردا ده فهرموی: ﴿ولو نزلناه علیک فی قرطاس فلمسوه بأیدیهم لقال الذین کفروا: ان هذا سحر مبین﴾ (الانعام/۷).

ئه مجار زیاتر جهخت له سه ر مانای پی شوو ده کاتهوه ده فهرموی: ﴿لایؤمنون به حتی یروا العذاب الالیم﴾ نهوان ئیمان به حق و راستی ناهیتن، به کافری ده میهنه وه له دل دا ئینکاری قورئان ده کهن و به درۆی ده خه نه وه هه تا به چاری خویان عه زابی سهخت ده بینن و به خه یان ده گری. ﴿فیأتیهم بغته وهم لایشعرون﴾ نهو عه زابه سهخته به ناگه هان و گۆزو گومهت توشی نهوانه ده بی: که قورئان به درۆ ده خه نه وه، به خویان نازانن: که به خه یان ده گری و تیکیانوه ده پیچی؛ جائه و کاته:

﴿فیقولوا هل نحن منظرون﴾ ده لئین: ده بی ئیمه که می مؤلته بدرین بۆ نهوهی به خو ماندا بچینه وهو خودا په رستی بکهین؟؟ واته ئاواته خوازی نهو ده بن که که میك مؤلته بدرین. به لام نه مؤلته تیان ده درۆ

نەپەشیمان بوونەوەشیان سودی دەبی، بۆ خوشیان دەزانن: کە لە قیامت
دا پەنانه ماون و هیچ شتێک دادیان نادا، وەلی قسەیه کە دەیکەن و
دەیانەوی دلی خۆیان تۆزی خوش بکەن!

لە گەڵ ئەو دا کە ئەو وەزە و حالیان دەبی، وێرای ئەو هەموو
هەرەشانە و ترساندنە نەفامی و نەحەقی سەرو دلی گرتوون و داوای
زوو هاتنی عەزاب دەکەن. ﴿أفبعذابنا يستعجلون؟﴾ نایا ئەوانە پەلە
لە هاتنی عەزابی ئێمە دەکەن؟ بە تەحەدداو: ﴿هَلْ يَنْصَرِفُونَ﴾ فاسق
علینا کسفا من السماء ﴿الشعراء/ ۱۸۷﴾ یان دەلێن ﴿فَاتَنَا بَمَا تَعْدُنَا﴾
(الأعراف/ ۷۰)

ئەجار کە عەزابە کەشیان بۆدی داوای مۆلەتدان و دواکەوتنی دەکەن؟!
ئەوان بۆیان روون بۆتەو، چۆن گەلە ستەمکارەکانی پێشوومان
لەناو بردن و چۆن ناسەوارمان برینەو.

﴿أَفَرَأَيْتَ إِنْ مَتَعْنَاهُمْ سِنِينَ، ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ، مَا أَغْنَىٰ
عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَمْتَعُونَ﴾ نایا وادەزانن: کە داها تووی کار وەکوو چۆن ئەوان
بۆی چوون ئاوا دەبی؟ ئەمە موخاطەب! گریمان ئێمە ژیاڵی ئەوانمان
دریژ کردەو و لەلەزەت و خوشی دا تەمەنی درێژمان پێدان، دواوی عەزابی
هەرەشە پێلیکراومان بۆ ناردن و بەناگەهان و یەخەیی گرتن، نایا ئەو
خۆش رابواردنە، ئەو نازو نەعمەت و خوشی یە عەزابە کەیان لەسەر
لادەبەن؟ یان لێیان سوک دەکەن! نەخێر تەمەنی درێژو پرنازو نەعمەت،
نە عەزابیان لەسەر لادەبا نە لێیان سوک دەکا، ماوەی عەزابی قیامەتیش
کۆتایی نایەو بێ پرانەو یە... وەکوو ئەنایەتێکی تردا دەرەرموی:
﴿يُودِ أَحَدُهُمْ لَوْ يَعْمُرَ الْف سَنَةً، وَمَا هُوَ بِمُزَحِّزَةٍ مِنَ الْعَذَابِ﴾
﴿البقرة/ ۹۶﴾ یان دەرەرموی: ﴿وَمَا يَغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّى﴾
(الليل/ ۱۱).

به کورتی خوشراپواردنی دریژخایهن، عهزابی خودا رەت ناکاتهوه.
چەندیک ژیان بهخۆشی بهسەر بەرن ئەوکاتە عهزابی خودا یەخەیان دەگری
هیچیان لەبەر نامینی هەر وادهزانن قەتقەت خۆشیان نەبینیوه، وهکوو
لەشوتینیکی تردا دەفەرموی: ﴿کأنهم يوم یرونها لم یلبثوا الا عشية او
ضحاها﴾ (النازعات/۴۶).

لە فەرموودهی صەحیح دا هاتوووە دەفەرموی: رۆژی قیامەت کافر
دینن یە کجار لەناگری رۆدەکەن و دەری دەهیننەوه، ئەجار پیتی دەلین:
ئەری قەت لەرزەت و خۆشیت بینیوه؟ دەلی: نەو، لااهی هەرگیز خۆشیم
نەدیوه. ئەجار موسولمانینیکی ژیان ناخۆشی دونیا دەهینن بەناوی
بەهەشت جاریک دەیشۆرن دواپی پی دەگوتری: ئەری قەت ناخۆشیت
بینیوه؟ دەلی: ناو، لااهی قەت ناخۆشیم نەبینیوه.

ئەجار پەرورەدگار یاسای عەدالەتکاریی خۆی رادەگەیەنی و داب و
نەرتی خۆی لەبوونەوهردا رون دەکاتەوه دەفەرموی: ﴿وما اهلکنا من
قرية الا لها منذرون، ذکرى ما کنا ظالمین﴾ ئیمە هیچ شارو گوندیکمان
وێران نەکردووە مەگەر دواى ئەوهی: کە پیغەمبەرمان بۆ سەر ناردون
بانگەوازی دانیشتوانی ئەوشارو گوندانەیان کردووە بۆ خودا پەرستی و
لەعهزابی خودا ترساندویان و موژدەى نازو نەعمەتی بەهەشتیان بەدەنی
ئەگەر ئیمان بهینن و پابەندى فەرمان و جلەوگیرەکانی پەرورەدگار بن.

ناردنی فروستاده بۆ سەریان و بانگەوازیکردنیان بۆ یادخستنهوه و
ئاگادارکردنەوهیانە دەربارەى ئەوهی پتویستە ئەنجامی بدەن. بەهیچ
جۆریک و لەهیچ حالیک دا ئیمە ستممان لی ئەکردون و بەناڕەوا عەزایمان
نەداون، بەلکوو بەهۆی سووربونیان لەسەر بیتدینی و پەرستش کردنیان بۆ
غەیری ئیمە توشی ئەودەردە هاتوون! ئیمە دروستمان کردون عیبادهتی
غەیری ئیمەیان کردووە، نازو نەعمەتمان پی داون شوکرانە ژمێرنەبوون،

سپلډو پی تەزان بوون، بە شیک لەرەحمەتی خودا ئەو هیە تا پیتغەمبەر نەنیری و بانگەوازی دانیشتوان نەکا ئەوانیش بە درۆی نەخەنەوێ عەزابی خۆی ناپرژیتنی بەسەریان دا.

ئەمە مەبدەئیکەو چەند جار قورئان ئاماژە ی پی کردوێ وەکوو دەفەرموی: ﴿وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا﴾ (الاسراء/۱۵) یان دەفەرموی: ﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ مَهْلِكَ الْقُرَىٰ حَتَّىٰ نَبْعَثَ فِيْ اَمْهَا رَسُولًا يَّتْلُوْا عَلَيْهِمْ اٰیٰتِنَا، وَمَا كُنَّا مَهْلِكُ الْقُرَىٰ اِلَّا وَاَهْلُهَا ظَالِمُوْنَ﴾ (القصص/۵۹).

بیگومان پەروەردگار عەھدو پەیمانی سروشتی لێ ئادەمیزاد وەرگرتووە: کە بە تەک و تەنھا بیناسن و تەنھا بەندایەتی ئەو بکەن. فیتەرەتیش بۆ خۆی هەست بە هەبوونی پەروەردگار دەکا، بە مەرجی لێ پەرپەرەوی خۆی لاندە.

وێرایی ئەوێش پەروەردگار بە لگە ی جۆراوجۆری لێ بوونە وەردا بلاو کردۆتەو، هەموویان نیشانە ی هەبوونی خودای تەک و تەنھا بە دیھیتنەرە... جا ئەگەر ئادەمیزادەکان، وادەر پەیمانی فیتەرەتیان لێ بیرچۆو، بە لگە ی ئیمانیان فرامۆش کردن، خودا ترسینەری بۆ ناردون و وادەر بە لیتنی فرامۆش کراویان وەبیر ئادەمیزادەکان هیناوەتەو، لێ خەوی غەفلەت رایان پەراندون.

کەرەبوو پیتغەمبەراییەتی وەبیرخەرەوێ بیرچووێ وانە، ئاگادارکەرەوێ بی تاگیانە، ئەمەش زیدە فەضل و رەحمەتی خودایە بۆ بەندەکانی. جا ئەگەر وێرایی ئەوێش هەموو بە لگە ی نیشانانە: سەرباری ئەو وادەر بە لیتن وەرگرتنە، ئەجا پیتغەمبەر ناردن و بانگەوازی کردن و ترساندن و موزدەپێدان، لێ گەل هەموو ئەمانەدا ئادەمیزادەکان موسوڵمان نەبن و نەبەن سەر ریبازی راست، ئەگەر خودا عەزابیان بەسەردا بدا کە ی ستمە؟ بە لکو ئەو پەری عەدالەتە.

ئەجار پەرورەدگار رەددی موشریکەکان دەداتەو: کە دەیانگوت: موحەممەد ﷺ کۆلەو نانی یە. ئەو پەيامەى بۆى دى وەکوو ئەو ئیحاو جەنجەلوتە وایە: کە شەیاتینیەکان بە کۆلەو نانیەکانیان دەگەیان. دەفەرموی: ﴿وما تنزلت به الشياطين﴾ ئەم قورئانە شەیاتینی و جندۆکە وەریان نەگرتوو بە پیتەمبەریان گەیاندى، وەکوو چۆن جەنجەلوت و شتی ئاوا بەکاھینەکان رادەگەینن.

﴿وما ينبغى لهم وما يستطيعون﴾ تەنانت شەیاتینی و جندۆکە رایەیان ناکەوێ ناتوان ئەوکارە ئەنجام بەدن.

﴿انهم عن السمع لمعزلون﴾ بێگومان جندۆکەو شەیاتینی دوورخراونەو لەوێ ئاخوتنی فریشتەى تاییەت بەنیگا بیسن، بەلکوو رێگایان نادری هیچ ئاخوتنیکی فریشتەى ئاسمانەکان بیسن.

بە کورتى شەیاتینى رایەى ئەوەیان ناکەوێ قورئان لەعالمى بالا وەرەگرن و بەنیگا بۆ پیتەمبەرى بهیتن بەس بەلگە:

۱- نیگا هیئان بۆ پیتەمبەرو فێرکردنى ئیشى ئەوان نیە، چونکە رەوشتى ئەوان فەسادو گومراکردنى ئادەمیزادە. قورئانیش ھەمووی پەندو ئامۆژگارییە، فەرمان بەچاکەو نەھى لەخراپەى، ھیدایەت و نوورو بورھانە، دەى لەنیوان قورئان و کارو کردەوێ شەیاتینی دا ئاسمان و رێسمانە.

۲- ئەوان ناتوانن: قورئان وەرەگرن و بەنیگا بۆ موحەممەدى بهیئن، توانای تەجەمول کردنى قورئانیان نیە وەکوو دەفەرموی: ﴿لو انزلنا هذا القرآن على جبل لرايته خاشعاً متصدعاً من خشية الله﴾ (الحشر/۲۱).

۳- ئەگەر شیاوی وەرگرتنیش بن و بتوانن تەجەمولی بکەن و بیگەینن ھەر بۆیان ئەنجام نادری، چونکە شەیاتینی دوور دەخرێنەو لەبیستنى قورئان و ناتوانن توخنى بکەون، چونکە ئاسمان پرە لەپارتیزەر و

توخنی نه که ون، چونکه هاوөл دانان تاوانیکی هیئده گهوره و مالتویران
که ره، له فەرزیکندا نه گهر پیغه مبهريش نه نجامی بدا لیئی قبول ناکری و
ده که ویتته بهر عه زابی خودا جاده بی غهیری پیغه مبهريش چۆنیان
لی قبول بکری.

له کاتیکندا پیغه مبهريش هه ره شهی به عه زاب لی بکری نه گهر له فهرزی
مه حال دا شتیکی تری کرده هاوөлئی! خودا! ئه ی ده بی غهیری پیغه مبهريش
وه عیان چۆن بی نه گهر نه و تاوانه نه نجام بدهن؟؟ به کورتی لهم تاوانه دا
محابات و لیبوردن نیه! هه رکه سی نه م تاوانه گهوره یه نه نجام بدا عه زابی
سهختی خودا ده چیژی!

ده فهرموی: ﴿فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُكُونَ مِنَ الْمُعَذَّبِينَ﴾ ئه ی
موحه ممد! نه چی له تهك خودا دا خودایه کی تر پهرستی، نه که ی هاوөл
بو خودا دابینی، نه گهر وابکه ی به ته نکید له پیتری نه وانه ده بی: که
عه زابی خودا ده یانگریته وه، نه مه مه بده تی که نه م لاو نه ولای تیدا نیه
هه رکه سی ته نانهت پیغه مبهريش هاوөл بو خودا دابینی خودا عه زابی ده دا
وده یخاته ناو دۆزه خه وه!!

دوای نه وه ی پهروه ردگار هه ره شهی له خودی پیغه مبهريش کرد، نه مجار
تهرکی ترساندن خیزان و عه شیره ته که شی ده خاته نه ستوو فهرمانی
پی ده کا: که بانگه وازیان بکا، موژده ی به ههشت بدا به فهرمان بهر داران و
سه ریچی کاران له عه زابی دۆزه خ و ناگری سهخت بترسینی، ده فهرموی:
﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ خزمه نزیکه کانت بترسینه، پییان
رابگه یه نه: که نه گهر له سه ر شيرك و گو مپایی بمینسه وه و ئیمان نه هیئن
سزای سهختی دۆزه خ چاوه رپیانه.

بوخاری و موسلیم ریواهی تیان کردوه ده فهرموون: که نه م ئایه ته نازل
بوو پیغه مبهريش هات و چوه سه ر کیوی صفا، نه مجار هاواری کرد

(يا صبا حاد)! - لەكاتى خەتەردا ئەم رستە دەگوتىڭ - : ئىتر ئەو ھى گوڭى
لەم ھاوارە بوو يان خۆى ھات يان نوڭنەرى نارد، ھەموو خەلك لىتى
كۆبونەودە.

ئەجار فەرموى: ئەى خىلى (عبد المطلب) ئەى خىلى فيھرا ئەى خىلى
لوئەى! ئايا ئەگەر من ھەوالتان بدەمى: كە سوپايەكى ئەسپ سوار لەو
ديو ئەو كىتو ھەو دەيەوى لەنكاوئىك لەبەرەبەيان دا ھەلمەتتان بۆ يىتى،
ئايا پىم پروا دەكەن؟! ھەموو نامادە بووان تىكرا وتيان : بەلى بىروا
پى دەكەين.

ئەجار پىغەمبەر ﷺ فەرموى: (فانى نذير لكم بين يدي عذاب شديد)
دەبزانن: كە من ترسىنەرم بۆتان لەپىش ھاتنى عەزابىكى بەئىش و
سامناك. ئەبولەھەب وتى: دەك لەناوچى دەك مالت ويران بى، ئايا ئەمە
نەبى ھىچ شتىكى تر نەبوو ئەم كۆبونەو ھى بۆ ئەنجام بدەى؟!

ئىتر پەرۋەردگار سۈرەتى ﴿تبت يدا ابي لهب وقب....﴾ ى نازل كرد.
ئىمامى موسلىم بەزغىرەى خۆى لە خاتو عائىشەو دەفەرموى: كە
ئايەتى ﴿وانذر عشيرتك الاقربين﴾ نازل بوو پىغەمبەر ﷺ ھەستاو
فەرموى: ئەى فاطىمەى كچى موھەممەد! ئەى صفىەى كچى
(عبد المطلب) ئەم ناتوانم لای خودا ھىچتان بۆ بكم. لەمالى دونيا
چىم ھەبى داوام لى بكم دەتاندەمى بەلام ناتوانم تۆزىك عەزابى خوداتان
لى دوور بىخەمەودە.

موسلىم و تىرمىذى بەزغىرەى تىرمىذى لە ئەبو ھورەيرەو رىوايەت
دەكەن . دەفەرموى: كە ئەم ئايەتە نازل بوو پىغەمبەر ﷺ بانگى
قورەيشىيەكانى كرد بەگشتى و بەتايىبەتى فەرموى: ئەى كۆمەلى
قورەيش ! خۆتان لە ئاگر رزگار بكن، ئەى كۆمەلى بەنى كەعب خۆتان
لە ئاگر رزگار بكن، ئەى فاطىمەى كچى موھەممەد! خۆت لە

ئاگر رزگار بىكە، چونكە ۋەللاھى من ناتوانم تۆز قالىك عەزابى خوداتان
لى ۋور بىخە مەۋە بزانن من لە گەل ئىۋەدا خزمایە تىم ھەيە، لە دونیادا
سىلەى رەحم بە جى دىنم و لە قىامەت دا ھىچم بۆ ناكرى.

ئەم رىۋايەتەنە ھى تىرىش ئەۋەمان بۆرۈن دەكەنەۋە :
كە پىغەمبەر ﷺ چ شىۋە يەك نىگای ۋەرگرتۈۋە چۆنى گەياندەۋە، چۆن
خىرا خزم و عەشیرەت و ھۆزۈ دەۋرۈبەرى خۆى بانگ كىردەۋە، ئەركى
سەرشانى ئەنجام داۋە كارەكەيانى ھەۋالەى خودا كىردەۋە، بۆى
روون كىردەۋە كە خزمایە تىان بۆ پىغەمبەر دادىيان نادا ئەگەر
كىردەۋە يان خراپ بى.

بانگەۋازى و ترساندن و موژدەدان بە شىك بوۋە لە ئەركى سەرشانى
پىغەمبەر ﷺ ۋە كۈۋ لە چەند شۈبھىكى قورئان دا ئامارەى پىدە كاۋ
دەفەرمۈى: ﴿وہذا كتاب انزلناه مبارك، مصدق الذي بين يديه، ولتتذر
ام القرى ومن حولها﴾ (الأنعام/۹۲) يان دەفەرمۈى: ﴿وكذلك اوحينا
اليك قرآنا عربيا لتذر ام القرى ومن حولها وتتذر يوم الجمع لاريب
فيه﴾ (الشورى/۷) يان دەفەرمۈى: ﴿تبارك الذي نزل الفرقان على
عبده ليكون للعالمين نذيرا﴾ (الفرقان/۱).

ھەرۋەھا پەرۋەردگار بۆ پىغەمبەرى خۆى رون دەكاتەۋە: چۆن مامەلە
لە گەل ئەۋ موسولمانانە بكا: كە بەپىر بانگەۋازى يەكەيەۋە دىن.
دەفەرمۈى: ﴿واخفض جناحك لمن اتبعك من المؤمنين﴾ باۋەشى سۆزى
خۆت بۆ موسولمانان بگرەۋە بە نەرم و نىسانى مامەلە لە گەل ئەۋانەدا
بكە: كەبە پەيامەكەت باۋەرىيان ھىناۋە، ئەۋ جۆرە ھەلس و كەۋتە نەرم و
نىانەت زياتر دلى ئەۋان بە ئىسلامەۋە پەيۋەست دەكا.

ھەلبەتە پىغەمبەر ﷺ بە درىژايسى ژيانى لە گەل ھاۋەلا ئىدا
نەرم و نىيان و دلسۆز بوۋە، رەۋشت ۋە خەلاقى قورئانى بوۋە،

رڙيان و هه لسوڪه وٽي ته رجهه مهيه ڪي پرار پري قورٿان بووهو به مو
لهي لانه داوه.

جا وه ڪوو فھرمانی پئ ڪردوه له گهلّ موسولمانان خاوهن سۆزو له سه رخۆبی ، ههروه ها فه رمانیشی پئ ڪردوه له گهلّ یاخی یوان و سه رپه ڪان دا توندو تیژی ده فه رموی: ﴿فَانْ عَصُوْكَ﴾ فقل اني بریء ما تعلمون ﴿ نه گهر نه وانه ی ده یانترسیئ لیّت یاخی بوون و پابه ندی فه رمان و جله و گه ریه کانت نه بوون، پیان بلی: من لیّتان به ریم و به رپه سیاری کاری ئیوه نیسم و روژی سزای کرده وه کانتان وه رده گرنه وه . هه لّه ته ته م ئایه ته مه ککه یییه و نه و کاته پیغه مبه ر فه رمانی به شه ر له گهلّ موشریکه کان یی نه کرابوو .

ئەمجا رېئىمونى پېغەمبەر ﷺ دەگا: كە پشت بە خدا بېستىۋ
دەفرەموى: ﴿وتوكل على العزيز الرحيم﴾ ھەموو كارو بارىكت ھەوالەى
خودا بكە، ئەو دەتوانى پراوپر تۆلە لەدوژمنانى بىسىيىتەو، خاوەن سۆزو
بەزەيىيە بۆ خۆشەويستانى، ﴿الذي يراك حين تقوم﴾ ئەو خودايەى
كاتىك ھەلەدەستى بۆ نوژکردن بەموسولمانەكان ئاگای لىتەو دەتبىنى .

﴿وَتَقْلِبُكَ فِي السَّاجِدِينَ﴾ ههروهه ناگای له حالهتی چوونه رکوع و چوونه سوژدهتهو چاوی لیته: که دهچیه رکوع و سوژدهو پیشنوژیی بۆ خوداپه رستان دهکهی. بۆیه نوژکه رانی به (ساجدین) ناویرد چونکه نزیکترین کاتی بهنده له خودا نهو کاتهیه که له سوژده دابه.

﴿انه هو السميع العليم﴾ بیگومان پهروهردگار شنه‌وایه بۆ وتەو
ئاخاوتنی به‌نده‌کانی، زاناو ئاگادار به‌کرده‌وه‌و جسم و جوئیان، به‌نیازو
مه‌به‌ستیان به‌شاردراوه‌ی نیۆ دلیان. وه‌کوو له‌ئایه‌تیکی‌تردا ده‌فه‌رموی:
﴿وما تكون في شأن، وما تتلوا من قرآن، ولا تعملون من عمل الا كنا
عليكم شهودا ان تغضون فيه﴾ (یونس/ ۶۱).

ئىينوعە باس دەفەرموى: ماناى ﴿وَتَقْلِبْكَ فِي السَّاجِدِينَ﴾ بىرىتىپ
لە گويزانە وەى رەچەلە كى پىغەمبەر ﷺ لە پىشتى باوكانى دا، ھەر لە
ھەزرەتى ئادەم و ھەزرەتى نوح و ھەزرەتى ئىبراھىمە و ھەتا
لە داكۈونى و بوونى بە پىغەمبەر ﷺ .

هه ندى له زانايان ئايه تى ﴿وَتَقْلِبُكَ فِي السَّاجِدِينَ﴾ يان كرده به به لگه ئه وه كه باوك و دايكى پيغه مبه عليه السلام موسولمان بوون. ئه وه ديشه شيان كرده به به لگه له سه رايه كه يان: كه ده فهرموي: (له ازل انقل من اصلاّب الطاهرين الى ارحام الطاهرات) به دريژاي ميژوو من له پشتي باوكاني خوداپه رسته وه گويزرامه وه بو مندالذاني دايكاني خوداپه رست له پشتي باوكانه وه رزيندرامه ناو رهحه مي داوئين پاكانه وه.

رہ ددانہ وہی بوختانی موشریکہ کان: کہ دہیانگوت:

■ موحدهمداد كاهين و شاعير

هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَا تَنْزَلُ الشَّيَاطِينُ ﴿٢٢١﴾ تَنْزِلُ عَلَىٰ كُلِّ آفَاقٍ شِيمٍ ﴿٢٢٢﴾ يَلْقَوْنَ السَّمْعَ وَأَكْثُرُهُمْ كَاذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾ وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ ﴿٢٢٤﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ ﴿٢٢٥﴾ وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ﴿٢٢٦﴾ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِن بَعْدِ مَا ظَلَمُوا ۗ وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ ﴿٢٢٧﴾

ئەمە جەولەى كۆتايى ئەم سورەتە پىرۆزەيە دەربارەى قورئان، لەجاری يەكەم دا ئەوەى چەسپاند: كە ئەم قورئانە لەخوداوە نازل بوو، دوايى ئەوەى راگەياند: كە جندۆكەو شەياتينى نازلان نەكردووە ئەوان ناتوانن ئەو كار ئەنجام بدەن. ليرەش دا ئەو دەچەسپيئى: كە شەياتينى پەيام بۆ ئادەمیزادى وەكوو موحەممەد ناھيئن، ئەوان نازل دەبن بۆ سەر كاهين و كۆلەو نانييان، نەك بۆ سەر پيغەمبەرى دلسۆزو راستگو، نازل دەبن بۆ سەر كاهين و فالگرەوەكان، نەك بۆ سەر پيغەمبەرى ئەمين و خاوەن مەنھەج و ھەدەف و عەقيدە.

جا ھەروەكوو قورئان لەوجۆرە نيە: كە كاهين و فالگرەوەكان لەشەياتينى دەبيسن، شيعرو كەف و كۆلى ناو دەروونى ئەو شاعيرانەش نيە: كە غەرقى دەرياي خەيال و سەرگەردانى ساراي قسەو ناخاوتتن، قسەكانيان رەنگدانەوەى حەقيقەت و واقع نين، نمونەى راستى ناودل و قەناعەتى عەقلى نين.

جا چونكە ئيعجازى قورئان لەروى ماناو وشەوہيە، موشريكەكان لەبارەى ماناوہ رەخنەيان لى دەگرت دەيانگوت: ئەوہ جۆريكە لەو جەنجەلوتانەى شەياتينى بەگوڤچكەى كاهينەكانى دادەن، لەبارەى وشەو رستەكانيشەوہ دەيانگوت ئەمە جۆريكە لەقسەو ناخاوتنى شاعيرەكان.

ئيتەر پەرورەدگار رەددى ھەردوو بىرو بۆچونەكانى دانەوہو ئەوہى رون كردهوہ: كە قورئان لەوجۆرە ناخاوتنانە ناچى و حال و ھەزعى پيغەمبەر خويشى جوداوازە لەحال و ھەزعى شاعير و كاهين، دەفەر موى:

﴿هل أنبئكم على من تنزل الشياطين﴾ ئايا پيئان بلتيم شەياتينى بۆ سەر كى نازل دەبن و جەنجەلوت و تورەھاتى خويان بەگوڤچكەى كى دا دەدەن؟

﴿تنزل علی کل أفك أثیم﴾ نازل دهبن بۆسر درۆههلبهست و تاوانباران، بۆسر درۆزن و فاسق و چهقاوهسوو دهس برهکان: لهکاهین و فالگرهوهکانی وهکوو (شق) ی کوری رههم و سهطیحی کوری رهبعه و موسهیلیمه و طولهمجه لهو کافر و خودانهناسانهی بانگهوازی ئادهمیزاد دهکهن بۆ ریبازی شهیتان و شوینکهوتنی. دهی موحهمده دژی ریبازی شهیتانه و نهفرینی لی دهکا. کاهینهکان زۆربهی شتیان درۆو دهلهسهیه و چاو بهسته « موحهمده لهو ههوالانهی داویهتی ههمووی راسته و درۆی تیدا نهبوه.

﴿يلقون السمع واكثرهم كاذبون﴾ کاهینهکان گوچککه یان بۆشهیاتینییهکان کلۆر دهکهن « درۆو دهلهسهیان لی وهردهگرن « ههرچی شهیاتینی بهگوچککهی کاهینهکانی دادهن زۆربهی زۆری درۆو بوختان و گومان و نیشانهن، زۆربهی شهیاتینی درۆزن و بوختان ههلبهستن، چونکه نهوان شتیك بهکاهینهکان دهلیتن: که نهیان بیستوهه، بهدرۆ دهلیتن: فلائه شتمان لهعالمی بالا بیستوه نهیان بیستوه.. کاهینهکانیش درۆزن دهلیتن: شهیاتینی فلان شتیان پیگووتوین، که لهراستی دا پییان نهگوتون. کهوابوو بیرو بۆچونی کاهین و فالگرهوهکان لهسر درۆو دهلهسه دامهزراوه و بهتال و پوچه !!

یان راناو له ﴿يلقون﴾ دا دهگهریتهوه بۆ ﴿الشياطين﴾ واته: شهیاتینییهکان نهو شته لهعالمی فریشتهوه دهیسن بهگوئی کاهینهکانی دادهدهن، نهو وشه و رستانهی لهعالمی نهینی دا بهسهری دا ئاگادار دهبن و ناوه ناوه دهیدزن ههندیکی درۆو دهلهسه پیوه دهنیتن و بهگوچککهی کاهینهکانی دادهدهن، دهبی بلێتن: ئەمه پیش ئەو کاته بووه: که جندۆکه لهیستنی ئاخاوتنی عالمی بالا مهنع بکریتن بهتیر نهستیرو ئاگرباران!

به کورتی واقع باشتین شاهیدو گهواهی دهره وه کوو خۆری ناوه پراستی
 ئاسمان ئاشکراو عه یانه که جوداوازی نیتوان پیغه مبهرو کاهینه کان
 عاسمان و ریسمانه ■ ههرچی پیغه مبهره ﷺ له ئاسمانه وه هه والی پیدراوه،
 هه مووی راسته وه گهل حه قیقه ت و واقع دا یه کسانه، به دریزایی ژییانی
 پر فهره به ره که تی، جگه له راستی هیچی لی ته بیستراوه، به پیچه وانیه ی
 نه وه وه ههرچی کاهینه کان هه والیان پی داوه جگه له درۆ ده له سه هیچی تر
 نه به، بۆیه میژوو نه فرینی لی گردوون و به چاوی سوکه وه بۆیان ده پروانی و
 عه قل قیزی لی یانه، تور په هات و قسه پرو پوچه کانیان کهس وهریان ناگری و
 جگه له مندال و پرو پیریژن و پیای سافیلکه وه نه فام کهسی تر،
 پروایان پی تاکا.

ئه هجار دواي نه وه ی پهروه ردگار جوداوازی نیتوان هه زه ته موحه مه د و
 کاهینه کانی رون کرده وه، ره ددی نه و کافرا نه ده داته وه: که ده یانگوت
 بۆچی ناگو نچی شه یاتینی قورئان بۆ موحه مه د بینن؟ وه کوو چۆن
 جه نه لوت و توره هات بۆ کاهینه کان ده هیئن؟ یان ههروه کوو چۆن شیعر
 بۆ شاعیره کان ده هیئن؟؟ چونکه له ناو کۆمه لگای موشریکه کانی نه و
 رۆژگاره دا و اباو بوو: که هه موو کاهینیك شه ی تانیکی هه یه، فال و
 جه نه لوتی فیرده کا، که هه موو شاعیریك شه ی تانیکی هه یه شیعی
 فیرده کا!

ده فهرموی: ﴿والشعراء يتبعهم الغاؤون﴾ گومپراو سه رلی شیواو له
 ئاده میزاد و جندۆکه که شوینی شاعیره کان ده که ون، نه وانیه له ریازی
 حه ق و راست لایان داوه و به خه رافات و توره هات هه لخه له تاو، شوین
 شاعیر ده که ون! به لام شوینکه وه توانی هه زه ته موحه مه د ﷺ هه موویان
 هیدایه ت دراوو په یه وه کاری ریازی حه ق و راستن په یه بانه دی فهرمان و جله و
 گیریه کانی پهروه ردگارن، عیباده تکارو خاوه ن پروا و مرۆف دۆستن.

ئەمجار پەرورەدگار بەدوو بەلگە گوەراپوونى شاعیرەکان و شوپن کەوتوانیان روون دەکاتەو، دەفەرەوئ:

۱- ﴿الم تر انهم فى كل واد يهيمون﴾ ئەتۆ نابینى ئەى موحەمەد !
یان ئەى بیسەر! کە شاعیرەکان دەم لەهەموو جۆرە قسەو ناخاوتنیکەو
دەدەن، خۆیان خۆیان بەدرۆ دەخەنەو، ئەمڕۆ قسەیک دەکەن، سبەى
هەلى دەوەشیئەو، ئیستا مەدحى شتیک دەکەن تاویکی دى زەمى
دەکەن، ئیستا شتیک بەگەرەو گران لە قەلەم دەدەن پاشان بەپێچەوانەو
بى نرخ و بەهای دەکەن !

ئەم هەلەس وکەوتە ناجوامیرانەى شاعیران نیشانەى ئەوێە مەبەستیان
دەرخستنى حەق و راستى نیە، نایانەو واقیع ببینن، حەق پەرست بن ،
کۆمەلێکی هەوس بازى خەيال پەرورەو سنوور بەزینن !
بەلام پێغەمبەر ﷺ حەق بێژو حەق خوازە، راستگۆو واقیع بینە، بانگەواز
بۆ یەك رێباز دەکات. ئەویش رێبازى خودا پەرستى و هەولدانە بۆ
بەختەوهرى ژيانى دونیاو قیامت !

۲- ﴿وانهم يقولون مالا يفعلون﴾ زۆربەى زۆرى قسەو ناخاوتنى
شاعیران درۆ دەلەسەى، ئەوى دەیلتن: نایکەن، ئەوى نایکەن دەیلتن.
بەقسە بەخشندەبى پەسەند دەکەن بەکردەو پێژدو چروکن .

ناموس و شەرەفى ئەم و ئەو لەکەدار دەکەن هەمیشە خەریکی
فاحیشە و فەسادن، خۆفش دەکەنەو، خۆ هەل دەنێنەو، ئەخلاق
دەرپوختن، بەخەيال چەند عالەمێك دروست دەکەن ، بەوهم و ئەندێشە
تییان دادەژین بەخەيال چەند کردەو دیمەنێك رەنگرێژدەکەن و ئەمجار ئەو
خەيالەتە دەکەنسە حەقیقەت و شتى لەسەر هەلەچنن و وەکوو ئەو
موعەلیمەى جاحظ لە(نوادر المعلمین)دا باسى دەکا تازىە بۆ یارى بەخەيال
دروستکراوى لەدوونیا دەرچووى نەدیدەى دادەنى.

بەقسە پۆستەمی مازندەران و حاتەمی تایی و مەلا مستەفای بارزانی و
هەیاس و لوقمان. بەکردهوه لە بەرانبەر دوژمندا ئەژنۆیان دەلەرزی و لە
سەنگەردا گو بە خۆیان دا دەکەن و موعەلیمە عاشقەکە ی
لەمەر جاحیظن.

بەلام حەزرەتی موحەممەد بەپێچەوانە ی ئەو دیاردانەوه بسووه،
هەرشتیکی فەرمانی پێکردییت خەلکی بۆ هەلئابی خۆی بەکردهوه
ئەنجامی داوه، هەرشتیکی لە خەلکی مەنع کردبێ پیش ئەوان خۆی
لی دوور گرتووه، راستال و دلسۆزو واقع بین و خوداپەرست و تەقواکارو
بەخشندهو خاوەن پەوشتی بەرز بووه، بەلکوو لەهەموو کاریکی باش دا
مامۆستاو رابەر بووه، سەر مەشق و پەچە شکین بووه.

هەموو پەوشتیکی جوانی تێدا بووه، لە هەموو پەوشتیکی ناشیرین
دوور بووه. پێبازی پیغەمبەر پێبازیکی راست و جادە رێیە، خودا
فەرمانی پێ کردووه: کە هاوێڵ بۆخودا دانەنێ، بەدلسۆزی و ئیخلاصەوه
خوداپەرستی بکات، لەپەیرهو پڕۆگرامی پیغەمبەردا ئەو کەسە ی زیاتر
تەقوا کار بێ پتر پێزدارە. پێبازی پیغەمبەر پێبازیکی بەر چاو پون و
هیدایەتدراوێکان شوینی دەکەون.

بانگەوازی هەموو پیغەمبەران بانگەوازی کردنە بۆ یەکتاپەرستی و
عیبادەتکردن و هەوێدان بۆ دەستەبەرکردنی بەختەوهری ژبانی دونیاو
قیامت. دە ی مەنەجی شاعیران بەپێچەوانە ی مەنەجی
پیغەمبەرانەوێە. کەواتە چۆن دەبێ پەوشتی شاعیری وەپال
پیغەمبەر بدرێ؟!

ئەجار پەرەردگار ئەو شاعیرانە چەرت دەکات کە لەسەر پێرەوی
ئیسلاام شیعر دەلێن و چوار پەوشتی بەرز ی ئیسلامیان تێدا یە (ئیمان و
کردهوه ی چاک و یادی خوداو یارمەتیدانی حەق و حەقخوازان).

دەفەرموی: ﴿إِلا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا﴾ واتە: شاعیران ھەمویان سەرلی شیواو گومراو شۆینکە وتوانیان گومراڤان جگە لەو شاعیرانە ی ئیمانیان بە خودا بە پیڤە مەبەری خودا ھێناو، کردەوێ باش و پەسەند ئەنجام دەدەن، لە شیعەرەکانیاندا لە ناخاوتن و گەفت و گۆیان بۆ خۆی خودا دەکەن، داکوکی لە پیڤە مەبەرو ئاینی ئیسلام دەکەن. دژی شیرک و موشریکەکان شەرەکانیان ئاراستە دەکەن، ئەوانە حوکمیان جوداوازە و لە کۆمەڵی گومراپان نین، شۆین کە وتوانیان بە سەر لی شیواو ناژمیڤدرتین.

چونکە ئیسلام دژی شیعەر نییە لەبەر ئەوێ شیعەر، بەلکو دژی ئەو شیعەر و فەنەییە کە لە چوار چێوێ مەنەجی ئیسلام دەچیتە دەرەو، دژی شیعەر و فەنەیکە: کە بە گۆرەو ھەواو ئینفیعالات دەگوتری. دژی شیعەر و فەنەیکە پابەندی مەنەجی قورئان نەبێ، شۆین خەیاڵ پلاو و خەونی ئەرخەوانی بکەوێ، لەعالمی واقیع دا جیگە نەبیتەو. بەلام گیسانی شاعیرەکان بە مەنەجی ئیسلامی سەقامگیر دەبێ. شیعەر فەنە کە لە چوار چێوێ پەیرەو پرۆگرامی ئیسلامدا دەرەبێ و بە ھەستییکی ئیسلامیەو دەگوتری، ئەو فەنەییکی پیرۆزە، ئیسلام پەسەندی دەکاو شاعیرانی بۆ ھەلدەنێ، تەنات پێڤە مەبەر بە ھەسسانی کۆری ئاییتی فەرموو: (أَهْجَهُم وَرُوحُ الْقُدُسِ مَعَكُمْ).

ھەر و ھا ئیمام ئەحمەد و ئەبوداود لە ئیبنو عەبباسەو ریاوایەتیان کردو: کە پێڤە مەبەر ﷺ لە پەسنی شیعرا فەرمویەتی: (ان من البیان سحرا و ان من الشعر حکمة).

بەلێ: کاتیک بۆ رۆحی شاعیرە کە ریاوایەتی چەسپا و ھەستە بەربێ، شیعەرە کە بۆ مەبەستییکی ئیسلامی بگوتری، لە کلاو پۆژنە ی ئیسلامەو پڕوانیتە دونیاو لە ژێر رۆشنایی ئیسلامەو سەیر بکاو ئەجار تەعبیر لەم

ههسته خاوتنه ی خۆی بداته وه و شیعر بلێ، ئەوه کاریکی په سه نده و ئیسلام دژی ناوهستی و به فه ننیکی کاریگەر داده نرێ. ئەوه تا پیغه مبه ر ﷺ به عه بدوللای کورپی ره واحه ی فهرموو: (اهجهم) واته: عه یب و عاری کافره کان به شیعر ده رنج، هه جو یان بکه (هو الذي نفسي بيده لهو أشد عليهم من وقع النبل) سویندم به و که سه ی گیانی منی به ده سه ته ئەم هه جو کردنه ی تۆ له سه ر دلی مو شریکه کان له زه بری تیر کاریگه رتره .

ئیمام ئەحمه د فهرمو ده یه کی ر یوایه ت کرده که پیغه مبه ر فهرمو یه تی: (ان المؤمن يجاهد بنفسه و لسانه ، والذي نفسي بيده لكان ماترمونهم به نضح النبل) واته: موسولمان جیهاد ده کا به شمشیری و به زوبانی، سویندم به و که سه ی گیانی منی به ده سه ته ئەو شیعرانه ی ئاراسته ی کافره کانی ده که ن ده لئی تیرن تی یان ده گرن.

بیگومان قورنانی پیرۆز له زۆر له نایه ته کانی دا دل و عه قلی ئاده میزاد هه لده نی بۆ تی فکری و ورد بوونه وه له بوونه وه (سروشت) و نه یی ناودلی ئاده میزاد، ده ی خۆی له خۆی دا ئەمانه ماده ی شیعر و فه ن.

ئه بجا ر په ره ر دگا ر کۆتایی سوره ته که به هه ره شه ی توند و تر سناک ده هی تی و ده فهرمو ی: ﴿وَسِيعِلَمْ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيْ مَنَقَلَب يَنْقَلِبُونَ﴾ بیگومان له وه به و لا و ئەوانه ی سته م له خۆیان ده که ن به وه: که سوورن له سه ر کوفرو بی دینی به ر ده وام روی خۆیان وه ر ده گێرن له تی فکری له نیشانه ی هه بوونی خودا و تا ک و ته نهایی زاتی بی چونی، خۆیان خۆیان گیل ده که ن له ورد بو نه وه له نیوان پیغه مبه رایه تی هه زه ته ی موحه ممه دو فال گرت نه وه ی کاهینه کان دا، فهرقی نایه تی قورئان و شیعر ی شاعیره کان ناکه ن، له وه به و لا وه ده زانن: دوا ی مردن ده که ونه چ شو یی نیکی ناخۆش و پرعه زا به وه، بۆ یان ده ر ده که وی چهن ده به به خت و چاره ره ش ده بن !!

ئیمامی قورتوبی جوداوازی خستۆته نیتوان وشه‌ی (منقلب) و
(مرجع) هوه فهرمویه‌تی: (منقلب) بریتیه له‌وه‌رچه‌رخان له‌حالی‌که‌وه بو
پیچه‌وانه‌ی حاله‌که، (مرجع) بریتیه له‌وه‌رچه‌رخان له‌وحاله‌ی تییدای بو
حالی‌کی‌تر: که له‌وه‌و پیش له‌سه‌ری بووی، که‌وابی هه‌موو (مرجع) یك
(منقلب) ده‌گه‌یه‌نی به‌لام هه‌موو (منقلب) یك (مرجع) ناگه‌یه‌نی.

تییینی:

ده‌مه‌وی له‌کۆتایی ئەم سوره‌ته‌ پیرۆزه‌داو به‌بۆنه‌ی ته‌فسیری ئەم چه‌ند
نایه‌ته‌ی که‌باسی شیعوو شاعیره‌کان ده‌که‌ن، هه‌لۆیستی ئیسلام به‌رامبه‌ر
به‌شیعوو شاعیره‌کان روون بکه‌مه‌وه.

هه‌لبه‌ته‌ چه‌ند فهرموده‌یه‌ک له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه‌ ده‌رباره‌ی شیعوو شاعیر
هاتوه‌، هه‌ندێکیان دژی شیعوو شاعیرن و به‌ناپه‌سه‌ندی له‌قه‌لم ده‌ده‌ن.
هه‌ندی فهرموده‌شیان مه‌دحی شیعوو شاعیر ده‌که‌ن. له‌بوارێ زه‌مکردنی
شیعردا ئیمامی موسلیم فهرموده‌یه‌کی ریاویه‌ت کردوه‌ ده‌فه‌رموی: (لأن
یمتلئ جوف أحدکم قیحا حتی یرینه‌ خیر من ان یمتلئ شعرا) ئەگەر
ناوسنگی یه‌کی له‌ئێوه‌ پرپی له‌کێم و زوخوا هه‌تا بیخوا (واته‌: کێمه‌که
بیخواو ناو هه‌لۆلی بکا) باشتره‌ له‌وه‌ی پرپی له‌شیعوو.

له‌بوارێ په‌سه‌ندی شیعردا فهرموده‌یه‌ک هه‌یه‌: ئەحمده‌و ئەبوداود
ریاویه‌تیان کردوه‌ له‌ئێبنو عه‌بباسه‌وه‌ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فهرمویه‌تی:
(ان من البیان سحراو ان من الشعر حکمة) هه‌ندی ته‌عبیرو هه‌رپرین وه‌کوو
سیحر ده‌چی پیاو سه‌رسام ده‌بی هه‌ندی شیعوو هه‌یه‌ حیکمه‌ت و په‌نده‌.
عه‌بدوللای کوری عه‌مری کوری (العاص) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ
فه‌رموی: (الشعر بمنزلة الکلام، حسنه‌ کحسن الکلام وقبیحه‌ کقبیح
الکلام) (رواه البخاري في الأدب) شیعوو وه‌کوو قسه‌وايه‌، جائه‌گه‌ر جوان بوو
وه‌کوو قسه‌ی جوان وایه‌، ئەگه‌ر ناشیرین بوو وه‌کوو قسه‌ی ناشیرین وه‌هایه‌.

که وابوو پتویسته بریاری ئه وه نه ده بن شیعر له بهر خودی خۆی باشه یان خراپه، په سنده یان ناپه سنده. به لکوو ده بی پروانینه ئه مانایه ی له شیعره که دایه، نه گهر شیعره که بریتى بوو له پیداکوتنى ئافرهت و باسکردنى نامووس و خیزانى خه لک و بانگه وازى بۆ فه سادی ئه خلاق و ره وشت و دلدارى له گه ل گه نجى نپرو مى ئه و شیعره که په سه ند نپه و پتویسته موسولمان خۆی لی پیاریزی و توخنی نه که وى.

ههروهه ها نه گهر کابرای شاعیر شیعر وتنی کردبوه هۆی به پێوه چون و
ژیان به سهر بردن و خه ریکی چلکاو خۆری بوو، به گوێره ی ده سته که وت و
دابین بوونی به رژه وه نندیه کانی زیده پێوی ده کر. له مه دح و زه مدا، به ناحق
پایینی بالا ده کردن و پایه به رزانی به پایین له قه لثم ده دان و له پله و پایه ی
ده هیئانه خواری، زیانی به مال و ناموسی خه لکی ده گه یاند، نه م جوړه
شاعیرانه هه رچی په یدای ده که ن به شیعر حه رامه وهه رچی ده یلی
ناپه سه نده و دروست نه گویی لی بگیری و یارمه تی بدری،
به لکو و ده بی جله و گیری لی بکری و نه هیلدری به رده وام بی له سهر
نه و کاره ناشیرینه ی.

تهنانهت شیعرى هه جوو جوین ئاسا نه گهر شاعیر مه بهستی هه جوو کردنی کافران نه بوو، وه لامدانه وهی هه جوو کردنی نه وان نه بوو بۆ کافره کان حه رامه. به لام ته گهر مه بهستی هه جوو که ره ددانه وهی کافران و یار مه تی دانی موسولمانان بوو په سه نده و دروسته. په روه ردگار ده فه رموی:

﴿لا یحب الله الجهر بالسوء من القول الا من ظلم﴾ (النساء/ ۱۴۸).

ئەو فەرمودانەى لە بوارى پەسەندکردنى شىعەردا رىوايەتکارون ئەو فەرمودانە دەگرەوێه کە بۆ دەرخستنى حق و سەرخستنى حق گوتارون، بۆ پەندو ئامۆژگارى نوسارون، بۆ فێرکردنى نەزان و یارمەتیدانى سەتم لێکاروو دىفاع لەولات و مال و ناموس و گيان پيژارون ، بۆ هەرشتيك

سۈدى رەۋاي تىدابی، پەرۋەردەى دل و دەرون بکا، عەقل و ھۆش
مشت و مال بکا، يەكەتەى و براىەتى بخاتە ناو گەل و نەتەۋە، نەۋە
شىعەرى پەسندەو ئىسلام قبولى دەكاو بەپىۋىستى داناوہ.

بىگومان ئەم جۆرە شىعەرە پەسندەو پىشەۋا بەرپزەكانى فىقھو
حەدىث و تەفسىر گوتويانە، زۆربەيان لەم بوازەدا دیوانى شىعەريان ھەيە،
توۋىننەۋە ھەلسەنگاندىيان تىدانەنجام داۋە. گەۋرە زانايانى لوغەت و
ئەدەب زۆربەى تەمەنى زىرىنى خۇيان تىدا خەرج کردوۋە بەبەشىك
لەزانيارىە ئىسلامىيەكانيان لەقەلەم داۋەو پەسنديان کردوۋە.

ئىمامى شافىعى دەفەرمۈى: شىعەر جۆرىكە لەئاخاوتن ئەگەر جوان بوو
ۋەكوو ئاخاوتنى جوان وايە، ناپەسندەكەشى ۋەكوو قسەى ناشىرىن وايە:
مەبەستى ئەۋەيە كە شىعەر لەبەر خودى خۇى ناپەسند نىە، بەلگۈۋ ئەگەر
ماناي ناشىرىنى تىدا بوو ناپەسندە..

ئىبنو عەبدولبەر دەفەرمۈى: ھىچ كەس لەزاناو عاقل مەندان شىعەرى
جوانى بەلاۋ ناپەسند نەبوۋە: كەسش نەبوۋە لەھاۋەلانى بەرپزى
پىغەمبەر ﷺ زاناو پىشەۋايانى ئىسلام ئىللايان شىعەرى گوتوۋە يان
غۈۋنەى پى ھىناۋەتەۋە، يان گۈتى بۆ راگرتوۋە، ئەگەر ھىكمەت و
پەندو نامۆژگارى تىدا بوۋى و قسەى پىرو پوچ و جوین و تورەھاتى
تىدا نەبوۋى پەسندى کردوۋە پى رازى بوۋە.

ھەر كاتى شىعەر لەوجۆرە ناپەسندەبوو، ئەۋە جوداۋازى لەنىۋان شىعەرو
نەشر نىە. گۈى لى راگرتنى و گۈتنى و نووسىنى و خۈتندىنى ھەرامە.
بەكۈرتى شىعەرى ۋاھەيە دروستە دەمى تىۋە دەى شىعەرى ۋاھەيە
مەكرۋە، ھەيە ھەرامە. ھەيە سۈننەت و پەسندە.

پىغەمبەر ﷺ بۆ خۇى گۈتى لەشىعەر راگرتوۋە داۋاي کردوۋە بۆى
بخۈتەننەۋە. ئىمامى موسلىم لەحەدىثى عەمەرى كۈرى (الشريد)

له‌باوکیه‌وه ریاوایه‌ت ده‌کا ده‌لی: رۆژێک به‌دوا پێغه‌مبه‌ره‌وه به‌ووم فه‌رموی: هیچ‌ت له‌شیع‌ری (أمية) ی کور‌ی (أبي الصلت) له‌به‌ره‌؟ منیش عه‌رز‌م کرد: به‌لی، فه‌رمووی: ده‌بۆم بل‌ی: منیش شیعی‌رێکم بۆ خوێنده‌وه‌، فه‌رمووی: ده‌ی بل‌ی: شیعی‌رێکی ترم بۆ خوێنده‌وه‌، فه‌رمووی: بل‌ی هه‌ر بۆم خوێنده‌وه‌ تا سه‌د د‌یر شیعرم بۆ ته‌واو‌کرد.

نهم رېوايه ته به لگه يه له سهر شهوه: كه پټويست و په سنده مروؤ گړنگي به له بهر كړدني شيعري پر حيكمت و ماناي جوان و په سنده بدا . پيغه مېهر عليه السلام كه حزي لي بوو زور گويي له شيعري (أمية) بي له بهر شهوه بوو چونكه پياوړكي داناو عاقل بووه .. پيغه مېهر عليه السلام دهر باره ي فهرمويه تي: (كاد أمية ابن صلت أن يسلم). (۱)

هه‌لبه‌ته شیعیڤك حه‌مدو شه‌نای په‌روه‌ردگار له‌ خۆبگه‌ڕێ شه‌و. په‌سهندو
خاوه‌ن فه‌رو به‌ره‌كه‌ته، خۆینه‌وه‌و گوته‌ن و نووسه‌ن و له‌به‌ر كرده‌نی
سوننه‌ته، وه‌كوو شه‌م دێره‌ شیعه‌: (الحمد لله العلي المنان * صار
الشرید في رؤوس العيدان) هه‌لبه‌ته‌ له‌م به‌اره‌وه‌ نموونه‌ زۆرن و له‌ژمار
نایه‌ن.

يان شيعره كه باسي پيغه مبهرو ره وشتي جواني بكا: وه كوو نه وه ي
 نيمامي عه بباس له مه دحي پيغه مبهردا ده فهرموي:

من قبلها طبت في الظلال وفي مسد
ثم هبطت البلاد لابشر أن
بل نطفة تركب السفين وقد أُل
تنقل من صالب الى رحم
بيّغه مبهر ﷺ بيّتي فمرموو: (لا يفيض الله فاك)
تودع حيث يخصف الورق
ت ولا مضغة ولا علق
جم نسرأ و أهله الغرق
إذا مضى عالم بدا طبق

(۱) ته فسیری مہراغی ج ۱۱۴/۱۹ نہ میس له ته فسیری قورطوبی ج ۳۷۴۱/۷ ی
وہرگرتوہ

يان حەزەرە تى ئەبوبەكر روبەرۆى پىغەمبەر ئەم شىعرانەى خویندەو:ه
 فقدنا الوحي اذ وليت عنا وودعنا من الله الكلام
 سوى ما قد تركت لنا رهينا توارثه القراطيس الكرام
 فقد أورثتنا ميراث صدق عليك به التحية والسلام
 جا ئەگەر خوینەرۆ بێژەرۆ ئەم شىعر: حەزەرە تى ئەبوبەكر بووبى،
 گوى گرو بيسەر پىغەمبەر بووبى ئىتر چ بەلگەيەك لەمە بەهێزتر بى.
 نىمامى موسلىم لە ئەبوهوهره يرهوه رىوايەت دەكا: كە دەفەرموى: گوىم
 لى بوو پىغەمبەر ﷺ بۆ خوێ لەسەرمىنبەر دەيفەرموو: (اصدق كلمة . او
 أشعر كلمة - قالتها العرب قول لبيد: "ألا كل شيء ما خلا الله باطل") (۱).
 شىعرى ناپەسەندىش ئەو هيه: كە نووسىن و گوتن و گوى لى راگرتنى
 دروست نيه، ئەم جۆره شىعرە ئەو شىعرهيه ناوهرۆكى بەتال و ماناى
 ناشىرىن و غەيبەت و درۆو دەستدرىژى كردنى تىدابى بۆ سەر ناموس و
 كەسايەتى موسولمانان، بەناپەرەوا پىاوى ترسنۆك و پىرو پوچ بكەيه
 هاوشانى پىاوى ئازاو شۆرشگىژ، لەشكۆمەندى پىاوى خانەدان كەم
 بكاتەو، پەستى و نزمى پىاوى خوێرى داپۆشى و بەرزى بكاتەو، بەناپەرەوا
 ناكەس بەچە بكاتە شىخ مەحمودى نەمرو مەلامستەفاى بارزان و بەلگۆ
 وانىشان بدا ئەو جۆره پىاوانە لەچاو ئەم را هەر هىچ نەبوون !!
 هەندى شىعر هەيه وتنى كوفرى ناشكرابه، وەكوو ئەو
 جنىو بە پىغەمبەر بدا « هەر كەسى هەجووى پىغەمبەر بكا
 بى سى و دوو كافر دەبى.
 بەلام هەجووى غەيرى پىغەمبەر ﷺ هەر حەرامەو تاوانە شاعيره كەى
 پى كافر نابى. ئىبنو غەرەبى دەلى: بەكارهينانى ئىستىعارەو تەشبيها
 لە شىعەردا دروستە بازىدەرەوئىشى تىدابكاو لەسنورى عادەت دەرچى..

له‌زه‌مانی عومەری کۆری عەبدولعەزیزدا مەیدانی شیعر زۆر فراوان بوو. مەبەستەکانی شیعر فرەو هەمە جۆربوون، شیعرێ سیاسی و غەزەلی و هیجا بەتەواوی پەرەیان سەندبوو، زۆریە زۆری شاعیران کاسەلیسیان بەشیعرەکانیانەوه دەکردو هونەرەکیان کردبوو سەرچاوەی ژیانان.

بۆیە خەلیفە ی ناوبراو بەتوندی بەگژ ئەم دیاردانەدا چوووە. دیاردە ی کاسبی کردنی بەشیعر بنەبڕکرد، بەخشش و عەطای خۆی لەو شاعیرانە بڕی: کە مەبەستیان لەشیعرەکانیان داوین کردنی پتۆستیاتی ژیان بوو، چوار هەزار دیرھەمی دا یەفەرەز. هەق بۆ ئەو ی بەچاک و بەخراب باسی دانیشتوانی مەدینە ئەکا!! سەد دیناری دا بەئەحوەسی شاعیر: کە واز لەهەجووکردنی ئەبوبەکرێ کۆری عەبدولعەزیزی کۆری مەروان بەیئنی.

جەریری شاعیر هەرچەندە مەدحی خەلیفە ی کردبوو، بەلام کە لەگەڵ عەمری کۆری (لجأ) تەمیمی دا هەجووی یەکتریان کرد، هەردوکیانی سزادان.

عەمری کۆری رەبیعە کە شاعیریکی می‌بازو ژنانی بوو لەسەر شیعرە غەزەلە ژنانی یەکانی دووری خستەوه بۆ ولاتی دەرەلک .

هەرکەسێ دەیه‌وێ فراوانتر ئەم مەوزوعە بزانێ باسەیری تەفسیری قورطوبی ج ۳۷۴۱/۷-۳۷۴۹ بکا. هەروەها سەیری کتیی (الخلیفة الراشد عمر بن عبد العزيز) دانراوی د. وهبه الزحيلي ل ۶۲ بکا.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سورهتی (النمل)

ئەم سورهتە ناوئراوه سورهتی (النمل) چونکە چیرۆکی شیوی (النمل)ی تێدايە، چیرۆکی ئەوهەمان بۆ دەگێڕێتەوه کە میڕولهیەك ئامۆژگاری میڕوهکانی تری کردو وتی: هەمووتان برۆنە ناو مائی خۆتانەوهو خۆتان تاقەت بکەن، نەبادا لەشکری سولهیمان پان و پلیشتان بکەنەوهو ئاگایان لی ئەبی و نەتان بینن، هەزرەتی سولهیمان عليه السلام کە خودا زانیاری زمانی پەلەوهرو هەموو گیانلەبەرێکی فیڕکردبوو، ئاخاوتنی ئەم میڕولهیە بیست و زەرەدەخەنە بەقسەکە ی هات. لەخودا پاراپیهوه : کە تۆفیقی بدا بۆ سوپاسگوزاری لەسەر ئەو نیعمەتانە ی پێی بەخشیون.

پەيوەندەى ئەم سورهته بهەى پيشوويهوه لهچەند رويهكهوه :

۱- وەکوو تەواوکەری سورهتی پيشوو وەهايه لە راناندنی چیرۆکی پيغەمبەرەران دا، چیرۆکی هەزرەتی داودو هەزرەتی سولهیمان عليه السلام را دەنویتى.

۲- تەفصیل و شیکردنەوهی تێدايه بۆ کورتەو موحەلی چیرۆکەکانی سورهتی (الشعراء) ئەوهتا لە ئایەتی (۷-۱۲) چیرۆکی هەزرەتی موسا عليه السلام شى دەکاتەوه لە ئایەتی (۴۵-۵۳) چیرۆکی صالح عليه السلام و لە ئایەتی (۵۴-۵۸) چیرۆکی هەزرەتی لوط عليه السلام شى دەکاتەوه.

۳- ئەم سى سورهته واتە (الشعراء ، النمل ، القصص) يەك بەدواى يەك دا نازل بوون و هەرسێکیشان مەكکین و لەقورئانیش دا بەوشیوه پۆلین کراون.

لە ئیبنوعەبباس و جابری کورپی زەیدەوه رىوايەت کراوه: کە سورهتی (الشعراء) ئەجار (طس) پاشان (القصص) يەك بەدواى يەك دا نازل بوون.

ههروه کوو چۆن ههرسیکیان به (الحروف المقطعة) ی لیکچوو دهستیان پی کراوه. (الشعراء) به (طسم) و (النمل) به (طس) و (القصص) به (طسم) دهستیان پی کراوه، واپێدهچی لیکچونی سه ره تای سوره تی (الشعراء) و (القصص) و جوداوازی که میان له گه ل سوره تی (النمل) دا ئاماژه به بۆ نه وه: که مه به ست به و (حروفه موقه طمعانه) ته حه ددا کردنی موشریکه کانه و پێیان ده فهرموی: قورئان له م جوړه پیتانه پێک هاتوو و زوبانی ئیوه ش له م پیتانه پێک هاتوو، ده ی که ئازان و له تواناتان دا ههیه نمونه ی ئه و قورئانه بجه نه پرو.

۴- سوره تی (النمل) دوا سوره تی (الشعراء) نازل بو و له سه ر نه سه قی نه وه، هه ردوکیان پێشه کی پاشاتایان ههیه، له نێوان پێشه کی پاشاتا چه نده چیرۆکی که هه ن. بۆ هاوکی شه کردن و به رامبه ریکردنی نێوان هه لئو یستی موشریکه کانی مه که و گه ل و نه ته و پێشینه کان به مه به ستی په ندو ئامۆژگاری و تی فکری له داب و نه ریتی خودا له بونه وه ردا.

۵- هه ردوکیان له سه ره تاوه وه صفی قورئان ده که نه به وه که له خودا وه نازل بووه.

له سه ره تای سوره تی (الشعراء) دا فهرموی: ﴿تلك آيات الكتاب المبين﴾ له سه ره تای ئه م سوره ته ش دا فهرموی: ﴿تلك آيات القرآن و کتاب مبین﴾ له کو تایی سوره تی (الشعراء) دا فهرموی: ﴿وانه لتنزيل رب العالمين﴾ له سه ره تای ئه م سوره ته ش دا ده فهرموی: ﴿تلك آيات القرآن..﴾ هه لبه ته به وشه ی ﴿تلك﴾ ئاماژه ی بۆ ﴿تنزيل رب العالمين﴾ ی کو تایی سوره تی پێشوو ده کا.

باسی سه ره کی سوره ته که وه کوو هه موو سوره ته مه که که کانی تر باسی عه قیده و ئیمان به خودا یه که تاپه رستی و به روا بوونه به پرۆژی دوا یی و پاداش و سزای هه روا ئیمان به نیگا و سروش ی خودا بۆ پێغه مبه ران و

جه ختکردنه وه له سهر ته وه: كه غەيب زانی هەر بۆ خودایه و كه سی تر غەيب نازانی ، ههروهها بپروا به وه كه هەر خودا به ديهينه رو رزق و روژیده ره، هه موو شتيك به ده ست خودایه و هه رچی خودا بيه وي ببي ده بپو ته وه ی بيه وي نه بپي نابي.

جا بۆچە سپاندنى ئەو مەبەست و باسانە، بۆرون كىرگەنەۋەى ئەو
مانايە و دىارى كىرگى ئاكامى سەرىپچىكار و بە درۆخەرەۋەكان و
سەرەنجامى موسلمانان، چەند چىرۆك ۋ بە سەرھاتى پىغەمبەرانى
راپوردوى ھىنايەۋە، لەسەر ھەبونى خوداى تاك و تەنھا و بەتوانا و
بەدىھىنانى ئاسمانەكان و زەوى و ئەۋەى لە ناوياندايە، ھەرۋەھا
بەخشىنى بىرۋەش و عەقل و ئاۋەز بە ئادەمىزاد ۋ ھەروا پەخساندن و
دايىن كىرگى ھەموو پىداۋىستىياتى ژيان. ئەجبار دەرپرېنى ناپەزەمەندىيە لە
موشرىكەكان: كە پروايان بە زىندوبونەۋە ھىساب و لىكۆلگىنەۋە سزا
باداش نىيە .

کۆتایی سورەتە کەشی بە پۆلێنکردنی ئادەمیزادەکان هیناوە و کردوونی بە دوو بەش ، بە ختەوەر و بە دێخت و سزاو پاداشتی هەر کەس بە گوێرەی کردووەکانیان .

دیارده‌یه‌کی تری گشتی ئەم سورەتە بریتی‌یه لەباسی زانست و زانیاری، بەو جوړه شیوێ و ئوسلوبێ، تارمایی زانیاری لە سورەتە‌که‌دا بەر چاو دە‌که‌وێ . هەر لە سەرەتای سورەتە‌که‌و ٥ تا‌کو‌تایی ئەم تارمایی‌یه بە زەقی دە‌سێرێ .

دهی بابچینه خزمهت ئایه‌ته‌کانی سوږه‌ته‌که‌و ده‌ست بکه‌ین به
راقه‌کردن و شیک‌کردنه‌وه:

سورة النمل

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

طَسَّ تِلْكَ ءَايَاتُ الْقُرْءَانِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ ﴿١﴾ هُدًى وَبُشْرَى
لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يقيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ
بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ
أَعْمَالَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ ﴿٤﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ
وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمْ الْآخِسُونَ ﴿٥﴾ وَإِنَّكَ لَتُلْقَى الْقُرْءَانَ مِنْ
لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ﴿٦﴾

(طا: سین) ئەم پیتە پچر پچرانە لە سەرەتای سورەتەکان دا ، چەند جار لەو پیتش ئاواژەمان بو ماناکانیان کردووە . پتویست ناکات دوبارەیان بکەینەووە . مانایەک کە بە پەسەندی دەزانین لەناو ئەو مانایانەدا ئەوەیە :
دەفەرموی ئیمە قورئانمان لەو پیتانە پێک هێناوە ، دەی ئێوەش بتوانن
هەر لەو پیتانە نامەیەکی ئاوا تەنانەت با بە ئەندازەی کورتترین
سورەتیشی بێ بخەنە رو!

﴿تلك آيات القرآن وكتاب مبین﴾ ئەم ئایەتە نازل کراوانە بۆ سەر تۆنەى موحەممەد ! لەم سورە تەدا، بەشێکن لە ئایەتەى قورئان بە گشتى، ئایاتى نامەىە کى نوسراو ئاشکراو نومايانن: کە تاپۆژى قیامەت ئەو قورئانە بەرقەرار دەبێ و پەیرەوى کردنى ھۆى بە ختە و ەریبە و کاریى کردنى

ئاسان و لەتوانادايە. ھەر كەسنى تىنى بىفكرى، لىنى سودمەند دەبى و لەدلىدا شىرىن دەبى، بۆى دەردە كەوى كەلامى خودايە و زادەى بىرو بۆچونى ئادەمىزاد نى، جگە لەخودا كەس لەتواناى دا نى يە وىنەى قورئان بىخاتەر و بەلكو ناتوان وىنەى كورتترىن سورەت بىخەنەر و.

﴿ھدى و بشرى للمؤمنين﴾ واتە: قورئان ھىدايەتدەر و رى پۆشنگەر و ھى ژيانە بۆ ئادەمىزاد، پزگارىيان دەكا لەپىيازى گومپرايى، مزگىنى دەره بۆ ئەوانەى خاوەن باوەرن و پابەندى فەرمان و جەو گىرەكانى خودان، مزگىنى بەھەشت و پەھەمتى خودايان دەداتى.

ماناى ئەو: كە قورئان ھىدايەتدەربى بۆ موسلمانان ئەوھى: سەربارى ھىدايەتى خۆيان ھىدايەتى تريان بۆ زیاد دە كا. وەكوو لەئايەتتىكى تردا ئاماژە بەو دەكاو دەفەرموى: ﴿فاما الذين امنوا فزادهم ايمانا، وهم يستبشرون﴾ ھىدايەتيان دەدا بۆ پىگەى بەھەشت و بە بەھەشتيان دەگەيەنى وەكوو دەفەرموى: ﴿فسيدخلهم فى رحمة منه وفضل ويهدىهم صراطا مستقيما﴾ (النساء/ ۱۷۵).

ھەر وەسا: كە دەفەرموى: ﴿ھدى و بشرى للمؤمنين﴾ ئاماژە بۆ حەقىقەتتىكى گەر و بەنرخ دەكا، ئەوئىش ئەوھى: قورئان كىتەبىكى زانستى نەظەرى و راھىتان نى، ھەر كەسنى بىخوئىتەو و لەبەرى بكا سودى لىو ەربگرى، بەلكو قورئان نامەيە كە ئاراستەى دل كراو ەسەرەتا لەگەل دل و دەروون دەدوى، نوورو روناكى بەكەسنى دەبەخشى دل كراو بى بۆ وەرگرتنى و سودى لى بىنى، ھەتا دلەكە زياتر بەنوورى ئيمان رۆشن بووئىتەو پەر نەرمە بارانى باوهرى لى دەبارى، زۆرتريىن كاريگەرى قورئان دەچىزى.

واپى دەكەوى ئادەمىزاد دەيان جارو سەدان جار ئايەتەك دەخوئىتەو يان گوئى لى دەبى، بەلام دللى ناداتى و بەسەرى بى بەسەرى دا تىپەر

دەبىي، وەھىچ كاريگەر يەك لەسەر ئەو دۆلەت بى تەگايە بە جى تاهىلى. كەچى
لەنكاويك چرايەك لە دۆلى دا ھەل دە كرى و بە گوى لى بوون يان بە خویندەنە وەى
ئايەتە كە دۆلى وەكوو غونچەى گول دە كرىتە وەو كاريگەر يەكى تىدا پەيدا
دەبى: كە بە خەيالى دا نە ھاتووە. موعجىز لە ژيان و خاوەنى ئەو دۆلەت
ھەستيارە دا دروست دەكا. لە رىيازى كەو دەگويژىتە وە بۆ رىيازى كى تر.

بێگومان قورئان گەنجینه یه کێ له بن نه هاتوه له بواری هیدایهت و خوداناسی و ریتومایی و جم و جولۆ بۆ دۆزینهوه ی ریگای به خته وه ری ، ئیمان و باوهڕ کیلی ئه وه گهنج و خهزینه یه ، ئه وه کیلهت نه بی ناتوانی ده رگای ئه وه گهنج به کیهته وه . ئه وه که سانه ی به راستی موسوڵمان بوون و باوهڕیان پته و بوو، به هیدایهتی ئه م قورئانه موعجیزه یان دروست کردن، بوون به نمونه و به نمونه ده هیترینه وه، بۆ ؟ چونکه دلیان ناماده بوو بۆ وه رگرتنی هیدایه ته که ی .

به لّام کاتیک قورئان بیته کتیبیک نایه ته کانی وه کوو گۆرانی دهنگ و
صه دایان تیدا تاقی بکریته وه، له حه فله و فستیقالا بهرنامه ی
پی پرازیتریته و ۱۱ ئیزگه و ته له فزیۆنی پی بکریته وه، له ترسی شه وه و دیو
درنج له په نای ئافره تی زه بیستان دابندری ، له دادگادا بۆ سویند خواردن
- نه ک بۆ کارپی کردن - دادوهر به شیوه یه کی رۆتینی و بۆ هه لّخه له تاندنی
موسولمانان له سه ر میژی حوکمی طاغوت دایینی و شایه تی پی
سویندبدا، .. هه لّبه ته هه رکاتی وابوو، قورئان ده بیستری به لّام
له گریچکه یه وه داخل ده بی و له ولاره ده رده چی و ناگاته دل و هیچ
کاریگه ریه کی نابیی و کس سودی لی نابینی و گهنج و خه زینه یه کی ده رگا
داخراوو بی کلبله .

ئەو موسولمانانەى سود لەقورئان وەر دەگرن و پىى
 ھىدايەت ئامىزدەبن، ﴿الذین یقیمون الصلاة﴾ ئەوانەن:

كه نوڤزه كانيان به ته واوه تي و به ريكيويكي ئه نجام ده ده ن.
 ئهركان و مهرجه كانيان به ته واوه تي به جي دينن، پهروه ردگاري خوځيان
 له دل دا ئاماده كهن و خوشوع و خضوع و خوځووعى بو ده كهن،
 خوځندنس فاتيحه و ذيكرو دوعاكان واده خوځنن وه كو و
 چاويان له خودا بى، ئه گهر هيچكه نه بى وده زانن خودا
 چاوى له وانه.

﴿وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ﴾ زه كاتى مال و سامانى خوځيان دهرده كهن، مال و
 دهر ونى خوځيان به و زه كاتدانه پاك ده كهنه وه.

﴿وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾ ئه وان بر وى ته و اويان به روژى قيامت
 ههيه، دلنيان له وهى دوا مردن زيندو ده كرينه وه، پاداش و سزا به گوځيره
 كرده وه كانيان وهرده گرته وه، به ههشت و دوزهخ هه و پاداشى چاكه كاران
 به به ههشت و سزى سهر پيچيكاران به دوزهخ ده دريته وه، فرمان به ردارى
 فرمانى خودا له وشتانهى فرمانيان پى ده كا. خوځيان ده پاريزن له وشتانهى
 جله و گريان لى ده كا.

ئه مجار ديتته سهر باسى ئه وانهى بر ويان به زيندو بوونه وهى روژى
 قيامت و حساب و ليك و لینه وهى ئه و روژه نيه. ده فرمانوى:

﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَالَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ﴾
 بىگومان ئه وانهى قيامت به درو ده زانن و به لايانه وه دورو نه گوځاوه دوا
 مردن زيندو بوونه وه هه بى و قيامت رابى، ژيانى دونيامان له پيش چاو
 جوان كردون، كرده وه ناشيرين و ناپه سهنده كانيانمان له دل دا شيرين
 كردون، موله تمان داون له گومرايى خوځاندا بىن و بچن، ئه وان
 سهرليشيواو سهرگهردانن، پيوهرو پيناسه كانيان لى تيك چون، پييان وايه
 نه وهى دهيكمن كارى چاك و په سهنده، بير له ئاكامى خوځيان ناكه نه وه،

چاويان لە دوارپۇژو سەرەنجامى ھەلس و کەوت و کارو کردەوھى
ناشیرینی خۆيان نیه .

زەججاج دەفەرموی: مانای ﴿زینا لهم اعمالهم﴾ ئەوھیه: لەدونیادا
لەسزای سوربونیان لەسەر کوفر، کردەوھ خراپەکاغان لەدل دا شیرین
کردون و بەسروشت حەزیان لێیەتی.

﴿اولئك الذين هم سوء العذاب، وهم في الآخر هم الاخسرون﴾
ئەوانە سزایان عەزابی سەختی دژوارە لەدونیاو قیامەتدا، لەدونیادا
بەکوشتن و دیل گرتنیان لەکاتی شەڕکردنیان لەگەڵ موسلمانان، وەکوو
لەغەزای بەدر دا پوی دا . لەقیامەتیشدا عەزابی سەختی دۆزەخیان بۆ
ئامادە کراوە بەلکو سزاو عەزاییان لەقیامەتدا زۆر سەخت و دژوارە،
چونکە عەزابهکیان لەوێ بەردەوام سەخت و نەپراوھیه . وە کوو عەزابی
دونیایان نیه ماوھیک بۆی بپرێتەوھ .

ئەجار دیتە سەر باسی حال و چۆنیەتی ئەو کەسە قورئانی بۆ نازل
کراوە . دەفەرموی: ﴿وانك لتلقى القرآن من لدن حكيم عليم﴾ ئەتۆ
ئەى پێغەمبەر! قورئان وەرەگری و پیت دەبەخشیرو فیژدەکری
لەلایەن خودای دانائو لیژان لەفەرمان و جلەوگیریو بەپێوەبردنی
بوونەوهردا، زاناو ئاگادارە بەسەر کاروبارەکاندا بەگەورەو بچوکیەوھ،
ئاگاداری حال و وەزعی مەخلووقاتى خۆیەتی، دەزانى: چى بۆیان باشەو
چى لەبەرژووەندى ئەوان نیه . ھەرھەواتیکی رایدەگەینى راستە ،
حوکم و بپیری عەدالەتکارییە . وەکوو لەشوینیکی تردا دەفەرموی:
﴿وتمت كلمة ريك صدقا وعدلا﴾ (الأنعام/۱۱۵).

ئایەتى ﴿وانك لتلقى القرآن﴾ رێخۆشکەرھیه بۆ ئەو چیرۆکانەى
لەمەودوا لەسورەتەکەدا رادەنوینرێن .

چیرۆکی یه‌که‌م: چیرۆکی حه‌زه‌تی موسایه علیه‌السلام

إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِ إِنِّي آنَسْتُ نَارًا سَآتِيكُمْ
مِنْهَا خَبِيرًا أَوْ آتِيكُمْ بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٧﴾ فَلَمَّا
جَاءَ هَانُودَىٰ أَنْ بُورِكَ مَنْ فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَسَبَّحَنَ اللَّهُ رَبَّ
الْعَالَمِينَ ﴿٨﴾ يَمْوَسِيٰ إِنَّهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٩﴾ وَأَلْقَىٰ عَصَاكَ
فَلَمَّا رَأَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ وَلَّىٰ مُدِرًّا وَلَمْ يَعْقِبْ يَمْوَسِي لَا تَخَفْ
إِنِّي لَا يَخَافُ لَدَى الْمُرْسَلُونَ ﴿١٠﴾ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلْ حُسْنًا بَعْدَ
سُوِّ فَإِنِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١﴾ وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ
مِنْ غَيْرِ سُوِّ فِي تَسْعَةِ آيَاتٍ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ
﴿١٢﴾ فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ آيَاتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾
وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا فَانْظُرْ كَيْفَ
كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٤﴾

دوای ئەوێ پەرۆردگار هه‌والی ئەوێ دا به‌ پیغه‌مبهر علیه‌السلام که قورئان
له‌لایه‌ن خودای داناو زاناوه‌ وهرده‌گری، چیرۆکی حه‌زه‌تی موسایه علیه‌السلام
ده‌گیریته‌وه‌. به‌ته‌مه‌ش ئەوه‌ راده‌گه‌یه‌نی که پیغه‌مبهر شتیکی

به‌لئی مه‌زنده‌که‌ی راست ده‌رچوو، چۆنی گوت ئاوابوو | که چوو گه‌رپایه‌وه به‌هه‌والی‌کی سهرسورپه‌ینه‌ره‌و | هاته‌وه ، نه‌ک هه‌والی دۆزینه‌وه‌ی ریگی نیوان مه‌دیه‌ن و میصر بزانی و له‌و شه‌وه سهرمایه‌دا ریگا بدۆزنه‌وه‌و خۆی و خیزانی رزگاریان بێ . به‌لکوو هه‌والی پیغه‌مبه‌ریتی هی‌نایه‌وه‌، ریگی رزگاربوونی گهل و نه‌ته‌وه‌که‌ی ده‌ست که‌وت | ئاگری نه‌هی‌نایه‌وه به‌لکوو نووری نویوه‌تی هی‌نا . وه‌کوو ده‌فه‌رموی: ﴿فلما جاءها نودي ان بورك من في النار ومن حولها﴾ کاتیک گه‌یشه‌ شوینی رووناکی یه‌که دیه‌نیکی سهرسورپه‌ینه‌ری بینێ .

وه هبى كورې (منبّه) دهلې: كه موسى عليه السلام ناگره كهى بينى له نزيكيه وه راوه ستا، سهيرى كرد ناگره كه له لقى دارىكى زور سهوزه وه دهرده چى، تا ناگره كه زياتر بليسه بسينى داره كه سهوزتر دهبوو، سهري سورما، دانهويه وه بؤ ته وهى دهسته چيلكهيه كه له ناگره كه ههلبگرى، ترساو توژنيك كشايه وه، هاتهو پيشه وهو جاريكى تر ههولى دا چهند سهريزو تيكي دهست بكهوئ .

له کاتی ئەم پینەو بەردەیدا بوو: که سەری بەرز کردەو. بۆ لای ئاسمان، بینی: که روناکایی ناگره که بەرز بۆتەو. بۆ ئاسمان و ئاگر نیه نووره، روناکایی خودای بوونه وهره، ههتا زیاتر لهو دیمهنه وردبۆوه، پتر سەری سورما.

ئىبنوعەبباس دەفەرمۇي: بە سەر سۈرمانەۋە سەيرى ئەۋ دىمەنەي كەرد
 ويستى بزائى چيەۋ چى نىيە. ئيتەر بانگى لى گراۋ پىي وترا: پىرۈزى درا
 بەۋ كەسەي لەجىگاي ئاگرە كەدايەۋ بەۋ كەسەيش ۋا لەدەۋرۈبەرى شوئىنى
 ئاگرە كە. واتە: پىرۈزە ئەۋەي لەناۋ نوۋرە كەدايەۋ شوئىنى نوۋرە كەش
 پىرۈزە. مەبەست بە شوئىنە كە ئەۋ پارچە زەۋىيەيە كە لەئايەتى
 ژمارە (۳۰) ى سۈرەتى (القصص) دا: كە دەفەرمۇي: ﴿تُودِي مِنْ شَاطِئِ

الوادي الأيمن في البقعة المباركة ﴿ ده ورو بهری ئەو شوینهش خاکی شامه
که ولاتیکی پر فەرۆ بهر هه که ته، چونکه مه له بئندی پیغه مبه رانه و زۆر بهی
فرستاده کانی خودا له و ده فەر و ولاته نیر درا و ن.

ده بی مه به ست به وانه ی له نا و ناگر ه که دا کی بن ؟ هه روه ها ده بی
مه به ست به وانه ی له ده وری ناگر ه که بوون کی بن؟ وایده چی ئەو ناگر ه
له جوړی ئەم ناگر ه نه بووه: که ئیمه دایده گیر سی نین. به لکو و ناگر یتک بووه
سه رچاوه که ی عاله می بالا بوو، ناگر یتک بووه (نووری بووه) گیانه پاک و
خاوینه کان له فریشته ه لیا ن گیرساندوه، بۆ هیدایه تی ئاده می زاد و
وه کو و ناگری عاده تی هاتۆ ته به رچاوی موسا سه رنجی لی ده دا و
لی ورد ه بووه.

به رسته ی ﴿ أن يورك من في النار ﴾ بانگی لی کرا، تا نیشانه و ناما ژ به ی
به رزانی خیر و فەر ی به ز دانی به سه ر ئە وانه دا: که له نا و ناگر ه که دا بوون:
که بریتی بوون له فریشته کان.. هه روه ها به سه ر ئەو که سه یش دا که له
ده وری شوینی ناگر ه که یه: که بریتی له حه زره تی موسا علییه، نیر هه مو و
بوونه وهر ئەم به خشش ی وهر گرت، ئەم ولات و ده فەر ه له تو مار گای
بوونه وهر دا بووبه ولاتیکی پیرو زو پر فەر و بهر ه که ت، خودا ئەم پیرو زییه ی
پیدا، هۆی ئەم فەر و بهر ه که ته، رودانی ئەم روداوه گه وره یه بوو: که بریتی
بوو له گفتو گو کردنی په روه ردگار له گه ل به نده ی خۆی حه زره تی موسا و
کردنی به فرستاده ی خۆی بۆ سه ر فیرعه ون و دار و ده سه ته که ی و ده ر خسته ی
موعجیزه ی (یه دی به یضا و عه صای ئە ژ دیها ناسا).

جا چونکه وه زعه که تارمایی جهسته و جوړه مادییه تیکی لی ده کری،
په روه ردگار زاتی خۆی به دوور گرت له هه رشتیک: که شیایوی ئەو نه بی،
فه رموی: ﴿ وسبحان الله رب العالمين ﴾ خودا پاک و بهرزو پیرو زه له هه ر

شتيڭ: ڪه شياري ٿيو نه بي خوداي بونو هرهو به ديهي ٿهري ڪائيناتهو
له هيچ دروست ڪراو ٿي ڪي ناچي.

زاتی خوئی بهرز راگرت و ئیعلانی خودایه‌تی خوئی بۆ بوونه‌وه ر
راگه‌یانند. هه‌روه‌ها خوئی له‌به‌نده‌ی خوئی موسا (عليه السلام) ئاشکرا کردو ئه‌وه‌ی
تیگه‌یانند: که ئه‌وه‌ی بانگی لی‌ده‌کا خودای زاناو دانایه. له‌لایه‌کی تره‌وه
حه‌زره‌تی موسا (عليه السلام) بۆی ده‌رکه‌وت: که ئه‌و بانگه‌ی لی‌کرا له‌خوداوه‌یه،
چونکه وه‌کوو ئاماژه‌مان پێ‌کرد، ئاگره‌که له‌دره‌ختی‌کی گه‌لا‌واوی
سه‌وزه‌وه ده‌رده‌چوو، ئاگر ده‌هایساو دره‌خته‌که نه‌ده‌سووتا. ئه‌مه‌ش
وه‌کوو موعجیزه‌یه‌ک و تیلنیشانی‌ک و ابوو بۆ حه‌زره‌تی موسا (عليه السلام): که ئه‌و
بانگ کردنه له‌خوداوه‌یه.

ئەو ھى پشتگىرى لەم بۆچۈنە دەكا ئەو. فرمودە يەيە: كە ئىمامى
 موسلىم لەصەحيحە كەى دا و ئىبنوماجە لە سونەنە كەى دا لە
 ئىبنوعەبباسەو رىوايەتيان كىردە ھەر ۋەھا ئىمامى بەيھەقى
 لەئەبومو. سەى ئەئەشعەر يەو. رىوايەت دەكا دەئىن: پىغەمبەر ﷺ
 فرمودى: (ان الله لا ينام، ولا ينبغي ان ينام، يخفض القسط و يرفعه، حجابہ
 النور لو كشفت لأحرقت سبحات أنوار) وجھە كل شئ ادر كە بصرە).

نه بچار پهروهردگار خوځي لي ئاشکرا کړدو پيښي فهرموو:
﴿يَا مُوسَى إِنَّهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ندي موسا ! بزانهو ئاگادار به،
ئهو کهسهي خيطايت له گهل ده کاو بانگت لي ده کا ئه وه (الله) يه ئهو
خودايه يه، هه موو شتيك گهر دنکه چيه تي، هه موو شتيك ژيړا ريه تي و ئهو
به سه ري دا زاله. حه کيم و دانا يه له قسه و کرده وي دا هه رچي ده يلي
هه رچي ده يکا له جي ي خوځدايه.

ئەم بانگکردنە بۆ ئەوە بوو: بزانی ھەلبژێرراوەو کراوە بە پیغەمبەر...
 ھەلبەتە دوا بەدواي ھەلبژاردن؛ ئەرکی پیغەمبەرایەتی دەخریتە

سهرشانی و ده نیردری بۆسهر گهوره ترین ملهوپری سهر زهوی لهو رۆژگارهدا. بۆیه پهروهردگار موعجیزه ی پی به خشی بۆ نهوهی بتوانی روبه پری نهو طاغوته بییته وه. یه کهم موعجیزه ی نهوه بوو: گۆچانی دهستی بۆ کرده نهژدیها .

هه له به ته نهو ناخاوتنه ی له سوره تی (طه) دا ده رباره ی عه صاکه ی له گه لی دا نه نجام دا، لی ره دا دووباره ی نه کرده و چونکه لی ره دا عیبرت و په ند وهرگرتن بریتیه له بانگ لی کردنه که و نه رک خستنه سهرشان ، بۆیه یه کسهر کورتبری کردو نهو ناخاوتنه ی به مه زنده کراوی هیشته وه و چوه سهر مه بهستی سهره کی و پیتی فهرموو:

﴿وَالْقِصَّةُ﴾ ده گۆچانه کهت فری دهره سهر زهوی ! نهویش فهرمانی به جی هیئاو عه صای دهستی فری دایه سهر زهوی، یه کسهر گۆچانی بی گیان و دارهوشکی چهند سال له وه پیش پراو، بوو به ماریکی گهوره ی سهر سوپه ی نه ر، هینده ی نه ژدیها یه که گهوره و زه به للاح؛

وی پای نه وهش تابلیتی چوست و چالاک و تیژه و ﴿فَلَمَّا رَأَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌ وَلِيٌّ مُدْبِرٌ﴾ کاتی که گۆچانه که ی خوی بینی به وشیه به سهر زهوی دا دی و ده چی، نهو نه ژدیها زه به للاح و ه کوو نهو تیره مارانه که وته جم و جول، سهری سوپماو لی ترسا! چۆن ترسانیک؟ ترسانیک و اجگه له هه لاتن هیچ چاره یه کی تری به خه یال دا نه هات، له ترسانی هه لات و ناوپی نه دایه وه، به ته مانه بوو جاریکی تر بگه ریته وه ! بۆ لای گۆچانی دهستی به ماربووی !

پهروهردگار بانگی لی کردو ترسه که ی لی ره وانه وه و پیتی فهرموو: ﴿يَا مُوسَى! لَا تَخَفْ، إِنِّي لَا يُخَافُ لَدَيَّ الْمُرْسَلُونَ﴾ نهی موسا ! مه ترسه له وهی چاوت پی که وت ، نه من هه لت ده بۆی ترم بۆ پیغه مبه رایه تی ، ده که مه فروستاده ی خوّم بۆ سهر فیرعه ون و دارو دهسته که ی

پیغمبران له لای من ناترسن له وکاته دا فسرمان وهرده گرن و
موعجزه یان له سهر دهست ظاهر ده بی.

﴿الآمن ظلم﴾ به لایم که سیّک سته مکار بیّ ، ئەوانه له مه و قیفی وادا ده ترسن و واقیان ورده میتیی، ﴿ثم بدل حسنا بعد سوء﴾ مه گهر تۆبه بکهن به هۆی تۆبه کردنه که یانه وه ببنه چاکه کار وواز له خراپه کاری بهیئن.

﴿فاني غفور رحيم﴾ ئەو مەن بۆيان لىخۆشبوو تاوانپۆشم، رەحمەت و لىخۆشبونم بۆيان بەر فراوان و لەبن نەھاتوھ. وەكوو لەشونىيىكى تردا دەر موى: ﴿واني لغفار لمن تاب وآمن وعمل صالحاً ثم اهتدى﴾ (طه/۸۲) يان دەر موى: ﴿ومن يعمل سوءاً او يظلم نفسه﴾ ثم يستغفر الله ، يجد الله غفوراً رحيماً﴾ (النساء/۱۱۰)

ئىستا: كه حەزەرەتى موسا ﷺ سەرخۆكەوتەو، دلى ئارام بوو،
خودا موعجيزەيەكى ترى پى دەبەخشى. پى دەفەرموى: ﴿وَأَدْخِلْ يَدَكَ
فِي جَيْبِكَ تَخْرُجَ بَيْضًا مِنْ غَيْرِ سَوَاءٍ﴾ دەست بخەرە ناو باخەلى خۆتەو،
دەست بەبەرۆكى خۆت دا بکە، ئەگەر دەستت بخەيە ناو بەرۆکتەو،
دەرى بەيتنەو. دەدرەوشیتەو، وەكوو پارچە ئەستیرەيەكى پرشنگداری
لەدە، هېچ دیاردەي نەخۆشیشى پتو نای.

موعجيزه‌ی يه كه م بریتی بوو له گۆراندنی داریکی وشك و برینگ كه به ده‌سته‌وه بوو به ماریکی هارو هاج - موعجيزه‌ی دووهم بریتی بوو له گۆرینی خودی ده‌سته كه به شتیکی پرشنگدارو نوورانی .

﴿فِي تِسْعَ آيَاتٍ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِ﴾ ئەم دوو موعجيزەيە بەشيکەن
لەو نۆ موعجيزانەي پشەتگيري پيڤەمبەرايەتي تۆي پي دەکەين و
دەيانکەين بەنیشانەي راستي پەيامي تۆ بۆ لاي فيرعەون و گەلەکەي.
و هەکوو لەشوئيکي تر دا دەفەرموي: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ تِسْعَ آيَاتٍ
بَيِّنَاتٍ﴾ (الاسراء/ ١٠١).

ئەجار بايىسى ناردنى موسا بەمۇعجىزە ۋە بۆسەر فیرەھون و
تاقمەكەى دیارى دەكاو دەفەرموی: ﴿انهم كانوا قوماً فاسقین﴾ واتە:
چونکہ ئەوان گەل و نەتەۋەيەكى لەپى دەرجو بوون، لەپىبازى حق لاىان
دابوو، لەچارچىۋەى سروشت دەرجوبوون ■ فیرەھون لافى خودايەتى
لى دەداو ئەوانىش تەصدىقیان دەکردو بەخوداىان دەزانى ملیان
بۆشۆرکردبوو چىپى دەگوتن جى بەجىيان دەکرە !!

ئەمجا بابزانين فيرعهون و دارو دەستەكەى چۆن بەرهنگارى ھەزەرەتى
موسا بوونەو ە ؟ چ ھەلۆستيان نواند بەرامبەر موعجيزەكانى ؟
دەفەرموى : ﴿ فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ آيَاتُنَا مَبْصُورَةٌ قَالُوا : هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴾ جا كە
نۆ موعجيزەو بەلگەكانى ئىمە نيشانى فيرعهون دران و بەناشكرا
پيغەمبەرايەتى ھەزەرەتى موسا و ھارونيان (عليهما السلام) چەسپاند ،
ئىنكارىيان كرد ھەرچەندە موعجيزەكان ھيئەتە ئاشكراو غايبان بوون خۆيان
خۆيان دەچەسپاند ، كەچى بەرپاۋاەت بەدرۆيان خستەنەو و تيان : ئەمە
سبحرئىكى ئاشكراو عەيانە بە درۆخستەنەو كەيان بەزوبان بوو بەرپاۋاەت
بەدرۆيان خستەنەو .

﴿وَجحدوا بها﴾ نینکاریان کر۔ بہ ظاہر بہ لام ﴿واستیقنتھا أنفسہم ظلما و علوا﴾ لہ ناخی دہرونیان دا لییان عدیان بوو کہ تہوہ لہ خوداوہیہ ، زانییان : کہ تہو موعجزانہ حق و راستن ۔ بہ درؤخستنہو۔
روالہ تہیہ کہیان ستم بوو لہ خوئیان کرد، لوتبہ رزی بوو لہ بہرامبہر حق دا
نواندیان ۔ وہ کوو لہ شوینیکی تردا دہ فرموی: ﴿فاستکبروا وکانوا قوماً
عالین﴾ (المؤمنون/ ۴۶) ۔

سته میان کرد: که تھو موعجیزانسه یان به سیحر له قه لھم دان،
لوتبه رزیان نواندو ئیمانیان نه هیئا، خۆیان مالویرانی دونیاو قیامت
کرد، خۆیان به فتره دا و به دبهخت و چاره رهش بوون ﴿فانظر کیف کان

عاقبة المفسدین ﴿ئەي پيغه مېهر! ئەي بيسەر؛ بروانەو ووردبەرەو
سەرەنجامی ئاشوبگيپران و موفسیدەکان چۆن بوو چييان بەسەرھات ؟!
ئەمەش ھەرپەشەيە لەوانەي ھەزرەتي موحەممەديان بەدرۆخستەو
ئینکاری ئەوھيان دەکرد: کە قورئانی لەخوداوە بۆ ھاتبی، ھەرپەشەي
ئەوھيان لی دەکات : کە ئەو عەزابە کۆکۆژە ریشە کیشکەرەي تووشی
ئەوانە ھات . تووشی ئەمانیش ببی. بۆ ئەوھي پێلە کەللەي شەیتان
بەپیننە خواری و واز لەسەر رەقی و خۆبەزلزانی خۆيان بینن و تووشی
ئەوجۆرە عەزابەي گەلە پيشینەکان نەبن!

چیرۆکی دووھەم: چیرۆکی داوود و سولەیمانە (علیھما السلام)

وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا

وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥﴾

وَوَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُودَ وَقَالَ يَتَّيَّهَا النَّاسُ عِلْمَنَا مَنَطِقَ الطَّيْرِ

وَأُوْتِينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِنَّ هَذَا هُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ ﴿١٦﴾ وَحُشِرَ

لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٧﴾

حَتَّىٰ إِذَا اتَّوَا عَلَىٰ وَادِ النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَتَّيَّهَا النَّمْلُ أَدْخُلُوا

مَسْكَنَكُمْ لَا يَمْحُطَمَتُكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

﴿١٨﴾ فَتَبَسَّ ضَاحِكًا مِّنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ

نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَلَدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا
تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ ﴿١٩﴾

ئەمە چیرۆکی دووهمە لەم سورەتە پیرۆزە دا، دوا بەدوای چیرۆکی
حەزەرەتی موسا دی، دیاردەیی حیکمەتی خودا لەبوونەوهردا دیاری دەکا،
ئەو دەچەسپینی: کە قورئان لەخوداوە نازل بوو لەخودای دانائو زاناو
هاتۆتە خواری، لەم سورەتەدا پەرورەگار باسی ئەو نەعمەتانە دەکا: کە
بەحەزەرەتی سولەیمانی بەخشین «پێغەمبەراییەتی» فرمانپەرەوایی پێداو
بەختەوهری دونیایو قیامەتی بۆ دەستەبەر کرد.

دە با ئیستا بچینە خزمەت چیرۆکەکو گۆی بۆ قورئان رابگرین بزانی.
روداوی چیرۆکە چۆن رادەنویینی!!

دەفرموی: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ سُلَيْمَانَ عِلْمًا﴾ بێگومان ئیمە
زانباریمان بەداودو سولەیمان بەخشیی، بۆ هەریەکە لەداودو سولەیمانی
کورپی، جۆرە زانیاریە کمان پی‌دان، فێری یاساو شەریعەتمان کردن،
دەیاننوانی کیشەو نیزاعی نیتوان ئادەمیزادان یە کالاکەنەو.

داودمان فێری خوێندنەوهری زەبوور کرد، کە دەبخوێندەوهر هێندە
کاریگەر بوو، هەموو بوونەوهری دەورووبەری هاوکاری زەبوور خوێندن و
تەسبیحاتەکیان دەکرد، کێوکان و پەلەوهرەکان لەگەڵیان دەگوتەوهر،
چونکە دەنگ و ئاوازی زۆر خۆش بوو، بەدڵ دەبخوێندو زۆر تی‌یدا
رۆدەچوو، لەهەموو شتیکی ماددی دادەبڕاو بەتەواوی بەخوداوە پەییوەست
دەبوو، هەروەها فێری زری دروستکردن و جۆرەها شتی تر بوو،
سولەیمانی کورپیشی لەهەندێ لەم شتانەدا هاوکاری باوکی دەکرد.

ھەزرەتى سولەيمان عليه السلام فيرى زىمانى تەيىر تولى بويىو لەزىمانى مېرولەو
خىشۇكە كان ھالى دەبوو، (با) بوى رام بويىو، تەختەكەى بۇ ھەلەدە گرت
بەيىانى تانيو ھەرۆ مانگە رىيەك مەسافەى پى دەبىرى !

ھەلبەت لىرەدا جۆرى ئەو زانىيارىانەى بەداوودو سولەيمان (عليهما السلام)
بەخىراون دىارى ناكا، چونكە لىرەدا مەبەست خودى زانىيارىەكەيە،
دىارى كىردنى جۆرەكانى نىيە، ھەروھە ئامازەى ئەوھى تىدایە: كە
ھەموو زانىيارىەك خودا دەيىبەخىش، پىويستە ھەموو زانىيەك بزانى
سەرچاوەى زانىيارى لەخوداوەيە، شوکرو سوپاسى خودا بىكەن لەسەر
نىعمەتى زانىيارىو خودا چۆنى بوى ئاوا فيرى ھى تىرى بىكەن، وانەكەن
زانىيارىەكەيان بىيىتە ھۆى دوركەوتنەو ھىان لەخودا، يىان خودا يىان لەبىر
بەريىتەوھە.

ئەوھەتا ھەزرەتى داوودو سولەيمان (عليهما السلام) ھەمدو ئىسناى خودا يىان
كىرد لەسەر نىعمەتى زانىيارى ﴿وقالا: الحمد لله الذي فضلنا على كثير
من عباده المؤمنين﴾ وتيان: سوپاس و ستايش بۇ ئەو خودايەيە: كە ئىيمەى
رىزدار كىردوھ بەسەر زۆرىەى بەندە موسولمانەكانى دا، بەھۆى ئەم
زانىيارىيەى پىي بەخىشيوين، خىرو فەرى دونىاو قىيامەتى بۇ
دەستەبەر كىردوين، ئەوھى داويەتى بەئىيمە نەى داوھ بەبەندەكانى تىرى
سەردەمى ئىيمە !

ئەمە بەلگەيە لەسەر رىزو نىرخى زانىيارى، ئامازەيە بەوھ: كە ھىچ
پلەو پاىيەك ناگاتە پلەو پاىيەى زانىست و زانىيارى، زانىيان لەژوور
ھەموو كەس يىكەوھەن، وەكوو لەشويىنىكى تردا قورئان ئەمە
دەچەسپىنىو دەفەرموى: ﴿يرفع الله الذين آمنوا منكم، والذين اوتوا
العلم درجات﴾ (المجادلة/۱۱).

لەھەمان كاتدا ھەلئانى زانايانى تىدايە بۆ ئوۋى سوپاسى خودا بىكەن
لەسەر نىعمەتى عىلم و لەخۇيان بايى نەبن و خۇيان بەرەشتى تەواضوع
ئارايىش بدەن، ئەو ەتا ئەوان خۇيان لەھەموو كەس باشتر لەقەلەم نەدا،
بەلگىو و تيان: خودا ئىمەى رىزدار كىردو بەسەر زۆرىنەى ئادەمىزاد دا،
نەيانگوت بەسەر ھەموو ئادەمىزاد دا.

ئاشكراشە رىزدارترىن زانىارى زانىارىيە دەر بارەى زات و صىفاتى
خودا، ھەر زانست و زانىارىيەك دل لەخودا دوور بختەو زانىارى
چەواشەيەو زيانى زۆرتەرە لەسودى . خۆشبەختى بۆ خۆى ئادەمىزادان
دەستەبەر ناكە. دەيىتە مايەى بەدبەختى و ترس و دلەپراوكى و
ولات و یرانبوون و قەلاچۆكردى ئادەمىزاد و ھۆكارى لەناوبردنيان
بەتاك و بەكۆ.

بىگومان ئەمپرۆ زانىارى پىشكەوتوۋە ئادەمىزاد گەيشتۆ، تە پلەيەكى
بەرز لەبوارى دروستكردى چەكى ئەتۆم و بەكارھىننى زەررەو چەكى
كىمىيائى، بەلام تا ئەمپرۆ مەرۋقايەتى لەو عىلم و زانىارىيە جگە لە
كوشتن و لەناوبدىنى ئادەمىزاد بەكۆمەل و رىشەكىش كىردنى گەل و نەتەوۋە
و یرانكردى ولات... ەتد چىدى دەست نەكەوتوۋە، چونكە ھەلگىرانى
ئەو زانستە خودا ناناسن، لەخودا ناترس، سوپاسى خودا ناكەن
زانىارىيەكەيان بۆ رىبازى خوداپەرستى بەكارناھىنن .

مەرۋقايەتى چى دەستكەوت لەچەكى ئەتۆمى ئەمىرىكى جگە
لەوھەموو قوربانىيە وەحشى گەريىەى لەئاكامى ئەو دوو قونبۇلە
زەرپىيانەى لە ھىرۋىشماو ناكازاكى دا؟! كە دەست لەعاست دووسەدو دە
تا دووسەدو چل ھەزار يابانى خپ كىردو ئەو گۆرستانە بەكۆمەلەى لە
مىژوۋى مەرۋقايەتى دا تۆمار كىرد، ئەمە جگە لەوانەى كەلەپارچە بوون و
جەستەيان تەشۋىھو شىۋىندرا، ئەنداميان لەدەست دان و دوايى

بەکارىگەرى ئەو زەرپەيە گىيانىيان لەدەست دا: كە ئەمانىش بەدەيان ھەزار
بوون ھەروەھا جگە لەو كارىگەرىيەي: كە تا ئىستاش و لەمەوداش
لەسەر چىنە لەدايكبووھەكانى ئەو ولائە دوا ئەو كارەساتە، جى ماوھو
جى دەمىنى.

يان بىيىنە سەرباسى خۆمان و غەيبەتى خۆمان بکەين گەلى
موسولمان و عەرەب بەگشتى و گەلى عىراق بەتايىبەتى گەلى كورد
بەتايىبەتى تر، چيان دەستكەوت لە پىشكەوتنى زانىارى عىراقى لەبوارى
چەكسازى دا ؟ جگە لەوھەموو قوربانىيانەى شارى ھەلەبجە و ھەرووبەرى و
گوندى سەيسوئىتانی قەرەداغ و دۆلى باليسان و گەلى شوئىنى تری
كوردستان، كە بە چەكى كىمىيى و گازى خەردەل رشتىندران و ھەناسەيان
لەھەزاران خەلكى بى دىفاع بى.

بەناحق ئەو ھەموو خەلكە وەرزیرو سەپان و دوكاندارو ھەمال و
ناژەلدارو چەوساووھە لەژىن خۆشى نەدیتوانەيان بەو چەكە كۆكۆژىيە نەفرىن
لى كراوھ قەلاچۆكردو ژىنگەى ھەواسازى كوردستانى پىروژيان پىس كرد،
سەرمىژىرى سەرەتايى قوربانىيانى كارەساتى كىمىيابارانى ھەلەبجە بەپانز
ھەزار كۆژراو و برىندار مەزەندەكرا، پىدەجى زىاترىش بووبى ھەر خوداش
دەزانى چەند كارەساتى دل تەزىن و خاپووركارى تر لەئاكامى پىشەركى
بوارى چەكسازى ئىران و پاكستان و ھىندستان و ئىسرائىل و گەلى
ولاى تری ئاسىاو رۆژھەلاى ناوھراست دەكەونەو !!

ھەلبەتە ئەوھى ئىستا ولائە زھىزەكانى وەكوو ئەمەرىكا و روسىاو
صىن و ئىنگىلىزو فەرەنسا ئامادەيان كەدوھ لەو چەكە كۆكۆژىيانەى وەكوو
قونبولى ھايدروژىن و گەلىك چەكى كوشندەى تر، قونبولى ھىروشىماو
ناكازاكى لەچاويانەوھە وەكوو تۆپى يارى كەردنى منداڵ وایەو
بەرامبەرى ناكرىن، ھەر مەگەر خودا مەروفايەتى پىارىزى لەبەروبوومى

هه‌ندی ئاده‌میزادی واهه‌ن: که خه‌ریکی به‌خیوکردنی گیانله‌به‌ران ده‌بن، هه‌ندی جار له‌برێ ده‌نگی گیانله‌به‌ران حالێ ده‌بن، که گوێیان له‌ده‌نگی ئه‌سپ و هێسرو گوێدریژو ره‌شه‌ولاخ و حوشترو پشيله‌و سه‌گ و مریشک و جوجيله‌ ده‌بی له‌مه‌به‌ست و داخوازییه‌کانیان تی‌ده‌گه‌ن و ده‌زانن: که برسییانه‌ یان تینوویانه‌، یان ناره‌حه‌تی و نازاریان هه‌یه‌، یان نا.

له‌زۆر رۆژگارو سه‌رده‌میش دا خه‌لکی هه‌ولیان داوه‌ له‌زمانی گیانله‌به‌ران حالێ بن. به‌تایبه‌تی له‌م رۆژگارانه‌دا که سانیک هه‌ن خۆیان ته‌رخان کردوه‌ بۆ فیڕبوون و تیگه‌یشتن له‌زمانی په‌له‌وه‌رو بالنده‌کان! ده‌یانوه‌ی حاله‌تی که یفخۆشی و ناره‌حه‌تیان بزانه‌ن چۆن داوای خواردن و خواردنه‌وه‌ ده‌که‌ن. هه‌روه‌ها هه‌ندی کهس هه‌ن هه‌ول ده‌ده‌ن له‌زمانی می‌روله‌و هه‌نگ حالێ بن.

وه‌لی پێیوسته‌ ئه‌وه‌ بزانه‌ن زمان زانیی گیانله‌به‌ران له‌لایه‌ن هه‌زهره‌تی سوله‌یمانه‌وه‌ له‌شیوه‌ی زمانزانیی زانایانی سه‌رده‌م نه‌بوه‌: که هه‌ول ده‌ده‌ن له‌پێگه‌ی هه‌دس و گومانه‌وه‌ شتیکیان لی‌حالێ بن، به‌لکوو زمانزانییه‌که‌ی هه‌زهره‌تی سوله‌یمان به‌شیوه‌ی موعجیزه‌ بووه‌، واته‌: وه‌هبی بووه‌، که سه‌بی نه‌بوه‌، به‌هه‌ول‌دان و فیڕبون و توژیینه‌وه‌ وه‌ده‌ستی نه‌هێناوه‌، له‌لای خوداش شتیکی زۆر ئاسانه‌ که به‌نده‌یه‌کی خۆی فی‌ری زمانی گیانله‌به‌ران بکا، ئه‌و به‌هره‌یه‌ی پێ ببه‌خشی و به‌هره‌مه‌ندی بکا به‌بی ئه‌وه‌ی هه‌ول و ته‌قه‌للای بۆ دابی !!

﴿واوتینا من کل شیء﴾ خێرو بی‌ریکی زۆرمان پێ به‌خشاوه‌، خودا هه‌موو شتیکی پێ داوین، له‌ئایین و دنیاو فه‌رمانپروایی و مال و سامان که‌م و کورپمان نیه‌، له‌هه‌موو شتی‌ک دا ده‌وله‌مه‌ندن.

﴿ان هذا هو الفضل المبين﴾ بینگومان ئه‌م به‌خششی خودا پێی به‌خشیوین، ئه‌و عه‌طایه‌ی خودا پێی به‌خشیوم له‌ پێغه‌مبه‌ریتی و

پاشايى و فرمانرەواي بەخششيكي خودايى يە بەئاشكراو عەيان پيمەوہ
 ديارەو سوپاسگوزارين لەسەرى چەندىك سوپاسى بکەين هيشتا کەمە
 ئەم قەسەيەى حەزەرەتى داود عليه السلام لەروانگەى شوکرو سوپاسەوہيە وەکوو
 چۆن پيغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم لەفەرموودەيەکى دا: کە موسليم و ئەبو داود
 لەئەبوھورەيرەوہ ريواتيەن کردوہ، دەفەرموي: (انا سيد ولد آدم يوم
 القيامة و لا فخر) واتە پيغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم لەروانگەى سوپاسەوہ نەک
 لەروانگەى شانازيکردن و لەخۆبايى بوونەوہ ئەم فەرموودەيەى فەرمووہ.
 ﴿وحشر لسليمان جنوده من الجن والأنس و الطير فهم يوزعون﴾
 سوپا بۆ سولەيمان لەھەموو لايەکەوہ کۆکرايەوہ لەجندۆکەو ئادەمیزادو
 بالندە سوپاي بۆ ريك خرا، بەشيۆەيەکى سەرنج راکيش و شکۆمەند سوپا
 تەيار کرا، بۆ ئەوہى ھەر کەسيک نەيەتە ژيەر فەرمانى سولەيمانەوہ بەو
 سوپايە تەمبىي بکا.

دام و دەزگاي حەزەرەتى سولەيمان عليه السلام بەئەوپەرەي ريك و پينكى
 کۆکرابوہوہ، ريزيک ئادەمیزاد ريزيک جندۆکە چينيک بالندە، ئەگەر
 پيشەتاي سوپاکە تۆزيک سەرەپرۆبونايە رادەگيران بۆ ئەوہى دواوہى
 سوپاکە بەجى ئەمىنى و تەرتيب و نىظام تيک نەچى، کەس پيش نەکەوي و
 کەس دوانەکەوي. ھەرکەسە شويەن جينگاي خۆي بزاني و لى تپەپرنەکا.
 جندۆکە عالەميکى ناديارن لەئيمە نازانين ماھيپەتيان چيەو چۆنە،
 جگە لەوہى قورئان لتيانەوہ دەفەرموي: کە لەبليسى ئاگر دروست
 کراون. ئەوان ئادەمیزاد دەبينن بەلام ئادەمیزاد ئەوان نابینن، دەتوانن
 ختوکەى شەرپو فيتنەيى بخەنە ناودلى ئادەمیزادەوہ، بەلام نازانين چۆن ئەو
 ختوکەيە ئەنجام دەدەن.

ھەندىکيان برؤايان بە پيغەمبەر کرد. پيغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم نەيىنى بوون و
 بەئيمانھيتانەکەشى نەزانىبوون، خودا ئەم ھەواڵەي پى دا وەکوو

ده فەرموی: ﴿قُلْ اَوْحِيَ اِلَيَّ اَنْهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا: اِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا يَّهْدِيْ اِلَى الرُّشْدِ فَاَمَّا بِهٖ، وَلَنْ نَّشْرِكَ بِرَبِّنَا اَحَدًا﴾ (الجن/۲).
 ھەر لەروانگەى قورئانەو ۱ دەزانین: کە کۆمەڵی لە جندۆکەو شەیاتینی
 گەردنکەچى ھەزرەتى سولەیمان عليه السلام بوون، بەفەرمانى ئەو جۆرەھا
 پێشەسازیان ئەنجام داو، مەحراپ و پەیکەر و مەنجەلى گەورە بو
 خواردەمەنى و گەلى شتى تریان بەدیھێناو. بنكى دەریایان پشکینیون چ
 کاریكى لى داواکردبن خێرا بۆیان ئەنجام داو.

ئەو شەمان لەیاد نەچى ھەموو ئادەمیزادى سەر زەوى نەبوونە سەربازى
 لەشکرى ھەزرەتى سولەیمان عليه السلام، چونکە فەرمانپەرەواى ھەزرەتى
 سولەیمان عليه السلام تەنھا ئەو ناوچەى گرتۆتەو: کە ئەمپۆ پێى دەگوترى
 فەلەستین، لوینان، سوریا، عێراقیش تا کەنارى زى فورات، لەم
 ناوچانەدا ھەزرەتى سولەیمان عليه السلام فەرمانپەرەواى کردو.

ھەر وەھا ھەموو جندۆکەو شەیاتینی نەھاتبوونە ژێر بارى ھەزرەتى
 سولەیمانەو، بەلکوو کۆمەلێکیان خودا بۆى موسەخەر کردون، بەلگەمان
 لەسەر ئەمە ئەو یە قورئان دەفەرموی: ﴿ان ابلیس کان من
 الجن﴾ (الکھف/ ۵۰).

لە سورەتى (الناس) یشدا دەفەرموی: ﴿الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ
 النَّاسِ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ﴾ ئەمە مانای وایە برى لە جندۆکەو شەیاتینی
 بەختو کە ئادەمیزاد گومرا دەکەن و لەسەردەمى ھەزرەتى سولەیمانیش دا
 کردویانە، دەى ئەگەر ھەموو جندۆکەو شەیاتینی گەردنکەچى فەرمانى
 ھەزرەتى سولەیمان عليه السلام بووبن، ناگوئجى کارى ختو کەدان و گومرا کردنى
 ئادەمیزادیان ئەنجام داى، چونکە ئەو پێغەمبەرە بانگەوازی ھیدایەتى
 بلاو کردۆتەو، چۆن دەبى کەسێک پابەندى فەرمانى ئەوبى و کارى
 گومراى ئەنجام بدا؟!؟

هه‌روه‌ها هه‌موو بالندهو په‌له‌وه‌ری سهر زه‌وی گه‌ردنکه‌چی فهرمانی
 هه‌زهره‌تی سوله‌یمان ﷺ نه‌بوون ، به‌لکوو کۆمه‌لێک له‌ته‌یرو تیول پابه‌ندی
 فهرمانی بوون، چونکه کاتێک هه‌زهره‌تی سوله‌یمان ﷺ سه‌رژمیره‌کی
 بالنده‌کانی کرد ﴿وتفقد الطیر﴾ ه‌ی ئه‌نجام دا یه‌کسه‌ر زانی: که
 په‌پۆسلیمانکه دیارنیه.

فهرمووی: ﴿ما لي لأرى الهدد﴾ به‌شیوه‌ی مه‌عریفه ه‌ینای ، دیاره
 هودهودێکی تایبه‌تی بووه‌و روخساری لای هه‌زهره‌تی سوله‌یمان ﷺ غایان
 بووه . جا یان ته‌نیا ئه‌و په‌پۆسلیمانکه‌یه له‌پێری په‌پۆسلیمانکه‌کان
 به‌شداری ئه‌و مانۆره‌ی کردوه ، یان ئه‌و جاره نۆره‌ی ئه‌و بووه ، هه‌رچۆنێک بێ
 ئه‌و هودهوده لای هه‌زهره‌تی سوله‌یمان ﷺ ناسراو بووه.

ئه‌وه‌ی پشتگیری ئه‌م رایه ده‌کات ئه‌وه‌یه: که ئه‌و هودهوده هه‌ست و
 بیرێکی جوداوازو تایبه‌تی هه‌بووه ، له‌جۆره‌کانی تر دا نه‌بوو، به‌لکوو
 له‌هه‌موو بالنده‌کان دا نه‌بووه . که‌وابوو ده‌بێ ئه‌و جۆره زیره‌کییه له‌و
 جۆره هودهوده دا بووبێ: که گه‌ردنکه‌چی هه‌زهره‌تی سوله‌یمان ﷺ بوون .
 چونکه ئه‌و زیره‌کی و لێزانیه‌ی له‌و په‌پۆسلیمانکه‌یه دا ده‌ست که‌وت هه‌ر
 له‌ئاده‌میزادی عاقله‌ندی زیره‌کی خوداناس دا به‌دی ده‌کری !

موجاهید ده‌فهرمووی: هه‌زهره‌تی سوله‌یمان ﷺ به‌سه‌ر هه‌موو کۆمه‌لێک
 له‌سوپاکه‌ی دا سه‌ره‌یه‌لیکی دانابوو، سه‌ره‌رشته‌ی شیوه‌ی رویشتنی
 سوپاکه‌یان ده‌کرد، نه‌یانده‌ه‌یشت سوپاکه لێک په‌رته‌وازه بێ. هه‌ندیکیان
 زۆر پێش نه‌که‌ون و هه‌ندیکیان دوابکه‌ون و ته‌رتیب و ن‌یظام تیک بجێ.

ئهم ئایه‌ته به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه: که پ‌یغه‌مبه‌ریت‌ی و فهرمان‌په‌روایی بۆ
 هه‌زهره‌تی سوله‌یمان ﷺ ده‌سته‌به‌ر بووه . سه‌لته‌نه‌ت و ده‌ست رویشتنی
 وای پ‌ی به‌خشاوه بۆ که‌سی تر ئه‌و ده‌سته‌به‌ر نه‌بووه ، ئه‌مه‌ش به‌خشش و
 نیعمه‌تیکی خودایی بووه ، گیرا بوونی دوعاو پارانه‌وه‌که‌ی بوو: که

﴿قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي أَنْتَ الْوَهَّابُ
فَسَخَرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ رِخَاءً حَيْثُ أَصَابَ وَالشَّيَاطِينُ كُلُّ
بَنَاءٍ وَغَوَاصٍ﴾ (ص/۳۵-۳۷) يان دەفرموی: ﴿وَمِنَ الْجِنِّ مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ
يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِ، وَمَنْ يَزْغِ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نَذْقهَ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ،
يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِبٍ وَتَمَثِيلٍ وَجَفَانٍ كَالْجَوَابِ وَقُدُورٍ
رَاسِيَاتٍ﴾ (سبأ/۱۲-۱۳).

بەسەرئەجدان لەمانای ئەم ئایەتانە ئەوەمان بۆ روون دەبیتهوه: کە
پەروەردگار ئادەمیزادی بۆ حەزرەتی سولهیمان عليه السلام ژێربار کردبوون؛
سوپایەکی زۆرو زەبەندەکی لێ پێک هێنابوون، جندۆکەیشی بۆ موسەخەر
کردبوون قەصرو باڵەخانەکی بەرزو فراوان و مەنجهلی گەورەو پان و پۆریان
بۆ دروست کردون. بەئەندەشی بۆ ژێربارکردبوون بۆ ئەنجام دانی زۆر شتی تر
کە لەمەودوا لەباسی چیرۆکی پەپۆسلیمانکە دا ئاماژەکی پێ دەکەین.

بەئێ لەشکری حەزرەتی سولهیمان عليه السلام مانۆری خۆی دەست پێکرد،
لەشکر تێکەڵاوە ئادەمیزادو جندۆکەو بەئەندە، تەرتیب و نیشامی
رێک و پێک، روێشتن و جەم و جوڵی، هەنگاوو شەپۆلی هەلۆیستەو
بارگەخستنی بەیەکەو گونجاوو سەرنج راکێش. سوپا جەوا
رەو بەردەوام بوو...

﴿حَتَّى أَتَوْا عَلَى وَادِ النَّمْلِ قَالَتْ غُلَّةٌ: يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا
مَسَاكِنَكُمْ، لَا يَحْطَمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ هەتا
حەزرەتی سولهیمان عليه السلام بەخۆیو لەشکریهوه گەیشته (وادی النملة) - دۆڵە
میروڵە - وەکوو دەلێن: دۆڵیکە لەشام میروی زۆرە. بۆیە بەناو میروووه
ناونراوه. ئا لەو کاتەدا میروویەك: کەسەرپەرشتی میروڵەکانی تری
لەئەستۆ بوو، بانگی لەمیروڵەکانی تر کرد وتی: ئەو میروڵەکان؛
هەمووتان خۆتان تاقەت بکەن و هەریەکەتان بجێتەوه شوێن و خانەکی

خۆي، نه بادا سوله يمان و له شكره كه ي پان و پليستان بكنه وه و پيتان نه زانن.

هه لبه ته عاله مي ميرو وه كوو عاله مي ههنگ ته رتيب و ته نظيميكي سهرنج راكيشي تيدايه، هه رتاكه و ئهركي خۆي ههيه، كۆمهل كۆمهل و گرو گرو، هه رتاقمه و ليپرسراي خۆي ههيه، ئه وپهري ريكخستن و ته نظيم و پيكه و گونجاني تيدا بهرچاو گيراوه، ئه و ته نظيم و ريك و پيكي به زور به ده گمه ن له ناو بهرهي ئاده ميزاد دا ههيه، كه م ري ده كه وي ئاده ميزاد بتوانن كۆمه لگاي خويان ئاوا ريك بهن. دياره له ناو خويان دا زماني ليك حالي بوون و تيگه يشتيان ههيه، خودا جوړه زمانتيكي تايبه تي پيداون، له ناو خويان دا ئاخاوتني پي ده كه ن.

رسته ي ﴿لَا يَحْطُمْنَكُمْ﴾ وي ده چي وه لامى فرمان بي واته: ﴿ادخلوا لِيَحْطُمْنَكُمْ...﴾ وه كوو ده گو تري (اجتهد لاتر سب) هه روا وي ده چي نه هي بي له جياتي نه مر به كارها تووه. واته: پييان ده لي: له م جيگايه ي ئيستاتان مه مي ننه وه، چونكه نه گه ر مي ننه وه سوپاي سوله يمان پان و پليستان هه كه نه وه.

هه زه ته ي سوله يمان ﷺ له ئاخاوتني ميرو له كه حالي بوو بهو حالي بوونه كه يف خو ش بوو، له خو شيان خهريك بوو شاگه شكه بي. كه يف خو ش بوو بهو هي: كه ئه وه جهسته بچكولانه ي به نه زانين پان و پليش نه كر ده وه، بهو كه يف خو ش بوو كه تيگه يشت ئه و شاميرووه چي به ميروه كاني تر گوت، به لايه و نيعمه تيكي فره مه زن بوو؛ كه خودا تواناي ئه وه ي پي داوه په يوه ندي بكا بهو عاله مه داخراوه له خه لكي تر، بتواني له ئاخاوتنيان له گه ل بگا و بزاني چي ده لي. كه يسف خو ش بوو چونكه به لايه وه جيگاي سه رسوپمان بوو، كه ئه و ميروه ئه و جوړه عه قل و دوور بيني به ي هه بي و ميروه كاني تر لي حالي بن و به گو يي بكه ن.

هزره‌تی سوله‌یمان ﷺ له‌مانه‌ حالی بوو ﴿فتبسم ضاحكاً من قولها﴾
 زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌کی له‌خۆشیان هاتی، خیرا ئهم دیمه‌ن و روداوانه‌ ناخیان
 جولاند و له‌خۆشیان وه‌له‌رزه‌ که‌وت. دلی گه‌راپه‌وه‌ بۆ لای ئهو خودایه‌ی
 ئهو نیعمه‌تانه‌ی پی‌یه‌خشیوه‌، نیعمه‌تیک: که‌ خۆی له‌خۆی دا موعجیزه‌یه‌.
 په‌رده‌ لابردنه‌ له‌نتیوان هزره‌تی سوله‌یمان ﷺ و ئهو عاله‌مه‌ دا‌پراوانه‌
 له‌خه‌لکی‌تر، بۆیه‌ له‌ناخه‌وه‌ روی کرده‌ په‌روه‌ردگارو لیتی پاراپه‌وه‌و..

﴿وقال: ربّ أوزعني أن أشكر نعمتك التي أنعمت عليّ وعلى والديّ﴾
وتی : خودایه! هه موو ههستم ئاماده بکه، هه موو ئه ندامه کانم رام بکه
بو ئه وهی بتوانم سوپاسی نیعمه ته کانت بکه، خودایه زویان و دلم،
ههست و دهروونم، وشه و رسته و کارو کرده و هم بیروبوچونم، هه موو هیزو
توانام سهره تاو کو تایی ئه وهل و ئاخری هه مووی سهرگرمی سوپاس و
ستایشی نیعمه تی تیگه بیشتن له زمانی بالنده و گیانه بهرانی تر بن.

سو پاسی ئەو نىعمەتەو نىعمەتەکانى تەرى زاتى بىچونت بکەم: کە بەمنت بەخشيون « ھەروا ئەو نىعمەتە جوړاو جوړانەى بەخشيوتن بەباوکم. کە لە ھەموو نىعمەتەکان بەرزتر و گرنگتر نىعمەتى ئيمان و ئىسلامە.

تەعبیر بەوشەي ﴿أَوْزَعْنِي﴾ كە بەمانای ئامادەباشی ھەموو ئەندام و ھەست و ھیزو تواناكانە بەئامادەباشی یەکی سەرتاسەری و بنەرەتی و یەكانگیری ، تەعبیریكە ئاماژەبەو ئاستە بەرزە دەكا: كە دڵ و دەروونی ھەزرەتی سولەیمان عليه السلام لەناكامی ئەو نەعمەتانەوہ پیی کاریگەربووہ و رەنگدانەوہیەکی قولی تیدا پەیدا کردوہ، دیمەنی ئەو کاریگەرییە بەجوانی دەکیشی و ھەژانی ناخی سولەیمان و ئامادەباشی و بەندایەتی ھەست بەئاتاجی خۆی بۆ لای خودا نمایش دەكا. لەناخەوہ ھەست بەنەعمەتەكانی خودا دەكا بەسەر خۆی و باوکی دا.

وئیرای سوپاس و ستایشی بۆ زاتی پەروە دگار داوا دەکا خودا تەووفیقی
 بدا بۆ ئەنجام دانی کردەوهی پەسەند، دەفەرموی:
 ﴿وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ﴾ خودایە تۆفیقم بدە بۆ ئەوهی بتوانم
 کردەوهی پەسندی وابکەم تۆ پی‌ی رازی بی. ﴿وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي
 عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ﴾ خودایە بەفەضل و گەورەیی خۆت ئەو دونیادا بمخەر.
 ناو بەهەشتی رازاوهی خۆت و لەپی‌ی پیاوچاگان و پیڤەمبەرەن و
 خۆشەویستانی خۆت تۆمارم بکە!

هانا بۆ خودا دەبا: کە لەپی‌ی رەحم پی‌ی کراو و پی‌ی راستان دا حیسابی
 بکا، لەخودا دەپارێتەوه لەگەڵ ئەوه‌دا دەزانی پیڤەمبەرەو خودا
 نیعمەتی پیڤەمبەرایەتی پی‌ی بەخشیوه، ئادەمیزادو جندۆکەو بالەندەو بۆ
 موسەخەر کردون. ترسی ئەوهی هەیه کردەوه‌کانی کورت یێنن، شوکرو
 سوپاسگوزاریەکی کم و کورتی تێدابی. دەیه‌وی بە چاودێری خوداو
 توفیق و یارمەتیدانی بەختەوه‌ری دواوژێ مسۆگەر بکا، تەقواو
 خوداپەرستی و ترسی لەعەزابی خودا هەستی هەمیشە ئاتاجی بەندەو بۆ
 لای خودا لەلا بەرجەستە کردبوو، بۆیه لەوکاتەدا کە ئاشاری نیعمەتی
 خودا بەسەر خۆیه‌وه دەبینی هانا بۆ خودا دەبا: کەتۆفیقی بدا بۆ ئەنجام
 دانی کاری باش و خوداپەسەند!

دوو موعجیزە:

هەلبەتە ئێمە لەئایەتەکەدا هەست دەکەین بەدوو موعجیزە، دووشتی
 سەرئاساو لەعادەت بەدەر، یەکیکیان موعجیزەو تێگەشتنی حەزرەتی
 سولەیمان عليه السلام لەئاخاوتنی میروەکە، موعجیزەکەو تریان ناسینی
 حەزرەتی سولەیمان لەلایەن میروەکەو، ئەمەش بۆ خۆی موعجیزەیه‌کی
 تر، پێویستە هەلوێستەو لەسەر بکەین و تێی بفکرین بزانی: کە خودا

خاوەن تواناودەسەلاتی ره‌هایه‌هرچی ده‌یه‌وی، دێته‌دی، هەر بیه‌وی بیکا ده‌یکا!

موعجيزه‌ی يه كه‌م: كه تيگه‌يشتن بوو له‌زمانی مي‌روه كه له‌لايه‌ن
حه‌زرتی سوله‌يانه‌وه هي‌نده‌ی موعجيزه‌ی دووهم سه‌رسورهي‌نر نيه‌،
چونكه به‌روالته‌ت هه‌زرتی سوله‌يان عليه‌السلام تاده‌ميزاده و پي‌غه‌مبه‌ره‌، خودا
به‌موعجيزه‌ ته‌و زانباری و تيگه‌يشتنه‌ی پي‌به‌خشيوه‌، كاره‌كه به‌ني‌سسبه‌ت
ته‌وه‌وه‌ نزبكتره‌ له‌وه‌رگرتن و قبول بوون !

به لām میرویه کی به پروالته بی زمان بزانی ته وانه سوله یان و له شرکه که یه تی و ته گهر پییان لی بنین ده یان پلیشیننه وه ، ته مه موعجیزه یه کی تره وه له هی پیشوو سه رسورپهینه رتره و ئاده میزاد پیوه ی رانه اتوون و خاریقولعاده یه . که ده فهرموی: ﴿وهم لایشعرون﴾ ئامازه ده کا به عه دالته تکاری حه زره تی سوله یان ﷺ له شرکه که ی، ته نانه ت ته قواو له خودا ترسییان گه یشتوته ئاستیک به ته نقه ست زیان به میرو له یه کیش ناگه یه نن. ته گهر ئاگایان لی بی میرو له یه کیش پلیش ناکه نه وه . ته گهر شتیکی له و جوړه روی دا نه وه به نه زانی یه و ئاگادارنن، بویه ده لین: حه زره تی سوله یان ﷺ ته و نه ده ی به تیگه یشتن له زمانی میرو که که یف خوښ بوو هینده ی تر به وه که یف خوښ بوو: که خودا به و جوړه صیفه تی عه دالته تکاری به خو ی سوپاکه ی به خشیوه و پابه ندی فهرمانی خودان و به ته نقه ست زیان به که س ناگه یه نن.

نایه ته که ئاماژهی نهوهشی تێدایه: که پهروهردگار عهقل و غهزیهی بهرپهوه چوونی ژبانی به هه موو گیانله بهر ێک به خشیوه، هه موویان ههستی نهوهیان تێدایه چی زیانیان پێ ده گهیهنی و چی به سوده بویان.

که سیڼک لیکوئینه وه له سهر سروشتی گیانله بهران بکاو سهرنجی سروشت و تاییه تمندیه کانیاں بدا، شتی زور سهر سور هیئنه ریاں لی ده بینئ و

ئىلھامات و ھەستى زىرەكانەى جۇراو جۇريان لى بەدى دەكا . ئەمەش
 ھەموو داخوازى ئەو دەكەن: كە پروا بەو خودا خاوەن دەسلاتە بىكەين:
 كە ئەم ھەست و شعورەى بەو گيانلەبەرانە بەخشیووە ھەموو شتەىكى
 بەرپووە جىيە، ھەموو كاریكى پرە لەحیکمەت و دانایی .
 ئەو خودایەى كە ھەزرەتى موسا عليه السلام ئەو لایى فیرەون دا : كە لى
 پرسىن خودای ئىو كىيە ؟ ﴿قَالَ: رَبِّنا الَّذِي اعطى كل شىئ خلقه ثم
 ھدى﴾ (طە/۵۰)

بولبولىكى خۆش نەوا بووم بۆى نەواى دەورى گولت
 كىي وەكوو ھود ھود ھىكايەتى سەباى گىرايەو

ھەرىق

كۆتايى ئايەتى (۱۹) ى سۈرەتى النمل.

بەيارمەتى خودا بەدوانمە چىرۆكى ھود ھود دى.
 واتە ئايەتى (۲۰) ى سۈرەتى (النمل) .

پیرستی بابته کان

لاپه ره	بابته
۳	سورتهی (الفرقان)
۶	نازلکردنی قورئان و تاک و ته نهایی پهروه ردگار
۱۴	هه لویست و ره خه نای موشریکه کان له قورئان
۱۹	تانه و ته شهرو ره خه نای موشریکه کان له پیغه مبهه <small>ﷺ</small>
۲۹	بروانه کردنی موشریکه کان به روژی قیامت و وه زرع و حالیان لهو روژه دا و بهرامبه ری کردنیان به به هه شتیبه کان
۳۴	حال و وه زمی کافره کان له روژی قیامت دا له گه ل په رستراوه کانیان دا
۳۸	پیغه مبهه ران هه رده بی ناده میزادین
۴۱	موشریکه کان بو چه سپاندنی راستی پیغه مبهه رایه تی موحه ممد داوای نازل بوونی فریشته ده که ن بو سهریان، یان خودا بیینن
۴۷	نرس و خو فی روژی قیامت و ته نگ و چه له مه کانی
۵۴	کافره کان قورئان پاشگوی ده خه ن و ده لئین: بوچی هه مووی به یه کجار نازل نابی؟
۶۵	چیروکی هه ندی له پیغه مبهه ران و سزای به دروخه ره وه کانیان
۷۱	گالته کردنی موشریکه کان به پیغه مبهه <small>ﷺ</small> و دروشم دارکردنی بانگه وازیبه که ی به گومرایی
۸۰	پینج به لگه له سه ره هه بوون و تاک و ته نهایی خودا
۹۶	نه فامی موشریکه کان له باره ی په رستنی شتی نه شیاهوه رنمووی کردن بو به ندایه تی کردنی خودا
۱۰۴	رهوشتی به نداه کانی خودا
۱۲۱	سورتهی (الشعراء)
۱۲۴	ره تدا نه وه ی موشریکه کان وه ره شه لیکردن و چه سپاندنی تاک و ته نهایی خودا

۱۳۰	چیرۆکی یه کهم: چیرۆکی موساو هارون (عليهما السلام) له گه‌ل فیرعه‌ون و دارو ده‌سته که‌ی دا به‌شی یه کهم: منه‌نکردنی فیرعه‌ون به‌سه‌ر موسادا: که به‌خیوی کرد
۱۳۸	به‌شی دووهم: نیکاش و جیدالی نیوان هه‌زرتی موسا (عليه السلام) و فیرعه‌ون ده‌رباره‌ی چه‌سپاندنی هه‌بوونی خودا
۱۴۵	موعجیزه‌ی هه‌زرتی موسا (عليه السلام) و هه‌لۆیستی فیرعه‌ون به‌رامبه‌ری
۱۴۸	نیمانه‌ییانی ساحیره‌کان به‌ خوداو سوژده‌بردنیان و به‌گ‌زاجوونه‌وه‌یان بو‌فیرعه‌ون
۱۵۹	رزگاربوونی موسا (عليه السلام) و نه‌ته‌وه‌که‌ی، خنکاندن فیرعه‌ون و دارو ده‌سته که‌ی
۱۶۶	چیرۆکی دووهم: چیرۆکی هه‌زرتی نیراهیمه (عليه السلام) ۱- هه‌ره‌شه‌کردن له‌وانه‌ی بته‌رستی ده‌که‌ن و به‌یانکردنی صیفه‌تی نه‌و خودایه‌ی شیوی په‌رسته‌ن
۱۷۳	۲- دو‌عاو پارانه‌وه‌ی به‌سو‌زی نیراهیم (عليه السلام)
۱۷۷	وه‌صف و دیارده‌ی رو‌زی قیامه‌ت و په‌واب و سزای کافره‌کان و ژنیان بو‌ونه‌وه‌ی بته‌رسته‌کان
۱۸۲	چیرۆکی سییه‌می نه‌م سوره‌ته: چیرۆکی هه‌زرتی نووحه (عليه السلام) له‌گه‌ل گه‌له‌که‌ی دا
۱۹۰	چیرۆکی چواره‌می نه‌م سوره‌ته: چیرۆکی هه‌زرتی هو‌ده (عليه السلام) له‌گه‌ل گه‌له‌که‌ی دا
۱۹۸	چیرۆکی پینجه‌م له‌ چیرۆکه‌کانی نه‌م سوره‌ته: چیرۆکی هه‌زرتی صالحه (عليه السلام) له‌گه‌ل گه‌له‌که‌ی دا
۲۴۷	پیشه‌کی سوره‌تی (النمل)
۲۵۰	سوره‌تی (النمل)
۲۵۵	چیرۆکی یه کهم: چیرۆکی هه‌زرتی موسایه (عليه السلام)
۲۶۳	چیرۆکی دووهم: چیرۆکی داوودو سوله‌یماننه (عليهما السلام)
۲۷۹	پیرستی بابته‌کان